

At undersøge og blive undersøgt

Et kvalitativt casestudie af hvordan professionel praksis i den børnefaglige undersøgelse udfoldes og opleves i tre kommunale myndighedsafdelinger

Petersen, Stina Krogh

DOI (link to publication from Publisher):
[10.5278/vbn.phd.socsci.00071](https://doi.org/10.5278/vbn.phd.socsci.00071)

Publication date:
2017

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):
Petersen, S. K. (2017). *At undersøge og blive undersøgt: Et kvalitativt casestudie af hvordan professionel praksis i den børnefaglige undersøgelse udfoldes og opleves i tre kommunale myndighedsafdelinger*. Aalborg Universitetsforlag. Ph.d.-serien for Det Samfundsvidenskabelige Fakultet, Aalborg Universitet
<https://doi.org/10.5278/vbn.phd.socsci.00071>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal -

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

AT UNDERSØGE OG BLIVE UNDERSØGT

ET KVALITATIVT CASESTUDIE AF HVORDAN PROFESSIONEL
PRAKSIS I DEN BØRNEFAGLIGE UNDERSØGELSE UDFOLDES
OG OPLEVES I TRE KOMMUNALE MYNDIGHEDSAFDELINGER

**AF
STINA KROGH PETERSEN**

PH.D. AFHANDLING 2017

AALBORG UNIVERSITET

AT UNDERSØGE OG BLIVE UNDERSØGT

**Et kvalitativt casestudie af hvordan professionel praksis i
den børnefaglige undersøgelse udfoldes og opleves i tre
kommunale myndighedsafdelinger**

Af

Stina Krogh Petersen

AALBORG UNIVERSITY
DENMARK

Afhandling indleveret

Ph.d. indleveret: Juli 2017

Ph.d. vejledere: Professor Erik Laursen
Aalborg Universitet
Lektor Karin Kildedal
Aalborg Universitet

Ph.d. bedømmelsesudvalg: Professor Lars Uggerhøj (formand)
Aalborg Universitet, Danmark
Professor Siv Oltedal
Universitetet i Stavanger, Norge
Professor Ingunn Studsrod
Universitetet i Stavanger, Norge

Ph.d. serie: Det Samfundsvidenskabelige Fakultet
Aalborg Universitet

ISSN (online): 2246-1256
ISBN (online): 978-87-7112-994-6

Udgivet af:
Aalborg Universitetsforlag
Skjernvej 4A, 2. sal
9220 Aalborg Ø
Tlf. 9940 7140
aauf@forlag.aau.dk
forlag.aau.dk

© Copyright: Stina Krogh Petersen

Trykt i Danmark af Rosendahls, 2017

Normalsider: 308 sider (å 2.400 anslag inkl. mellemrum).

ENGLISH SUMMARY

Title: *To assess and to be assessed – a qualitative case study of how the child protection assessment is carried out and how it is experienced in three different council departments.*

This Ph.D. thesis concerns professional practices relating to the child protection assessment, and it examines the ways in which professional practices are carried out by social workers as well as how these practices are experienced by families subjected to the assessment. The thesis thereby engages in the field of social work – particularly social work focusing on children and families – which is carried out by local council authorities.

The thesis is laid out as a qualitative case study wherein semi-structured interviews with social workers and families constitute the empirical foundations. The professional practices of the social workers are examined by means of focus-group interviews as well as (albeit to a lesser extent) observations, while the experiences of the families are obtained by means of qualitative interviews.

In terms of theory, the thesis orients itself towards a theory of practice and analyses the empirical material through this lens. Taking this as its point of departure, the thesis regards professional practices as conditioned by specific structures of knowledge and understanding that render the unfolding of such practices an institutional matter and that at the same time establish a frame for how these practices can, and should be, carried out.

In three chapters – each focusing on one local council – the thesis examines the unfolding as well as the experiences of the professional practices relating to the child protection assessment, and in general terms it describes three different ways in which the assessment may be conducted. Regarding the unfolding of the professional practices, the thesis focuses especially on the ways in which the social workers gather, reflect upon and perceive knowledge pertaining to the assessment. Regarding the experiences of the families, the thesis focuses particularly on how the family becomes involved in the professional practices and also on what impact their entry into the assessment has for the family's overall experience. Taken together, there are three separate analytical chapters, each of which describes how professional practices relating to the child protection assessment are carried out and are experienced.

In concrete terms, one council department adopts a broad perspective on knowledge in connection with the child protection assessment, which results in an equally broad way of conducting the assessment, and the families experience this as either inscrutable or reliable, depending on their entry into the assessment. The second council department adopts a narrow perspective on knowledge in relation to the child protection assessment, resulting in a narrow and limited focus for the assessment, which is generally experienced as a transparent approach by the families concerned. In the third council department, the approach to the child protection assessment takes the form of open and explorative practices, which is difficult to render transparent to the families involved, and they in turn experience these practices as impenetrable and unpredictable.

In the last chapters of the thesis, conclusions are drawn from the analyses of all three council departments. These conclusions first and foremost emphasize that families become involved to very different degrees across the three council areas. Apart from this, the conclusions show that – in cases where the professional practices operate with a broad perspective – the circumstances of a family's entry into the child protection assessment affects their experiences of that assessment. In the analyses of the ways in which families become involved, the continuous participation of the family is stressed as crucial, because this manner of involvement ensures transparency for the family. Generally speaking, the thesis reveals that, in spite of the fact that the assessment is heavily regulated in terms of legislation, the professional practices relating to the child protection assessment are carried out very differently in the three council departments; moreover, it indicates that these differences are linked to the specific structures of knowledge and understanding that exist within each of the three separate council departments.

DANSK RESUME

Titel: At undersøge og blive undersøgt – et kvalitativt casestudie af hvordan professionel praksis i den børnefaglige undersøgelse udfoldes og opleves i tre myndighedsafdelinger.

Denne ph.d.-afhandling omhandler professionel praksis i den børnefaglige undersøgelse og undersøger, hvordan professionel praksis udfoldes af socialrådgivere og opleves af familier. Afhandlingen skriver sig dermed ind i feltet socialt arbejde og herunder særligt feltet om socialfagligt arbejde med børn og familier, som finder sted i kommunale myndighedsafdelinger.

Afhandlingen er designet som et kvalitativt casestudie, der undersøger, hvordan professionel praksis udfoldes i tre danske, kommunale myndighedsafdelinger og opleves af familier, der har været i berøring med denne praksis i netop disse myndighedsafdelinger. Socialrådgiveres professionelle praksis undersøges gennem fokusgruppeinterviews samt (om end i mindre grad) observationer, mens familiernes oplevelser tilvejebringes gennem kvalitative interviews.

Teoretisk anlægger afhandlingen et praksisteoretisk udgangspunkt på analyserne. Med dette teoretiske udgangspunkt anskuer afhandlingen professionel praksis som betinget af særlige videns- og forståelsesstrukturer, der gør udfoldelsen af professionel praksis til et institutionelt anliggende og sætter rammer for, hvordan den professionelle praksis kan og skal udfoldes.

Igennem tre kapitler undersøger afhandlingen udfoldelser og oplevelser af professionel praksis i den børnefaglige undersøgelse og skildrer overordnet tre forskellige måder, hvorpå den børnefaglige undersøgelse udfoldes. Omkring udfoldelsen af den professionelle praksis anlægger afhandlingen særligt fokus på, hvordan socialrådgiverne indsamler og reflekterer over viden i undersøgelsen. Omkring familiernes oplevelser anlægger afhandlingen særligt fokus på, hvordan familien inddrages i den professionelle praksis, og hvordan familiens undersøgelsesindgang har betydning for oplevelsen. Samlet giver dette tre selvstændige analysekapitler, som hver især skildrer, hvordan professionel praksis i den børnefaglige undersøgelse udfoldes og opleves. Konkret er der tale om én kommune, hvor den børnefaglig udfoldes ud fra en bred tilgang til viden og anlægger dermed en bred undersøgelsesoptik, hvilket af familier opleves uigennemsigtigt eller tilforladeligt, afhængig af familiens indgang til undersøgelsen. En anden kommune udfolder den børnefaglige undersøgelse ud fra en smal tilgang til viden og anlægger et smalt og afgrænset undersøgelsesfokus, hvilket generelt opleves gennemsigtigt af familierne. I den sidste kommune udfoldes

den børnefaglige undersøgelse som en åben og eksplorerende praksis, som er vanskelig at gøre gennemsigtig for familier, der deraf oplever den professionelle praksis som uigennemsigtig og uforudsigelig.

I afhandlingens sidste kapitler drages konklusioner på tværs af analyserne af de tre myndighedsafdelinger. Disse konklusioner understreger først og fremmest, at familier inddrages forskelligt på tværs af de tre kommuner. Herudover konkluderes, at familiens indgang til den børnefaglige undersøgelse er af betydning for deres oplevelse af undersøgelsen, i tilfælde hvor den professionelle praksis udfoldes ud fra en bred optik. Afhandlingen viser også, at familier inddrages på forskellige måder i den børnefaglige undersøgelse i de tre kommuner. Igennem analyserne om familiens inddragelse fremhæves familiens kontinuerlige deltagelse og medvirken som central, idet disse former for inddragelse kan sikre familien transparens i undersøgelsen. Generelt viser afhandlingen, at professionel praksis i den børnefaglige undersøgelse udfoldes ganske forskelligt i de tre undersøgte kommuner, til trods for at undersøgelsen er stærkt reguleret. Afhandlingen sandsynliggør, at denne forskellighed hænger sammen med de særlige videns- og forståelsesmæssige strukturer, som den professionelle praksis i hver enkelt kommune er forankret i.

FORORD

Socialrådgiveres arbejde med børn og familier på myndighedsområdet har været genstand for granskning de sidste mange år. Oftest har socialrådgiverne og deres arbejdspladser fået kritik for netop udfoldelsen af dette arbejde. De tre kommuner, som udgør denne afhandlings 'professionelle side', skylder jeg derfor en stor tak for at turde lukke mig ind i jeres arbejde. En tilsvarende stor tak skal lyde til de familier, som har inviteret mig ind i deres hjem. Afhandlingsarbejdet har vist, at det, at være en sag i en familieafdeling kan være tabubelagt og til tider ængsteligt, og jeg er derfor yderst taknemmelig for, at I havde mod på at indvie mig i fortællingerne herom. Tak fordi I ville bruge tid og kræfter på at fortælle mig om jeres oplevelser, af det at være familie i en børnefaglig undersøgelse.

Herudover vil jeg også gerne takke mine vejledere Karin Kildedal og Erik Laursen. Karin, tak fordi du i første omgang gav mig mulighed for at blive ph.d.-stipendiat, og siden hen udgjorde en fantastisk inspirerende vejleder. Tak for din uortodokse og kærlige måde at være på og din oprigtige interesse i mig og ikke kun i min afhandling. Det har betydet enormt meget for mig. Erik, tak fordi du uden videre overtog hele vejledertjansen i det sidste og krævende stykke af mit forløb som ph.d.-studerende. Tak for dine mange skarpe kommentarer både undervejs og ikke mindst sidst i processen og for din åbne dør og velvilje. Tak for din stille, men kontinuerlige og insisterende kamp for at få mere struktur og retning i min afhandling. Jeg håber, at jeg har lyttet tilstrækkeligt.

En kæmpe stor tak skylder jeg også mine kolleger på instituttet og min forskningsgruppe. Tak til Mie, Line og Maria for berigende diskussioner og ikke mindst de daglige, opløftende samtaler om stort og småt. Tak til Iben, Betina og Mette for at læse min afhandling igennem og give sparring og opmuntring på kritiske tidspunkter i afhandlingsarbejdet. Uden alle jer var det slet ikke gået!

Endelig en kæmpe tak til mine to døtre og Gert. Jeg ved, at mit arbejde til tider har trukket store veksler på jer, og jeg ved, at jeg skylder jer uendelig meget tid og opmærksomhed i den kommende tid!

INDHOLDSFORTEGNELSE

Indledning	15
Kapitel 1: Problemfeltet	17
1.1. Den børnefaglige undersøgelse	17
1.2. Forskningsspørgsmål	20
1.3. Et blik på praksis	21
1.4. Baggrund for afhandlingen	23
1.5. Distancen til feltet	24
1.6. Magt, socialt arbejde og den børnefaglige undersøgelse	25
1.7. Placeringen i feltet	27
Kapitel 2: Rammerne for den børnefaglige undersøgelse	29
2.1. Udviklingen af de retlige rammer	29
2.1.1. Børneloven af 1905	30
2.1.2. Steinckes socialreform af 1933	32
2.1.3. Bistandsloven af 1976	35
2.1.4. Graversenudvalgets arbejde	36
2.1.5. Serviceloven af 1998	37
2.1.6. Anbringelsesreformen af 2004	38
2.1.7. Barnets Reform af 2011	40
2.2. De aktuelle retlige rammer og deres implikationer	42
2.2.1. Indgangen til den børnefaglige undersøgelse	43
2.2.2. Indsatserne i den børnefaglige undersøgelse	49
2.2.3. Inddragelse i den børnefaglige undersøgelse	50
2.3. De professionsmæssige rammer	54
2.3.1. Udviklingen af socialrådgiverprofessionen	54
2.3.2. Aktuelle orienteringer for socialrådgiveren i den professionelle praksis	59
Kapitel 3: Familieperspektivet og praksisperspektivet	65
3.1. Familiens erfaringer og oplevelser med professionel myndighedspraksis	65

3.1.1. Familiers indgang i myndighedspraksissen	66
3.1.2. Familiens involvering i myndighedspraksissen	69
3.1.3. Familiens oplevelse af magt i myndighedspraksissen	72
3.1.4. Når familiens oplever myndighedspraksis som hjælpsom eller det modsatte	73
3.2. Den professionelle praksis	76
3.2.1. Familiens muligheder for inddragelse i den professionelle praksis	76
3.2.2. Styring og kontrol med den professionelle praksis	78
Kapitel 4: Genbesøg og præcisering af afhandlingens forskningsspørgsmål....	87
Kapitel 5: Forskningstilgangen	91
5.1. Positionen: Et socialkonstruktivistisk udgangspunkt	91
5.1.1. Former for socialkonstruktivisme	92
5.1.2. At undersøge fælles praksis og personlige oplevelser	96
5.2. Teorien: Et analytisk udgangspunkt i praksisteorien	97
Kapitel 6: Designet	103
6.1. Et kvalitativt casestudie	103
6.2. Metoderne	105
6.2.1. Kvalitative interviews	106
6.2.2. Fokusgruppeinterviews	108
6.2.3. Observationer	109
6.2.4. Implikationer ved metoderne: At undersøge praksis på baggrund af interviews	110
6.3. Kvalitetskriterier	111
6.3.1. Generaliserbarhed	111
Kapitel 7: Forskningsprocessen	115
7.1. Forholdet mellem teori og empiri: En adaptiv tilgang	115
7.2. Et fokus på viden i den professionelle praksis	118
7.3. En introduktion til analyserne	120
Kapitel 8: Kommune A	123
8.1. Beskrivelse af kommunen	123

8.2. Den børnefaglige undersøgelse i kommune A	124
8.2.1. Indsamlingspraksis: Et stort fokus på indsamling	124
8.2.2. Fri refleksion – om refleksionspraksisserne	141
8.2.3. Familiernes inddragelse i praksisserne	145
8.2.4. Delopsamling	147
8.3. Familiernes oplevelser	149
8.3.1. Når indgangen til undersøgelsen er betydningsfuld	152
8.3.2. Undersøgelse på baggrund af egen henvendelse	153
8.3.3. Undersøgelse på baggrund af underretning	161
8.4. Opsamling kommune A	166
8.4.1. Korrelationerne mellem oplevelser og praksis	166
8.4.2. Familiens inddragelse i praksissen	168
Kapitel 9: Kommune B	169
9.1. Beskrivelse af kommunen	169
9.2. Den børnefaglige undersøgelse i kommune B	170
9.2.1. Indsamlingspraksis: Metoder og modeller for indsamling	171
9.2.2. Tilgængenes betydning for kommunikation	180
9.2.3. Formaliseret faglig sparring	182
9.2.4. Familiernes inddragelse i praksisserne	184
9.2.5. Delopsamling	184
9.3. Familiernes oplevelser	187
9.3.1. At undersøge fokuseret	191
9.3.2. En transparent undersøgelse	198
9.4. Opsamling kommune B	201
9.4.1. Korrelationer mellem oplevelser og praksis	201
9.4.2. Familiens inddragelse i praksissen	203
Kapitel 10: Kommune C	205
10.1. Beskrivelse af kommunen	205
10.2. Den børnefaglige undersøgelse i kommune C	207

10.2.1. Forskellige udgangspunkter for at undersøge	208
10.2.2. Vekslen mellem indsamling og refleksion	215
10.2.3. Den faglige koordinators rolle og betydning i den professionelle praksis	219
10.2.4. Familiernes inddragelse i praksisserne	229
10.2.5. Delopsamling	231
10.3. Familiernes oplevelser	232
10.3.1. Ugennemsigthed i undersøgelsen	236
10.3.2. Om vanskeligheder med at komme ind i myndighedsafdelingen og få hjælp	241
10.3.3. Når undersøgelser tager tid og problemer ikke er statiske	248
10.4. Opsamling kommune C	250
10.4.1. Korrelationer mellem oplevelser og praksis	250
10.4.2. Familiens inddragelse i praksissen	252
Kapitel 11: Tværgående konklusioner	255
11.1. Indsamlings- og refleksionspraksisserne og hvordan disse udfoldes	257
11.1.1. Et bredt eller smalt videnskriterium	261
11.1.2. Videnshierarkier i den professionelle praksis	262
11.2. Inddragelse af familierne i den professionelle praksis	263
11.3. Undersøgelsesindgange og transparens	265
11.4. Den socialfaglige ledelse	268
Kapitel 12: Centrale empiriske fund og implikationer for praksis.....	273
Litteratur	277
Love, bekendtgørelser, vejledninger, cirkulærer	294
Appendix.....	296

FIGUROVERSIGT

- Figur 1.** En illustration af det ideelle forløb i forbindelse med den børnefaglige undersøgelse (side 43)
- Figur 2.** Afhandlingens interviewbaserede materiale (side 106)
- Figur 3.** Kontinuum over et bredt til et smalt kriterium for viden (side 261)
- Figur 4.** Kontinuum over et hierarkisk til et kontekstuel videnssyn (side 262)

Indledning

Som jeg sagde tidligere, så tror jeg det har stor effekt, at vi er med til alle samtalerne. Allerede da hun [socialrådgiveren] laver udkastet til undersøgelsen: 'jamen, der bliver ikke de store rettelser', for der er ikke de store overraskelser for os. Det er misforståelser der skal ind og rettes. Og det er jo i og med, at vi har været med til alle samtalerne, og man egentlig får nuanceret det hele med det samme (...) det var kun helt til at starte med, at man havde de katastrofetanker, men det fik hun manet væk med det samme. Og jeg synes det har været helt tydeligt under alle møder, at det her har været arbejde på at hjælpe Mikael [søn]. Det har ikke været et arbejde på at fjerne ham eller afdække et eller andet forfærdeligt, der foregår, vel. Det har helt tydeligt, været et arbejde på, at Mikael har nogle problematikker, og det er det, vi skal arbejde med (Jeanette, forældre i den børnefaglige undersøgelse)

Jeg synes ikke det var særlig morsomt, at være med i sådan noget der, men det bliver man jo nødt til, og så skulle jeg så bare sidde og snakke med hende om mit liv og om min barndom (...) om jeg var blevet svigtet i mit liv... og det var jeg jo så [kort tænkepause] af min far (...) Jeg skulle jo fortælle det hele. Både med min far og min mor, så de får *alt* at vide om mig. Og så dengang de [socialrådgivere] var færdige med at stille alle de spørgsmål de skulle om mig, så ved jeg ikke, så hørte jeg ikke fra dem i fire måneder eller sådan noget. En § 50 må kun tage tre måneder, så skal man have et svar (Pernille, forældre i den børnefaglige undersøgelse)

I ovenstående skildrer jeg to familiers oplevelser af den børnefaglige undersøgelse¹, som de og deres barn har været genstand for. Den børnefaglige undersøgelse har i begge tilfælde samme formål og samme rammevilkår for at finde frem til, hvorvidt der skal iværksættes særlig hjælp og støtte til barnet. Som citaterne illustrerer, oplever familierne imidlertid undersøgelsen ganske forskelligt. Jeanette fortæller om en undersøgelse, hvor familien har været 'med', og hvor bekymringer, tanker og antagelser er blevet nuanceret, så undersøgelsen og ikke mindst dens resultat har været overvejende forudsigeligt. Pernille fortæller om en undersøgelse, der har været alt andet end forudsigelig. Udfoldelsen af den professionelle praksis har ikke givet

¹ Den børnefaglige undersøgelse, udgør Servicelovens § 50, og benævnes deraf ofte § 50-undersøgelsen. I afhandlingen omtaler jeg undersøgelsen som 'den børnefaglige undersøgelse'.

Pernille vished om bekymringsniveauet for undersøgelsen med det resultat, at Pernilles undersøgelsesforløb præges af en kontinuerlig frygt for, hvad undersøgelsen munder ud i.

Citaterne illustrerer forskellige oplevelser af at være familie i den børnefaglige undersøgelse. Citaterne fortæller også, at den børnefaglige undersøgelse udfoldes forskelligt i de kommunale myndighedsafdelinger på trods af, at den børnefaglige undersøgelse fremstår stærkt reguleret.

Forskning viser, at arbejdet i den børnefaglige undersøgelse er af afgørende betydning for, om den rette hjælp og støtte gives til barnet (Christensen & Egelund, 2002; Oppedal 2007), ligesom forskning viser, at familiers oplevelser af undersøgelsesarbejde er af betydning for effekterne af det sociale arbejde efterfølgende (Kirton, 2009). Dette understreger, at det ikke er ligegyldigt, hvordan professionel praksis udfoldes i det kommunale myndighedsarbejde, idet forskellige oplevelser giver forskellige forudsætninger for at hjælpe familier bedst muligt.

Tilblivelsen af denne afhandling er inspireret af den børnefaglige undersøgelses potentiale til at finde frem til den rette hjælp og støtte, samt skabe de bedst mulige forudsætninger for efterfølgende indsatser overfor barnet og familien. For at den børnefaglige undersøgelse skal udgøre det bedst mulige grundlag for iværksættelse af indsatser overfor barn og familie, er deres oplevelser og deres brugerperspektiv vigtige at undersøge og ofre forskningsmæssig opmærksomhed. På baggrund af denne inspiration undersøger afhandlingen den børnefaglige undersøgelse i tre kommuner og undersøger, hvordan familier oplever denne professionelle praksis.

Kapitel 1: Problemfeltet

I denne afhandling undersøger jeg den børnefaglige undersøgelse, som findes i rammerne af det kommunale, sociale myndighedsarbejde med børn og unge. Den børnefaglige undersøgelse indeholder en risikovurdering, hvor socialrådgiveren *'på baggrund af relevant information [skal] kunne vurdere sandsynligheden for, at et barn på grund af sine opvækstvilkår fremtidigt vil lide skade'* (Egelund & Sundell, 2001:150). I dag er flere forskellige risikovurderingsmetoder tilgængelige i socialrådgiveres arbejde med den børnefaglige undersøgelse, hvoraf ICS (Integrated Children's System) udgør den markant mest anvendte risikovurderingsmetode i de danske kommuner.

I denne afhandling undersøger jeg, hvordan professionel praksis i den børnefaglige undersøgelse udfoldes af socialrådgivere og opleves af familier, der har erfaringer med at blive undersøgt. I afhandlingen sammenknytter jeg analyser af professionel praksis med analyser af erfaringer med praksissen, og kombinerer dermed forskningsmæssigt praksisperspektivet og brugerperspektivet.

Undersøgelsen er designet som et kvalitativt casestudie, der tager empirisk afsæt i tre kommuners professionelle praksis i undersøgelsesarbejdet samt familieerfaringer fra dette specifikke undersøgelsesarbejde. Afhandlingen baserer sig på fokusgruppeinterviews med de socialrådgivere², der udfolder den professionelle praksis; kvalitative, semistrukturerede interviews med familier, som har været genstand for en undersøgelse; samt observationer nedfældet som feltnoter, fra arbejdsseminarer, møder og konferencer med socialrådgivere og ledere fra de tre kommuner.

1.1. Den børnefaglige undersøgelse

Den børnefaglige undersøgelse iværksættes på baggrund af familiens egen henvendelse og ønske om hjælp eller på baggrund af såkaldte underretninger. En underretning udgør en bekymring omkring et barn eller en familie, som kommunen modtager fra forskellige private eller offentlige aktører, og som kan fremsættes anonymt

² I denne afhandling er socialrådgiver den betegnelse, der benyttes om personer, der i kommunalt regi undersøger familier gennem den børnefaglige undersøgelse. I den kommunale virkelighed er det ikke kun socialrådgivere, der undersøger, men også socialformidlere, og personer med andre uddannelser varetager også i enkelte tilfælde rollen som myndighedsrådgiver. Der er således ikke krav om en bestemt uddannelsesbaggrund for at varetage stillingen som myndighedssocialrådgiver. I afhandlingen er langt størstedelen af de socialrådgivere, der indgår i fokusgruppeinterviewene uddannede socialrådgivere.

eller med synlig afsender. Gennem de seneste år er antallet af underretninger til kommunerne steget (Willumsen, 2015; Bang, 2012), og tal viser, at kommunerne i 2014 modtog i alt 64.652 underretninger om udsatte børn (Ankestyrelsen, 2015). Hver gang kommunerne modtager en underretning eller en henvendelse, skal der ske en vurdering, i forhold til hvorvidt der skal udarbejdes en børnefaglig undersøgelse for at afklare behovet for hjælp og støtte.

Den børnefaglige undersøgelse er for alvor blevet formaliseret og reguleret de sidste 10 år, siden 1993, hvor lovgivningen for første gang taler om en '*grundig begrundet undersøgelse*' med dertilhørende krav til indhold (Bryderup, 2005:285). Udviklingen af den børnefaglige undersøgelse er sket på baggrund af en omfattende retlig regulering samt forsøg på at vidensbasere, digitalisere og systematisere undersøgelsen gennem forskellige teknologier. Hvor den retlige regulering af den børnefaglige undersøgelse gør sig gældende for undersøgelsesarbejdet i samtlige kommuner, fungerer vidensbaseret, systematisering og digitalisering af undersøgelsen mere lokalt, idet kommunerne kan anvende forskellige teoretiske og metodiske tilgange, teknologier og digitaliseringssystemer i deres arbejde med den børnefaglige undersøgelse. Den børnefaglige undersøgelse udgør i dag en kompleks undersøgelse, som skal indfri både retlige krav omhandlende procedure, proces og output, eventuelle kommunale krav om teoretisk fundering og metodevalg, bestemte teknologiske redskaber, skemaer og systematikker samt give plads til socialrådgiverens faglige skøn. Endelig skal den børnefaglige undersøgelse udføres på en sådan måde, at den tilgodeser og udfoldes på baggrund af de værdimæssige intentioner og det grundlag, som undersøgelsen er funderet i, og som Håndbog om Barnets Reform udtrykker (Servicestyrelsen, 2011; Kildedal, 2013; Kildedal & Nordstoga, 2011).

Dokumentationskrav, evalueringskrav, krav om evidensbaseret af det sociale arbejde er blot nogle af de elementer, som New Public Management-tankegangen har ført med, og som har ændret betingelserne for, hvordan socialt arbejde kan og skal udføres. I denne afhandling er jeg interesseret i, hvordan professionel praksis udfoldes på baggrund af forskellige omstændigheder, hvoraf elementer afledt af New Public Management udgør nogle. Denne afhandling udgør et andet blik på professionel praksis på myndighedsområdet og forsøger at komme bag om det dokumentations- og effektkritiske blik, som de sidste år har været rettet mod socialrådgivernes professionelle praksis (Kildedal & Michelsen, 2013). I afhandlingen er jeg ikke interesseret i at evaluere bestemte metoder, tilgange eller former for styring af myndighedsarbejdet. Jeg er interesseret i at skildre hvordan professionel praksis udfoldes, herunder hvordan den professionelle praksis *balancerer* de forskellige metoder, forståelser, organiseringsformer og lignende, som udgør den enkelte professionelle praksis' konkrete rammer, og endeligt hvordan den specifikke praksis opleves af

familier, der er i berøring med praksissen. Dette gennem et kvalitativt og praksisnært analytisk blik på professionel praksis i den børnefaglige undersøgelse.

I afhandlingen interesserer jeg mig for både praksisperspektivet samt brugerperspektivet i udforskningen af den børnefaglige undersøgelse gennem inddragelsen af *'informerter fra begge sider af det møde som udspiller sig i det sociale arbejde'*; socialrådgiveren, som garant for den professionelle praksis samt familien (Johansen, Ludvigsen & Nielsen, 2009:13,15). Dermed er målet, at afhandlingen rummer et potentiale for konstruktive refleksioner omkring, hvordan og ud fra hvilke forståelser professionel praksis udfoldes i det socialfaglige arbejde, og hvordan udfoldelsen af dette socialfaglige arbejde giver særlige oplevelser hos brugerne, her familien.

Den børnefaglige undersøgelse er en afgørende praksis i det kommunale arbejde med børn og familier i forhold til at danne grundlag for en vurdering af, hvorvidt – og i så fald hvilken – hjælp og støtte der iværksættes over for et barn. Den børnefaglige undersøgelse er derfor af stor betydning for barnets fremtid og muligheder for at klare sig og komme i trivsel. Håndbog om Barnets Reform skriver om den børnefaglige undersøgelse, at *'effekten af at iværksætte foranstaltninger for børn med særlige behov i høj grad afhænger af, om der først er sket en nøje udredning af familiens og barnets problemer'* (Servicestyrelsen, 2011:117), hvilket netop skal ske gennem den børnefaglige undersøgelse. Der står videre, at:

Jo mere præcist et billede den børnefaglige undersøgelse kan tegne af barnet og familien og de behov, barnet og familien har, desto bedre er grundlaget for at træffe afgørelse om, hvilken indsats der skal til for at hjælpe. Derved bliver den børnefaglige undersøgelse helt central i forhold til at sikre, at barnet og familien får præcis den støtte, de har behov for (Servicestyrelsen, 2011:103).

Endvidere peger Christensen og Egelund (2002) på, at et grundigt arbejde i den børnefaglige undersøgelse er af afgørende betydning for, om den rette hjælp og støtte gives til barnet. Forfatterne påpeger, at en grundig begrundet børnefaglig undersøgelse, hvori barnets og familiens problemer analyseres til bunds – med den nødvendige og relevante viden dette fordrer, er essentiel for en vellykket indsats efterfølgende. Uden en børnefaglig undersøgelse, som netop sigter mod en tilbunds-gående analyse af barnets problemer, vil indsatser blive tilfældige og ikke nødvendigvis udgøre svaret på barnets problemer (Christensen & Egelund, 2002). Dette cementerer vigtigheden af, at den børnefaglige undersøgelse udfoldes på måder, der understøtter en tilbunds-gående analyse af barnets problemer, samt at denne analyse foretages i et samarbejde med den familie, som er genstand for undersøgelsen (Servicestyrelsen, 2011; LBK nr. 369 af 18/04/2017). Familiens oplevelser af undersø-

gelsen er hermed centrale i forhold til at vurdere den professionelle praksis, idet disse oplevelser udgør brugerperspektivet på den professionelle praksis. Aktuelt er der i dansk kontekst stor interesse for forskellige teknologier, modeller og metoder og deres potentielle effekter på sagsbehandlingen i både den børnefaglige undersøgelse og på myndighedsområdet (se for eksempel Pedersen & Kloppenborg, 2017; Pedersen & Kloppenborg, 2015; Deloitte, 2014; Kommunernes Landsforening, 2011; Sørensen, 2016). Forskning, der fokuserer på brugerperspektiver på den børnefaglige undersøgelse eller myndighedsarbejdet mere bredt, er begrænset, selv om undersøgelsen udgør den retlige (obligatoriske) indgang til foranstaltninger, som berører et stort antal børn og familier. Tal fra Danmarks Statistik viser, at knap 50.000 børn og deres familier i 2015 var bevilliget foranstaltninger efter § 52, og som dermed har været i berøring med en børnefaglig undersøgelse (Danmarks Statistik, 2017). Forskning, der kombinerer undersøgelser af professionel praksis med brugeres specifikke oplevelser af denne praksis på myndighedsområdet, har jeg ikke kunne identificere i mine litteratursøgninger i afhandlingsarbejdet, selvom sådanne kombinationer af forskningsperspektiver kunne bidrage med vigtig viden, blandt andet i forhold til tilrettelæggelsen af den professionelle praksis. Denne afhandling udgør dermed et forskningsmæssigt bidrag i et underbelyst felt, omkring hvordan specifikke praksisudfoldelser opleves af familier.

I afhandlingen arbejder jeg ud fra den grundlæggende antagelse, at udfoldelsen af den børnefaglige undersøgelse har betydning for familiers oplevelser heraf – at bestemte udfoldelser giver bestemte oplevelser. Undersøgelsens udfoldelse er af betydning for familiernes oplevelser af de undersøgelsesprocesser, som den børnefaglige undersøgelse rummer.

Spørgsmålet er, om den børnefaglige undersøgelse udfoldes således, at den udgør en hjælp for familien og skaber de bedst mulige forudsætninger for at hjælpe barnet og familien? Dette spørgsmål vil jeg på forskellige måder tilnærme mig i afhandlingen, gennem undersøgelsen af udfoldelser og oplevelser af den professionelle praksis i den børnefaglige undersøgelse.

1.2. Forskningsspørgsmål

Afhandlingen søger at frembringe viden om, hvordan professionel praksis udfoldes af socialrådgivere og opleves af familier, i tre kommunale myndighedsafdelinger, og opererer med følgende forskningsspørgsmål:

Hvordan udfoldes professionel praksis i den børnefaglige undersøgelse, og hvordan oplever familien undersøgelsen?

Forskningsspørgsmålet lægger først og fremmest op til en empirisk analyse af, hvordan den professionelle praksis udfoldes i de kommuner, som danner grundlag for analyserne af familiers oplevelser af disse praksisser. Forskningsspørgsmålet vil senere blive udfoldet og operationaliseret i en række underspørgsmål, som sammen vil bidrage til besvarelsen af ovenstående forskningsspørgsmål.

I gennem 'Kapitel 2: Rammerne for den børnefaglige undersøgelse' vil jeg redegøre for den lovgivningsmæssige kontekst, som den børnefaglige undersøgelse historisk og aktuelt kan placeres i, herunder blandt andet hvordan familien skal inddrages i undersøgelsen. I 'Kapitel 3: Familieperspektivet og praksisperspektivet' vil jeg give et indblik i, hvad vi forskningsmæssigt ved om familiers oplevelser med myndighedspraksis samt om professionel praksis indenfor dette område. Kapitlerne bidrager med indsigter, der gør det muligt at præcisere og derigennem kvalificere afhandlingens forskningsspørgsmål (Yin, 1994:9). Præciseringerne af forskningsspørgsmålene vil jeg foretage i 'Kapitel 4: Genbesøg og præcisering af afhandlingens forskningsspørgsmål', side 87.

1.3. Et blik på praksis

I afhandlingen undersøger jeg de tre kommuners professionelle praksis i den børnefaglige undersøgelse særskilt. Dette gør jeg, fordi afhandlingens empiriske materiale hurtigt vidnede om en markant forskel mellem kommunernes udfoldelse af praksisen, på trods af, at den børnefaglige undersøgelse udgør en højt reguleret del af det socialfaglige arbejde med eksplicite proceduremæssige, processuelle og outputmæssige krav. Opdelingen af de tre kommuner i afhandlingens analyser kan dermed synliggøre forskellige udfoldelser af og oplevelser af professionel praksis. Professionel praksis i den børnefaglige undersøgelse er dermed ikke kun bestemt af de rammevilkår, som lovgivning, vejledning og lovgivningsmæssige intentioner opstiller. I afhandlingen betragter jeg professionel praksis som 'institutionaliseret' (Berger & Luckmann, 2011) forstået sådan, at den professionelle praksis i de tre kommuner også fremstår lokalt forankret og konstrueret. Dette ses i afhandlingens empiriske materiale, der illustrerer forskellige udfoldelser af professionel praksis i den ellers højt regulerede børnefaglige undersøgelse. I afhandlingen antager jeg, at professionel praksis i hver kommune meningsfuldt lader sig undersøge som en lokal institutionaliseret og kollektivt forhandlet måde at tænke og handle på (Berger & Luckmann, 2011), og afhandlingen antager i forlængelse, at disse forskellige udfoldelser af praksis giver anledning til forskellige oplevelser hos familier, der berøres af undersøgelsen.

De former for praksis, som denne afhandling interesserer sig for, foregår i en specifik institutionel kontekst og er den *professionelle* praksis, som finder sted i den

kommunale børne- og familieafdeling i forbindelse med arbejdet med børnefaglige undersøgelser. Når jeg benævner denne praksis *professionel*, er det, fordi dem, der arbejder med børnefaglige undersøgelser, er professionelle socialrådgivere, og arbejdet med de børnefaglige undersøgelser er netop en af de socialfaglige opgaver, som denne profession varetager. Den professionelle praksis, der kendetegner arbejdet med børnefaglige undersøgelser, udøves af professionelle socialrådgivere i en professionel, institutionel, organisatorisk og ikke mindst juridisk defineret kontekst, der sætter bestemte rammer for, hvordan praksis kan og skal udfolde sig. På trods af at den børnefaglige undersøgelse udgør en del af det sociale arbejde, hvor den retlige regulering er omfattende, har arbejdet med denne afhandling som nævnt vist, at den professionelle praksis kommunerne imellem er meget forskellig. Payne (2005) observerer, at *'Ved at vælge en teori at arbejde ud fra, bidrager socialarbejdere altså til, hvordan socialt arbejde konstrueres, fordi det, de gør i socialt arbejde, er eller bliver socialt arbejde gennem de sociale konstruktionsprocesser'* (Payne, 2005:22), hvilket vil sige, at socialrådgivere med baggrund i bevidste eller ubevidste valg udfolder den konkrete professionelle praksis, som muliggøres inden for de gældende rammer. I afhandlingen betragter jeg socialrådgiverne, som dem der udfolder den professionelle praksis på baggrund af lovgivningen, den kommunale økonomi, organiseringen, faglige tilgange, metoder, skemaer og så videre, som gælder i kommunerne, hvoraf nogle er overordnede for samtlige kommuner i kraft af deres lovgivningsmæssige forankring, mens andre er lokalt fastsatte i de enkelte kommuner og giver socialrådgiverne lokalt bestemte mulighedsbetingelser for at handle i den børnefaglige undersøgelse.

Afhandlingens design understreger og synliggør, at socialrådgivere i kommunerne har forskellige vilkår og forudsætninger for at udfolde det sociale arbejde i den børnefaglige undersøgelse. Dette medfører forskellige undersøgelsespraksisser mellem kommunerne og dermed også forskellige måder, hvorpå familier inddrages eller ikke inddrages i undersøgelsens udarbejdelse. Lokale, regionale og kommunale vilkår og forudsætninger præger og betinger den måde, hvorpå professionel praksis kan udfoldes – på trods af den børnefaglige undersøgelses lovgivningsmæssige forankring.

I afhandlingen ønsker jeg at undersøge, hvordan den børnefaglige undersøgelse udfoldes og opleves med de krav, rammer og forventninger, som på forskellig vis gælder for undersøgelsen, og som socialrådgiveren må agere på baggrund af i udfoldelsen af den børnefaglige undersøgelse. I denne forbindelse er det vigtigt at præcisere, at afhandlingens analyser ikke må ses som et forskningsmæssigt argument for mere regulering, standardisering og kontrol af socialt arbejde, eller som en evaluering af professionel praksis i den børnefaglige undersøgelse. Endvidere er det vigtigt at præcisere, at afhandlingens analyser bygger på socialrådgiveres og familiers fortællinger om og oplevelser af den børnefaglige undersøgelse, og derfor ikke kan ses

som analyser af, hvorvidt praksissen udfoldes i overensstemmelse med lovgivningen eller bestemte rammevilkår. Det er derimod mit ønske, at afhandlingen kan udgøre et konstruktivt bidrag i tilrettelæggelsen af det kommunale undersøgelsesarbejde med børn og familier ved at inddrage brugerperspektiver på socialt arbejde (Andersen, 2015).

Igennem afhandlingen ønsker jeg at bidrage med indsigt i, hvordan professionel praksis udfoldes i den børnefaglige undersøgelse og hvordan disse former for praksis opleves af familier. Denne indsigt udgør et forskningsmæssigt bidrag, der kan karakteriseres som 'bottom-up', i kraft af brugerperspektiverne på den konkrete studerede praksis. I bestræbelsen herpå anlægger jeg et praksisteoretisk perspektiv på analyserne af den professionelle praksis. Det praksisteoretiske perspektiv betegner og placerer afhandlingens analytiske udgangspunkt på praksis, men fungerer netop som et udgangspunkt og ikke som en fuld teoretisk rammesætning, der slavisk følges. Arbejdet med afhandlingens analyser karakteriseres af adaptive, og reflektive analyseprocesser (Layder, 1998; Brinkmann, 2014; Jacobsen, 2007; Alvesson & Skoldberg, 2000) (udtrykkes i: 'Kapitel 7: Forskningsprocessen'), hvor det praksisteoretiske udgangspunkt løbende er blevet suppleret med begreber og forskningsresultater i takt med udarbejdelsen af afhandlingens analyser.

1.4. Baggrund for afhandlingen

Denne afhandling udgør en kvalitativ del af aktionsforskningsprojektet *Kvalitet i den børnefaglige undersøgelse*, et treårigt forskningsprojekt, som udover jeg selv tæller yderligere to forskere fra Aalborg Universitet, Karin Kildedal og Betina Jacobsen. Forskningsprojektet *Kvalitet i den børnefaglige undersøgelse* har som sit overordnede mål at kvalificere den børnefaglige undersøgelse gennem et forskningssamarbejde med tre danske kommuner. I projektbeskrivelsen om forskningsprojektet er følgende formuleret om formålet:

Formålet med nærværende projekt er at udvikle nye modeller til den kommunale praksis, der indeholder nye måder at gennemføre undersøgelser på. Der er tale om modeller, der i højere grad har fokus på at hjælpe familierne til at forstå og samtidig arbejde med egne problemer, sådan som det er krævet i vejledningerne til loven (Appendix A: *Kvalitet i den børnefaglige undersøgelse*).

Forskningsprojektet centrerer sig altså om udvikling og forbedring af praksis og er således designet og gennemført som et aktionsforskningsprojekt med de særlige

epistemologiske antagelser, som hører aktionsforskningstraditionen til³. Denne afhandling er designet og gennemført som et kvalitativt casestudie, der udgør et selvstændigt projekt og produkt, og som ikke knytter direkte an til aktionsforskningsmæssige traditioner. Det blik, jeg anlægger i denne afhandling, er primært funderet i forskningstraditioner inden for sociologi og socialt arbejde.

Jeg har bestræbt mig på ikke at indtage en position som forandrings- og udviklings-agent eller konsulent i de tre kommuner, hvorfra jeg har genereret empiri. På trods af de to projekters forskellige forskningsmæssige tilgange, har projekterne i kraft af deres fælles fokus og fælles empiriske udspring en række aspekter, som knytter dem sammen. På denne måde indgår denne afhandlings forskningsresultater i aktionsforskningsprojektet og dermed i aktionsforskningens grundidé om forbedring gennem forandring, på trods af at min forskningsmæssige tilgang i afhandlingsarbejdet ikke har ophav i aktionsforskningens tradition.

1.5. Distancen til feltet

Min baggrund for udforskningen af den børnefaglige undersøgelse er, som før beskrevet, funderet i disciplinerne sociologi og socialt arbejde. Jeg har ikke selv været en del af den praksis, som jeg studerer, hverken som den socialrådgiver, der *undersøger*, eller for den sags skyld som del af en familie, der *bliver undersøgt*. Min position som udefrakommende beskuer af feltet giver således nogle fordele, men også visse begrænsninger i forhold til afhandlingens undersøgelse. Af fordele skal først og fremmest nævnes den naturlige distance, som jeg har til det felt, jeg undersøger. Denne distance kan fordre, at feltets selvfølgeligheder kommer til syne og bliver gjort til genstand for granskning i en anden grad, end det ellers ville have været muligt. Selvsamme distance kan dog også betragtes som en begrænsning af afhandlingens undersøgelse. Det faktum, at jeg ikke har en grunduddannelse som socialrådgiver, har betydning for min forståelse af feltets logikker og interne doxa, der ikke nødvendigvis lader sig indfange af mine forskningsmetoder, og fortolkningsrepertoarer.

³ Aktionsforskningens udgangspunkt er, at virkeligheden ikke er 'fuldstændig', men at forandring og dermed forbedring kan ske med aktionsforskningen som agent. Igennem aktionsforskningens interaktion med virkeligheden skabes forandringer og hermed også ny viden. Vidensproduktion og forandring og-/eller udvikling er dermed begreber, som i aktionsforskningen rent praktisk er uadskillelige. Laursen (2012) skriver, at '*Aktionsforskningens epistemologi er praksisorienteret med et stærkt fokus på eksperimenter som afgørende for afprøvningen af de potentialer, der aflæses i en ufærdig verden*'. Og videre, at '*Aktionsforskningens ontologiske og epistemologiske orientering indebærer således et stærkt fokus på de potentialer, der kan aflæses i en ufærdig verden, samt en opfattelse af, at mennesker ofte har konflikterende interesser, der kan resultere i ikke bare forskelligrettede – men også direkte konflikter – utopier for en ønskværdig fremtid*' (Laursen, 2012: 103-104).

Min ”manglende” uddannelse inden for det felt, jeg studerer, har imidlertid gjort mig ydmyg i min tilgang til og i mit arbejde med denne afhandlings undersøgelse. I en tid hvor medier gang på gang har fremhævet kommunale socialrådgivere og deres arbejde som mangelfuldt og af tvivlsom karakter, har det været mig magtpåliggende ikke at foretage en undersøgelse af samme kaliber (se Kildedal og Michelsen, 2013 for en kort gennemgang af mediebelyste sager på børne- og ungeområdet). Denne afhandling er dermed ikke en undersøgelse af, om det, socialrådgiverne har gjort eller sagt i en sag, har været korrekt efter gældende betingelser, frister eller juridiske rammer, og denne undersøgelse er derfor heller ikke en undersøgelse af, om socialrådgiverne gør *det, de skal*. Det er mit håb, at afhandlingen på passende vis afspejler denne ydmyghed i sin skildring af en undersøgelsespraksis mellem socialrådgivere og familier.

1.6. Magt, socialt arbejde og den børnefaglige undersøgelse

Forskningsgenstanden i denne afhandling, den børnefaglige undersøgelse, udgør mødet mellem socialarbejderen og borgeren⁴, og *foregår ’inden for en organisatorisk ramme (...) mellem den, der skal hjælpe, og den, der skal hjælpes. Relationen mellem de to parter er asymmetrisk’* (Egelund & Hillgaard, 1993:62). Velfærdsstaten og dennes konkrete organisering udgør den kontekst, som socialarbejder og borger mødes i, samtidig med, at de betinger de muligheder for hjælp og støtte, som socialarbejderen kan tilbyde eller ved magt pålægge borgeren. På denne måde er det socialarbejderen, der har adgang til hjælp, rådgivning og indsatser, som kan ’tilbydes’ borgeren. Betegnelsen tilbud er dog ikke altid retvisende, idet der ikke altid er tale om tilbud, som kan afslås (i hvert fald sjældent uden konsekvenser). I Danmark finder en stor del af det sociale arbejde sted i spændingsfeltet mellem frivillighed og tvang, selv om tvangen kan være pakket ind i termer, der lægger op til, at der er tale om tilbud og gode intentioner, som udspringer af normativt funderede forståelser af ’borgerens bedste’.

Den børnefaglige undersøgelse bevæger sig som en del af det sociale arbejde i spændingsfeltet mellem ’magt og hjælp’, idet undersøgelsen ikke kun beskæftiger sig med frivillige hjælpetiltag, men også hjælpetiltag, som kommunen tvangsmæssigt kan sætte igennem over for familie og barn. I afhandlingsarbejdet har jeg interviewet familier, som oplevede denne magt på ganske forskellige måder – fra famili-

⁴ I dag er den mest brugte generelle betegnelse for mennesker, som det sociale arbejde ’arbejder med’, ’borger’, der har overtaget efter betegnelser som ’klient’, ’bruger’ eller mere specifikke kategoriseringer som ’patient’, ’beboer’ med videre (Payne, 2005). I afhandlingen henfører betegnelsen ’borgeren’ til ’familien’ og heri også barnet, og jeg har valgt termen ’familien’ om de mennesker, som berøres af det sociale arbejde og den børnefaglige undersøgelse, der er genstandsfeltet for denne afhandling.

er, der selv har ønsket undersøgelsen og den hjælp, som undersøgelsen udgør indgangen til, til familier, som har frygtet undersøgelsen og de potentielle 'tilbud', som den kunne munde ud i. I arbejdet med denne afhandling har magt imidlertid ikke været i fokus, og jeg har ikke søgt efter familiernes oplevelser af magt i de interviews, jeg har foretaget. Jeg har interesseret mig for familiernes oplevelser af de processer, som undersøgelsen er blevet udfoldet gennem. Den børnefaglige undersøgelse udgør en essentiel del af myndighedsarbejdet med børn og familier, og derfor har socialrådgiverens magt unægtelig haft betydning for de familieoplevelser, jeg skildrer i afhandlingen. Derfor bør afhandlingens placering i diskussionen af magtperspektivet i socialt arbejde alligevel fremstilles.

Mødet mellem det sociale arbejde og borgeren har været genstand for meget forskning, hvori der ofte er blevet anlagt et kritisk perspektiv (se blandt andet Järvinen, Larsen & Mortensen, 2002; Järvinen & Mik-Meyer, 2003; Mik-Meyer, 2004; Højlund & Juul, 2005). Dette perspektiv beskæftiger sig overordnet med socialt arbejde som en form for magtudøvelse og det deraf asymmetriske magtforhold mellem borger og socialarbejder, et forhold som denne forskningstradition⁵ finder grundlæggende for socialt arbejde. Højlund og Juul (2005) skriver om den del af det sociale arbejde, hvor hjælp og myndighed er sammenblandet – eksempelvis den børnefaglige undersøgelse – at magten her er på spil på en helt central måde, ligesom relationen mellem socialarbejder og klient er særligt asymmetrisk her, idet socialarbejderen og dennes vurderinger er indgangen til hjælp (Højlund & Juul, 2005:152).

Den kritiske forskningstradition, som kort nævnes i ovenstående, har haft en væsentlig betydning i dansk kontekst, idet bidragene påpeger en ganske væsentlig dimension af det sociale arbejde. De omtalte forskningsbidrag har derfor også utvivlsomt præget min uddannelse inden for det sociale arbejde. Modsat disse forskningsbidrag er det dog ikke denne afhandlings fokus 'at komme på sporet af magten' og gøre denne til genstand for analyse og kritik. I stedet ønsker jeg med denne afhandling at bidrage til en forståelse af en kompleks professionel praksis og den måde, hvorpå denne praksis vurderes af familien, uden at betragte socialrådgiverens magt over familien som det eneste betydningsfulde forhold.

Henriksen og Prieur (2004) skriver i en kommentar til to af de omtalte forskningsbidrag (Järvinen, Larsen & Mortensen, 2002; Järvinen & Mik-Meyer, 2003), at bidragene negligerer den form for magtudøvelse, som socialarbejderne er udsat for (pri-

⁵ At kategorisere de omtalte forskningsbidrag under samme forskningstradition, og i det hele taget benævne dem som en forskningstradition, er en sontring, jeg selv har foretaget. Jeg mener, at forskningsbidragene, som alle er udkommet i begyndelsen af årtusindskiftet, i bred forstand kan betragtes som tilhørende samme tradition i kraft af deres fælles ærinde om at identificere, synliggøre og rette kritik mod magten i det sociale arbejde.

mært ovenfra, men også nedefra), med deres ensidige fokusering på socialarbejderen som *magtfuld* og borgeren som *magtesløs* (Henriksen & Prieur, 2004). Henriksen og Prieur introducerer dermed en mere pluralistisk magtforståelse i forbindelse med socialt arbejde, som jeg anser for langt mere frugtbar i analysen af den børnefaglige undersøgelse. Denne afhandling opfatter således ikke udelukkende magt i socialt arbejde som en ubalance mellem socialrådgiveren og familien, men antager ligesom Henriksen og Prieur (2004), at den ulige magtbalance eksisterer mellem flere niveauer og altid går begge veje. Blandt andet er det afhandlingens antagelse, at socialrådgiverne ikke kun administrerer magten, men også selv er genstand for magtudøvelse, og at de dagligt 'udsættes' for magt ovenfra, fra ledelsesniveauer i forvaltningen samt politiske beslutningstagere, både kommunalt og nationalt. Det er dermed afhandlingens udgangspunkt, at magt i den børnefaglige undersøgelse ikke har socialrådgiveren som udøver, men eksisterer som en institutionelt, strukturelt og diskursivt betinget præmis i den børnefaglige undersøgelse som sådan, hvor socialrådgiveren dog altid er den, der i sidste ende 'udøver' magt. Magt og magtubalancer er et vilkår i det moderne (velfærds)samfund, og på grund af magtens indlejring i institutionelle strukturer betinger den i høj grad aktørers handlemuligheder; dette gælder både for socialrådgiveren og familien.

I afhandlingen betragter jeg dermed ikke socialrådgiveren, som en der har 'taget' magten i den børnefaglige undersøgelse, men som i kraft af sin institutionelle og organisatoriske placering har 'fået' et handlingsrum til at administrere den magtfulde position at kunne træffe beslutninger på andres vegne (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2009, Mik-Meyer & Villadsen, 2007:16-22). Afhandlingen betragter hermed magt som et grundlæggende vilkår i socialt arbejde.

Afhandlingens syn på magt er dermed ikke ensidigt, men derimod pluralistisk, idet familier såvel som socialrådgivere betragtes som både udøvere af magt og underlagt magt i det sociale arbejdes institutionelle og organisatoriske rammer. I afhandlingen anlægger jeg således en dynamisk forståelse af magt, forstået på den måde, at magt og oplevelser af magt og afmagt kan gøres til genstand for forhandling i konkrete sammenhænge i det sociale arbejde, hvor borgere og socialrådgivere mødes, som eksempelvis i den børnefaglige undersøgelse. Magtens forvaltning er i denne afhandling betinget af de institutionelle og organisatoriske rammer, som udgør arnestedet for den professionelle praksis.

1.7. Placeringen i feltet

Overordnet placerer afhandlingen sig i det forskningsfelt, der omhandler socialt arbejde, mere konkret i det socialfaglige arbejde med børn og familier, og helt specifikt myndighedsarbejdet og den sagsbehandling, som finder sted her. Afhandlingen

interessere sig for den socialfaglige praksis såvel som familiers oplevelser heraf og sammenkobler dermed to perspektiver i dette sociale arbejde: praksisperspektivet og brugerperspektivet.

I afhandlingen forstår jeg socialfagligt arbejde som en særlig del af det sociale arbejde, som særligt angår socialrådgivere, og som foregår under regulerede rammer, professionsbestemte, økonomiske som retlige, i varetagelsen af borgeres livsmuligheder og -betingelser. Forståelsen af livsmuligheder og -betingelser er netop institutionaliserede og normativt forankrede i disse rammer. Med baggrund i Kildedal (2013) der definerer udførelsen af socialfagligt arbejde, betragter jeg socialfaglig praksis som dét;

Under ansvar for lovgivningens krav og intentioner og den enkelte organisations mål og under hensyn til det enkelte fags etiske grundlag at omsætte viden til konkret handling – i størst muligt samspil med den/de, som indsatsen er rettet mod, og gennem løbende systematiske refleksioner og skøn vælge hvilke handling(er) der er relevante i den konkrete sammenhæng (Kildedal, 2013:37).

Ifølge ovenstående må socialfaglig praksis tage bestik af en række generelle forhold, såsom lovgivning, organisatoriske mål og etiske grundlag, samt en række specifikke forhold knyttet til borgeren (her barnet og familien) og må handle på baggrund af faglige refleksioner. Der er tale om en praksis, hvori generelle rammebetingelser og specifikke borgerbehov skal forenes med hinanden samt med det gældende etiske, værdimæssige og faglige grundlag, som knytter sig til det sociale arbejde og socialrådgiverprofessionen.

Denne placering i feltet, eller felterne, omkring socialfaglig praksis og brugerperspektiver herpå har betydning for den litteratur og den forskning, der med forskellige formål inddrages i løbet af afhandlingsarbejdet, og som vidner om det grundlag, som denne afhandling tager afsæt i og bygger videre på.

Kapitel 2: Rammerne for den børnefaglige undersøgelse

I dette kapitel vil jeg præsentere rammerne for den børnefaglige undersøgelses udfoldelse. Disse rammer vil blive introduceret gennem tre afsnit, der sammen bidrager med indsigt i den professionelle praksis, som udgør den del af det socialfaglige arbejde, som jeg undersøger i denne afhandling.

I første afsnit: '2.1. Udviklingen af de retlige rammer' vil jeg beskrive den retlige udvikling hvor på den aktuelle børnefaglige undersøgelse hviler. Derefter vil jeg i afsnittet: '2.2. De aktuelle retlige rammer og deres implikationer' præsentere undersøgelsens udfoldelse og typiske tidsmæssige forløb, både før, under og efter den børnefaglige undersøgelse, samt de bevægelser eller processer, som socialrådgiveren udfolder i arbejdet med undersøgelsen, og som jeg beskriver som karakteriseret ved indsamling af samt refleksion over viden. I dette afsnit vil jeg endvidere skildre de intentioner om inddragelse som lovgivningen bygger på. Slutteligt vil jeg i afsnittet: '2.3. De professionsmæssige rammer' kort introducere til socialrådgiverprofessionen, dennes udvikling, vidensgrundlag og skønsmæssige råderum, samt give en kort introduktion til aktuelle professionsmæssige orienteringer der gør sig gældende for socialrådgivere i det sociale arbejde.

2.1. Udviklingen af de retlige rammer

I Danmark er store dele af det sociale arbejde en institutionaliseret del af velfærdssamfundet, hvorfor socialt arbejde ikke kan forstås løsrevet fra de politiske, samfunds- og værdimæssige strømninger, der fortløbende gør sig gældende og påvirker det sociale arbejde. Udviklingen afspejler de socialpolitiske strømninger, der blandt andet er foranlediget af gennemgribende ændringer i samfundets syn på børn og familier. Rammerne for den børnefaglige undersøgelse er således indlejret i og betinget af bestemte socialpolitiske strømninger. Egelund og Sundell (2001) skriver, at

Social børneforsorg hviler på et socialpolitisk grundlag, som er en afspjeling af de dominerende moralske og kulturelle forestillinger om, hvad der kendetegner en god opvækst. Den konkrete praksis, der udføres, må derfor ses som en konsekvens af mange varierede og samspilende faktorer: politiske, kulturelle, moralske og kundskabsmæssige (Egelund & Sundell, 2001:28).

For at forstå, hvorfor den børnefaglige undersøgelse ser ud, som den gør i dag, må man derfor undersøge de historiske forudsætninger, der ligger til grund for udviklingen af den. Det er netop formålet med nærværende afsnit.

2.1.1. Børneloven af 1905

I Danmark indføres den første egentlige lovgivning omkring børn og unge i 1905; denne benævnes '*Lov om behandling af forbryderiske og forsømte Børn og unge Personer*' og opstår på baggrund af en kommissionsnedsættelse i 1893. Børneloven af 1905 opdeler, som navnet '*forbryderiske og forsømte Børn og unge*' henviser til, lovens målgruppe i forbryderiske, altså kriminelle, børn og forsømte børn. De forbryderiske er børn og unge, der har begået strafbare handlinger, mens de forsømte er børn og unge, der grundet forældrenes forsømmelighed er bragt i fare (Bryderup, 2005:44,45). Med denne første børnelovgivning søges der væk fra udelukkende at se straf som eneste mulige indsats over for børn og unge. Man gentænker således opdragelse som begreb, så det ikke kun indbefatter reel straf, men også andre opdragelsestilgange, og man går fra per automatik at anbringe børn og unge i fængsler til også at anbringe dem på anstalter og i plejefamilier (Kildedal, 2013:22). Før lovens indførelse var børn helt ned til 10 års alderen blevet straffet for slet opførsel på lige fod med voksne og uden skelen til, om denne opførsel skyldtes forældrenes utilstrækkelige omsorg eller misrøgt af barnet. Med børneloven fastsættes en kriminel lavalder på 15 år, og det første spæde skridt tages mod en ændring af datidens børnesyn (Jappe, 2004:77; Øgendahl, 2000:80-81).

Det børnesyn, der så småt toner frem med børnelovens ikrafttræden, lægger afstand til tanken om det onde barn og tanken om barndommen som en øvelse i disciplinering og afretning. Med børneloven nærmer man sig det syn på børn, først formuleret af Rousseau (med romanen *Émile* fra 1763), hvor barnet betragtes som et individ i sig selv, der fra naturen er godt og derfor ikke skal afrettes, men i stedet støttes i at 'forblive god'⁶. Det, at børn under 14 år gøres straffri med børnelovens indførelse, er et helt centralt vendepunkt i den måde, hvorpå samfundet betragtede børn. Børn under 14 kunne efter 1905 ikke blive fjernet og dømt til fængsel, men kunne i stedet placeres i en plejefamilie, på et børnehjem eller en opdragelsesanstalt (Øgendahl, 2000). Anbringelser af børn skulle ske gennem oprettelsen af såkaldte værgeråd, som var ansvarlige for anbringelserne⁷ af børn og unge (Øgendahl, 2000). Køben-

⁶ I 1960 bliver ændringerne i synet på børn første gang egentlig beskrevet af historikeren Ariès, som med bogen '*L'Enfant et la Vie Familiale sous l'Ancien Régime*' (på engelsk *Centuries of Childhood* (1962) og på dansk *Barndommens Historie* (1982)), begrebsliggør barndommen og giver barnet dets egen selvstændige historie.

⁷ Disse anbringelser skulle godkendes af Overværgerådet, som var en central instans, der også førte tilsyn med institutioner (Bryderup, 2005:38).

havns værgeråd beskrev sin opgave som 'at skride ind over for vanskelige børn, forstået som forsømte, misrøgtede eller mishandlede børn'. Denne 'indskriden' kunne ske ved, at værgerådet greb forebyggende ind, eksempelvis gennem advarsler til barn og forældre eller gennem en tilsynsværge. Hvis dette ikke var tilstrækkeligt, kunne barnet blive fjernet fra hjemmet. Staten gjorde det med børneloven muligt at gribe ind i forhold, som før lovens indførelse ellers blev betragtet som private forhold – man kunne nu anbringe børn og unge med tvang (Bryderup, 2005:37-38). Værgerådene blev med børneloven den første egentlige (myndigheds-) undersøgelsesinstans med fokus på børn, om end der ikke i loven fandtes konkrete retningslinjer for dem (Kildedal, 2013:22). Som eksemplet med Københavns værgeråd også illustrerer, var der på denne tid ingen skriftligt nedfældet systematik eller indholdsmæssige krav til det undersøgende arbejde med udsatte børn og unge, og dermed var der ingen systematik i, hvordan og med hvilke forhold in mente en sådan undersøgelse skulle foretages. Bryderup (2005) beskriver, hvordan det var værgerådernes skøn, der var bestemmende for, hvornår der skulle interveneres, og hvad der i så fald skulle iværksættes af foranstaltninger over for barnet og eventuelt familien. Værgerådernes sammensætning⁸ og medlemmernes tærskler, kompetencer og perspektiver var derfor i høj grad bestemmende for, hvornår og hvad der blev skønnet.

Selve formålet med børneloven beskrives dog ikke primært som beskyttelse af børn, men i højere grad som beskyttelse af samfundet. Dette ses i den kommissionsbetænkning, der lå til grund for børneloven, hvor det nævnes, at samfundet måtte '*værge sig mod, at Børnene opvokser saaledes, at de bliver Byrde for Samfundet*' (Bryderup, 2005:43). At samfundet på den måde skal beskyttes fra den byrde og den fare, som børnene kunne komme til at udgøre, betegner den dobbeltheden, som Børneloven også repræsenterede, '*Dels kunne »de uroligste og uheldigste elementer« fjernes fra hjemmene, dels forventede man en præventiv virkning i de potentielt udsatte hjem, arbejderhjemmene*' (Øgendahl, 2000:81). Hensigten med loven var dermed også (og måske først og fremmest) at beskytte samfundsordenen mere end at tage hensyn til barnets tarv (Løkke, 1990).

⁸ Fra lovgivers side var det bestemt, at værgeråd i kommuner med under 10.000 indbyggere skulle bestå af et kommunalbestyrelsesmedlem, sognepræsten, en lærer eller lærerinde og to af kommunalbestyrelsen valgte mænd eller kvinder. I kommuner med et indbyggertal over 10.000 skulle værgerådet bestå af en jurist, en læge, en sognepræst, en lærer eller lærerinde, to af kommunalbestyrelsen valgte mænd og en kvinde (Bryderup, 2005:45,46). Af disse bestemmelser for værgerådernes sammensætning kan man udlede et ønske fra lovgivers side om at inkludere forskellige (niveauer) parter, hver med deres 'viden' om og tilgang til børn og unge. Man ser en blanding af de 'børnekyndige' samt moralske og religiøse vogtere, altså læreren eller lærerinden og sognepræsten, og de folkevalgte samfundsrepræsentanter, altså kommunalbestyrelsesmedlemmerne. I de større kommuner skulle også det akademiske niveau repræsenteres.

Imellem de to store reformer, børneloven fra 1905 og Steinckes socialreform fra 1933, foretages et par lovmæssige reguleringer. Allerede i 1910, kun fem år efter børnelovens ikrafttræden, nedsættes et udvalg til revision af børneloven. Børneloven var ikke blevet den succes, som man havde spået, og de mange gode intentioner blev ikke udlevet som tiltænkt; dette blev klart, idet de horrible forhold på børneinstitutionerne gentagne gange kom frem i offentligheden (Øgendahl, 2000:133).

Børneloven reguleres i 1923 med blandt andet værgerådsloven. Revisionerne opstår på baggrund af betænkings- og udvalgsarbejde omkring gennemgang og evaluering af børnelovens sigte og virke. Med værgerådsloven af 1923 får kommunerne øget selvstyre, således at de uden Overværgerådets godkendelse kan træffe beslutning om anbringelse. Herefter kommer Overværgerådet til at fungere som anke- og vejledningsinstans. Der slækkes endvidere på reglerne for værgerådernes sammensætning med den effekt, at alle med valgret nu kan være værgerådsmedlem (Bryderup, 2005: 90-91).

Gennem loven om tilsyn med børn fra 1924 sker der en udvidelse af statens tilsyn med både anbringelsessteder og i hjem med børn; blandt andet skulle der nu føres tilsyn med børn alene af den grund, at de var født uden for ægteskabet. Disse tilsyn skulle som hovedregel udføres af kommunalbestyrelsen. I større kommuner kunne værgerådet eller den daværende sundhedskommission dog foretage tilsynet (Bryderup, 2005:98).

Perioden fra 1905 til 1933 er således en periode, hvor staten begynder at 'kontrollere' sine borgere, og hvor staten med lovhjemmel har lov til at gribe ind i borgerens private liv, såfremt forholdene taler herfor. De indgreb og foranstaltninger, der blev foretaget i denne periode, hvilede på et bestemt formål og en bestemt forståelse af den hjælp, som staten igennem børneloven kunne iværksætte. Hjælp var med børneloven ikke ment som en hjælp til børnene, men i større grad en hjælp til samfundet mod disse børn, som man mente på sigt kunne udgøre en trussel for samfundet, både økonomisk og socialt. Herved ses, hvordan lovene sikrer statens magt til gennem offentlige myndigheder at kontrollere og intervenere i befolkningens (oftest proletariats) liv.

2.1.2. Steinckes socialreform af 1933

I 1933 gennemføres en af de større reformer i dansk politik med Kanslergadeforliget. Forliget blev indgået mellem den socialdemokratiske ledede regering og Venstre. Med Kanslergadeforliget søgte man at rette op på det rod, som den globale økonomiske krise på daværende tidspunkt havde forårsaget. Om end den økonomiske genopretning var forligets fokus, lykkedes det regeringen, gennem Steinckes social-

reform, at få lagt kimen til den socialdemokratiske velfærdsstat, vi kender i dag; retsprincippet blev indført, og en række ydelser blev gjort universelle, hvormed man forsøgte at lægge afstand til det almisse-princip⁹, som tildelingen af ydelser før havde haft (Møller, 2016; Bundesen & Henriksen, 2016).

Med forsorgsloven af 1933 samles værgerådsloven, loven om forebyggende forsorg og loven om tilsyn med børn. Med forsorgsloven ændres værgerådene til børneværnsudvalg⁹, og Overværgerådet ændres til Landsnævnet for børne- og ungeforsorg. De opgaver, som de nye børneværnsudvalg skulle varetage, blev præciseret i loven og bestod af tilsyn med børn, forebyggende foranstaltninger og anbringelser af børn og unge (Bryderup, 2005:163-164). Tilsynet med børn var stadig præget af særlige problemforestillinger, som eksempelvis børn født uden for ægteskab eller børn af enlige forældre. Dem, der udførte tilsynene, var ulønnede uden noget fagligt blik på børn, udpeget af kommunalbestyrelserne rundt om i kommunerne gennem borgerligt ombud. De tilsynsførende havde ikke blot til opgave at observere og notere, men skulle også yde råd og vejledning, hvor dette skønnedes at være nødvendigt, dog var der med loven af 1933 ikke fastlagt eller præciseret noget omkring dette skøn eller for så vidt omkring den tilsynsførendes reelle pligter og handleforskrifter. Først i 1941 udsender Socialministeriet en instruks¹⁰, der præciserer dette nærmere, og her indskræpes ligeledes, at de tilsynsførende skriftligt underretter børneværnsudvalgene om barnets eller den unges forhold (Bryderup, 2005:165-167).

Med forsorgsloven bestemmes, at der før anbringelsen af et barn udenfor hjemmet skal have fundet en 'undersøgelse' sted. Der var tale om en undersøgelse udført af børneværnsudvalgets medlemmer eller andre såkaldte 'børneværnsundersøgere'. Disse personer var ansat med det formål at kunne undersøge børn og unges forhold, men der var ikke krav om, at de skulle være relevant uddannet; de skulle blot have indsigt i børneforsorgsarbejdet. I de efterfølgende år tilknyttes uddannede professionelle, såsom læger, psykiatere og psykologer, til børneværet, dog hovedsageligt i København.

Den undersøgelse, som forsorgsloven foreskriver, peger i retning af den børnefaglige undersøgelse, vi kender i dag. Undersøgelsen skulle nu omfatte besøg i hjemmet samt samtaler med barnet eller den unge og dennes forældre. Ligeledes var der også med undersøgelsen af 1933 mulighed for at indhente oplysninger om barnet, særligt fra lægen, men også fra skolen, uddannelsesstedet og lignende var det muligt at indhente oplysninger (Bryderup, 2005:167-168). Selv om den undersøgelse, der indføres i 1933, har lighedstræk med nutidens børnefaglige undersøgelse, var dati-

⁹ I København oprettedes dog et børnenævn.

¹⁰ I denne instruks forpligtes de tilsynsførende blandt andet på at udføre tilsynet jævnlige og uanmeldt.

dens undersøgelse grundlæggende funderet i kontrol samt statens ret og pligt til at føre kontrol og inspektion.

I 1958 revideres forsorgsloven, og dette medfører en række ændringer af både administrativ og praktisk karakter. Med denne revision sker et skifte i den måde, hvorpå man fra lovgivers side opfatter sociale problemer, samt en ændring af synet på familiens rolle i børneforsorgsarbejdet. Efter denne lovrevision stilles der eksempelvis ikke længere krav om, at børn af enker eller enkemænd udsættes for obligatoriske tilsyn – blot fordi forældrene er eneforsørgere. Endvidere indføres den regel, at forældre nu skal informeres om deres barns anbringelse, og at der forud for større ændringer eller indgreb i forbindelse med anbringelsen skal forhandles med forældrene. Dette sker, fordi børneværnsudvalgene nu skal arbejde for, at barnet, når forholdene i hjemmet taler for det, kan flytte hjem til forældrene igen (Bryderup, 2005:188-189). Med revisionen indføres ligeledes muligheden for frivillige anbringelser, hvor igennem forældrene får mulighed for at bibeholde deres forældremyndighed. Før denne lovrevision var dette ikke muligt, når barnet var anbragt – forældremyndigheden overgik her automatisk til børneværnsudvalget. Om end der var tvetydigheder og retssikkerhedsproblematikker omkring det samtykke, der skulle foreligge, før en anbringelse var frivillig, var indførelsen af den frivillige anbringelse et stort skridt i forhold til at anerkende barnets familie som en essentiel part af dets liv – uanset om barnet var anbragt (Bryderup, 2005:191). Det er i relation hertil, at man i 1950'erne begynder at betegne myndighedstiltag som 'tilbud om hjælp' til familier. Selv om denne tilbuds-betegnelse kun fungerede efter hensigten på papiret, udvikler børneforsorgen sig i denne periode fra at være en myndighedsinstitution til i højere grad at blive en serviceinstitution (Kildedal, 2013:22-23).

I 1961 revideres loven om offentlig forsorg, og dette giver også ændringer på området for børn og unge, for eksempel udskilles børne- og ungdomsforsorgen fra den øvrige forsorgslovgivning og selvstændiggøres i lovmæssig kontekst. Med denne fusion bliver forebyggende indsatser underlagt samme lovgivning som anbringelser, men disse revisionsændringer er af mere administrativ karakter og afspejles ikke i ændringer i lovens reelle formuleringer. Blot fire år efter revideres loven dog igen, og her sker der store ændringer i den indholdsmæssige del af lovgivningen for børn og unge (Jappe, 2004).

Anerkendelse af familien som en vigtig aktør i barnets liv cementeres med børne- og ungeforsorgsloven fra 1965. I denne lov samles forebyggende børneforsorgsarbejde med anbringelsesområdet, og man begynder dermed at tænke indsatser over for børn og unge som en helhed, hvad enten de sker før eller efter en anbringelse. Familien rykker med denne lovgivning nærmere centrum i forsorgsarbejdet med børn og

unge, og man efterstræber så vidt muligt at bevare familien samlet (Bryderup, 2005: 192). Jappe skriver om ændringerne:

Indsatsen overfor børn og unge skal ses under et familiepolitisk og socialpædagogisk helhedssyn – og ikke blot som sociale foranstaltning med større eller mindre strengthed. Barnets situation skal ses i sammenhæng med familiens situation. Hovedopgaven bliver at hjælpe familien med at holde sammen og undgå anbringelse uden for hjemmet. (...) Indsatsen fra det offentlige side skal ses som et tilbud til barnet og familien (Jappe, 2004:97).

Denne tanke om familien og barnet som en helhed, hvis enkeltpersoner grundlæggende ikke kan anskues løst fra hinanden, må siges stadig at gøre sig gældende i nutidens lovgivning om børn og unge, ligesom der med loven fra 1965 sættes spørgsmålstejn ved særligt de tvangsmæssige anbringelsers værdi og effekt. Fremover måtte denne type anbringelse ses som den absolut sidste udvej.

I loven præciseres også underretningspligten, som skulle sikre indgriben, såfremt der var mistanke om mistrivsel eller utilstodelig behandling af et barn. På baggrund af sådanne underretninger skulle barnets forhold undersøges nærmere. Denne undersøgelse, der må ses som forstadierne til den børnefaglige undersøgelse, skulle ikke varetages af hvem som helst, men af personer med viden om forsorgsarbejde med børn og unge (Bryderup 2005:193).

2.1.3. Bistandsloven af 1976

Ved bistandslovens indførelse i 1976 reformeres store dele af socialområdet, og man forsøger at gøre sociallovgivningen mere gennemskuelig ved at samle et stort antal love under ét. Børne- og ungeområdet samt lovgivningen knyttet hertil samles også under bistandsloven, og hensigten med denne store sammenlægning er at tilbyde mere helhedsorienteret hjælp (Kildedal, 2013:23). Loven om hjælp til børn og unge hænger nu sammen med lovgivning på voksenområdet, og dette markerer, at man fra lovgivers side ser (sociale) problemer i et større perspektiv og ligeledes forsøger at løse (sociale) problemer i et større perspektiv, hvor familien og samfundet tages i betragtning, og problemers ophav ikke reduceres til kun at omhandle individet.

På det administrative område er ændringerne også store, idet kommunesammenlægningen i starten af 1970'erne omdanner omkring 1300 kommuner til blot 277, hvorfor de eksisterende børne- og ungdomsværn nedlægges, og opgaven videregives til socialudvalgene i de nye storkommuner (Jappe, 2004:98).

2.1.4. Graversenudvalgets arbejde

Graversenudvalget nedsættes i 1988 efter kritik af bistandslovens børneregler, og fremkommer i 1990 med Betænkning 1212 (Betænkning 1212 1990). Udvalgets arbejde resulterer i 1993 i en revision af bistandsloven, hvor store dele af udvalgets betænkninger og lovforarbejder inkorporeres. Med lovgivningen af 1993 præciseres, hvem de udsatte børn og unge er, og dermed hvem loven retter sig mod. Ydermere sigter lovgivningen af 1993 mod udvalgets mål om at styrke retssikkerheden blandt udsatte børn og familier. Retssikkerheden forsøges styrket gennem sagsbehandlingen, hvor lovgivningen af 1993 øges med 9 paragraffer, der i detaljer beskriver kommunernes forpligtigelser over for børn og unge med behov for særlig støtte. Der indføres blandt andet sagsbehandlingskrav om inddragelse, oplysning og kontinuitet (Ebsen, 2008), og netop inddragelsesbegrebet synes centralt, idet det markerer et skifte i dansk lovgivning, hvorefter udsatte børn, unge og familier i langt større grad end tidligere betragtes som fuldgyldige parter i egen sag med dertilhørende rettigheder.

Graversenudvalgets inddragelsesbegreb forlader sig ikke blot på fortolkning, men gør eksplicit, at: *'Familiens aktive medvirken i en problemløsning er ud fra behandlingsmæssige erfaringer af afgørende betydning for at opnå et tilfredsstillende resultat, og denne side af sagsarbejdet bør fremmes mest muligt'* (Betænkning 1212 1990:35). Inddragelse bliver herved ikke blot et krav til sagsbehandlingen, men også et mål i sig selv, idet effekten af den hjælp, der ydes, ifølge udvalget afhænger af familiens inddragelse i egen sag. Oplysning omkring familiens stilling til undersøgelsen og undersøgelsens konklusioner er central, idet dette skærper fokus på familien og barnets rolle som essentielle i sagsbehandlingen og det sociale arbejde omkring dem. Der stilles dermed krav om, at både familie og barn høres i den børnefaglige undersøgelse. Vejledningen til loven forsøger ydermere at præcisere, hvorfor familien skal inddrages i forbindelse med undersøgelsen. I vejledningen siges følgende:

Forældremyndighedsindehaverens forståelse for undersøgelsen må tillægges stor betydning, da undersøgelsen bør være indledning til et samarbejde mellem kommunen og indehaveren af forældremyndigheden om at løse de vanskeligheder for barnet eller den unge, som de foreliggende oplysninger tyder på (...) Det er væsentligt, at familiens egen opfattelse af problemerne og eventuelle forestillinger om, på hvilken måde disse kan afhjælpes, indgår i sagsoplysningen. Familiens aktive medvirken i en problemløsning kan få afgørende betydning for opnåelsen af et tilfredsstillende resultat (VEJ nr. 218 af 15/12/1992).

Vejledningen understreger endvidere, at undersøgelsen skal være helhedsorienteret – det vil sige ikke kun fokusere på familiens problemer, men også interessere sig for familiens ressourcer og udviklingsmuligheder (VEJ nr. 218 af 15/12/1992). Vejledningen lægger således en hvis afstand til tidligere undersøgelser, hvor fokus lå på familiens problemer.

Graversenudvalgets arbejde og den efterfølgende lovgivning, som præges af udvalgets arbejde, markerer for alvor en præcisering af, at familie og ikke mindst barn skal betragtes som aktører i eget liv og egen sag, og at socialt arbejde med familier og børn altid skal ske i et samarbejde med dem. Graversenudvalgets arbejder udgør et skift i den måde, hvorpå man opfattede viden i det sociale arbejde med børn og unge, særligt med fremhævelsen af, at børn og familiers egne oplevelser og forestillinger om sig selv og deres problemer skal indgå i sagsoplysningerne. Hermed er det ikke længere udelukkende professionelles viden der bestemmer indholdet og dermed ofte også udfaldet af sager – børn og familiers viden om sig selv skal indgå og gives vægt. Familierne bliver altså selv en del af løsningen på børnesagerne. Fra slutningen af 1980'erne gennemsyres lovgivningen således af et demokratisk menneskesyn, hvor man forsøger at give stemme til dem, man faktisk udfører myndighed for og over.

2.1.5. Serviceloven af 1998

I 1998 revideres loven på området for udsatte børn og unge igen (LBK nr. 581 af 06/08/1998). Denne gang splittes bistandsloven i tre dele, hvor Serviceloven beskæftiger sig med de udsatte børn og unge (Ebsen, 2008), og det samlede antal af paragraffer i serviceloven øges samtidig betydeligt.

Den børnefaglige undersøgelse har på dette tidspunkt som procedure, at afgørelse om undersøgelse skal træffes i *forståelse* med forældremyndighedsindehaver, ligesom det indføres ved lov, at ved sagsbehandling skal der, inden der træffes afgørelse om foranstaltninger, afholdes en samtale med børn over 12 år (for børn under 12 år skal der foreligge oplysninger om, hvordan barnet stiller sig, med mindre barnets grad af modenhed taler imod dette). Den børnefaglige undersøgelse skal ydermere *'inddrage de fagfolk, som allerede har viden om barnets eller den unges og familiens forhold'*. I undersøgelsen skal der også *'være oplysning om, hvordan forældremyndighedens indehaver og barnet eller den unge stiller sig til foranstaltninger, og om de forhold i familien eller i dennes omgivelser, som kan bidrage til at klare vanskelighederne'* (LBK nr. 581 af 06/08/1998). I 1998 var der i den børnefaglige undersøgelse en række krav til undersøgelsen om procedure, såsom hvem der skal bidrage med oplysninger om barnet, oplysninger om forældre og barnets indstilling til foranstaltninger med videre. Desuden stilles der krav til undersøgelsens output,

nemlig at der skal tages stilling til, hvorvidt kommunen skal iværksætte foranstaltning/-er. I selve lovgivningen stilles der på dette tidspunkt ikke nogen konkrete krav til, hvordan processen i den børnefaglige undersøgelse skal være, men i lovens formålsparagraf ekspliciteres, at arbejdet med familie og barn så vidt muligt skal foregå i et samarbejde mellem familie og socialrådgiver.

I slutningen af 1990'erne kommer flere opsigtsvækkende sager i mediernes søgelys, hvilket resulterer i en alvorlig kritik af kommunernes håndtering af udsatte børn og unge. Kritikken medfører blandt andet en indføring i formålsparagraffen omkring, at der fra nu af lægges *'afgørende vægt på, at støtten ydes ud fra barnets eller den unges bedste, herunder skal der lægges vægt på at give barnet eller den unge en stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i opvæksten'* (LBK nr. 944 af 16/10/2000). Man forsøger altså at styrke de udsatte børn og unges rettigheder yderligere (Ebsen 2008). I vejledning til loven fra 2000 gøres klart, at hensynet til barnets bedste (et af principperne fra FN's Børnekonvention) altid må vægte højest, også i tilfælde hvor dette hensyn kolliderer med hensynet til barnets forældre (VEJ nr. 4 af 16/01/2002). Tilføjelsen i formålsparagraffen vidner om øgede krav og bestemmelser i forhold til socialrådgiverens vurderinger og beslutninger.

2.1.6. Anbringelsesreformen af 2004

I 2004 stiller daværende socialminister Eva Kjer Hansen forslag til en reformering af lovgivningen på anbringelsesområdet. Der er igen tale om en række uheldige og opsigtsvækkende sager, som gennem mediernes opmærksomhed foranlediger ønsket om reformer på området. Der udtrykkes stor kritik af kommunernes behandling af sager vedrørende børn og unge, og man vil fra politisk side (igen) forsøge at styrke og kvalificere kommunernes sagsbehandling. På trods af gode intentioner med de forrige årtiers lovarbejder, baseret på blandt andet Graversenudvalgets arbejde, lever det sociale arbejde ikke op til lovens intentioner – i hvert fald ikke i offentlighedens øjne (Kildedal, 2013:23-24). Reformen, der efterfølgende får navnet Anbringelsesreformen, udmøntes i en række lovændringer med ikrafttrædelse 1. januar 2006, og heri præciseres nye forhold, som den kommunale sagsbehandling skal efterleve. Disse forhold knytter sig både til kommunens overordnede sagsbehandling og til selve den børnefaglige undersøgelse (Ebsen, 2008).

Anbringelsesreformen tager et skridt hen imod Graversenudvalgets ønske om inddragelse, idet der i reformens kapitel 9 om *'Sagsbehandling ved foranstaltninger for børn og unge'* tilføjes, at *'Kommunen skal overveje, hvordan der kan ske en systematisk inddragelse af familie og netværk'* (LOV nr. 1442 af 22/12/2004). Med denne lille tilføjelse indføres inddragelsesbegrebet i dansk lovgivning, og det er ikke længere op til kommunernes fortolkning, hvorvidt familien inddrages i sagsbehandlin-

gen. På baggrund af anbringelsesreformen udsteder socialministeren i december 2005 en bekendtgørelse om standarder for sagsbehandlingen i sager om særlig støtte til børn og unge. I bekendtgørelsen forpligtes kommunerne til at fastsætte lokale standarder for sagsbehandling (heriblandt også børnefaglige undersøgelser). Der er tale om fem forskellige temaer som ønskes standardiseret, herunder følgende: '*inddragelse af forældremyndighedsindehavere og barnet under hele indsatsen*' og '*systematisk inddragelse af familie og netværk*' (VEJ nr. 10 af 03/02/2006). Man ønsker, at familie og barn inddrages under hele indsatsen, så disse parter oplever at blive taget alvorligt og dermed fungerer som medvillige samarbejdspartnere i sagsbehandlingen og i de beslutninger, der måtte følge, (dette med særligt blik på, at familien bibeholder forældremyndigheden over barnet, selv om barnet ikke bor hjemme). Endvidere skal denne inddragelse ske systematisk, men hverken lov eller bekendtgørelse sætter rammer for, hvordan den systematiske inddragelse skal ske; procedurekravene herfor skal udformes lokalt.

Hvad angår krav om procedure udvikler lovgivningen sig betydeligt med Anbringelsesreformen. Der introduceres seks fokuspunkter, som alle skal inddrages i kommunernes børnefaglige undersøgelser. Det er: udvikling og adfærd, familieforhold, skoleforhold, sundhedsforhold, fritidsforhold og venskaber og andre relevante forhold. Fokuspunkterne indføres i lovgivningen med det mål, at få kommunernes sagsbehandlere til at anlægge et helhedsperspektiv på barnet i deres undersøgelser, og indførelsen begrundes i et forsøg på at styrke det faglige grundlag for de børnefaglige undersøgelser (LOV nr. 1442 af 22/12/2004; Socialstyrelsen 2013a). Med disse nye procedurekrav øges den børnefaglige undersøgelses omfang i lovgivningen betragteligt. Udover de procedurekrav, der indførtes ved Serviceloven, nemlig Anbringelsesreformens omtalte fokuspunkter, skal socialrådgiveren i den børnefaglige undersøgelse også fokusere på at '*afdække ressourcer og problemer hos barnet, familien og netværket*', og endvidere skal undersøgelsen nu afsluttes inden for 4 måneder (LOV nr. 1442 af 22/12/2004). Med Anbringelsesreformen påbegyndes en retlig udvikling af området for børn og unge, og af den børnefaglige undersøgelse specifikt, hvor detailstyring af socialrådgiverens professionelle praksis øges, mens autonomien i sagsbehandlingen tilsyneladende mindskes. Høybye-Mortensen (2013) definerer detailstyring eller processtyring som det '*at styre via bindende krav til administrative procedurer*', en styringsstrategi, der de seneste 20 år er anvendt med tiltagende styrke (Høybye-Mortensen, 2013:12). Den tiltagende detailstyring af socialrådgivernes professionelle praksis kan blandt andet begrundes i ønsket om at homogenisere praksis kommuner og socialrådgivere imellem, og dermed give børn og unge ens behandling, uanset hvor og af hvem deres sag behandles. Den øgede detailstyring af socialrådgivernes arbejde og socialfagligpraksis generelt er et globalt fænomen, hvor bureaukratiseringen af det sociale arbejde for alvor tog fart i starten af 1970'erne (Howe, 1992).

I 2002 dokumenterer Thomsen og Egelund gennem en vignetundersøgelse, at der hersker stor spredning i den måde, hvorpå socialrådgivere bedømmer børns situation, og dermed også stor spredning i de indsatser, som socialrådgiverne herefter indstiller til. I denne afhandling illustrerer jeg gennem empiriske analyser, hvordan den børnefaglige undersøgelse udfoldes forskelligt på tværs af de tre kommuner, på trods af at undersøgelsen fremstår som yderst procesreguleret. I afhandlingen søger jeg ikke at forklare de forskellige udfoldelser på baggrund af socialrådgivernes individuelle skøn, men forstår i stedet forskellene som betinget af lokale, kontekstuelle rammer, som for socialrådgiverne muliggør bestemte udfoldelser af praksissen.

2.1.7. Barnets Reform af 2011

Den 1. januar 2011 træder Barnets Reform i kraft¹¹. Hvor Anbringelsesreformens fokus var selve kommunernes sagsbehandling, er der i Barnets Reform fokus på kvalitet i indsatsen (Socialministeriet, Servicestyrelsen & KL, 2010). Med Barnets Reform stilles for alvor krav om inddragelse af familie og barn i egen sag gennem en understregning af, at al indblanding fra kommunal side kun kan ske med barnets samt familiens medvirken, og hvor dette ikke lader sig gøre, skal indblandingen i det mindste ske med familiens viden herom:

Støtten skal bygge på barnets eller den unges egne ressourcer, og barnets eller den unges synspunkter skal altid inddrages med passende vægt i overensstemmelse med alder og modenhed. Barnets eller den unges vanskeligheder skal så vidt muligt løses i samarbejde med familien og med dennes medvirken. Hvis dette ikke er muligt, skal foranstaltningens baggrund, formål og indhold tydeliggøres for forældremyndighedsindehaveren og for barnet eller den unge (LBK nr. 1093 af 05/09/2013).

Ligeledes ekspliciteres det, at i den børnefaglige undersøgelse, herunder journalføringen, *'skal der være oplysninger om hvordan forældremyndighedsindehaveren og barnet eller den unge stiller sig til foranstaltningerne (...)'* (LBK nr.1093 af 05/09/2013).

¹¹ Barnets Reform indeholder de bestemmelser, som nationalt er blevet sat for, hvordan og hvornår socialt arbejde med børn og unge skal finde sted. Udadt findes desuden en række bestemmelser, som den danske lovgivning skal placere sig indenfor, og som socialrådgiveren qua sin position som myndighedsudøver skal leve op til. Det drejer sig om Den Europæiske Menneskerettighedskonvention og FN's Børnekonvention. Mens Den Europæiske Menneskerettighedskonvention er direkte inkorporeret i dansk ret, herunder Servicelovens kapitel 11, er FN's Børnekonvention 'kun' ratificeret, men skal dog overholdes på lige fod med den øvrige lovgivning (Røhl, 2015).

I undersøgelsen skal socialrådgiveren blive klogere på barnet og dennes situation forud for handlinger, indsatser og interventioner. Der er tale om forskellige former for viden, som socialrådgiveren gennem undersøgelsen fremskaffer eller skaber, og som skal beskrives, analyseres og sluttelig danne fundament for en socialfaglig vurdering. I Barnets Reform findes, som nævnt, seks fokuspunkter, som en børnefaglig undersøgelse i hovedregel skal indhente viden og oplysninger om: udvikling og adfærd, familieforhold, skoleforhold, sundhedsforhold, fritidsforhold og venskaber samt andre relevante forhold. Inden for disse seks fokuspunkter samt i den børnefaglige undersøgelse generelt kan der eksistere forskellige former for viden, både viden fra forskellige professionelle, for eksempel pædagoger, læger, psykologer og så videre, samt viden fra ikke-professionelle, for eksempel forældre, venner, naboer og barnet selv. Viden i den børnefaglige undersøgelse er dermed mangfoldig, kommer fra forskellige aktører og giver forskellige informationer om barnet og barnets familie, ligesom viden i den børnefaglige undersøgelse kan være modstridende forskellige aktører imellem. For socialrådgiveren kan den børnefaglige undersøgelse således være meget kompliceret, hvis de former for viden, der gør sig gældende i undersøgelsen, indeholder modstridende informationer, men den kan også synes mere overkommelig og konfliktfri, hvis undersøgelsens forskellige aktører har samme problemforståelse og samme forventninger til løsningen (Rask, 2013). Arbejdet med afhandlingens viser endvidere, at socialrådgivere kan opleve børnefaglige undersøgelser som meget komplicerede, hvis der ikke findes ret meget viden om barnet, eksempelvis hos professionelle, som barnet har eller har haft kontakt med. Og omvendt kan undersøgelser opleves som mere ligetil i tilfælde, hvor andre professionelle har viden om barnet.

I foråret 2011 udkom Socialstyrelsens Håndbog om Barnets Reform. Håndbogen skal understøtte den lovgivning, som fastsættes med vedtagelsen af Barnets Reform, gennem beskrivelse af forskning og undersøgelser. Håndbog om Barnets Reform går på den måde videre end reformens egentlige lovtekster i forsøget på at begrunde, forklare og beskrive de intentioner og den viden, der ligger bag Barnets Reform (Servicestyrelsen, 2011).

Med Barnets Reform bliver det umiskendeligt, at barnet skal være fokus for socialrådgiverens arbejde i den børnefaglige undersøgelse, ligesom hensynstagen til barnets tarv ubetinget skal prioriteres højest. Reformen cementerer samtidig, at hensynet til barnets tarv skal ske i et samarbejde mellem barn, familie og socialrådgiver. Dette fokus på barnets tarv samt samarbejdet med barnet og familien er således rammesættende for den børnefaglige undersøgelse, som bliver et vigtigt, og måske endda det vigtigste redskab, i forhold til at finde frem til om problemfyldte forhold gør sig gældende for barnet, hvori disse eventuelt består, og hvordan de kan forbedres eller afhjælpes. Det menneskesyn, som Graversenudvalget i sin tid lagde kimen til, hvor

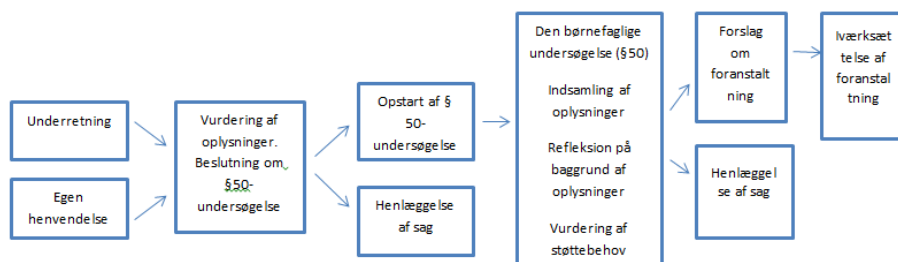
barn og familie må og skal betragtes som aktører i eget liv, sættes for alvor igennem med Barnets Reform, der præciserer den børnefaglige undersøgelse som et processuelt samarbejde mellem barn, familie og socialrådgiver, der i sin essens er inddragende og udviklende i så stor udstrækning som muligt. Indførelsen af Barnets Reform udgør ifølge Jensen (2014) et paradigmeskifte i det børnesyn, som loven funderer sig i (Jensen, 2014).

2.2. De aktuelle retlige rammer og deres implikationer

I foregående afsnit omhandlende udviklingen af de retlige rammer er fundamentet for den børnefaglige undersøgelses aktuelle udformning blevet præsenteret. I indværende afsnit vil jeg mere indgående præsentere og belyse den børnefaglige undersøgelse som den aktuelt gør sig gældende i den professionelle praksis, og hvilke mere praktiske implikationer dette fordrer i socialrådgivernes konkrete udfoldelse.

2.2.1. Indgangen til den børnefaglige undersøgelse

For at skabe størst muligt overblik over den børnefaglige undersøgelses kronologiske forløb har jeg udarbejdet nedenstående model, der illustrerer de forskellige trin, som den børnefaglige undersøgelse udgør den væsentligste del af. Modellen er retningsgivende for dette afsnit omhandlende de aktuelle retlige rammer og deres implikationer. Modellen illustrerer vel at mærke et ideelt forløb, som ikke altid svarer til undersøgelsens forløb i den kommunale myndighedspraksis.

Figur 2.1: En illustration af det ideelle forløb i forbindelse med den børnefaglige undersøgelse.

Første kontakt mellem familie og myndighedsafdelingen starter med en henvendelse fra familien selv eller en underretning, hvori myndighedsafdelingen gøres bekendt med potentielle problematiske forhold i relation til barnet, og familien kontaktes herefter i form af en såkaldt 'underretningssamtale'. Det viser sig imidlertid i det empiriske materiale, at begge indgange kan være i spil, ved iværksættelse af en børnefaglig undersøgelse. Afhandlingens empiriske grundlag fortæller, at familierne ofte har oplevelsen af, at de selv har henvendt sig til myndighedsafdelingen og selv initieret et ønske om hjælp, men at der samtidigt foreligger en eller flere underretninger om familien og/eller barnet. På baggrund af den information, som kontakten til myndighedsafdelingen har givet, skal det vurderes, om der er grundlag for at iværksætte en børnefaglig undersøgelse, om sagen kan henlægges, eller om problemet eventuelt kan klares i det forebyggende sociale arbejde¹². Det er kommunens opgave at vurdere henvendelser og underretninger og derudfra beslutte, om der skal

¹² Forebyggende socialt arbejde skal her forstås i forhold til lovgivningen, som en type indsats, der finder sted før § 50-undersøgelsen, som er indgangen til *særlig* hjælp og støtte. Forebyggelse skal her ikke forstås som tidlig opsporing eller tidlig indsats. I afhandlingens empiriske grundlag refererer socialrådgiverne typisk til såkaldte § 11-forløb, når de omtaler det forebyggende sociale arbejde. § 11 kaldes forebyggelsesparagraffen, og § 11-forløb kan da også igangsættes uden foregående børnefaglig undersøgelse. De indsatser, som § 11 kan udløse, er samtaler – typisk med en form for familievejleder (Jørgensen, 2015a).

iværksættes en børnefaglig undersøgelse. De seneste år har flere børnesager været i mediernes søgelys og fået kritik, fordi kommunerne ikke tidsnok eller slet ikke har iværksat børnefaglige undersøgelser på trods af adskillige henvendelser og underretninger om samme barn. Denne offentlige kritik har givetvis medført, at kommunerne er langt mere omhyggelige med deres vurderinger af henvendelser og underretninger, ligesom kritikken utvivlsomt var medvirkende til, at det i 2013 blev indført, at alle indkomne underretninger skal vurderes inden for 24 timer (LBK nr. 369 af 18/04/2017, § 155).

Såfremt det besluttes, at der er grundlag for at iværksætte en børnefaglig undersøgelse, skal familien orienteres herom, ligesom de bliver bedt om tilladelse til, at der indsamles oplysninger om dem til brug i sagen.

2.2.1.1. Undersøgelsen

I udfoldelsen af den børnefaglige undersøgelse skal socialrådgiveren *'undersøge barnets eller den unges forhold'* gennem *'helhedsbetragtning'*¹³, og *'afdække ressourcer og problemer hos barnet, familien og netværket'*. Undersøgelsen skal udfoldes så *'skånsomt, som forholdene tillader, og må ikke være mere omfattende, end formålet tilsiger'* og *'gennemføres så vidt muligt i samarbejde med forældremyndighedsindehaveren og den unge, der er fyldt 15 år'*. I undersøgelsen skal der *'finde en samtale sted med barnet eller den unge'*¹⁴. I undersøgelsen skal der som minimum inddrages viden fra barnet og familien, og herudover skal socialrådgiveren *'inddrage de fagfolk, som allerede har viden om barnets eller den unges og familiens forhold'*. Endeligt skal undersøgelsen *' resultere i en begrundet stillingtagen til, om der er grundlag for at iværksætte foranstaltninger, og i bekræftende fald af hvilken art disse bør være'*, og dette skal ske indenfor undersøgelsesfristen på fire måneder (LBK nr. 369 af 18/04/2017).

I udfoldelsen af den børnefaglige undersøgelse skal socialrådgiveren inddrage familien og indsamle og inddrage viden fra familien samt fra andre relevante aktører, for eksempel familiens private netværk, eller professionelle aktører fra barnets hverdagsliv. Det vidensgrundlag som frembringes i undersøgelsen skal resultere i en vurdering af støttebehovet. Skabelsen af vidensgrundlaget i undersøgelsen og den

¹³ Helhedsbetragtningen skal i udgangspunktet, med mindre forhold taler herfor, inddrage viden om unges 1) udvikling og adfærd, 2) familieforhold, 3) skoleforhold, 4) sundhedsforhold, 5) fritidsforhold og venskaber og 6) andre relevante forhold (LBK nr. 369 af 18/04/2017).

¹⁴ Loven giver mulighed for at samtalen kun kan undlades såfremt *'barnets eller den unges modenhed eller sagens karakter i afgørende grad taler imod samtaleens gennemførelse'* (LBK nr. 369 af 18/04/2017).

faglige omsætning af dette, som fører frem til en vurdering, rummer processer som både fremskaffer og omsætter viden (i lovgivningen omtalt som oplysninger). Disse vidensrelaterede processer ses tydeligt i afhandlingens empiriske materiale, hvor den professionelle praksis i de tre kommuner nærmest udfoldes og struktureres på baggrund af disse processer (i det empiriske materiale omtales disse processer oftest som henholdsvis 'indsamling' og 'analyse'/'faglig sparring'). Hvoraf processerne omkring indsamlingen af viden i empirien oftest udfoldes først, efterfulgt af de faglige refleksioner.

Såfremt det på baggrund af den børnefaglige undersøgelse vurderes, at der er et støttebehov, skal undersøgelsen kunne placere støttebehovet på et konkret foranstaltningsniveau. Denne placering er altså ikke det samme som at undersøgelsen skal anbefale eller foreslå en helt konkret foranstaltning, men udelukkende niveauet for foranstaltningen. Afhandlingens empiriske materiale vidner om forskellige lokale forståelser af denne placering. Hvor socialrådgiverne hverken internt i kommunerne eller på tværs er enige. Dette kommer til udtryk i fokusgruppeinterviewene, hvor nogle socialrådgivere fortæller at de på baggrund af undersøgelserne foreslår konkrete foranstaltninger, mens andre kun vurderer støttebehovet, og forstår konkrete foranstaltningsforslag som noget der først sker i udarbejdelsen af den efterfølgende handleplan.

I denne afhandling vil jeg fokusere på indsamlingen af viden og refleksionerne over viden som udgør de væsentligste processer i afhandlingens empiriske grundlag. Indsamlingen af viden og refleksionerne over viden vil jeg beskrive mere indgående i nedenstående.

Indsamling af viden

Socialrådgiveres indsamling af viden og information om familie og barn i den børnefaglige undersøgelse sker traditionelt som undersøgelsens første skridt. Indsamlingen af viden har blandt andet det formål, at socialrådgiveren kan '*danne sig et overblik over, hvad problemet drejer sig om*' (Egelund, 1997:277). At arbejdet med viden er en betydningsfuld del af socialrådgiveres undersøgelsesarbejde i den børnefaglige undersøgelse, understreges i Barnets Reform § 50 (omhandlende den børnefaglige undersøgelse), ifølge hvilken socialrådgiveren skal indsamle viden fra flere kilder for at tilvejebringe et tilstrækkeligt vidensgrundlag forud for vurderinger og beslutninger. Kvello (2013) skildrer tre overordnede informations- eller videns typer til belysning af børnesager. Først og fremmest er der tale om viden, som kommer fra socialrådgiverens samtaler med barnet eller den unge samt barnets primære omsorgspersoner, typisk forældrene. Denne form for viden er obligatorisk i den børnefaglige undersøgelse og kan kun i sjældne tilfælde undlades. Endvidere er der tale

om viden fra professionelle fagpersoner, som kan fremkomme på baggrund af samtaler mellem socialrådgiveren og den professionelle (og eventuelt også familien), eller gennem skriftlige udtalelser fra professionelle. Denne type viden er ikke i lige så høj grad obligatorisk i den børnefaglige undersøgelse.

Den tredje og sidste form for viden udspringer af observationer af barnet eller observationer af samspillet mellem barnet og dets primære omsorgspersoner. Kvello (2013) skriver, at der ofte er *'forskel på, hvad forældre rapporterer om deres barn, og det, som professionelle observerer og vurderer'* (Kvello, 2013:50), men bemærker, at der er fare for, at observationer af samspil kan blive kunstige og uvirkelige. I de tre myndighedspraksisser er det kutyme, at observationer af eksempelvis samspillet mellem barn og forældre foretages af familiebehandlere uden for myndighedspraksissen. De observationer der foretages af socialrådgiverne fra de tre undersøgte myndighedsafdelinger stammer fra de samtaler med barn og familie som undersøgelsen rummer (Kvello, 2013).

Socialrådgiverens samtaler med familie og barn er en obligatorisk del af vidensindsamlingen, og denne del af den børnefaglige undersøgelse udgør dermed også det minimum af inddragelse af familien, som undersøgelsen påbyder. Den børnefaglige undersøgelse er kendetegnet ved, at både officialprincippet samt proportionalitetsprincippet gør sig gældende. Officialprincippet omhandler myndighedens ansvar i forhold til at en sag er tilstrækkeligt belyst, inden der træffes afgørelser i sagen – altså at oplysningsgrundlaget og omfanget af oplysninger er tilstrækkeligt. Proportionalitetsprincippet er ligeledes gældende; og siger, at den børnefaglige undersøgelse ikke må være mere omfattende end formålet tilsiger, og at man som myndighed ikke ubegrænset må indhente oplysninger og udtalelser i undersøgelsen (Andersen, 2013). Principperne kan umiddelbart virke modsatrettede og dermed svære at efterleve for socialrådgiveren i en og samme undersøgelse, idet de retligt udtrykker to forskellige krav til undersøgelsen. Denne diskrepans mellem de to retslige principper kan komplicere arbejdet med den børnefaglige undersøgelse for socialrådgiveren. Socialrådgiveren må balancere sin undersøgelse mellem at tilvejebringe et tilstrækkeligt oplysningsniveau og oplysningsomfang, ud fra hvilket der kan træffes afgørelse, og samtidig må socialrådgiveren ikke indhente oplysninger 'bare for at være på den sikre side'. Hvert skridt i denne indhentelse af oplysninger og udtalelser for at sikre et tilstrækkeligt oplysningsgrundlag forudsætter dermed et skøn, så undersøgelsens oplysningsgrundlag og niveau svarer til formålet. Indhentelse af oplysninger og udtalelser må altså ikke ske 'per automatik', men må i hvert enkelt tilfælde bero på socialrådgiverens skøn i forhold til hvorvidt der i sagen foreligger et tilstrækkeligt oplysningsgrundlag, eller om der skal indhentes yderligere oplysninger, og i så fald hvordan og hos hvem. På den ene side er der tale om skønnets ind-

lejrede usikkerhed og på den anden side sikkerheden i at indhente rigelige oplysninger fra andre professionelle.

Som beskrevet i ovenstående cementerer lovgivningen, at den børnefaglige undersøgelse så vidt muligt skal gennemføres i samarbejde med barnet og forældremyndighedsindehaveren (på baggrund af blandt andet dialogprincippet¹⁵), ligesom det gøres klart, at kommunen skal overveje, hvordan barnets familie og netværk *systematisk* inddrages i arbejdet med den børnefaglige undersøgelse. Som et absolut minimum skal den børnefaglige undersøgelse indeholde oplysninger om, hvordan barn og familie stiller sig til eventuelle foranstaltninger. Dette sker gennem en partshøring (for forældremyndighedsindehavere og barnet, der er fyldt 15 år), som har til formål at sikre, at familiens mulige indsigelser og korrektioner mod undersøgelsens oplysningsgrundlag samt vurderinger og konklusioner kommer frem, og at de tilføjes til undersøgelsen. Andersen (2013) skriver om partshøringens formål, at dette består i: *'at sagens bevismæssige grundlag forelægges for parten med henblik på, at parten udtaler sig om det. Det er således det indsamlede oplysningsgrundlag, parten skal inviteres til at udtale sig om'* (Andersen, 2013:265). Partshøringen udgør dog kun den absolut minimale inddragelse af familien og barnet i den børnefaglige undersøgelse. Herudover kommer børnesamtalen, som kun kan undlades, hvis særlige forhold taler imod den. Barnets Reform lægger op til, at den børnefaglige undersøgelse bygger på et samarbejde mellem familie, barn og socialrådgiver, hvor dette samarbejdet netop er karakteriseret af en løbende inddragelse af barn og familie i egen sag (LBK nr. 369 af 18/04/2017; Servicestyrelsen, 2011; VEJ nr. 9007 af 7/1 2014). Den børnefaglige undersøgelse er i retlig sammenhæng en afgørelsessag, og der skal derfor foreligge et oplysningsgrundlag, som denne afgørelse kan træffes på baggrund af. Disse oplysninger indsamles som nævnt typisk i den første del af undersøgelsen og består af oplysninger om barn og familie fra barnet og familien selv samt eventuelt oplysninger fra øvrig familie, netværk og andre professionelle (Caspersen & Laustsen, 2009). På baggrund af det empiriske grundlag er erfaringen, at der er flere forskellige måder, hvorpå indsamlingen af oplysninger kan udfoldes, ligesom empirien understreger, at der er flere tilgange til at begrunde indsamlingen af oplysninger.

Refleksioner på baggrund af viden

Når der er fremskaffet et tilstrækkeligt oplysningsgrundlag i undersøgelsen, skal socialrådgiveren foretage en faglig analyse af oplysningsgrundlaget for slutteligt at kunne vurdere behovet for støtte. Dette skal gøres gennem refleksioner over den

¹⁵ Dialogprincippet betyder, at kommunen er *'forpligtet til at samarbejde med og behandle borgeren sådan, at den enkelte konkrete borger reelt kan inddrages i sin egen sag'* (Røhl, 2015:95). Princippet har hjemmel i retssikkerhedsloven.

viden, som er indsamlet, gennem en form for faglig omsætning eller analyse. Der er tale om faglig refleksion, som kan foregå hos socialrådgiveren selv eller mellem socialrådgivere og eventuelt faglige ledere, gennem faglig sparring (Caspersen & Laustsen, 2009:44).

I Servicelovens udlægning af den børnefaglige undersøgelse fremstår selve refleksions- og analysearbejdet ikke reguleret i ligeså høj grad som indsamlingen af viden. Hvordan refleksionsarbejdet finder sted er dermed i store træk noget der skal fastsættes lokalt i hver enkelt kommune. I denne forbindelse har langt de fleste danske kommuner valgt ICS-tilgangen (nærmere beskrevet i afsnit: '3.2.2.1. Styling gennem metoder – eksemplet ICS') i refleksions- og analysearbejdet, dette gælder også for to af de tre kommuner som afhandlingen undersøger. I Serviceloven skitseres imidlertid en række punkter som den faglige refleksion i undersøgelsen skal beskæftige sig i med ligesom Serviceloven påbyder, at analyse og refleksion skal ske gennem en 'helhedsbetragtning':

Kommunalbestyrelsens undersøgelse, jf. stk. 1, skal anlægge en helhedsbetragtning, der, medmindre konkrete forhold betyder, at et eller flere af nedenstående numre ikke er relevante i forhold til det pågældende barn eller den unge, skal omfatte barnets eller den unges 1) udvikling og adfærd, 2) familieforhold, 3) skoleforhold, 4) sundhedsforhold, 5) fritidsforhold og venskaber og 6) andre relevante forhold (LBK nr. 369 af 18/04/2017)

Serviceloven angiver dermed en række områder som socialrådgiveren skal inddrage i sine refleksioner i den børnefaglige undersøgelse. Det er de foreliggende oplysninger, der skal danne grundlaget for den faglige refleksion og de derefter vurderingsmæssige bevægelser. Egelund (1997) skriver, at '*Beskrivende fakta skal underkastes en faglig refleksion, som frembringer et samlet billede, hvad der er i vejen og helst også hvorfor det er i vejen, som fundament for at overveje en indsats, der har sandsynlighed for at hjælpe*' (Egelund, 1997:296). Refleksionerne skal gerne give svar på, hvilke problemer der er tale om, og også hvorfor, sidstnævnte så der kan sættes relevant og problemløsende ind over for problemerne. Egelund (1997) skriver med inspiration fra Abbott (1988), at:

Refleksionen er en ren professionel handling, der forbinder uklare diagnoser med træk med intuition om effekterne af forskellige typer af interventioner. Man kan forvente, at det er hovedreglen i socialt arbejde, at faglig refleksion er en uomgængelig arbejdsfase, fordi både diagnose og resultaterne af forskellige behandlinger vil være usikre (Egelund, 1997:296)

Refleksionerne kan altså forstås som bindeled mellem den viden der indhentes og de beslutninger der drages i den børnefaglige undersøgelse. Refleksionerne trækker på socialrådgiverens teoretiske og praktiske viden (Guldager, 2013) i forsøget på at danne mellemregningerne der kan pege mod beslutninger om støttebehov samt om niveauet for eventuelle indsatser. Flere har dog peget på, at denne faglige refleksionsproces - hvor socialrådgiveren gennem en analyse af den specifikke forhåndenværende viden og faglig viden kommer frem til en faglig begrundet beslutning (Kildedal, 2013) – ikke sker i det omfang som den børnefaglige undersøgelse lægger op til (Christensen & Egelund 2002; Egelund 1997; Kildedal & Verwohlt 2009). Egelund (1997) skriver, at den faglige refleksion ofte springes over, og *'man går fra faktuelle oplysninger, indtryk af familien osv. direkte over til at igangsætte foranstaltninger'* og videre *'snarere styrer den professionelle proces mod formulering af problemer, som løsningerne kræver for at kunne effektueres'* (Egelund, 1997:296, 349). Dermed indikeres, at refleksionsarbejdet er udfordret i den professionelle praksis, og ikke altid udfoldes efter hensigten.

Som det også kan ses af citatet, er den faglige refleksion *'en ren professionel handling'* og dermed forbeholdt socialrådgiveren. På baggrund af denne afhandlings empiriske grundlag kan det da også konkluderes, at familierne ikke nævneværdigt deltager i socialrådgivernes refleksioner. Familiernes medvirken i refleksionsarbejdet er dog heller ikke givet på samme måde som ved indsamlingsarbejdet, idet det ikke er et krav, at de skal inddrages heri.

2.2.2. Indsatserne i den børnefaglige undersøgelse

Som beskrevet skal den børnefaglige undersøgelse ikke pege på en konkret indsats, men vurdere, hvorvidt der er behov for særlig støtte, samt danne grundlag for beslutninger omkring niveauet for konkrete indsatser. Hvis det vurderes i den børnefaglige undersøgelse, at der er behov for særlig støtte, er det forskelligt fra kommune til kommune, hvor beslutningskompetencen i forhold til foranstaltningerne er placeret. I nogle kommuner har socialrådgiverne selv kompetencer (oftest op til et bestemt økonomisk niveau) til at træffe afgørelse om konkrete foranstaltninger, mens socialrådgivere i andre kommuner ikke har beslutningskompetencer i forhold til at kunne iværksætte foranstaltninger; her kan beslutningskompetencen i stedet være placeret hos et visitationsudvalg, og socialrådgiveren kan så indstille til den foranstaltning, der vurderes relevant. Jørgensen (2015) skriver, at der i dag ses en tendens til, at kommunerne centraliserer beslutningskompetencer i et visitationsudvalg. Dette sker af økonomiske hensyn, så man kan kontrollere udgifterne til foranstaltninger, men det kan også bidrage til at højne kvaliteten af afgørelser i kraft af de fælles overvejelser, som visitationsudvalgene gør sig på baggrund af socialrådgivernes indstillinger (Jørgensen, 2015).

Hjælp og støtte findes i form af foranstaltninger, hvis rammer er fastsat i lovgivningen. Der er tale om en række former for støtte, hvis relevans afhænger af barnets behov, alder, netværk, og så videre:

- Ophold i dagtilbud, fritidshjem, ungdomsklub, uddannelsessted.
- Praktisk eller pædagogisk støtte i hjemmet.
- Familiebehandling eller behandling af barnets problemer.
- Døgnophold for både forældremyndighedsindehaveren, barnet i plejefamilie eller på opholdssted.
- Aflastningsordning i plejefamilie, netværksplejefamilie, på et opholdssted eller en døgninstitution.
- Udpegning af en fast kontaktperson for barnet eller for hele familien.
- Anbringelse af barnet eller den unge uden for hjemmet på et anbringelsessted.
- Formidling af praktiktilbud hos en arbejdsgiver for den unge.
- Anden hjælp, der har til formål at yde rådgivning, behandling og praktisk og pædagogisk støtte. (LBK nr. 369 af 18/04/2017, § 52).

Socialrådgiveren kan pege på de tilbud, som Serviceloven skitserer som mulige indsatser over for barnet, og den enkelte kommune kan udbyde de forskellige tilbud, eller man kan vælge at købe sig til indsatser, som man ikke selv kan præstere, hos andre kommuner. Når barnet og familiens problemer på denne måde skal kunne løses af indsatser og foranstaltninger fra en fast defineret tilbudsvifte, kan der være en fare for, at løsningen tilpasses de på forhånd definerede løsningsmuligheder i kraft af foranstaltningerne – og ikke omvendt, hvor problemerne får lov at definere løsningerne (Egelund, 1997:294).

2.2.3. Inddragelse i den børnefaglige undersøgelse

I Danmark såvel som i andre lande stiger kravene til, hvor meget familier skal inddrages i egen sag, og som skildret i indeværende kapitel har inddragelse i egen sag længe været et lovkrav. Inddragelsen af familien i barnets sag er vigtig for at opnå den bedst mulige indsats over for barnet (Christensen og Egelund, 2002; Oppedal, 2007), idet *'Forældre besidder en unik viden om egen og børnenes situation, der kan bidrage til at højne kvaliteten i den sociale indsats'*, og videre, at *'barnets vigtigste udviklingsressource er engagerede forældre'* (Servicestyrelsen, 2012).

I både Barnets Reform og Håndbog om Barnets Reform¹⁶ (LBK nr. 369 af 18/04/2017; Servicestyrelsen, 2011) beskrives barnets forældre som de vigtigste aktører i barnets liv og derfor også de vigtigste aktører i arbejdet med den børnefaglige undersøgelse, som omhandler barnets og familiens problematikker. I Barnets Reform betones vigtigheden af kontinuitet i opvæksten og dermed ønsket om stabilitet, forstået sådan at barnet så vidt muligt bliver boende i familien (så længe dette ikke strider mod barnets bedste), og man går derfor langt for at støtte forældrene og give dem muligheder for at støtte og hjælpe barnet inden for familiens rammer (Jørgensen, 2015). Hvis det ikke er muligt at afhjælpe barnets problemer og fremme barnets trivsel i hjemmet, og barnet må flyttes i plejefamilie eller på institution, skal familien stadig modtage støtte, idet det er *'sigtet at fremme mulighederne for hjemgivelse af barnet'* (Servicestyrelsen, 2011:43).

Ifølge Håndbog om Barnets Reform skal inddragelse og deltagelse af familien ske med det formål at bringe forældrenes og barnets perspektiver frem, og disse perspektiver skal tillægges passende betydning i undersøgelsen gennem en anerkendelse af barn og forældre som aktører i eget liv. Ydermere siger Håndbog om Barnets Reform, at familien skal have mulighed for at løse eventuelle problemer undervejs i undersøgelsen:

Den børnefaglige undersøgelse er således et redskab, der skal have fokus på at danne rammer for familiens egen erkendelsesproces. (...) Her [i den børnefaglige undersøgelse] arbejder man med, at familien så vidt muligt gennemløber en erkendelsesproces og får støtte til forandring af de problemer, som kan løses undervejs (Servicestyrelsen, 2011:103).

Håndbog om Barnets Reform anlægger dermed et læringsteoretisk perspektiv på det socialfaglige arbejde i den børnefaglige undersøgelse, hvor familien gennem nye indsigter og erkendelser bliver i stand til selv at løse problemer (Hutchinson & Olte-dal, 2006:184).

¹⁶ Håndbog om Barnets Reform beskriver lovgivningen i Barnets Reform og indeholder forskning som understøtter, fortolker og intentionelt begrundet den lovgivning, der fremsættes i Reformen. Håndbog om Barnets Reform er ikke egentlig lovtekst, men udtrykker de målsætninger, det menneskesyn og det værdimæssige grundlag, som funderer lovgivningen omkring den børnefaglige undersøgelse. Håndbog om Barnets Reform er udarbejdet i et samarbejde mellem undervisere og forskere på professionshøjskoler, SFI, Ankestyrelsen, en række fagspecifikke eksperter samt Servicestyrelsen og med medvirken fra socialforvaltninger og sociale tilbud på området.

2.2.3.1. Inddragelse som forudsætning for læring og erkendelse

Det er ikke tilfældigheder, der gør, at man i den børnefaglige undersøgelse efterstræber at skabe rum for familiens *erkendelsesproces*. Begrebet blev oprindeligt benyttet i 1990, hvor Graversenudvalgets kommissionsarbejde (Betænkning 1212 1990), formulerede lovforarbejder, der i højere grad end tidligere så familie og barn som aktører i socialforvaltningens sagsarbejde; disse lovforarbejder fik stor betydning for den fremtidige lovgivning på børne- og ungeområdet. I udvalgets arbejde fremkommer det, at man ser familien som aktør i egen sag, ligesom man siger, at *'Familiens aktive medvirken i en problemløsning er ud fra behandlingsmæssige erfaringer af afgørende betydning for at opnå et tilfredsstillende resultat, og denne side af sagsarbejdet bør fremmes mest muligt'* (Betænkning 1212 1990:35). Udvalgets arbejde har i forlængelse af ovenstående flere konnotationer til nutidens lovgivning om den børnefaglige undersøgelse, ikke mindst de intentioner, som skildres i Håndbog om Barnets Reform.

Den lovgivningsmæssige kontekst, som begrebet erkendelsesproces her indlejres i, kan hjælpe til at anskueliggøre og klarlægge hvordan vi skal forstå erkendelsesproces som en del af den børnefaglige undersøgelse. Når begrebet læses i den omtalte kontekst, falder det naturligt at betragte erkendelsesproces som en bevidstgørelse af egne problemstillinger (herunder ressourcer og begrænsninger), og en sådan bevidstgørelse fremmes gennem socialrådgiverens facilitering af anerkendende, inddragende og responsive undersøgelsesprocesser. Erkendelsesbegrebet har sin oprindelse i filosofien og beskæftiger sig med menneskets søgen efter viden samt grundlag og kriterier for at kunne tale om viden. Man kan således forstå erkendelse som menneskets viden om sig selv, sin sameksistens, sin kontekst og dermed også som menneskets selvforståelse (Wiberg & Etemadi, 2009:16-19).

Håndbog om Barnets Reform skriver, at den børnefaglige undersøgelse skal betragtes som et stykke socialt arbejde eller et *redskab*, hvori familien så vidt muligt gennemløber en erkendelsesproces og får støtte til forandring af de problemer, som familien selv kan forandre. Udover ønsket om, at den børnefaglige undersøgelse faciliterer erkendelse hos familien, udtrykkes ligeledes et ønske om, at undersøgelsen på baggrund af familiens erkendelsesproces også kan give støtte til forandring og udvikling hos familien (med barnets trivsel i sit sigte). Erkendelse er således en proces, som familien kan opnå via den børnefaglige undersøgelse. Den børnefaglige undersøgelse vil dog ikke i sig selv fremme familiens erkendelsesproces; for at familiens erkendelsesproces hjælpes på vej, må den professionelle praksis udfoldes så den understøtter familiens inddragelse og aktive medvirken, og motiverer et gensidigt samarbejde mellem familie og socialrådgiver omkring undersøgelsens udarbej-

delse. I tilknytning hertil bidrager Håndbog om Barnets Reform med anvisninger i forhold til understøttelsen af sådanne erkendelsesprocesser, når de skriver, at:

Inddragelsesbegrebet forstås ud fra et interaktivt perspektiv. Et interaktivt perspektiv har fokus på, hvad der sker mellem familie og undersøger samt barn og undersøger. Et interaktivt samspil indebærer et samarbejdende vekselspil mellem familie og undersøger, der er *interaktivt* i den forstand, at hver part forholder sig *responsivt* til det forudgående udspil fra den anden part (Servicestyrelsen, 2011:111, oprindelig kursivering).

Inddragelse i den børnefaglige undersøgelse skal hermed betragtes som et dialogisk 'vekselspil', hvor socialrådgiveren responderer på de perspektiver og den viden, som familien fremkommer med. Inddragelse omhandler dermed ikke blot inddragelse af den viden og de perspektiver, som familien er i besiddelse af i undersøgelsen, men indeholder også en gensidigt samarbejde mellem aktørerne, hvor socialrådgiveren løbende i undersøgelsen 'leverer noget tilbage' til familien. Vejledningen om særlig støtte til børn og unge og deres familier beskæftiger sig også med processuelle anvisninger i forhold til socialrådgivernes udfoldelse af praksis i den børnefaglige undersøgelse (VEJ nr. 9007 af 7/1 2014). Vejledningen beskriver blandt andet, hvordan samarbejdet mellem socialrådgiver og familie i den børnefaglige undersøgelse vil være påvirket af familiens indstilling til undersøgelsen, og hvordan kommunen og dermed den enkelte socialrådgiver altid skal søge at opnå dialog og samarbejde med familien omkring undersøgelsen '*for at sikre det bedst mulige udbytte af undersøgelsen og et godt grundlag for de fremtidige samarbejdsrelationer*' (VEJ nr. 9007 af 7/1 2014). Socialrådgiveren skal først og fremmest søge familiens accept af undersøgelsen og dens gennemførelse samt inddrage familien mest muligt heri, uanset familiens holdning til selve undersøgelsen. Kommunen kan dog gennemføre undersøgelsen uden eller kun i delvist samarbejde med familien, men det er ikke, hvad vejledningen lægger op til. Tværtimod understreger vejledningen vigtigheden af familiens forståelse for og positive inddragelse i undersøgelsen, idet undersøgelsen kan være starten på et længerevarende samarbejde mellem familie og kommune. Vejledningen fastslår med sine processuelle anvisninger, at en børnefaglig undersøgelse ikke er et administrativt arbejde, men derimod et stykke socialt arbejde, hvor dialog, inddragelse og samarbejde med barn og familie er nøgleord (VEJ nr. 9007 af 7/1 2014). Håndbogen, som knytter sig til Barnets Reform, går et skridt videre end vejledningen, idet den cementerer, at undersøgelsesprocessen bør være lige så vigtig som undersøgelsens output. Den børnefaglige undersøgelse skal dermed ikke (kun) betragtes som indgangen til hjælp fra det offentlige eller som en overgang der munder ud i en konkret bevilling. Den børnefaglige undersøgelse er funderet i processuelle krav og i et værdigrundlag, som orienterer sig i en bagvedliggende etik, der

omhandler familie og barns egen selvbestemmelse, deres ret til inddragelse i sager omhandlende dem selv, og deres ret til indflydelse i eget liv. Det sociale arbejde bør dermed gennemsyre den børnefaglige undersøgelse og ikke betragtes som noget, der først kommer til efter undersøgelsens afslutning i kraft af eventuelle indsatser.

2.3. De professionsmæssige rammer

I dette afsnit vil jeg give en kort introduktion til socialrådgiverprofessionen, dennes opkomst, vidensgrundlag og skønsmæssige råderum, samt give et kort indblik i de aktuelle orienteringer der gør sig gældende for socialrådgivere i det sociale arbejde. Afsnittet skal ikke ses som en udtømmende indføring i feltets ophav og grundlæggende diskussioner, men netop som 'en indføring' og et 'indblik' i socialrådgiveres historiske og aktuelle betingelser for at udfolde professionel praksis i det sociale arbejde.

2.3.1. Udviklingen af socialrådgiverprofessionen

Skytte (2013) knytter opstarten af en egentlig uddannelse inden for socialt arbejde sammen med Steinckes Socialreform fra 1933, hvor man begyndte at efterspørge faguddannet personale til at varetage og koordinere det sociale arbejde i de danske kommuner. Messel og Terum (2014) skriver i forlængelse heraf, at professionen er et '*ektefødt barn av velferdsstaten*' (Messel & Terum, 2014:29), og associationen mellem velfærdstaten og socialrådgiverne er stadig stærk.

Uddannelsen inden for socialt arbejde var i sin spæde start tilknyttet hospitaler, hvor socialrådgivernes arbejdsopgaver bestod af '*hjemsendelse og rekonvalescens og dertilhørende ansøgningsarbejde vedrørende tilskudsmuligheder*' (Magnussen, 2013:272). Uddannelsen skulle varetage de på dette tidspunkt herskende socialpolitiske strømninger. Det handlede om øget samarbejde mellem det frivillige sociale arbejde og det offentlige, samt om statens muligheder for at regulere og forbedre sociale forhold (Dalgaard, 2014). Fra 1930'erne blev der udbudt reelle kurser inden for praktisk, socialt arbejde, og fra 1937 påbegyndte man i København at uddanne egentlige socialarbejdere på Den Sociale Skole. Fra 1940 kunne dem, der dimitterede herfra, betegne sig 'socialrådgivere' (Reintoft, 1976). I løbet af de næste 40 år blev der åbnet flere sociale højskoler i Danmark. Uddannelserne inden for socialt arbejde blev alle startet op på privat initiativ, og de er først med tiden blevet offentlige; så sent som i 1980 blev de sociale højskoler statslige uddannelsesinstitutioner (Skytte, 2013). Langt de fleste uddannede socialrådgivere er i dag beskæftiget i den offentlige sektor (Magnussen, 2013:272), hvor nye arbejdsområder løbende koloniseres, og professionen har dermed en helt central rolle i forvaltningen af velfærdsstatslige opgaver (Dalgaard, 2014).

På trods af socialrådgiverprofessionens ekspansion og tætte bånd til velfærdsstaten, kan man ifølge Dalgaard (2014) ikke tale om en ukompliceret og konfliktfri professionaliseringsproces. Socialrådgiverprofessionen har fra professionens opstart været stærkt knyttet til staten og har til alle tider været afhængig af at kunne tilpasse sig de arbejdsopgaver, som de aktuelle udfordringer i kommunerne har afspejlet, og som den aktuelle socialpolitik har fordret. Tilpasningsdygtighed, både i uddannelse og arbejdsopgaver, har derfor været af stor vigtighed for professionen, men har samtidig skabt en række udfordringer. Magnussen (2013) skriver, at professionens tilknytning til velfærdsstaten derfor altid har *'udfordret socialrådgiverprofessionen og givet anledning til at tale om 'evige' dilemmaer'*, hvor professionens faglige normer og etiske grundlag løbende kan ses som værende i (potentiel) konflikt med socialpolitikens og arbejdsopgavernes karakter (Magnussen, 2013:273). Professionaliseringen af socialrådgiverprofessionen har endvidere haft vanskeligt ved at finde gennemslagskraft, blandt andet på grund af arbejdets semi-professionelle karakter.

Fra professionens begyndelse har socialrådgiverne været i konflikt med andre uddannelser. Socialhjelperuddannelsen, en uddannelse startet af Folkekirkeligt Filantropisk Forbund, opponerede kraftigt mod den konkurrence, som socialrådgiverne udgjorde, og sygeplejerskerne ligeså – særligt fordi de første uddannede socialrådgivere typisk blev ansat på hospitaler og derved udgjorde en form for trussel mod sygeplejerskerne. Socialrådgiverne argumenterede for deres professionalisering, om end professionsbevidstheden de første mange år var noget vaklende, blandt andet på grund af en svag, faglig styrke og kerne, uklare faggrænser og dermed en grundlæggende uklarhed, i forhold til hvilke jobs socialrådgivere kunne bestride (Dalgaard, 2014). Den grad af autonomi, som ellers kendetegner professioner, var dermed ikke givet for socialrådgiverprofessionen fra start.

2.3.1.1. Socialrådgiverens vidensgrundlag

Socialrådgivere bliver, ligesom eksempelvis sygeplejersker og pædagoger, ofte omtalt som 'semi-professionelle', 'halv-professionelle' og får også betegnelsen 'velfærdsprofessioner'. Sådanne termer henviser blandt andet til disse professioners mellemlange uddannelse, der oftest ikke er tilknyttet universitetet, og som ikke på samme måde som 'akademiske professioner' har deres egen fagdisciplin og vidensgrundlag, men også til, at semi-professionerne løser en stor del af velfærdsstatens kerneopgaver (Callewaert, 2005:17). I relation hertil kan der skelnes mellem professioner i streng og i svag forstand, hvor socialt arbejde udgør en såkaldt 'svag profession'. Dette fordi socialt arbejde har *'svake profesjonaliseringsbetingelser, ettersom sosialarbeidere har et diffust problemområde som de ikke kan ligge til grunn for utdifferensieringen av et eget profesjonalisert funksjonssystem og befinner seg i en underordnet posisjon i et hierarki av profesjonelt arbeid'* (Molander & Terum,

2010:21). Socialarbejdere, eksempelvis socialrådgivere, er for at kunne løse problemer for klienter ofte nødt til at inddrage andre professioner. Socialrådgiverne skal vide, hvornår andre professioner bør inddrages for at hjælpe klienten. Socialrådgivere har dermed ikke monopol på borgerens problem eller den indsats, der skal iværksættes på baggrund af dette problem, men må potentielt henvende sig til andre professioner for ekspertise.

Socialrådgivere låner viden fra discipliner som sociologi, psykologi, samfundsvidenskab, jura med videre i funderingen af professionens videnskæssige grundlag, og vidensgrundlaget er således særdeles heterogent og fragmenteret. Grimen beskriver socialt arbejde som funderet i et særligt fragmenteret vidensgrundlag qua dets orientering i samfundsvidenskab og humaniora, som i sig *'selv mangler teoretisk enhet'* (Grimen, 2010:73). Herudover kan man argumentere for, at de forskellige discipliner eller elementer, der tilsammen udgør socialrådgiveres videnskæssige grundlag, er *'svagt integrerede'* i den betydning, at grundlaget er sat sammen af så mange forskellige discipliner, hver med sin forskningsmæssige tradition. Grimen (2010) skriver, at der også i heterogene vidensgrundlag kan skabes integration, gennem synteser, som kan være af praktisk eller teoretisk karakter:

Hvis det som integrerer forskellige kunnskapselementer i en profesjons kunnskapsbase, er en omfattende teori, har vi en teoretisk syntese. Hvis det som integrerer elementerne i en profesjons kunnskapsbase er de fordringer som profesjonens yrkesutøvelse stiller, har vi en praktisk syntese (Grimen, 2010:72)

I socialrådgiverprofessionen ser vi netop en praktisk syntese, der her består i at kunne orientere sig i samt trække relevant viden ind og omsætte denne viden til handling i den konkrete sag, man arbejder med (Martinsen, 2014). Den syntetiserende dimension og de videnskæssige oversættelser, som socialrådgiveren må foretage, beskrives af Kildedal (2013) således:

Under ansvar for lovgivningens krav og intentioner og den enkelte organisations mål og under hensyn til det enkelte fags etiske grundlag, at omsætte viden til konkret handling – i størst muligt samspil med den/de, som indsatsen er rettet mod og gennem løbende systematiske refleksioner og skøn vælge hvilke handling(er) der er relevante i den konkrete sammenhæng (Kildedal, 2013:37).

Professionens anvendelse og oversættelse af viden – hvis mål er en forstående indgriben i barn og families liv – tager endvidere sigte på andet end et rent fagligt vidensgrundlag, eksempelvis moralske, juridiske samt politiske dimensioner og, som

ovenstående citat skildrer, organisatoriske dimensioner, der indeholder et normativt, skønsmæssigt og prioriteringsmæssigt element (Grimen, 2010:73). Det normative element udspringer blandt andet af professionernes værdier, hvorom der ikke nødvendigvis er enighed, men som ikke desto mindre præger den praktiske professionsudøvelse. For socialrådgivere har der ikke altid været enighed om professionens grundlæggende værdier (Reintoft, 1985) eller 'den fælles kerne' (Hillgaard & Keiser, 1979), eller for den sags skyld enighed om ideen ved at have en sådan fælles kerne (Uggerhøj, 2001). Uenighederne omkring kernefagligheden har ifølge Dalgaard (2014) betydet, *'at professionen har haft – og har – lav autenticitet på den offentlige arena'* (Dalgaard, 2014:113).

2.3.1.2. Skønnet i det socialfaglige arbejde

Det at udøve skøn er særlig knyttet til professioner og spiller en særlig rolle i socialfagligt arbejde, hvor de borgere, der arbejdes med, kan have komplekse problemer, som ikke lader sig afhjælpe uden den professionelles inddragelse af det konkrete i enhver given sag – den unikke borger og dennes unikke problemkompleks (Molander & Terum, 2010). Professionelt arbejde er derfor vanskeligt at standardisere og standardisering af professionelt socialt arbejde kan gøre det vanskeligt at inddrage og tage hensyn til den enkelte borger og dennes problemkompleks (Krogstrup, 2002). I dansk kontekst er skønnet endvidere et forvaltningsretligt princip, som går ud på, at 'man ikke må sætte skøn under regel'; det vil sige, at skønnet i alle tilfælde må og skal veje tungest i forvaltningen af sager (Møller, 2012:168). For socialrådgivere beskæftiget i velfærdsprofessioner, for eksempel børne- og ungeområdet, har flere årtiers øgede regulering, standardisering, registrering, implementering af forskellig informationsteknologi og stramme budgetter imidlertid sat det faglige skøn under pres (Bømler, 2012; Liljegren, 2012; Seemann, Antoft & Christensen, 2013). Reguleringen af og den deraf følgende potentielle indskrænkelse af professioners skøn gør sig i større grad gældende for velfærdsprofessionerne, der i kraft af deres semi-professionelle status ikke kun skal håndtere 'vilde' problemer, men også håndtere en række problemer, der snarere kan betegnes som 'tamme', såsom at fodre dokumentation ind i systemer og journaler, fremsende adviser til kontrolinstanser med videre.

Skønnet som fænomen omtales ofte med positive konnotationer, hvilket ovenstående også vidner om. Flere har imidlertid problematiseret, hvorvidt skønnet som fænomen per se bør opfattes som noget positivt og som noget, der automatisk kvalificerer professioners beslutninger og praksis generelt. Professionelles skøn kan funderes i og tage afsæt i andet end det, der umiddelbart er for 'borgerens bedste'. I relation hertil skriver Evans og Harris (2004) at *'Discretion in itself is neither 'good' nor 'bad'. In some circumstances it may be an important professional attribute, in oth-*

ers it may be a cloak for political decision-makers to hide behind or it may be an opportunity for professional abuse of power' (Evans & Harris, 2004:871). Skønnet eller det handlingsrum, som socialrådgiveren skal forvalte, kan begrundes i forskellige forståelser, hvoraf 'borgerens bedste' må antages at være én af flere mulige.

Hjortbak (2013) beskæftiger sig med skønnet i en undersøgelse af professionelles faglige skøn i vurderingen af kræftsyge borgeres behov for rehabilitering i kommunalt regi. Hjortbak finder, at det professionelle faglige skøn er:

Stærkt indvævet i og præget af den kontekst og de mulighedsbetingelser den enkelte afdeling og organisation som helhed rummer (...) Udfoldelse af det professionelle faglige skøn er, ud over forbundenheden til konteksten, **indvævet i og præget af den enkelte aktørs selvdannelse, uddannelse og omdannelse**. Denne aktørmæssige forbundenhed betyder, at det faglige skøn vil have en vis personlig-faglig karakter inden for de mulighedsbetingelser og det handlerum, som organisationen som socialt system åbner mulighed for (Hjortbak, 2013:319, oprindelig kursivering).

Hjortbak (2013) cementerer, som Evans og Harris (2004), skønnets personlige dimension – ikke personlig i forhold til den borger, som skønnet vedrører, men personlig i forhold til den socialrådgiver, der iagttager, vurderer og træffer beslutning om borgeren (se blandt andet Harrits & Møller, 2016). Den personlige dimension er dannet af socialrådgiverens eget liv og erfaringer (*selvdannelse*), af vedkommendes uddannelse samt af *'en proces, hvor den enkelte aktør på den ene side har et vist personligt og individuelt fortolknings- og handlerum, på den anden side bliver programmeret (styret, tvunget) til at følge organisationens relevansstrukturer og forventninger (...)' (omdannelse)* (Hjortbak, 2013:324). Denne personlige dimension udfolder sig således ikke frit ud fra socialrådgiverens erfarings- og uddannelsesmæssige forståelser, men lader sig også forme af de organisatoriske præmisser, og endeligt begrænses den yderligere af de ydre rammebetingelser, som på et givent tidspunkt gør sig gældende for socialrådgiveren. Skønnet i den professionelle praksis tager dermed ikke ensidigt udgangspunkt i socialrådgiveren selv eller i organisationen, men funderer sig et sted i kontinuummet mellem disse to, og man kan derfor ikke betragte det professionelle skøn som et absolut gode for borgeren. Den personlige dimension af skønnet, som primært tager sigte i personen (socialrådgiveren), modsat i praksissen – og de vane- og videnskabsmæssige strukturer, der betinger praksissen, er ikke i fokus i denne afhandling, idet jeg i afhandlingen anlægger et praksisteoretisk blik på den professionelle praksis i den børnefaglige undersøgelse.

2.3.2. Aktuelle orienteringer for socialrådgiveren i den professionelle praksis

Ændrede forståelser af professioner som følge af blandt andet New Public Management er et emne, der har beskæftiget sociologien igennem længere tid (Evetts, 2009; Noordegraaf, 2007; Liljegren, 2012). Hvorvidt New Public Management som styringsform alene kan bebrejdes for forandringerne i de måder, hvorpå vi forstår professioner, er nok tvivlsom. Der er sandsynligvis tale om en kombination af både øget globalisering, stigende krav om vidensbaseret af professioners arbejdsopgaver og deraf følgende forventninger om forbedrede effekter af samt større 'træfsikkerhed' for professionelles opgaveløsninger. Alt sammen forhold, der bidrager til, at professionernes virkeligheder ændres, og hermed udvikles også nye forståelser af det at være professionelle (Evetts, 2009).

Evetts (2009) skildrer to idealtypiske professionsforståelser, som knytter sig til vidensbaseret arbejde. Der er tale om 'organizational professionalism', som orienterer sig i organisationen, opfyldelse af organisationens mål, blandt andet gennem målstyring og kontrol fra mellemløsniveauer, og 'occupational professionalism', som orienterer sig i de professionelles egen forståelse og deres fagligt begrundede autonomi (Evetts, 2009:263). Noordegraaf (2007) supplerer den idealtypiske professionsforståelse med 'situated professionalism', som betegner *'how different modes of occupational and organizational control interact and how professionals find themselves embedded within organizational contexts that limit but do not eliminate professional control'* (Noordegraaf, 2007:12). Situeret professionalismisme betegner altså de professionelles løbende konstruktioner af professionalismisme – konstruktioner, der opbygges mellem dem som profession og den organisation, de arbejder i.

I et studie af svenske socialarbejdere¹⁷ foretaget af Liljegren (2012), undersøges *'The tension between the profession and the organization'* (Liljegren, 2012:302), altså spændingen mellem socialarbejderprofessionen og den kommunale organisation, som professionen er beskæftiget i. Jævnfør ovenstående analyserer Liljegren de to kontrasterende logikker frem, henholdsvis *occupational professionalism* og *organizational professionalism*, som ifølge ham er kendetegnende for den måde, hvorpå socialarbejdere orienterer sig i deres professionelle praksis¹⁸. Liljegren (2012) sup-

¹⁷ Studiet er foretaget af socialarbejdere, der ligesom danske socialrådgivere, har en længerevarende uddannelse. Akademiseringen af socialt arbejde er særlig udbredt i de skandinaviske lande (Dellgran & Höjer 2000) og knytter sig til de skandinaviske landes velfærdsmodeller.

¹⁸ Liljegren fokuserer både på diskurs og praksis, som to adskilte forhold, i sin udlægning af, hvordan logikkerne kommer til udtryk: *'The logics can be expressed in both discourse and actual practice, in other words, both in what the professionals say and do'* (Liljegren, 2012:298). Liljegren differentierer dermed mellem diskurs og praksis, modsat Reckwitz

plerer Evetts' (2009) skildringer af professionslogikkerne med begrebet tillid og skriver:

in occupational professionalism, authority is built on trust in the professionals' education and ethics, whilst in organizational professionalism it is grounded in regulation and control, expressed for example, in rules, regulations, and routines, or, in other words, in different forms of *external* control systems. In occupational professionalism, accountability entails entrusting professionals to deliver and justify that which is best for their clients on the basis of their academic and practical training and professional code of ethics. In organizational professionalism, however, accountability is achieved through the trust that is engendered through measurable means, such as the adoption of evidence-based practices. In a sense, these logics can be seen as a conflict between an organizational and a professional sphere (Liljegen, 2012:297-298).

Der er således tale om en professionalisme, som baserer sig på de professionelles ageren på baggrund af deres klienters tarv og med hensynstagen til professionens faglige, praktiske og etiske færdigheder. Desuden er det en professionalisme, som ligeledes baserer sig på målbare resultater, evidensbaserede praksisformer, regulering og kontrol og dermed på at inkludere et fokus på organisationens ressourcer (i modsætning til klientens ressourcer, som den faglige logik sætter først). Liljegen (2012) konkluderer, at socialarbejderne i studiet orienterer sig pragmatisk i forhold til de to former for professionalisme, i den forstand at de giver udtryk for at orientere sig i forhold til én af de to logikker, men synes af og til at 'falde tilbage' på den modsatte. Denne 'falden tilbage', eller bevægelse mellem de to logikker, kan afspejle den væsentlige dimension af at være professionel inden for socialfaglige arbejde. Som netop består i, at kunne balance hensynet til borgeren og hensynet til organisation og de rammer organisationen betinger.

I dansk kontekst er der foretaget et studie, som illustrerer samme modsætningsforhold mellem to former for professionalisme eller handlingslogikker. Bømler (2012) skildrer i et studie af socialrådgivere på sygedagpengeområdet, hvordan to modstridende handlingslogikker, henholdsvis en *kommunikativ handlingslogik* og en *instrumentel handlingslogik*, præger socialrådgivernes professionelle praksis. Det er Bømlers påstand, at en stigende mistænkeliggørelse af samt kontrol med de professionelles praksis tvinger de professionelle til at handle instrumentelt og ikke kom-

(2002), som sidestiller diskursive praksisser med andre praksisformer, hvorigennem diskurs(er) mister deres omnipotente status (Reckwitz, 2002:254).

munikativt, hvilket det sociale arbejdes karakter, ifølge Bømler, ellers foreskriver (Bømler 2012). Hun skriver:

Rådgivere og projektmedarbejdere oplever, at der konstant stilles spørgsmålstejn ved deres faglighed og dømmekraft. Generelt har mistænkeliggørelsen af de professionelle socialarbejdere og andre der er beskæftiget i velfærdssamfundets menneskebehandlende organisationer, medført en række af nye regler og standardiserede metoder i socialt arbejde. Stik imod det sociale arbejdes særlige karakter, der er baseret på en kommunikativ handlingslogik, hvor skøn og fleksibilitet, helhedsorientering og behovsorientering er centrale begreber, er den offentlige sektors opgaveløsningslogik blevet afløst af instrumentel handlingslogik (Bømler, 2012:143-144).

Bømler forklarer den instrumentelle handlingslogik som led i den New Public Management-omstilling og det fokus på output, som velfærdsstaten og dennes organisationer har gennemgået de sidste mange år, og hun konkluderer, at denne omstilling ifølge socialrådgiverne selv er den største hindring for deres muligheder for at udføre fagligt kvalificeret socialt arbejde (Bømler, 2012). Både Bømler (2012) og Liljegren (2012) identificerer modstillinger og dilemmaer i socialrådgiveres arbejde, hvor den enkelte socialrådgiver i praksis må forsøge at forene disse hensyn på bedste vis.

En del af det organisatoriske og instrumentelle fokus handler om økonomiske rammer og prioriteringer og disses indflydelse på det sociale arbejde. Schrøder (2014) skriver heraf, at *'der i højere grad end tidligere stilles krav til de faglige forventninger om at have et konstant blik på, hvorvidt budgettet bliver overholdt eller ej. Man kan altså sige, at der nu er et ufravigeligt budgetblik, som integreres i det daglige sociale arbejde'* (Schrøder, 2014:11). I Schrøders undersøgelse af budgetstyring og økonomiske hensyn i socialt arbejde med udsatte børn og unge i tre kommuner finder hun imidlertid ikke, at det økonomisk bedste nødvendigvis udgør en modstilling til barnets bedste. Schrøder konkluderer i sin undersøgelse, at de økonomiske hensyn snarere *integreres* i det socialfaglige arbejde. Hun skriver:

Netop fordi udgangspunktet er i barnet eller den unge giver det ikke mening for sagsbehandlerne alene at træffe afgørelse om foranstaltninger med udgangspunkt i de kortsigtede økonomiske mål. (...) I afgørelser om foranstaltninger er der altså ingen tegn på, at sagsbehandlere blindt vælger den billigste foranstaltning. Når der foretages en indstilling til den foranstaltning, der er den billigste mulighed, sker det ud fra hensyn til, at foranstaltningen skal være den rette for barnet (Schrøder, 2014:163).

Schrøder finder i sin undersøgelse en integration af forskellige hensyn i det socialrådgivernes arbejde, men ikke den klare modstilling mellem forskellige orienteringer som Bømler (2012) og Liljegren (2012) skildrer. I stedet taler hun om en integration af hensynet til borgeren med hensynet til organisationen (og dennes økonomiske prioriteringer).

En undersøgelse foretaget af Dansk Socialrådgiverforening i 2014, blandt 227 kommunalt ansatte socialrådgivere fordelt på 81 af landets i alt 98 kommuner, omhandlende socialrådgiveres holdning til forholdet mellem socialfaglighed og økonomi i børnesager i de danske kommuner, konkluderer, at økonomihensyn dominerer i sager om udsatte børnefamilier. Undersøgelsen viser, at de adspurgte socialrådgivere oplever: *'at økonomien spiller en fremtrædende rolle, når man diskuterer løsninger af sociale problemer i udsatte børnefamilier. 62 % oplever det i høj eller nogen grad'* (Dansk Socialrådgiverforening 2014:3). At socialrådgiverne oplever en øget fokusering på økonomi, betyder dog ikke, at dette økonomihensyn også bliver afgørende i beslutninger, der vedrører udsatte børn og familier. Undersøgelsen kan ikke præcist estimere, i hvor mange sager dette har været tilfældet, men konkluderer, at *'Enkelte socialrådgivere beskriver [i undersøgelsen], at der ikke er råd til socialfagligt anbefalede foranstaltninger og giver eksempler på sager, hvor det alvorligt har forringet muligheden for at varetage barnets tarv'* (Dansk Socialrådgiverforening, 2014:3). Overordnet er det undersøgelsens konklusion, at socialrådgivernes faglighed er under pres grundet det store hensyn til økonomi. 38 % af de adspurgte socialrådgivere vurderer, at det øgede økonomihensyn i høj eller nogen grad har forringet deres muligheder for at varetage barnets tarv, mens 25 % vurderer, at økonomihensyn slet ikke spiller nogen rolle i forhold til at varetage barnets tarv (Dansk Socialrådgiverforening, 2014). Undersøgelsen påpeger, at over en tredjedel af de adspurgte socialrådgivere vurderer, at deres arbejde med børnesager ud fra et fagligt perspektiv ikke kan udføres tilfredsstillende. I en undersøgelse foretaget af Nissen og Harder (2008) omhandlende nyligt uddannede socialrådgivere fremføres ligeledes det synspunkt, at socialrådgiverne i høj grad betragter sig selv som kontrollører af klienten og ikke som klientens hjælpere, samt at dette bunder i de arbejdsystemer og – modeller, som socialrådgiverne indgår i og benytter i deres arbejde. Denne modsætning mellem borgerens og organisationens bedste betegner et tidstypisk dilemma for socialrådgivere, særligt socialrådgivere, som har en myndighedsrolle. Socialrådgiveren skal inddrage borgeren og give borgeren selvbestemmelse (så længe denne selvbestemmelse foregår i overensstemmelse med det forventede), og samtidig skal socialrådgiveren kontrollere borgeren. Socialrådgiveren står mellem to (potentielt modstridende) positioner: som systemets men også som borgerens advokat (Järvinen & Mik-Meyer, 2012).

Afstanden mellem det *økonomisk realistiske*, *styringsmæssigt mulige* og *socialfagligt ideelle* i socialrådgiverens arbejde er således øget over en årrække, og dette er sket i takt med den øgede regulering og standardisering af socialt arbejde. Forandringer i velfærdsstaten og det sociale arbejde, forstået som forandringer i den måde, hvorpå man styrer det sociale arbejde og dets ydelser og indsatser, forstærker ifølge Nissen og Harder (2008) socialrådgiverens dilemmaer og udfordrer dennes evne til refleksion og kreativitet.

Kapitel 3: Familieperspektivet og praksisperspektivet

I dette kapitel vil jeg give en kort indføring i de perspektiver og forskningsfelter, som denne afhandling tager afsæt i og bygger videre på. I afhandlingen interesserer jeg mig for, hvordan professionel praksis udfoldes og opleves i den børnefaglige undersøgelse. Med denne interesse placerer jeg afhandlingen i to forskningsfelter, der hver afspejler et særligt perspektiv: brugerperspektivet og praksisperspektivet indenfor socialt arbejdes genstandsfelt.

I det følgende vil jeg introducere forskning omhandlende familiers erfaringer med og oplevelser af professionel praksis indenfor myndighedsområdet, forstået som undersøgelses- og udredningsarbejde. Herefter vil jeg introducere forskning omhandlende professionel praksis inden for myndighedsområdet Begge dele for at give et indblik i de forskningsfelter som afhandlingen placerer sig i.

3.1. Familiers erfaringer og oplevelser med professionel myndighedspraksis

I dette afsnit præsenterer jeg familieperspektivet og forskning, der knytter sig hertil. Familieperspektivet i arbejdet med børn og unge udgør et forskningsfelt inden for socialt arbejde, hvor en stor del af den danske litteratur fokuserer på anbringelsesområdet og dermed enten på børns perspektiver på det at være anbragt (se blandt andet Børnerådet, 2012; Nielsen, 2006b; Nielsen, 2005; Frederiksen, Larsen & Klyvø, 2012), forældres perspektiver på det at have et barn, der er anbragt (se blandt andet Nielsen, 2006a), eller familieperspektiver på andre foranstaltnings- eller indsatstyper. Kun et fåtal af danske undersøgelser omhandler familiers perspektiver på andre dele af det kommunale sociale arbejde, som for eksempel undersøgelses- og udredningsarbejdet (forud for eventuelle foranstaltninger), som er den del af myndighedsarbejdet, der er i fokus i denne afhandling.

Jeg har valgt ikke at inddrage undersøgelser omhandlende familieperspektiver, der udelukkende fokuserer på det at have et barn anbragt eller på bestemte foranstaltningstyper, fordi den type oplevelser ikke relaterer sig til den professionelle praksis i selve undersøgelses- og udredningsarbejdet. Foranstaltninger iværksættes og rammesættes på foranledning af socialrådgiverens vurderinger, men varetages i dansk kontekst oftest af andre professioner. Familieerfaringer med foranstaltninger vil

dermed relatere sig til barnets plejefamilie, hjemmehosseren, støttekontaktpersonen med videre, og ikke til erfaringer med selve den professionelle praksis.

Idet der er så begrænset en dansk litteratur, som fokuserer på familieperspektiver på den børnefaglige undersøgelse (eller undersøgelses- og udredningsarbejde generelt), har jeg inddraget undersøgelser, der tager udgangspunkt i andre kontekster end den danske for at få et bredere og mere nuanceret billede af de centrale aspekter af familiers oplevelser af myndighedsarbejdet. Den børnefaglige undersøgelse er formet af de retlige, kommunale og organisatoriske rammer, som gør sig gældende for kommunalt, socialt arbejde i en dansk kontekst. Der er dermed tale om en 'unik' undersøgelse i kraft af dens forankring i bestemte historiske, retlige og sociale strukturer. De internationale undersøgelser, som jeg har valgt at inddrage, beskæftiger sig med familieperspektiver på socialarbejders professionelle praksis¹⁹ med børn og familier mere generelt, men alle i en lovgivningsmæssig og udredningsmæssig sammenhæng.

Konteksten for de familieperspektiver, der har ophav i de udenlandske undersøgelser, som indgår i indeværende kapitel, er derfor en anden end den, der gør sig gældende i den børnefaglige undersøgelse. Men overordnet tager de udgangspunkt i familiers oplevelser af det at blive undersøgt i forskellige henseender af en (eller flere) kommunal socialarbejder på baggrund af bekymring for et barn, og bidrager med et bredere indblik i forskningsfeltet omkring familiers oplevelser af myndighedspraksis.

3.1.1. Familiers indgang i myndighedspraksissen

Nordstoga (2011) har i en kvalitativ interviewundersøgelse undersøgt 16 norske og danske forældres erfaringer med den børnefaglige undersøgelse. Nordstoga (2011) analyserer sig frem til tre hovedindgange til den børnefaglige undersøgelse, som er betydningsfulde for resten af undersøgelsesforløbet og ofte også for karakteren af

¹⁹ Parton (2009; 2011) henviser til forskellige paradigmer i engelsk socialt arbejde med børn og familier. Der er tale om et beskyttelsesparadigme, hvor man som socialarbejder og samfund har til opgave at beskytte børn fra deres forældre, i tilfælde hvor disse kunne være årsagen til barnets mistrivsel eller være skyld i overgreb. Dette 'beskyttelses-paradigme' kaldes 'Child-Protection', er risikoorienteret og har barnet som fokus. Modsat findes et 'familie-paradigme', 'Child-Welfare', hvor fokus i højere grad er på hele familien, og hvor barnets trivsel ses i sammenhæng med familiens situation, og hvor problemer derfor søges løst med familiens inddragelse og medvirken (Parton, 2009; 2011). De to paradigmer repræsenterer forskellige tilgange (som dog ikke er gensidigt udelukkende) til det sociale arbejde og forskellige syn på børn og familier. Traditionelt sammenkobles 'Child-Welfare' socialdemokratiske velfærdsstater, mens 'Child-Protection' kobles til liberale, vestlige stater.

det samarbejde, der opstår mellem familien og socialrådgiveren. Indgangen til undersøgelsen er karakteriseret af en af følgende beskrivelser:

at familien selv henvender sig, fordi de mener, at de har problemer, eller

at familien beder om hjælp, fordi de mener, barnet har et problem, eller

at andre instanser end familien mener, at familien har brug for hjælp, eksempelvis barnets skole eller daginstitution (og dermed underretter kommunen om bekymringer for barnet; underretningerne bliver da indgangen til undersøgelsen).

Nordstoga (2011) skriver, at de familier, som selv mente, at de trængte til hjælp, også var de familier, som var mest tilfredse med samarbejdet med socialrådgiveren og med den hjælp, som samarbejdet udmundede i. Disse familiers tilfredshed kan begrundes i en identisk problemdefinition mellem familier og socialarbejderne, hvor begge parter fra undersøgelsens start var enige om, at hjælpen skulle rettes mod familien og ikke (kun) barnet.

Mødrene hadde en opplevelse av at de hadde innflytelse på beslutningen, og at de hadde deltatt selv for at få til dette. (...) Slik mødrene oppfattet dette, ble det ikke fra sosialarbeiderne stilt spørsmål ved problemdefineringen som mødrene la fram (Nordstoga, 2011:85-86).

Nordstoga (2011) kalder denne gruppe tilfredse familier for 'bestillere' med henvisning til deres ønske om hjælp og socialarbejderens (tilsyneladende) umiddelbare samtykke hertil. Hun stiller i denne forbindelse spørgsmålstegn ved socialarbejderens grundighed i undersøgelsen, idet denne synes at overtage familiens definition på problemerne.

De familier, der definerede problemerne som værende hos barnet, var sjældnere tilfredse med samarbejdet og den hjælp, de fik tilbudt i sidste ende. I disse tilfælde, hvor forældrene ikke i samme grad er tilfredse med undersøgelsesforløbet og eventuelle efterfølgende foranstaltninger, påpeger Nordstoga (2011), at der ses en sammenhæng mellem den måde, hvorpå forældre og socialarbejder definerer problemet. Nordstoga (2011) påpeger, at der, i tilfælde hvor familien henvendte sig, fordi de mente, at barnet havde problemer, opstod forhandlinger omkring definitionen af problemet, og at socialarbejderne ikke umiddelbart 'lod sig overbevise'. Undersøgelsen skildrer to familiestrategier: '*Det er de som slås for at få innflytelse og de som spiller på lag med sosialarbeideren*' (Nordstoga, 2011:92). Nordstoga (2011) konkluderer på baggrund heraf, at: '*Inngangen til barnevernstjenestens tiltak var*

langt mer krevende for denne gruppen som ba om hjelp for barnet enn for dem som ba om tjenester for seg selv' (Nordstoga, 2011:93).

Nordstoga (2011) påpeger endvidere, at familiens problemer ofte blev defineret på baggrund af de indsats tilbud og foranstaltningstyper, som fandtes i barnevernets eller kommunens regi: *'Sosialarbeiterne som portvakt synes å ha en enklere jobb når de har tilgjengelige tiltak eller deler forståelsen med foreldrene av hva som er problemet'* (Nordstoga, 2011:993). Når efterspørgslen skal matche et bestemt udbud, giver det naturlige begrænsninger, når familiens unikke problemkompleks skal løses på baggrund af standardindsatser.

Nordstoga (2011) finder, at familier, som er blevet undersøgt på baggrund af en eller flere underretninger, i begyndelsen oplever hele processen som en ubehagelig overraskelse eller ligefrem som et bagholdsangreb. Imidlertid skete der for næsten alle familier det, at de gennem undersøgelsen kom frem til den erkendelse, at den hjælp, som undersøgelsen afstedkom, var nødvendig, og efterfølgende udtrykte de tilfredshed med hjælpen. Nordstoga skriver, at: *'i de fleste familierne var det gode erfaringer med tiltakene som førte til at foreldrene og sosialarbeidere etter hvert delte forståelse av situasjonen'* (Nordstoga, 2011:98).

De tre forskellige indgange til undersøgelsen kan således have stor betydning for, hvordan familien oplever undersøgelsen, og dermed i hvilken grad familien føler sig til freds med undersøgelsen og med den hjælp, som undersøgelsen bidrager med. Mest tilfredse var de familier, der selv mente, de havde problemer; i disse tilfælde blev hjælpen tilsyneladende ordineret efter socialarbejderens overtagelse af familiens problemdefinition. For de familier, som mente at problemerne lå hos barnet, var det langt sværere at få socialrådgiverne til at anerkende familiens problemdefinition, og disse familier oplevede undersøgelsen som en kamp.

I en ph.d.-afhandling undersøger Midjo (2010) interaktionen mellem forældre og barnevernsarbejdere i barnevernets undersøgelse²⁰. Undersøgelsen tager udgangspunkt i observationer af undersøgelsesmøder samt interview med forældre og barnevernsarbejdere, og undersøgelsen finder også indgangen til undersøgelsen som betydningsfuld. Midjo (2010) skildrer reaktionerne hos familier der oplever henholdsvis at blive kontaktet og undersøgt på baggrund af en underretning, samt reaktioner på baggrund af egen henvendelse som undersøgelsesindgang. Hun skriver, at:

²⁰ Midjo (2010) anlægger et diskursivt magtperspektiv på analyserne af interaktionen, og interesserer sig eksplicit for magtens forvaltning og betydning for interaktionen mellem forældre og barnevernsarbejdere i undersøgelsesarbejdet og møderne (modsat denne afhandling hvor jeg anlægger et analytisk fokus på praksis).

De foreldrene som ikke kjente til meldingen opplever i særlig grad barnevernets beslutning som en form for degradering i forelderrollen og usikkerhet omkring konsekvenserne av kontakten. Noen i denne gruppen av foreldrene ser meldingen som uttrykk for en misforståelse og regner med å møte en instans som lytter til deres ståsted, mens andre gir uttrykk for en opplevelse av å være ”forfulgt” av barnevernet og er forberedt på at de ikke vil bli hørt på. De foreldrene som kontaktet barnevernet selv eller deltok aktivt i meldeprocessen er mer orientert mot det hjelpende barnevernet og forventningene om å få hjelp (Midjo, 2010:292).

Når undersøgelsen startes på baggrund af en underretning er forståelsen af, at der er problemer i familien opstået udenfor familien. Familien har derfor sjældent samme erkendelse at de problemstillinger som de fremstilles i underretningen. Som skildret af Midjo (2010) reagerer familierne med mistro, usikkerhed og relaterer underretningen med en følelse af at blive degraderet som forælder. Undersøgelse som startes op på baggrund af underretning(er) rummer dermed vanskeligere forudsætninger for at skabe samarbejde og velvilje i både undersøgelsen, samt i det sociale arbejde som måtte efterfølge undersøgelsen.

Fernandez (2007) finder i en australsk undersøgelse af 51 familier, at familierne, uanset på hvilken baggrund de kommer i socialarbejderens søgelys – om de selv henvender sig og beder om hjælp eller bliver ’underrettet’ – forbinder kontakten med de sociale myndigheder med en følelse af skam, idet de ikke selv har kunnet løse deres problemer. Fernandez (2007) påpeger endvidere, at de fleste familier har ventet længe med at kontakte de sociale myndigheder, og at problemerne skal være meget slemme før familien selv vælger at tage kontakt til de sociale myndigheder. Dette fortæller noget om at familier, hvis undersøgelse startes op på eget initiativ, ikke nødvendigvis oplever, at have mindre omfangsrige problemstillinger end familier hvor undersøgelsen startes op på baggrund af underretning.

3.1.2. Familiens involvering i myndighedspraksissen

På trods af intentioner om inddragelse af barn og familie er det ikke givet, at disse intentioner afspejles i familiernes oplevelser af samarbejdet mellem dem og socialrådgiveren. Det er heller ikke givet, at forældre nødvendigvis oplever inddragelse og involvering som noget positivt. Dette afhænger blandt andet af deres erkendelse af problemer og dermed deres syn på relevansen af undersøgelsen, men også af deres syn på socialarbejderen og på den hjælp, som undersøgelsen kan afstedkomme (Darlington, Healy & Feeney, 2010).

En australsk undersøgelse af 10 familier, der er blevet undersøgt, konkluderer, at alle familier giver udtryk for negative aspekter ved undersøgelsesprocessen, men at de fleste også giver udtryk for positive aspekter. De positive aspekter relaterer sig generelt til socialarbejderen – at vedkommende har været støttende og lyttende samt vedkommendes evner og vilje til at anerkende familien som værende i forandring. Af negative aspekter ved undersøgelsesprocessen nævnes fem overordnede aspekter; dårlig kommunikation fra socialarbejderens side, en negativ indstilling hos socialarbejderen, problemer med at overskue forskellige professionelle aktører, problemer med at overskue undersøgelsens kompleksitet, samt aspekter relateret til familien (Healy, Darlington & Feeney, 2011:284). Undersøgelsen udforsker barrierer for familiers muligheder for at deltage i beslutningsprocesser i undersøgelses- og udredningsarbejdet og cementerer, at socialarbejderen er den, der ligger inde med nøglen til det gode samarbejde, hvor familien omsorgsfuldt, men tydeligt, inviteres til at deltage, og som er afgørende for, at familien kan og vil inddrages i undersøgelsesarbejdet.

Uggerhøj (2011b) skriver, med baggrund i familiers erfaringer med den danske børnefaglige undersøgelse og den norske barnevernsundersøgelse, at familiernes involvering heri synes tilfældig. På trods af at der i kommunerne findes klare krav til, hvornår og hvor meget familier skal inddrages, var det ikke til at spore en tilsvarende ensartethed på baggrund af undersøgelsens familieinterview:

Familierne har således forskellige erfaringer med involvering i undersøgelsen, involvering med planlægning af møder og orientering om de dokumenter, som knytter sig til undersøgelsen. Nogle familier (...) føler sig involveret, taget alvorligt og hørt i hele processen (...). Nogle føler sig derimod slet ikke eller meget lidt involveret/informeret (Uggerhøj, 2011b:61).

Steenstrup (2002) konkluderer i en dansk undersøgelse af familieerfaringer, at langt de fleste af de undersøgte familier ikke var klar over, at de var genstand for en børnefaglig undersøgelse. Familierne blev kun informeret om, hvilken foranstaltning de efterfølgende var indstillet til. Familierne blev ikke informeret om undersøgelsens begyndelse eller slutning og heller ikke om undersøgelsens formål eller forløb (Steenstrup, 2002).

Denne manglende information bekræftes af Uggerhøj (2011a), der finder, at det for de fleste familier ikke står klart, hvad den børnefaglige undersøgelse egentlig er, hvilket indhold der indgår deri, samt hvornår den startede og sluttede, og dermed også hvornår og hvorfor foranstaltninger blev iværksat. Han skriver, at familierne udtrykte tvivl om foranstaltningers varighed, hvilket illustrerer en tvivl om foran-

staltningens formål og dermed også uvished om, hvornår dette formål er nået (Uggerhøj, 2011a). Når familierne ikke har forståelse for de foranstaltninger og indsatser, der iværksættes efter den børnefaglige undersøgelse, illustrerer dette, hvordan sådanne undersøgelser kan handle *om* familien, men ikke nødvendigvis handle *med* dem. Uggerhøj skriver, at:

flere udsagn [tyder] på, at familierne nærmere kommer til at befinde sig i en tilskuerposition [i undersøgelsen] frem for en aktiv deltagerposition (...) Et godt eksempel er familiernes udsagn vedrørende selve undersøgelsesprocessen. Her fremgår det, at familierne er usikre på undersøgelsens start, afslutning og forløb (...) De aner ikke, hvor undersøgelsen befinder sig, hvor længe den pågår, og hvad de enkelte møder og formularer skal bruges til (Uggerhøj, 2011b:72).

Grundlæggende tegner Uggerhøj (2011b) med baggrund i familiernes erfaringer et billede af socialrådgiverne som distancerede, fraværende og ikke-inddragende i deres professionelle praksis.

Uggerhøj (2011a; 2011b) og Steenstrup (2002) påpeger, at familiers inddragelse og involvering i undersøgelsesarbejde ofte præges af en hvis tilfældighed, både på tværs af undersøgelser og i den enkelte undersøgelse. Dette bevirker, at familierne kan blive usikre på undersøgelsesforløbet, idet de ikke nødvendigvis har overblik over alle undersøgelsens elementer. Det kan også medføre, at de distancerer sig fra undersøgelsen af dem selv, hvis man ikke i tilstrækkelig grad formår at få familien i spil.

Inddragelse i undersøgelsesarbejde er dog ikke i sig selv et gode set fra familiens side. Oplevelsen af 'den gode inddragelse' forudsætter familiens positive syn på socialarbejderen. Healy, Darlington og Feeney (2011) påpeger i den forbindelse, at relationen mellem socialarbejder og familie er den variabel, der kan blive afgørende for familiens generelle oplevelse af undersøgelsesarbejdet.

3.1.3. Familiens oplevelse af magt i myndighedspraksissen

Dumbrill (2006) har i en canadisk undersøgelse undersøgt 18 forældres erfaringer med interventioner. Størstedelen af de 18 forældre er mænd (hvilket er en bemærkelsesværdig overrepræsentation af fædre til forskel fra andre undersøgelser²¹). Dumbrill (2006) fokuserer i undersøgelsen på magt og fremanalyserer to former for magt, som er særligt fremtrædende i forhold til, om forældrene oplever interventionen som et gode eller et onde:

The ways parents perceive workers using power was shown to be the primary influence shaping parents' views of intervention and their reactions to it. Two perceptions of power emerged: parents perceived *power being used over them* as a form of control or *power being [used] with them* as a form of support. Three ways of responding to intervention emerged: parents fought workers by openly opposing them, "played the game" by feigning co-operation, or worked with them in collaborative relationships. Parents experiencing power being used over them tended to fight or play the game while parents experiencing power being used with them tended to work with intervention (Dumbrill, 2006:27).

16 ud af undersøgelsens 18 forældre oplevede, at socialarbejderen havde brugt magt *over* dem, og 7 ud af disse 16 forældre beskriver socialarbejderens magt som 'absolute', 'tyrannical' og 'frightening'. Dette understreger det ulige magtforhold, som eksisterer mellem socialarbejder og familie. Halvdelen af forældrene i undersøgelsen

²¹ Sagatun (2011) påpeger i en dansk/norsk undersøgelsessammenhæng, at der er stor forskel på, hvordan og hvor meget mor og far inddrages i den børnefaglige undersøgelse. Hun dokumenterer, at mor gives markant mere opmærksomhed af socialarbejderen, idet mor er den, der som oftest deltager i møder, samtaler og lignende, mens far har en sekundær rolle, i nogle tilfælde slet ingen rolle. Denne tendens fastholdes også, selv om mor og far begge bor sammen med barnet. Når undersøgelsen primært rettes mod mor, skriver Sagatun (2011), at dette skyldes, at socialrådgiveren anser mor og mors sociale situation som nøglen til at ændre barnets situation. Det er mor, som socialrådgiveren fokuserer på, hvad angår ressourcer og begrænsninger, og mor som er under lup, og som indsætter derfor oftest rettes imod. Sagatun (2011) skriver, at denne ulige samarbejdsrelation mellem socialrådgiveren, mor og far kan forklares med, at socialrådgiveren udtrykker små eller ingen forventninger til fars deltagelse i undersøgelsen, mens forventningerne til, at mor deltager, er helt åbenbare. Det er dermed mors forældreskab, som socialrådgiveren mener, udgør nøglen til barnet i undersøgelsesarbejdet (Sagatun, 2011).

taler dog også om socialarbejderens magt i positive termer. Disse forældre har oplevet socialarbejderens magt som en hjælp i flere henseender, for eksempel i tilfælde hvor forældrene har haft problemer med andre offentlige instanser, eller når socialarbejderen rent praktisk har været behjælpelig. I sådanne tilfælde har forældrene oplevet socialarbejderen som en autoritet og en kompetence, netop i kraft af dennes magtfulde position. Det ulige magtforhold kan dermed ikke kun opfattes som en form for kontrol, men også som støttende for forældre og som en hjælp til udvikling og løsning af egne problemer. Det må dog nævnes, at ingen af de interviewede forældre udelukkende opfattede socialarbejderens magt som en positiv faktor (Dumbrill, 2006).

Set fra familiernes perspektiv kan det at modtage hjælp altså have den stik modsatte virkning. Dette skyldes blandt andet, at der gennem kontakten med systemet og dets hjælpeforanstaltninger også etableres en frygt hos familierne for, at barnet bliver fjernet fra hjemmet (Dumbrill, 2006; Dale, 2004; Steenstrup, 2002). Familierne kan derfor opleve selve kontakten med socialrådgiveren samt eventuelle foranstaltninger herfra som kontrol og trusler, hvilket kan give sig udslag i, at kontakten og eventuelle indsatser udelukkende opleves som noget negativt. Når familierne oplever hjælpen som kontrol, vil den sjældent have den ønskede virkning.

Studsrod, Willumsen og Ellingsen (2014) påpeger i en kvantitativ undersøgelse af knap 700 forældres erfaringer med det norske Barnevern, at knap 16 % af de adspurgte forældre knytter følelser som frygt og usikkerhed til kontakten med Barnevernet. Denne frygt (som i sin yderste konsekvens omhandler frygten for, at barnet eller børnene fjernes fra hjemmet) forbinder forfatterne med Barnevernets ry, med den viden og de forforståelser, som forældrene har haft om Barnevernet, og med den magt, som Barnevernet de facto besidder. Forfatterne påpeger, at flere af forældrene oplever denne frygt som mindsket, efter undersøgelsesarbejdet er overstået (Studsrod et al., 2014).

3.1.4. Når familiens oplever myndighedspraksis som hjælpsom eller det modsatte

Dale (2004) har lavet en kvalitativ undersøgelse af 25 britiske forældres erfaringer med myndighedsarbejde samt interventioner og konkluderer, at flere af familierne 'retter ind' og mere eller mindre frivilligt accepterer de krav og hjælpeforanstaltninger, der bliver foreslået, af frygt for, at barnet bliver fjernet. Undersøgelsen viser, at knap 30 % af disse familier ligefrem mener, at de interventioner, der er blevet iværksat, har forværret deres situation eller ligefrem skadet familien. Dale (2004) kommer dog frem til, at halvdelen af forældrene er af den overbevisning, at de

iværksatte interventioner har været hjælpsomme i stor eller mindre grad (Dale, 2004).

Johnsen (2013) påpeger, med baggrund i en norsk undersøgelse af familieerfaringer med barnevernet, at en vellykket kontakt mellem familie og barnevern afhænger af flere faktorer, hvoraf *'det mellomenneskelige i kontakten'* har en stor betydning (Johnsen, 2013:140). Karakteren af socialrådgiverens kontakt med familien er af ligeså stor betydning for familiens oplevelser af barnevernstjenesten, som de tiltag kontakten eventuelt udmunder i, og Johnsen (2013) påpeger heraf, at *'oplevelsen av å bli møtt med gjensidig respekt og tillit vil påvirke evalueringen av kvaliteten på tiltakene'* (Johnsen, 2013:140). Dermed understreges familiens centrale position i den professionelle praksis, og vigtigheden i at den professionelle praksis udfoldes på måder der understøtter respekt og tillid mellem familie og socialrådgiver.

I en australsk undersøgelse af 40 familiers erfaringer med at blive undersøgt fokuserer Harris (2012) på de aspekter ved undersøgelsesprocesserne og socialarbejderen, som fra familiens perspektiv kan virke fordrende for oplevelsen af undersøgelsen som en hjælp eller det modsatte. Helt konkret undersøges, hvorvidt familier oplever undersøgelsen som påtrængende og forstyrrende, og i bekræftende fald hvorfor.

Negative oplevelser af undersøgelsen og socialarbejderen kommer til udtryk i beskrivelser som mistroisk, dybdeborende, truende, stigmatiserende, mangelfuld, utilstrækkelig og uden effekt. Positive oplevelser af undersøgelsen og socialarbejderen inkluderer beskrivelser som hjælpsom, empowerment-orienteret, respektfuld, kompetent og kyndig (Harris, 2012:183). Harris (2012) påpeger, at de fleste interviewede familier havde oplevet både positive og negative aspekter i deres undersøgelse. Harris (2012) finder i sin undersøgelse en sammenhæng mellem på den ene side familiers følelse af undersøgelsen som påtrængende og forstyrrende og på den anden side det at have en mindre god relation til socialarbejderen. Med baggrund i Braithwaite (2009) fremanalyserer Harris (2012) fire generelle 'familie-indstillinger' til den undersøgelsesproces, de har oplevet, og illustrerer dermed nogle idealtypiske måder, hvorpå familier forholder sig til undersøgende socialt arbejde. Der er tale om: en positiv indstilling, hvor familien profiterer af den hjælp de får; en accepterende indstilling, hvor familien modvilligt accepterer hjælpen; en kritisk indstilling, hvor familien modarbejder hjælpen; og endeligt en desillusioneret indstilling, hvor familien nærmest har givet op (Harris, 2012:187-188). På baggrund af sin undersøgelse argumenterer Harris (2012) for en mere refleksiv og fleksibel tilgang til undersøgelser i socialt arbejde med børn og familier, idet påstanden er, at når undersøgelser bliver rigide og i sig selv kommer til at udgøre det primære fokus for socialarbejderen, får dette en stor og ofte negativ betydning for relationen mellem familie og socialarbejder (Harris, 2012).

Ligesom Harris (2012) påpeger også Studsrød et al. (2014), at socialarbejderen, dennes måde at agere på i undersøgelsesarbejdet og karakteren af samarbejdet mellem familie og socialarbejder er af stor betydning for familiens generelle opfattelse af hele undersøgelsesforløbet samt for familiens oplevelser af den hjælp, som undersøgelsesarbejdet eventuelt afstedkommer: *'Parents, who experienced a good and co-operative relationship with their caseworker, were more likely to view themselves and the caseworker as a team working together to improve the situation for the family and the child'* (Studsrød et al., 2014:315).

På baggrund af den litteratur, som jeg har præsenteret i indeværende afsnit, tegner der sig et billede af myndighedspraksis, der sjældent opleves som udelukkende hjælpsom. Selv om der er familier, som har gode erfaringer med myndighedsarbejdet og oplever, at de modtager hjælp, som måske endda har effekt, er mange familier stadig stærkt utilfredse med den hjælp, der tilbydes, samt undersøgelsesprocesserne mod denne hjælp. Det kan synes umuligt at give alle familier (udelukkende) positive erfaringer med den professionelle praksis i myndighedsarbejdet, også selv om de rammer, som lovgivningen aktuelt sætter for myndighedsarbejdet, rummer mange af de aspekter, der i forskningen fremsættes som fordrende for det gode forældresamarbejde i sin helhed. Man må holde sig det for øje, at myndighedsarbejdet med børn og den professionelle praksis, som skabes inden for dette, beskæftiger sig med et ømtåligt, prekært og i nogle tilfælde tabuiseret felt, hvor forældres evne til at tage vare på egne børn kan betvivles, og hvor denne tvivl i yderste instans kan få alvorlige følger for både børn og forældre.

I forsøget på *'at yde støtte til børn og unge, der har et særligt behov herfor, (...) [for] at sikre, at disse børn og unge kan opnå de samme muligheder for personlig udvikling, sundhed og et selvstændigt voksenliv som deres jævnaldrende'* (LBK nr. 1284 af 17/11/2015, § 46) kan socialrådgiverne ikke give alle forældre udelukkende positive erfaringer med myndighedsarbejdet; dette er utopi. Dét, socialrådgiverne (og vi andre) til gengæld kan, er at blive bevidste om, hvordan den professionelle praksis, når de udfoldes på forskellige måder, opleves af familier. Dette for derigennem at kunne tilrettelægge den professionelle praksis, så den udfoldes på måder der i størst muligt omfang understøtter familiers positive oplevelser af myndighedspraksissens undersøgelsesprocesser. Det er en sådan bevidstgørelse, som denne afhandling søger at frembringe i sin undersøgelse af tre kommuners professionelle praksis i den børnefaglige undersøgelse.

De undersøgelser, jeg har præsenteret i ovenstående, giver ikke noget entydigt billede af familiers erfaringer med det myndighedsarbejde, som socialrådgivere udfolder. Familiens oplevelser af undersøgelses- og udredningspraksis er ofte brogede og indeholder både gode og dårlige oplevelser. Sammenfattende kan nævnes, at famili-

ers indgang til undersøgelses- og udredningspraksissen skrives frem som betydningsfuld for samarbejdet og familiens oplevelse heraf. Endvidere viser ovenstående gennemgang, at familien oftest indtager en tilskuerposition i undersøgelsesarbejdet.

3.2. Den professionelle praksis

I dette afsnit om den professionelle praksis tager jeg udgangspunkt i forskning, der bidrager med et indblik i, hvordan professionel praksis udfoldes på myndighedsområdet. Den forskning jeg refererer til omhandler professionel praksis i en nordisk kontekst. Forskningsbidragene rammer dermed alle indenfor konteksten af en nordisk velfærdsstatsmodel (Esping-Andersen, 1990).

3.2.1. Familiens muligheder for inddragelse i den professionelle praksis

Meget forskning omkring professionel praksis på myndighedsområdet fokuserer på, hvordan den professionelle praksis formår at inddrage henholdsvis barnet og forældrene. Konklusionerne er helt generelt, at særligt børnene, men også forældrene ikke inddrages tilstrækkeligt i den professionelle praksis (Jensen, 2014; Egelund, 1997; Egelund & Sundell, 2001; Egelund & Hestbæk, 2003; Egelund, 2003; Egelund, 2009; Juul, 2010). Dette på trods af, at forskning peger på, at barnets og forældrenes inddragelse og medvirken i børnesager er ganske central, idet inddragelse af familien fører til bedre undersøgelser og vurderinger, ligesom inddragelsen giver familie og barn status som vigtig aktør i den professionelle praksis (Oppedal 2007). Strandbu (2011) undersøger barrierer i forhold til at inddrage barnet i myndighedsarbejdet og finder, at det ofte er socialrådgiveres frygt for at belaste barnet unødigt, i forhold til eksempelvis loyalitetskonflikter, der fraholder socialrådgivere fra at inddrage barnet.

Den utilstrækkelige inddragelse af familien i den professionelle praksis kan føre til, at familiens perspektiver ikke søges tilvejebragt og dermed ikke får mulighed for at blive gjort gældende i de problemstillinger som den professionelle praksis omhandler. I relation hertil peger Midjo (2010) og Juul (2010)²² på, at andre aktører end familien dermed bliver retningssættende for det billede som tegnes gennem myndighedspraksissens undersøgelser. Dette vil jeg uddybe i det følgende.

²² Juul (2010) og Midjo (2010) undersøger begge den norske version af den børnefaglige undersøgelse - barnevernsundersøgelsen, i deres analyser af professionel praksis. Begge har fokus på interaktioner, sprog, følelser og kommunikation i deres analyser, hvor jeg i denne afhandling anlægger et praksisteoretisk perspektiv på analyserne, der fokuserer på socialrådgiverens handlinger i den professionelle praksis. Midjo (2010) og Juul (2010) bidrager dog med centrale aspekter og forskningsmæssige fund omkring undersøgelses- og udredningspraksis i myndighedsregi, som har stor relevans for denne afhandling.

Midjo (2010) finder i sin ph.d.-afhandling, at der igennem udfoldelsen af barnevernsundersøgelsens interaktionelle møder mellem undersøgelsens aktører opretholdes et 'bekymringsblik', karakteriseret ved en ensidig opmærksomhed mod problemer og mangler i barnets omsorgssituation. Hun skriver ligefrem, at selve barnevernsundersøgelsen bliver en uddybende understøttelse af dette bekymringsblik, hvor perspektiver og information der potentielt kunne fortolkes som modstridende viden, og ikke understøtte bekymringsbilledet, holdes udenfor (Midjo, 2010:301). Hun finder, at det bekymringsbillede der tegnes i starten af undersøgelsesarbejdet, er svært at forandre løbende i undersøgelsen, idet barnevernsarbejderne ikke er åbne for nye bekymringer, nuanceringer eller andre virkelighedsdefinitioner. Midjo skriver, at

Generelt trer ikke barnevernsarbejderne inn i noen dialog med foreldrene. De opererer innen et utredningsskjema hvor foreldrene blir informanter – ikke samarbeidspartnere eller dialogpartnere. Dette kommer også til uttrykk i intervjuene med foreldrene hvor flere formidler erfaringer med at barnevernet ikke lytter til det de sier og ikke gir anerkjennelse til deres meninger. Barnevernsarbejderne bekrefter delvis dette når de i intervjuene gir uttrykk for at det er en tendens til at informasjon fra andre offentlige instanser tillegges mer vekt enn foreldres oppfatninger ' (Midjo, 2010:301-302).

Midjo (2010) skildrer dermed en forudindtaget, bekymringsfokuseret og svært bevægelig professionel praksis, hvis rigiditet kan gøre det svært for familier at blive reelle samarbeidspartnere og få reel indflydelse: *'barnevernet opererer med et bekymringsblik som har en tendens til å fungere avgrensende overfor alternative blikk mot barna og deres situasjon'* (Midjo, 2010:304). Familiens indflydelse og deltagelse bliver da afhængig af i hvor høj grad familiens forståelse af sig selv harmonerer med socialrådgiverens. Dette fund giver anledning til en række mulige implikationer, som forskellige forhold knyttet til familierne kan afstedkomme. Når barnevernet opererer med et særligt og samtidigt afgrænsende blik, bliver familier som ikke har forståelsen af at have brug for hjælp automatisk problematiseret.

I en ph.d.-afhandling undersøger Juul (2010) diskursive praksisformer i det norske barnevernsundersøgelser, og disses potentielle konsekvenser for barnet. Dette undersøges gennem observationer af 9 barnevernsundersøgelser, fordelt ligeligt mellem tre forskellige kommuner. Juul (2010) konkluderer på baggrund af sin undersøgelse, at barnevernsarbejderne i udarbejdelsen af undersøgelserne sjældent tager hensyn til barnets og forældrenes fortællinger, men lytter mere til fortællinger fra de forskellige professionelle som inviteres ind som informanter i undersøgelsen. Når der opstår uensigheder mellem familiens og professionelles fortællinger skriver Juul, at der er

en tendens til, at barnevernsarbejderne lader de professionelle få retten til at definere undersøgelsens fokus og problemstilling. Juul (2010) konkluderer på baggrund heraf, at *'Barnevernets praksis bidrar med andre ord til å degradere barn og foreldre'* (Juul, 2010:356). Der kan dermed ses en hierarkisering af forskellige former for viden i den professionelle praksis, hvor familiens viden af barnevernsarbejderne rangeres ligeså højt som professionelle aktørers. Juul skriver, at dette kan hænge sammen med de professionelle kendskab til præmisserne for at indgå i den kommunale sagsbehandling, hvor de professionelle *'er vant til møter, til å uttrykke mening, og har gjerne kunnskap om argumentasjon'* (Juul, 2010:356).

Den professionelle praksis' fastlæggelse af problemstillinger afhænger dermed i stor grad af hierarkiseringen af vidensformer, og heraf hvorvidt og i så fald hvilke professionelle der inviteres ind som informanter i undersøgelsen. I denne forbindelse påpeger Juul (2010), at der i undersøgelser der startes op på initiativ af familien selv, inviteres færre professionelle ind som informanter (Juul, 2010:346). Dermed bliver det potentielt nemmere for familier at få deres fortællinger gjort gældende i undersøgelsen, hvis de har taget kontakt til kommunen.

3.2.2. Styring og kontrol med den professionelle praksis

Både før og efter indførelsen af Barnets Reform i 2011 har en række alvorlige og mediebelyste børnesager skabt modstad og udfordringer for den professionelle praksis på myndighedsområdet (Christensen & Warming, 2012; Kildedal & Michelsen, 2013). Denne mediebevågenhed medførte massiv kritik af kommunernes professionelle praksis på myndighedsområdet, og påkrævede sig handlingsmæssig opmærksomhed, i form af nedsættelse af ekspertpanel, udredningsarbejder, udvikling af børnehuse, nye socialtilsyn med videre (Kildedal & Michelsen, 2013). Et andet ønske har været at homogenisere den professionelle praksis, som blandt andre Thomsen og Egelund (2002) har dokumenteret indeholdte stor diversitet, og som Ankestyrelsen (2009; 2011) har vurderet ikke til fulde lever op til de krav, der retligt stilles (Ankestyrelsen, 2009; 2011). Ydermere har et ønske højst sandsynligt også været at muliggøre styring af socialforvaltningernes budgetter, hvor udgifter til indsatser for børn, unge og familier udgør en ikke ubetydelig del (Høybye-Mortensen, 2013; Kildedal & Michelsen, 2013). Ønsket om kunne styre den professionelle praksis har dermed mange begrundelser, ligesom der er mange forskellige måder hvorpå denne styring er grebet an. I nedenstående vil jeg introducere samt styring gennem metoder, hvoraf jeg benytter ICS som eksempel.

3.2.2.1. Styring gennem metoder – eksemplet ICS²³

Med indførelsen af Barnets Reform kom kravet om systematik og anbefalinger om faste metoder i det socialfaglige arbejde for alvor i spil, blandt gennem Kommunernes Landsforening og Socialstyrelsens fælles satsning på den fælles it-løsning DUBU, der fungerer som elektronisk journaliseringssystem for ICS. I 2004 besluttede KL og Socialstyrelsen at støtte udviklingen af en digitalisering af sagsbehandlingen i børnefaglige undersøgelser (Socialstyrelsen, 2015b). Denne digitalisering har udmøntet sig i DUBU (Digitalisering – Udsatte Børn og Unge). De fleste af de kommuner, som har valgt at implementere ICS, har også implementeret det understøttende it-system DUBU (Socialstyrelsen, 2013c). DUBU fungerer som et journaliserings- og registreringssystem direkte møntet på dokumentationsarbejdet i den børnefaglige undersøgelse. Både ICS og DUBU administreres i Danmark af Socialstyrelsen, og langt de fleste danske kommuner har allerede tilsluttet sig ICS eller planlægger at gøre dette i fremtiden²⁴.

Historisk set har der i socialrådgiveres arbejde med vurderinger af børn og familier været 'metodefrihed', så socialrådgivere og kommuner selv har kunnet bestemme, hvordan de udarbejdede børnefaglige undersøgelser (Nielsen et al., 2006; Egelund & Sundell, 2001). I dag er situationen anderledes, og der er for langt de fleste kommuner faste metoder for, hvordan disse undersøgelser udarbejdes, samt faste skemaer og blanketter for udførelsen. Denne standardisering af grundlaget for arbejdet med børnefaglige undersøgelser skal ses i sammenhæng med en generel standardisering inden for socialt arbejde og socialfaglig sagsbehandling, som ikke kun sker i dansk kontekst, men i det meste af Europa, USA og Australien (Evetts, 2009).

New Public Managements indtog har lagt op til en øget standardisering og herigen- nem givet mulighed for at øge kontrollen med det sociale arbejde, særligt kontrollen med ressourceforbruget (Evetts, 2009; Høybye-Mortensen, 2011). Forskningsmæs- sigt har der været fremsat kritik af forskellige sociale indsatsers effekter, ligesom der fra politisk og mediernes side har været fremsat kritik af socialrådgiveres arbejde (Egelund et al., 2008; Egelund & Sundell, 2011). Herudover må den øgede regule- ring og standardisering af det sociale arbejde med børn og unge, herunder særligt

²³ Der findes andre metoder end ICS, som anvendes i myndighedspraksissen i de danske kommuner. Anvendelsen af ICS udgør imidlertid den markant mest benyttede metode. ICS benyttes ligeledes i to af de tre kommuner som jeg undersøger i denne afhandling. Jeg vil derfor forholde mig til ICS i dette kapitel omhandlende forskning om professionel praksis, og ikke gå ind i andre metoder.

²⁴ En kortlægning fra Socialstyrelsen viser, at 90 ud af landets 98 kommuner anvender ICS i sagsarbejdet i de børnefaglige undersøgelser, og af disse 90 anvender de 72 det IT-understøttende system DUBU (Socialstyrelsen, 2015a).

myndighedsarbejdet med børnefaglige undersøgelser, ses i lyset af en række ulykkelige, mediebelyste børnesager, som de sidste 15 år har tiltrukket sig stor opmærksomhed (Christensen & Warming, 2012).

I forsøget på at skabe en praksis, som 'virker', har vidensbaseret eller evidensbaseret socialt arbejde som begreber gennem de seneste 10 år nærmest været ukrænkelige. Efterspørgslen på sikker viden og dermed viden om 'best practice' kommer fra både forskere, praktikere, politikere og ledere, og fra ministeriel side gøres det klart, at:

Forandringer, innovation og nye løsninger på det sociale og velfærds-mæssige område, skal udvikles på grundlag af viden fra forskning. Det er således vigtigt at sikre en udvikling, der understøtter, at praksis og politiske beslutninger på social- og velfærdsområdet baseres på aktuelt bedste viden og forskning (Ministeriet for Forskning, Innovation og Videregående Uddannelser & Social- og Integrationsministeriet, 2012:9).

Fra politisk side ønsker man, at handling på det sociale område sker med baggrund i sikker viden og evidens, så man i højere grad sikrer, at handlinger får den ønskede effekt (Ministeriet for Forskning, Innovation og Videregående Uddannelser & Social- og Integrationsministeriet, 2012). Socialstyrelsen, som bistår kommuner med implementering af lov indenfor socialområdet, har ligeledes som målsætning, at løsning af opgaver baseres på effektmåling, forskningsbaseret viden og dokumentation (Socialstyrelsen, 2014a).

Tiltag iværksat for at vidensbasere og kvalificere den børnefaglige undersøgelse er opstået i kølvandet på en lang række alvorlige børnesager, hvor kommunerne ikke har levet op til deres ansvar, og hvor mediedækningens massive omfang gentagne gange har krævet politisk handling. Initiativer for at forhindre flere uheldige børnesager er blevet taget på lokalt kommunalt niveau, hvor mange kommuner, hver for sig, har forsøgt at fagligt kvalificere og udvikle deres børnefaglige undersøgelser (dette er blandt andet sket i Århus Kommune, se Kildedal & Verwohlt, 2008). Der er også fremsat initiativer på nationalt niveau, hvor mange kommuners overgang til ICS-tilgangen og IT-systemet DUBU, må ses som nogle af de mest omfangsrige initiativer. ICS-tilgangen og dets indtog i de danske kommunale myndighedsafdelinger vil kort blive beskrevet nedenfor.

Kildedal, Uggerhøj, Nordstoga og Sagatun (2011) og Henriksen (2012) har peget på, at der i det sociale arbejde med børn og familier har været en tendens til, at den professionelle praksis har været præget af et psykodynamisk perspektiv, hvori individet og problemer knyttet til individet er blevet prioriteret og problematiseret. I dag

benytter mange kommuner ICS-tilgangen, på myndighedsområdet som systemteoretisk ramme for de børnefaglige undersøgelser. ICS som oprindeligt er udviklet i England, er en socialfaglig sagsbehandlings- og udredningsmetode, der udover at være baseret på viden også har til formål at fremme systematik i de børnefaglige undersøgelser – en systematik, som kommuner har modtaget stor kritik for ikke at leve op til. Flertallet af danske kommuner anvender i dag ICS i myndighedsarbejdet. ICS-tilgangen funderes i en systemisk tilgang, som teoretisk har ophav i Bronfenbrenners økologiske udviklingsteori. ICS er en metode eller teknologi, der skal håndtere den specifikke viden om familien, som socialrådgiveren genererer i den børnefaglige undersøgelse. Metoden ICS baserer sig på et moderne børnesyn på linje med det menneskesyn, som præsenteres i Barnets Reform, hvor barnet opfattes som aktør i eget liv; metoden er funderet i forskellige teoretiske elementer og trækker både på psykologiske, sociologiske og biologiske teorier (Rask & Jakobsen, 2012). Helt konkret symboliseres ICS med en trekant, hvor trekantens tre sider hver repræsenterer et domæne indeholdende en række dimensioner. Disse er: barnets udviklingsmæssige behov, forældrenes kompetencer og familieforhold (familie og omgivelser). Tilsammen giver de tre domæner med deres underliggende dimensioner et undersøgelsesværktøj, som søger at placere barnet i et helhedsperspektiv qua sit tredelte fokus på barn, forældre og omgivelser. ICS-trekanten findes som et håndgribeligt og visuelt redskab for socialrådgiverne i form af en lamineret trekant med dertilhørende magneter, der symboliserer de forskellige dimensioner (Bjarking, 2015). Som nævnt i beskrivelserne af de kommuner, der indgår i denne afhandlings empiriske materiale, er ICS-tilgangen implementeret i to af tre kommuner som undersøges i denne afhandling. Heraf anvendte socialrådgivere fra den ene af de to ICS-kommuner ICS-magneterne i deres professionelle praksis med de børnefaglige undersøgelser.

Hverken ICS eller DUBU har vist sig at være ufejlbarlige, og de har heller ikke sikret en fejlfri professionel praksis. I en metaevaluering²⁵ af 15 landes erfaringer med ICS konkluderes det, at ICS virker fordrende for et helhedssyn på barnets situation, et helhedssyn som den børnefaglige undersøgelse i overensstemmelse med dansk lovgivning skal anlægge (Ehrenreich, 2010). Ehrenreich (2010) konkluderer, at 88,9 % af de i undersøgelsen indgåede evalueringer indikerer positive effekter ved anvendelsen af ICS i forhold til sagsbehandling, mens 66,7 % af evalueringerne indikerer negative effekter ved bruges af ICS. Selv om de negative effekter ikke ophæver mængden af positive indikationer, forplumres billedet af, hvorvidt ICS er et gode for det sociale arbejde med børn og familier. Af de positive effekter ved ICS nævnes øget tværfaglighed og øget deltagelse af barn og familie som værende af størst betydning, mens de mest betydningsfulde negative effekter udgøres af en øget

²⁵ Metaevalueringen bygger på 50 dokumenter, hvoraf 25 er vurderet som værende af videnskabelig kvalitet.

arbejdsmængde og et øget tidspres for socialarbejderen. ICS som metode og redskab til at kvalificere og vidensbasere det sociale arbejde med børn og familier kan ikke ubetinget betragtes som en succes (Ehrenreich, 2010). Forskning peger på, at brugen af ICT (informations- og kommunikationsteknologier), som blandt andet ICS, øger socialarbejderens administrative arbejdsopgaver (Parton, 2008; Parton, 2009; Broadhurst et al., 2010), samt at ICS distancerer socialarbejderen fra familien og barnet (Hall et al., 2010). En engelsk undersøgelse peger endvidere på, at brugen af ICS i sagsbehandlingen, med det formål at anlægge et bredt og helhedsorienteret blik på barnet, kan give den modsatte effekt. Pithouse, Broadhurst & Hall et al. (2011) påpeger, at ICS kan komme til at skjule og tilsløre risici hos børn – altså aspekter, som ICS netop blev lanceret for at blotlægge – blandt andet på grund af en blind tillid til systemer, deres systematik og neutralitet. Disse forskere udfordrer dermed det syn på computerbaserede systemer, at disse er (indlysende) værdifulde i det sociale arbejde, og sætter spørgsmålstegn ved det overmål af tillid, som systemerne nyder.

I dansk kontekst har konsulentfirmaet Deloitte foretaget en evaluering af ICS på baggrund af 44 kommuners arbejde med metoden. Evalueringsrapporten konkluderer helt overordnet, at der blandt de deltagende kommuner udtrykkes stor tilfredshed med ICS, både blandt socialrådgivere 'på gulvet' og hos disses ledere (Deloitte, 2014). Rapporten opstiller en række effekter af kommunernes brug af ICS, hvoraf de følgende er de mest positive (målbare) effekter: Sagsbehandlingen er blevet mere ensartet ved brugen af ICS og i særdeleshed ved brugen af både ICS og DUBU; barnets perspektiv inddrages i højere grad ved brugen af ICS (jævnfør krav i lovgivningen); ICS bidrager til et helhedsorienteret billede af barnet/den unge (jævnfør lovgivningens krav om de 6 forhold, der skal søges viden om); blandt socialrådgivere og ledere er der generelt en opfattelse af, at ICS understøtter fagligheden og kvaliteten i sagsbehandlingen og giver en mere målrettet indsats. Evalueringsrapporten skildrer dog også en række mere negative effekter ved brugen af ICS. ICS-metoden synes blandt andet at gøre de børnefaglige undersøgelser meget lange, omfangsrige, rige på gentagelser og i nogle tilfælde ufokuserede, og dermed kan undersøgelserne have svært ved at leve op til lovbestemmelsen om, at undersøgelsen ikke må være mere omfattende end formålet tilsiger (Deloitte, 2014). Også i dansk kontekst undersøger Sørensen (2016) i sin Ph.d.-afhandling blandt andet, hvordan ICS skemaerne til den børnefaglige undersøgelse opleves som støttende af socialarbejderne og finder frem til, at:

ICS og SoS skemaerne, som netop skulle understøtte en fælles tilgang, i stedet i nogen udstrækning skaber en forvirring og en usikkerhed om, hvordan termerne skal forstås. Dette betyder i praksis, at socialarbejderne oplever, at de selv må forsøge at definere begreberne og finde frem til, hvad de underliggende kategorier skal indeholde. Dette giver

ifølge socialarbejderne forskellige forståelser af begreberne fremfor en samlet fælles tilgang, som oprindeligt var hensigten (Sørensen, 2016:73)

Undersøgelsen gør klart, at metoder ikke er neutrale og ikke udfoldes og opleves på samme måde af alle socialrådgivere. Den grundlæggende position, som min afhandling bygger på, lægger sig i forlængelse af denne forståelse af metoder, ligesom det empiriske materiale, som afhandlingen trækker på, indikerer, at den samme fælles, faglige metode, ICS, giver sig udslag i ganske forskellige praksisser i forskellige kommuner.

Processtyringen af den børnefaglige undersøgelse foregår dermed ikke kun gennem den retlige regulering, men også gennem metoder som ICS-tilgangen, som mange kommuner de seneste år har tilsluttet sig på baggrund af nationale anbefalinger fra Kommunernes Landsforening. Herudover kan der i kommunerne være forskellige lokale forhold, der kan have yderligere processtyrende effekter på socialrådgivernes udfoldelse af den børnefaglige undersøgelse. Processtyringen af socialrådgivernes praksis sker således med baggrund i flere forhold. I 2011 skriver Gomard og Bunden, at:

Vilkårene for socialt arbejde er ændret markant igennem det seneste tiår. Hvor metodefrihed før var et dominerende mantra er der nu på flere områder indført mere eller mindre obligatoriske metodekoncepter, som angiver, hvordan sagsbehandlingen og indsatsen skal finde sted (...) Desuden er det sådan, at flere af metodekoncepterne påkalder sig at være evidensbaserede. Hermed menes, at det angiveligt skulle være påvist, at de har en behandlingseffekt. Hermed er vi ved den anden ændringstendens, nemlig, at der har været et øget krav om, at det sociale arbejde skal kunne dokumentere, at det har en væsentlig effekt. Endvidere har der været et stigende krav om, at sagsbehandlere skal kunne foretage økonomiske prioriteringer, når der skal vælges leverandører af de sociale ydelser (...) Endelig er disse ændringer sket inden for en forandret organisatorisk kontekst. Hvor socialarbejderne tidligere havde forholdsvis fri rammer i deres arbejde, er disse nu kommet i miskredit, idet de skulle animere socialarbejderne til at blive 'privat praktiserende'. Derfor er de fri rammer i tiltagende grad blevet erstattet af øget procesregulering af det sociale arbejde. Der er i et betydeligt omfang sket en organisatorisk opdeling mellem myndighedsopgaver og leverandøropgaver. Endvidere er der tale om en tiltagende resultatstyring, hvor sagsbehandlernes arbejde vurderes i forhold til

deres opfyldelse af de opstillede resultatmål (Gomard & Bundesen, 2011:3).

I år er det seks år siden, at ovenstående artikel blev udgivet, men den massive standardisering, regulering, krav om målstyring og vidensbasering af det sociale område synes ikke at være blevet mindre, måske snarere tværtimod. I det sociale arbejde med udsatte børn og familier har standardiseringen betydet, at mange kommuner umiddelbart har samme rammer for at tilrettelægge og strukturere det sociale arbejde, blandt andet udfoldelsen af den professionelle praksis i den børnefaglige undersøgelse. Ikke desto mindre viser arbejdet med afhandlingen, at den professionelle praksis, på trods af tilsyneladende identiske rammevilkår som lovgivning og valg af faglige metoder, kan udfoldes på meget forskellige måder og dermed give anledning til forskellige oplevelser af praksissen blandt de familier, der udgør brugerne i dette sociale arbejde.

Ifølge denne afhandlings analyser resulterer standardisering og regulering dermed ikke nødvendigvis i den samme professionelle praksis og giver dermed heller ikke familier samme muligheder for at deltage i praksissen. Afhandlingens analyser viser tværtimod store forskelle på praksissens udfoldelse på tværs af kommuner, der i stor udstrækning er underlagt samme styringsmæssige betingelser²⁶. Andre forhold er tilsyneladende også betydningsfulde for hvordan professionel praksis udfoldes og dermed også for familiers oplevelser af praksissen. Lokale, organisatoriske, kontekstuelle forhold og omstændigheder, viser sig i afhandlingens empiri som betydningsfuldt for, hvordan den retlige regulering og metoder konkret tages i anvendelse, hvilket tydeliggøres gennem afhandlingens design, hvor den professionelle praksis i de tre myndighedsafdelinger analyseres særskilt.

3.2.2.2. Kontroller og stikprøveundersøgelser af den professionelle praksis

Kommunernes overholdelse af de retlige krav til den børnefaglige undersøgelse bliver kontrolleret af Ankestyrelsen, som udarbejder undersøgelser og statistikker til ministerielt og politisk arbejde på baggrund af stikprøver fra den kommunale praksis. Idet Ankestyrelsens undersøgelser af kommunernes praksis laves på baggrund af journaludtræk, kan disse undersøgelser hovedsageligt bidrage med oplysninger om, hvorvidt krav til procedure og output er overholdt, men ikke bidrage med kvalitativ viden om undersøgelsen som en proces, for eksempel om hvordan familien er blevet

²⁶ Det er vigtigt at gøre klart, at sigtet med afhandlingen *ikke* er en cementering af et behov for yderligere standardisering, retlig regulering, metodestyring, eller anden form for styring af myndighedsarbejdet. Afhandlingen belyser forhold af betydning for udfoldelsen af den professionelle praksis – forhold, der dermed også bliver betydningsfulde for familiers oplevelser af praksissen.

inddraget, hvordan samarbejdet mellem familie og socialrådgiver har været, og så videre.

Ankestyrelsens konklusion fra 2009 påpeger, at den børnefaglige undersøgelse mangler i 35 % af de undersøgte sager²⁷. Ydermere vurderes, at kun 17 % af de i undersøgelsen undersøgte sager opfylder alle lovgivningens krav til den børnefaglige undersøgelse²⁸. Den hyppigste årsag til, at afgørelsessagerne ikke vurderes som værende korrekte, er netop, at der ikke er udarbejdet en børnefaglig undersøgelse forud for afgørelsen om anbringelse, til trods for at loven foreskriver, at en sådan skal foreligge, før der kan beviliges foranstaltninger efter Servicelovens kapitel 11 (Ankestyrelsen, 2009).

To år senere vurderer Ankestyrelsen, at der stadig er problemer i forhold til at iværksætte foranstaltninger uden først at have gennemført en børnefaglig undersøgelse. I 2011 er den manglende gennemførelse af den børnefaglige undersøgelse stadig den hyppigste årsag til, at de undersøgte sager ikke vurderes som værende i overensstemmelse med lovgivningen. Ankestyrelsen skønner her, at den børnefaglige undersøgelse manglede i en tredjedel af de tilfælde, hvor der var iværksat frivillige foranstaltninger (Ankestyrelsen, 2011). Hermed bliver det klart, at der iværksættes hjælp og støtte med det formål, at hjælpe barnet i trivsel, uden at der gennem den børnefaglige undersøgelse er foretaget analyser af, hvilke forhold barnets mistrivsel bundet i. Man giver dermed svar, forud for spørgsmål. De indsatser, der iværksættes, er altså, ligesom det var tilfældet i Socialforskningsinstituttets evaluering fra 2002, iværksat, uden at den lovpligtige undersøgelse er udarbejdet, hvilket medfører en fare for, at indsatserne bliver utilstrækkelige, rammer skævt eller måske ligefrem forværrer situationen i deres forsøg på at få barnet i trivsel.

Aktuelle stikprøveundersøgelser af professionel praksis på myndighedsområdet fortæller ligesom Ankestyrelsens praksisundersøgelser fra 2009 og 2011, at den

²⁷ I Ankestyrelsens undersøgelse fra 2009 var der tale om en undersøgelse af anbringelsessager.

²⁸ I overensstemmelse med lovgivningen har Ankestyrelsen i undersøgelsen opstillet følgende kriterier for afgørelser, der er i overensstemmelse med alle krav: At der foreligger samtykke til frivillig anbringelse fra alle sagens parter, at der er tilstrækkelig oplysningsgrundlag i sagen, at der er udarbejdet en § 50 undersøgelse, herunder at undersøgelsen opfylder lovens krav, at den er afsluttet inden for 4 måneder, at undersøgelsen er udarbejdet forud for afgørelse om anbringelse. Ydermere at der er udarbejdet en handleplan efter § 140, herunder at handleplanen indholdsmæssigt opfylder lovens krav og er udarbejdet forud for afgørelsen. Og desuden at der er afholdt børnesamtale, eller at barnets/den unges holdning på anden vis er tilvejebragt. Ankestyrelsen vurderer, der i 10 % af de sager, hvor der ikke er udarbejdet en børnefaglig undersøgelse, er tale om akutte sager, hvor lovgivningen ikke stiller krav om, at den børnefaglige undersøgelse skal være udarbejdet, inden foranstaltninger iværksættes.

professionelle praksis ikke lever op til de krav som retligt stilles. I foråret 2017 kommer Svendborg Kommune i mediernes søgelys, gennem overskrifter der fortæller, at børn og unge i kommunen venter ulovligt længe på hjælp (Flyttov, 2017). Kommunen vurderer selv, at de gennem en etårig periode mangler at afholde børnesamtaler i 156 sager og vurderer, at dette i knap halvdelen af tilfældene ikke sker indenfor den børnefaglige undersøgelses tidsfrist på fire måneder. I sommeren 2017 konkluderer en stikprøveundersøgelse af 77 anbringelsessager, foretaget af Københavns Kommunes borgerrådgiver, at der er fejl i samtlige sager. I 4 ud af 5 tilfælde foreligger der ikke en børnefaglig undersøgelse, som ellers er lovpligtig i alle sagerne (Jørgensen, 2017). Stikprøveundersøgelsen viser dermed, at en af de for barnet og familien mest indgribende foranstaltninger, nemlig en anbringelse, ofte iværksættes (ifølge stikprøven) uden en forudgående børnefaglig undersøgelse af barnets forhold, eller for den sags skyld uden at foretage en efterfølgende børnefaglig undersøgelse.

De ovenfor nævnte undersøgelser kaster lys over en professionel praksis, som ikke til fulde lever op til de krav, der retligt stilles til den børnefaglige undersøgelse (Ankestyrelsen, 2009; Ankestyrelsen, 2011; Flyttov, 2017; Jørgensen, 2017). Undersøgelserne fortæller imidlertid ikke noget om det kvalitative indhold af de børnefaglige undersøgelser der ER udarbejdet – omhandlende undersøgelsens processuelle karakter – om familien har følt sig inddraget, om socialrådgiveren har fået en fornemmelse af familien liv og potentielle vanskeligheder, om socialrådgiveren har haft en god relation til barnet og så videre, men har fokus på kvantitative forhold, som socialrådgiverens rettidige og korrekte håndtering, indhentning og journalisering af dokumentation. De ovennævnte undersøgelser fortæller heller intet om de omstændigheder og rammer, som den afsøgte professionelle praksis er blevet udfoldet i. Om socialrådgiverne har haft tid, ressourcer og kompetencer til at udføre den børnefaglige undersøgelse som den er intenderet og retligt forankret. I denne afhandling ønsker jeg netop at give et indblik i den professionelle praksis som den udfoldes, med baggrund i den enkelte kommunale myndighedsafdeling og de betingelser og muligheder som denne sætter, for udfoldelsen af praksis. Jeg ønsker ikke at fokusere på hvorvidt tidsfrister overholdes eller hvorvidt socialrådgiverne 'gør det de skal'. I stedet vil jeg fokusere på 'hvad socialrådgiverne gør' i deres udfoldelse af den børnefaglige undersøgelse, og hvilke oplevelser dette giver hos familier.

Kapitel 4: Genbesøg og præcisering af afhandlingens forskningsspørgsmål

Som beskrevet i afsnit: '1.2 Forskningsspørgsmål' interesserer afhandlingen sig for *udfoldelser og oplevelser af professionel praksis i den børnefaglige undersøgelse*. I afhandlingen tager jeg empirisk afsæt i socialrådgiveres udfoldelser af professionel praksis samt i familiers oplevelser af disse konkrete udfoldelser, i tre kommunale myndighedsafdelinger. I afhandlingens kapitel 1 formulerer jeg denne interesse i følgende forskningsspørgsmål:

Hvordan udfoldes professionel praksis i den børnefaglige undersøgelse, og hvordan oplever familien undersøgelsen?

Efter at have beskæftiget mig med 'Rammerne for den børnefaglige undersøgelse' gennem kapitel 2 samt 'Praksisperspektivet og familieperspektivet' gennem kapitel 3, er det nu muligt at præcisere og fokusere afhandlingens forskningsspørgsmål yderligere.

I kapitel 2 skitserer jeg den retlige udvikling af lovgivningsgrundlaget for børn og unge med behov for særlig støtte samt de aktuelle retlige rammer og deres implikationer for den professionelle praksis. Jeg skildrer processerne i den børnefaglige undersøgelse som indsamlingen af viden til etablering af undersøgelsens vidensgrundlag, samt refleksioner over den indsamlede viden gennem en faglig (ofte teori-baseret) omsætning og analyse. Gennem kapitel 2 er det blevet klart, at viden samt arbejdet med at indsamle, håndtere, omsætte og reflektere over viden, spiller en central rolle i socialrådgiveres udfoldelser af den børnefaglige undersøgelse. Indsamlingen af viden, og hvordan denne indsamling konkret foregår, samt hvordan den indsamlede viden håndteres, omsættes og bliver gjort genstand for faglig refleksion, for at kunne udgøre grundlaget for vurderingen af hjælp og støtte, udgør dermed de grundlæggende arbejdsopgaver for socialrådgiveren i den børnefaglige undersøgelse. Jævnfør afhandlingens forskningsspørgsmål, vil jeg i undersøgelsen af hvordan professionel praksis udfoldes tage udgangspunkt i hvordan indsamlingen af viden og refleksionerne over den indsamlede viden udfoldes i de tre myndighedsafdelinger, som værende de centrale processer arbejdet i en børnefaglig undersøgelse rummer.

I kapitel 2 skildrer jeg endvidere inddragelsesbegrebet i relation til den børnefaglige undersøgelse. Igen gennem kapitlet placeres inddragelsesbegrebet i en demokratisk funderet og dynamisk forståelse, hvor inddragelse skal forstås ud fra et interaktivt per-

spektiv, hvor der fra socialrådgiverens side er fokus på samspillet mellem denne og familien – et samspil, som indebærer et responsivt samarbejde mellem familie og socialrådgiver. Inddragelse af familien i den børnefaglige undersøgelse, med det formål at familien arbejder med sig selv og sine problemer, beskrives som et mål i sig selv, og karakteren af inddragelsen skildres som afgørende for eventuelle indsatsers effekt (Servicestyrelsen, 2011). Dermed bliver det relevant at undersøge hvordan familien inddrages i den professionelle praksis som den udfoldes i de tre myndighedsafdelinger.

Med baggrund i kapitel 2 præciserer jeg således afhandlingens forskningsspørgsmål mod indsamlingen af og refleksionerne over viden i den professionelle praksis i de tre myndighedsafdelinger, samt på hvordan familien inddrages i den professionelle praksis.

Igenennem kapitel 3 giver jeg et indblik i de forskningsfelter som jeg i afhandlingen trækker på. Kapitlet viser, at forskning omkring familiers oplevelser af undersøgelsesarbejde er begrænset, og at forskning der kombinerer analyser af praksis med analyser af familiers oplevelser, ikke har været mulig at identificere i forskningslitteraturen. Dette fortæller, at afhandlingens analytiske kombination er særlig, og kan bibringe viden om hvordan konkrete måder at udfolde professionel praksis opleves af familier.

For at give et mere nuanceret billede af familiers oplevelser af myndighedspraksis refererer jeg til både dansk og international forskning i belystningen af familieperspektivet. Igenennem forskningsgennemgangen bliver det klart, at indgangen til undersøgelser udgør en betydningsfuld indikator for familiens oplevelser af den professionelle praksis. Jævnfør afhandlingens forskningsspørgsmål, hvor jeg undersøger hvordan professionel praksis i en børnefaglige undersøgelse opleves af familier, er det derfor væsentligt at inddrage familiens 'indgang', som et forhold af potentiel betydning for familiens oplevelser.

Forskning omhandlende praksisperspektivet peger på, at viden, herunder forståelsen af viden og hierarkisering af viden, spiller en stor rolle i forhold til hvordan den professionelle praksis udfoldes. Jeg skildrer med baggrund i Midjo (2010) og Juul (2010) hvordan bestemte forestillinger om familien fremstår nærmest uforanderlige igennem undersøgelsesarbejdet, hvilket kan hænge sammen med aktørernes forskellige hierarkiske placering i forhold til den viden de bringer ind i undersøgelsen. Når den professionelle praksis udfoldes, sker dette på baggrund af bestemte forståelser af hvad viden er, og hvad man kan bruge forskellige former for viden til. Dette understreger relevansen af at tage analytisk udgangspunkt i hvordan indsamlingen af viden, og refleksionerne over viden udfoldes i den professionelle praksis, og herunder

en opmærksomhed mod hvilken rolle forskellige aktørers viden spiller i den børnefaglige undersøgelse.

På baggrund af ovenstående kan afhandlingens forskningsspørgsmål nu udrulles som følgende:

Forskningsspørgsmål:

Hvordan udfoldes professionel praksis i den børnefaglige undersøgelse, og hvordan oplever familien undersøgelsen?

Forskningsspørgsmålet søges belyst gennem følgende undersøgsmål:

Hvordan indsamler og reflekterer socialrådgivere over viden i den børnefaglige undersøgelse?

Hvordan inddrages familien i den professionelle praksis?

Hvordan har forskellige indgange til undersøgelsen betydning for familiens oplevelse af den børnefaglige undersøgelse?

Forskningsspørgsmålene lægger først og fremmest op til empiriske analyser af hvordan den professionelle praksis udfoldes, i de tre myndighedsafdelinger som udgør afhandlingens empiriske fundament, samt et fokus på at identificere sammenhænge mellem den professionelle praksis og familiers oplevelser. Idet afhandlingen interesserer sig for *udfoldelser og oplevelser af professionel praksis*, vil hver myndighedsafdeling udgøre en selvstændig analyse, for at tydeliggøre hvordan familier oplever den professionelle praksis, som den skildres i hver enkelt myndighedsafdeling. Efter de tre analysekapitler, vil jeg gennem kapitel 11 konkludere på afhandlingens tre forskningsspørgsmål. Endeligt vil jeg i kapitel 12 opridse afhandlingens empiriske fund i relation til afhandlingens overordnede forskningsspørgsmål og kort kommentere på de implikationer disse medfører for den professionelle praksis.

Kapitel 5: Forskningstilgangen

I dette kapitel præsenterer jeg afhandlingens forskningstilgang og argumenterer for de valg, jeg har truffet i forbindelse med konstruktionen af denne tilgang. Kapitlet indledes med en præcision af afhandlingens ontologiske og epistemologiske grundantagelser. Derefter præsenterer jeg det teoretiske blik, som jeg anlægger i afhandlingens analyser.

5.1. Positionen: Et socialkonstruktivistisk udgangspunkt

I afhandlingen undersøger jeg udfoldelser af professionel praksis i den børnefaglige undersøgelse samt familiers oplevelser af denne praksis. Jeg undersøger dette gennem tre empiriske nedslag og antager, at den professionelle praksis ikke nødvendigvis udfoldes på samme måde i disse, men at forskellige forhold og kontekster skaber bestemte muligheder for og måder, hvorpå den professionelle praksis i den børnefaglige undersøgelse kan udfoldes. Det vil sige, at den børnefaglige undersøgelse rammesættes under lokale (kommunale) forhold, som inviterer til og muliggør en særlig tilgang i udfoldelsen af undersøgelsen. Jeg antager hermed, at der i den enkelte professionelle praksis genereres lokalt tilknyttet viden, i og hvorom den børnefaglige undersøgelse udfoldes.

Idealet om den lokale, kontekstuelle eller konstruktivistiske viden står i kontrast til naturalistiske forståelser af verden, hvor man mener, at der kan og skal generes objektiv viden (Moses & Knutsen, 2012), som skabes gennem kontrollerede metoder og forskerens konstante opmærksomhed på neutralitet og upartiskhed i forhold til forskningsgenstanden. Inden for naturalistiske traditioner mener man, at man ved at insistere på et sandhedsbegreb kan sige noget om, hvordan tingene egentlig forholder sig, mens man i socialkonstruktivistiske videnskabstraditioner ikke taler om 'sand viden', idet konstruktivismen, på forskellige måder i forskellige traditioner, sætter sandhedsbegrebet ud af spil med sin relativistiske, relationelle og kontekstafhængige vidensopfattelse. I socialkonstruktivistiske traditioner findes der således ikke et fast videnshierarki, idet viden er forskellig og foranderlig mennesker (og samfund) imellem. I den socialkonstruktivistiske forståelse er det ikke muligt at 'indhente' viden, idet viden skabes aktivt i forskerens møde med forskningsgenstanden. I denne tradition må og skal forskeren interagere i såvel som med den sociale virkelighed, hvis vi vil have viden herom, og dermed bliver den viden eller empiri, vi skaber, også en form for konstruktion, eller snarere en rekonstruktion: *'The research process constitutes a (re)construction of the social reality in which researchers both interact with the agents researched and, actively interpreting, continually create images for themselves and for others'* (Alvesson & Skoldberg, 2000:6), hvor-

for de metoder, der bruges i skabelsen af viden, må udvælges og udfoldes, så de afspejler det konstruktivistiske syn på viden og meningsskabelse.

Det socialkonstruktivistiske blik på viden, som jeg i ovenstående knytter til den forskningsmæssige produktion af viden, angår ligeledes afhandlingens forståelse af viden og produktion af viden inden for afhandlingens forskningsfelt: socialt arbejde. I afhandlingen betragter jeg socialt arbejde generelt, og socialt arbejde i den børnefaglige undersøgelse specifikt, som et felt, der tager afsæt i og præges af mange forskellige former for viden (Kvelling, 2013; Guldager, 2013). På baggrund af afhandlingens position forstår jeg viden som forskellige fortolkninger, der ikke kan hierarkiseres.

5.1.1. Former for socialkonstruktivisme

Socialkonstruktivismen kan ikke fremstilles som en homogen 'isme', idet det at arbejde socialkonstruktivistisk eller bekende sig til en socialkonstruktivistisk forståelse kan foregå på vidt forskellige måder med dertilhørende forskellige implikationer. Wenneberg (2002) sonderer mellem fire typer af socialkonstruktivistiske positioner: som *kritisk perspektiv*, som *sociologisk teori*, som *erkendelsesteori* og som *ontologisk position*. Rækkefølgen er ikke tilfældig, men indfanger positionernes stigende grad af radikalitet i forhold til omfanget af 'det konstruerede'. Jeg vil ikke gennemgå alle fire positioner, men fokusere på socialkonstruktivisme som *kritisk perspektiv* og som *sociologisk teori*, idet disse to positioner har været kilder til inspiration i præciseringen af afhandlingens videnskabsteoretiske udgangspunkt.

Afhandlingens socialkonstruktivistiske placering er, jævnfør ovenstående rækkefølge og det kontinuum, som denne repræsenterer, moderat i sin konstruktivisme. Der er således tale om en form for epistemologisk socialkonstruktivisme, hvor (kun) den sociale verden anses som socialt konstrueret, mens den naturlige verden ikke på samme måde anses for at være socialt konstrueret (Collin, 1997). Langergaard, Rasmussen og Sørensen betegner en sådan position som 'reflekteret realisme' med henvisning til, at '*dele af virkeligheden godt [kan] betegnes som en konstruktion, der formes af vores viden om og definitioner af virkeligheden (...) Man kan således godt betragte viden som en del af virkeligheden, selvom den er konstrueret*' (Langergaard, Rasmussen & Sørensen, 2006:105). Qua denne forståelse betragter jeg afhandlingens forskningsfelt, den børnefaglige undersøgelse specifikt og mere generelt det sociale arbejde, som netop socialt konstrueret og som noget, der kan gøres til genstand for udforskning gennem interaktion og 'interaktive' metoder (eksempelvis interviews, som jeg benytter i afhandlingens empirigenerering). I denne empiriske udlægning af, hvordan forskningsgenstanden – den børnefaglige undersøgelse – udfoldes og hvilke betydninger dette har for familier, rummes også mulighederne for

at gøre det kritiske perspektiv gældende i kraft af både socialkonstruktivismens forandringspotentiale.

Berger og Luckmann beskæftiger sig i bogen *Den sociale konstruktion af virkeligheden* (oprindelig titel på dansk *Den samfundsskabte virkelighed*, publiceret første gang i 1966) med de processer, hvorigennem vores *viden om virkeligheden* skabes og reproduceres, og bidrager dermed med den form for socialkonstruktivisme, der af Wenneberg (2002) betegnes som *sociologisk teori*.

Berger og Luckmann funderer deres teori om den sociale verdens beskaffenhed på tre grundlæggende præmisser, der samlet set indkapsler den dialektik, som de finder afgørende for *den samfundsskabte virkelighed*. Der er tale om disse: '*Samfundet er et menneskeligt produkt. Samfundet er en objektiv virkelighed. Mennesket er et socialt produkt*' (Berger & Luckmann, 2011:99). Netop denne dobbelthed, hvor mennesket og samfundet står i et gensidigt forhold til hinanden, karakteriserer den sociale virkelighed i Berger og Luckmanns forståelse. Berger og Luckmann fremstiller en socialkonstruktivistisk forståelse af praksis baseret på deres tænkning om mennesket og samfundet som gensidigt betingende kræfter²⁹, hvor mennesket skaber samfundet, men samtidig skabes af samfundet, gennem en proces, hvor menneskets subjek-

²⁹ Dette dobbelte påvirkningsforhold, forholdet mellem individ og samfund (aktør-struktur), er et grundlæggende spørgsmål for mange samfundstænkere. Fra Marxistisk teori, der argumenterer stærkt for samfundets indvirkning på individet, en tradition som Berger og Luckmann lader sig kraftigt inspirere af, men også modificerer, til samfundstænkere som Giddens og Bourdieu, der også helt grundlæggende interesserer sig for, hvordan samfund og individ gensidigt formes af hinanden.

tivitet objektiveres for igen at blive 'subjektiveret' i en anden form³⁰. Berger og Luckmann forklarer, at:

Mennesket (ikke det isolerede menneske, men mennesket således som det indgår i fællesskaber) og dets sociale verden agerer altså med hinanden indbyrdes. Produktet udøver en tilbagevirkende kraft på dets producent. Eksternalisering og objektivering er led i en løbende dialektisk proces. Det tredje led i denne dialektiske proces er internaliseringen, hvorigennem den objektiverede sociale verden i løbet af socialiseringen genindskydes i bevidstheden (Berger & Luckmann, 2011:99).

Begreberne eksternalisering, objektivering og internalisering er altså forklaringsbærende i forhold til de processer, som forudsætter den sociale konstruktion. Præmissen for denne socialkonstruktivistiske forståelse er menneskets biologiske disponering for at danne vaner eller praksisser. Al menneskelig aktivitet er udsat for denne vanedannelse, hvilket resulterer i 'institutionalisering' og 'institutionsdannelse'. Berger og Luckmann skriver, at *'Institutionaliseringen indtræffer, hver gang bestemte typer af vanemæssige handlinger står i et gensidigt forhold til bestemte typer*

³⁰ Collin (2011) problematiserer Berger og Luckmanns sammentænkning af marxistiske og fænomenologiske elementer og mener, at deres socialkonstruktivisme derfor fremstår splittet mellem de to traditioner, som omhandler en grundlæggende adskillelse mellem en ontologisk forståelse af hele verden som konstrueret *eller* en ontologisk forståelse af kun den sociale verden som konstrueret (Collin, 2011). Collins kritik af denne, i hans optik umulige, sammentænkning er for så vidt berettiget, idet Berger og Luckmann ikke ekspliciterer, hvor langt det 'konstruerede' så at sige rækker. Vi er ikke i tvivl om, at den sociale verden er socialt konstrueret i Berger og Luckmanns tænkning, og deres begrebsbrug omkring tingsliggørelse vidner også om, at en del af det, der udgør den materielle virkelighed, er socialt konstrueret. Spørgsmålet om, hvorvidt der er noget materielt, som ikke er samfundsskabt, bliver imidlertid ikke besvaret (Berger & Luckmann, 2011). Jeg vil mene, at en sådan eksplicitering ikke har været et mål for Berger og Luckmann, idet deres tænkning netop angår den sociale virkelighed eller de virkeligheder, som gør sig gældende for mennesker. På den måde er det ikke Berger og Luckmann, der markerer, hvor langt den konstruktivistiske tænkning går; dette gør individet i sin egen virkelighed selv. Det må dermed være en forskningsmæssig overvejelse, i hvert tilfælde hvor der søges viden om den sociale verden, hvor langt den konstruktivistiske tænkning går. Som beskrevet i ovenstående, antager denne afhandling en moderat socialkonstruktivistisk position, hvor der eksisterer en materiel virkelighed, som ikke er socialt konstrueret, men denne materielle virkelighed er ikke i sig selv interessant for denne afhandling, idet afhandlingens forskningsgenstand, den børnefaglige undersøgelse, netop betragtes som et socialt fænomen.

af udøvere' (Berger & Luckmann, 2011:92), og gør dette til definitionen på en 'institution'³¹. Institutionen betegner dermed både udøverne og handlingerne.

Institutioner indebærer endvidere historicitet og kontrol. De gensidige typifikationer af handlinger opbygges i løbet af en fælles historie. De kan ikke skabes fra det ene øjeblik til det andet. En institution er altid produktet af en bestemt historie. Det er umuligt at forstå en institution fyldestgørende uden forståelse for den historiske proces, hvorigennem institutionen blev produceret. Ved deres blotte eksistens kontrollerer institutioner også altid den menneskelige adfærd, idet de opretter på forhånd definerede handlingsmønstre, som kanaliserer adfærden i én bestemt retning ud af de mange teoretisk mulige retninger (Berger & Luckmann, 2011:93).

Institutioner berører altså en bestemt gruppe individer, der udfører bestemte handlinger. Institutioner bliver selvkontrollerende i kraft af deres definerede handlingsmønstre og historicitet. Når institutioner dannes bliver de objektiviseret i den sociale virkelighed og fremstår dermed som selvindlysende og selvfølgelige (om ikke andet indtil 'udenforstående' sætter spørgsmålstegn herved). En given institution er tæt knyttet til en bestemt historie, som har præget institutionen på en bestemt måde. Institutionsbegrebet, som det skildres i Berger og Luckmanns optik, består i bestemte måder at forstå og handle på tæt koblet til en bestemt gruppe mennesker. Institutioner kan være samfund og grupper af forskellig størrelse og kan således karakterisere et helt samfund eller en hel kultur, men også subkulturer, mindre grupper og fællesskaber af forskellig karakter. Rasborg (2004) skriver, om Berger og Luckmanns bærende ideer:

Samfundet og dets institutioner er et produkt af tilbagevendende handlingsmønstre og af de betydninger, vi tillægger disse. I den daglige interaktion opbygger vi bestemte vaner, rutiner og måder at tolke egne og andres handlinger på ("typificeringer"). Herved opstår der bestemte, gentagne handlemønstre, som i videre forstand resulterer i dannel-

³¹ Berger og Luckmanns forstår begrebet institution i en bredere forstand end den måde hvorpå begrebet anvendes i daglig tale, og desuden som indeholdende en mere processuel forståelse af, hvad en institution er: '*Vi er opmærksomme på den kendsgerning, at dette institutionsbegreb er bredere end det, der er fremherskende indenfor den samtidige sociologi. Vi mener, at et sådant bredere begreb er brugbart for en mere omfattende analyse af de grundlæggende sociale processer*' (Berger & Luckmann, 2011:239). Institution kan hermed både forstås som en kommunal myndighedsafdeling, men kan også betegne den børnefaglige undersøgelse som fænomen, hvis aktuelle beskaffenhed er skal ses på baggrund af en særlig historicitet, som eksempelvis den retlige, professionsmæssige, samfundsmæssige og politiske udvikling.

sen af mere varige samfundsmæssige institutioner (fx statsapparat, retsvæsen, uddannelsessystem, familien osv.) (Rasborg, 2004:368).

I min afhandling er jeg inspireret af institutions- og institutionaliseringsbegreberne til at hjælpe mig i forståelsen af de professionelle praksissers beskaffenhed, deres rigiditet, forskellighederne mellem dem på tværs af kommunale grænser og dermed også det forandringspotentiale, som praksisserne nødvendigvis rummer. Jeg er i afhandlingen inspireret af Berger og Luckmanns (2011) tanker om 'de på forhånd definerede handlemønstre', vanedannelsen og dermed institutionernes beskaffenhed, som jeg i afhandlingen lader mig inspirere af, både videnskabsteoretisk, men også mere mikroorienteret, som forståelser af de konkrete sociale praksissers beskaffenhed (de kommunale undersøgelsespraksisser), som afhandlingens empiriske undersøgelser omhandler.

5.1.2. At undersøge fælles praksis og personlige oplevelser

Med inspiration fra Berger og Luckmann (2011) vil udfoldelsen af den professionelle praksis ikke kun indeholde objektiveringer af en fælles institutionaliseret praksis, men også indeholde 'den enkeltes unikke praksis', som ikke kan spores tilbage til det fælles. Denne subjektivt forankrede del af praksissen vil jeg imidlertid ikke udgøre mit primære fokus i afhandlingen. Dette beror først og fremmest på et praktisk anliggende, idet valget af fokusgruppeinterviews som metode til at generere viden om praksissens udfoldelse medfører visse implikationer for, hvilke former for viden der frembringes. Valget af fokusgruppeinterviews som metode til at generere viden om socialrådgiveres udfoldelse af den professionelle praksis frembringer i særlig grad viden på institutionelt niveau, hvilket skyldes interviewformens performative og dialogiske karakter (Halkier, 2010).

På samme måde har metodevalget af interviews med familier også implikationer for hvilken viden der genereres, idet familiens fortællinger tager udgangspunkt i deres unikke oplevelser med en konkret undersøgelse, og dermed fungerer på individuelt niveau eller et 'familieniveau'. Med Berger og Luckmann (2011) i ryggen kan der imidlertid argumenteres for, at familiernes fortællinger om den børnefaglige undersøgelse også er institutionaliserede i en hvis grad, idet institutionalisering og objektivering ikke er forbeholdt *professionelle* (der indgår i institutions- eller organisationskontekster). Forståelsen af objektiverings- og institutionaliseringsprocesser angår ikke blot socialrådgiverne og deres professionelle praksis, men også familierne og den måde, hvorpå familier (og borgere generelt) møder socialrådgiveren (og systemet). I forlængelse af afhandlingens videnskabsteoretiske ståsteder indgår aktører og deres handlinger ikke i et vakuum, men netop i en pre-institutionaliseret social virkelighed. Derfor kan familieinterviewene også indeholde viden om familiers og

borgeres mere generelle oplevelser af kontakt med systemet. Sondringen mellem den generelle og specifikke viden, er dog ikke simpel at foretage, og i afhandlingen vil jeg ikke søge at skelne mellem, hvor familiernes oplevelser kan placeres i dette spektrum. Når dette er sagt, må det understreges, at familierne i interviewene er blevet spurgt om deres oplevelser af den konkrete undersøgelse, de har været igennem, samt den specifikke praksis de har været udsat for.

Afhandlingen er dermed spændt ud mellem på den ene side socialrådgiverens (institutionelle) udfoldelse af den professionelle praksis i den børnefaglige undersøgelse og på den anden side denne praksis' betydning for den enkelte familie samt deres subjektive og unikke erfaringer med undersøgelsen.

Afhandlingens analyser er foretaget ud fra et praksisteoretisk perspektiv med fokus på måder at udfolde undersøgelser på og familiers oplevelser af den professionelle praksis når den udfoldes på disse måder. Det, der undersøges, er dermed variationer i handlemåder samt konkrete oplevelser knyttet specifikt til disse. I afhandlingen har jeg primært fokus på den professionelle praksis og hvordan denne udfoldes, og ikke i samme grad på de vilkår og den kontekst, som sætter bestemte rammer og muligheder for socialrådgivernes udfoldelse af den professionelle praksis. Disse forhold er vigtige for forståelsen af, *hvorfor* den professionelle praksis udfoldes, som den gør. Kausalitetsforholdet mellem på den ene side bestemte vilkår, metoder (eller metodefrihed), rammebetingelser og på den anden side den konkrete praksis kan jeg på baggrund af afhandlingen ikke beskrive (hvilket heller ikke har været intentionen). Jeg har i stedet koncentreret analyserne om *hvordan* undersøgelsen udfoldes og opleves af familier. Socialrådgivernes arbejdsrammer og arbejdsbetingelser er gjort synlige for læseren i afhandlingen, både igennem beskrivelserne af kommunerne, hvor forskellige karakteristika omkring socialrådgivernes arbejdsvilkår og rammer er beskrevet (blandt andet socialrådgivernes gennemsnitlige sagstal, metoder, organisering med videre), og i afhandlingens analyser, hvor jeg stedvis inddrager socialrådgivernes betingelser og vilkår for undersøgelsesarbejdet. Dette gælder især de tilfælde, hvor socialrådgiverne selv har relateret forskellige vilkår eller arbejdsbetingelser til den professionelle praksis. Synliggørelsen af de rammer og vilkår, som er gældende for de interviewede socialrådgivere, er foretaget, for at gøre praksissens betingelser gennemsigelige og gennemsigtige for læseren - i erkendelsen af, at arbejdsvilkår og – betingelser har betydning for praksissens muligheder for udfoldelse.

5.2. Teorien: Et analytisk udgangspunkt i praksisteorien

Praksisteorien kan ikke betragtes som én homogen teoretisk anskueliggørelse af den sociale verden, men rummer en række forskellige bud på, hvordan social handling anskues: fælles er praksisoptikken, som fremhæver *'the importance of activity, per-*

formance and work in the creation and perpetuation of all social life. Practice approaches are fundamentally processual and tend to see the world as an ongoing routinized and recurrent accomplishment' (Nicolini, 2012:3). Halkier og Jensen (2008) forstår praksis som en form for 'performance' og skriver, at det praksisteoretiske perspektiv muliggør *'et distinkt analytisk blik på hverdagens sociale liv ved at fokusere på praksisser som performativitet. Det vil sige, at analyserne fokuserer på social handling, og på hvordan denne bliver udført'* (Halkier & Jensen, 2008:50). Praksisteorien bygger på en forståelse af praksis som konstituerende for det sociale, og udforskningen af, samt forståelsen af praksissen, dets bestanddele, bliver da det centrale for at kunne forklare det sociale.

Reckwitz (2002) skildrer praksis som et tidsligt og rumligt begreb og påpeger, hvordan praksis er multirelationel i kraft af dens forskellige elementers forbundenhed. Praksisser i deres enkle form er unikke, om end de er udsat for vanedannelse og kollektiv organisering i kraft af deres sociale og kulturelle forankring. Reckwitz definerer praksis som:

A 'practice' is a routinized type of behavior which consists of several elements, interconnected to one other: forms of bodily activities, forms of mental activities, 'things' and their use, a background knowledge in the form of understanding, know-how, states of emotion and motivational knowledge (...) Likewise, it represents a pattern which can be filled out by a multitude of single and often unique actions reproducing the practice (a certain way of consuming goods can be filled out by plenty of actual acts of consumption). The single individual – as a bodily and mental agent – then acts as the 'carrier' of the practice – and, in fact, of many different practices which need not to be coordinated with one another (Reckwitz, 2002:249-250)

'En praksis', i sin enkleste form, skal forstås som en bestemt handling, der i sit udtryk tager sigte på de (strukturende) 'vane- og vidensmæssige strukturer', som aktuelt gør sig gældende for aktøren i tid og rum. Praksissens specifikke vane- og vidensmæssige strukturer repræsenterer en særlig *logik* eller *rationalitet*, som praksissen styres af, og dermed udfoldes på baggrund af. Praksissen er præget af rutine, men er samtidig dynamisk og foranderlig og ændrer karakter i takt med, at dens betingende strukturer ændrer sig – hvilket forandrer aktørens dispositioner for at udfolde den. Praksissen er ikke betinget af aktøren, men derimod af den viden, de forståelser og lignende som aktøren *deltager* i, og praksissen er derfor social i sin substans:

For practice theory, a social practice consists of certain bodily and certain mental activities. If somebody 'carries' (and 'carries out') a practice, he or she must take over both the bodily and the mental patterns that constitute the practice. These mental patterns are not the 'possession' of an individual 'deep inside', but part of the social practice (...) when we say that for practice theory not only are bodily routines the place of the social, but that mental routines and their 'knowledge' are also place of the social: the mental routines and their knowledge are integral parts and elements of practices. A 'practice' thus crosses the distinction between the allegedly inside and outside of mind and body (Reckwitz, 2002:252)

Aktøren deltager i bestemte institutionelle forståelser af viden, som er med til at præge, hvordan praksissen udfoldes. Viden, forståelser og måder at bruge kroppen indgår i mønstre som samlet set udgør bestemte praksisser. Mønstrene fremstår både som internaliserede i mennesket og samtidig kollektive, de fungerer dermed som objektiverede videns- og forståelsesstrukturer³². I denne afhandling er jeg qua det praksisteoretiske blik interesseret i de 'mønstre', der viser sig gennem socialrådgivernes fortællinger om, hvordan undersøgelsesarbejdet udfoldes, hvilke elementer undersøgelsesarbejdet indeholder og muliggør, og hvordan undersøgelsesarbejdet rent praktisk struktureres, tilrettelægges og udfoldes af socialrådgiverne.

I forsøget på at begribe praksis som en 'blok af entiteter', multi-relationelle konfigurationer, eller mønstre, benytter Shove, Pantzar og Watson (2012) skateboarding som en konkret illustration. De skriver:

To give a practical illustration, skateboarding consist of a complex amalgam of skateboards and street spaces along with the bodily competencies required to ride the board and to use the affordances on the street to turn tricks; the rules and norms that define the practice of skateboarding; its meanings to practitioners and to outsiders including its partially oppositional character, and so on. As such skateboarding

³² Det materielle element af praksis spiller en stor rolle i flere praksisteoretiske forståelser. Nicolini (2012) tydeliggør blandt andet, at '*Objects, in fact, both make practices durable and connect practices with each other in space and time*' (2012:4): det materielle er dermed af betydning for praksissen og kan endda være konstituerende herfor i kraft af sin bestemte og forudindtagede eksistens. I afhandlingen udgør det materielle element dog ikke det primære fokus, idet jeg analytisk behandler dette som en del af de vane- og vidensmæssige strukturer som socialrådgiverne deltager i. Men 'materialiseringen' af forskellige metoder, redskaber, skemaer med videre i socialrådgiveres professionelle praksis i den børnefaglige undersøgelse, har udviklet sig kraftigt de sidste år og spiller en ganske betydelig rolle i de strukturer, der disponerer undersøgelsespraksisserne.

exists as a recognizable conjunction of elements, consequently figuring as an entity which can be spoken about and more importantly drawn upon as a set of resources when doing skateboarding (Shove, Pantzar & Watson, 2012:7)

Ligesom skateboarding kan også den børnefaglige undersøgelse fungere som eksempel på hvordan forskellige dele, forskellige elementer, kompetencer, forståelser, objektiver i bestemte sammensætninger og på bestemte lokationer samlet set netop konstituerer praksissen. En praksis, som kan undersøges i forskellige kontekster – i dette tilfælde, i tre forskellige myndighedsafdelinger - som vil være forskellige i sin sammensætning og indre forbundethed på tværs af disse kontekster.

Forståelsen af praksis som multi-relationelle konfigurationer retter opmærksomheden mod praksissens dynamik og forandringspotentiale, fordi når ét element ændrer karakter har dette betydning for de resterende elementer og dermed for hele praksissen (Shove, Pantzar & Watson, 2012). Ifølge Halkier og Jensen (2008) kan man i udforskningen af professionel praksis aldrig på forhånd vide, hvilke elementer der viser sig at være de mest interessante eller mest betydningsfulde for den praksis, der studeres. Forskerens åbenhed over for 'det der viser sig' i udfoldelsen af praksissen er derfor vigtig. Praksisteorien, som den er skildret af Reckwitz (2002) og Schatzki (2001) giver mulighed for at analysere kompleksiteter i den måde, hvorpå professionel praksis skabes, samt mulighed for at indfange variationer og nuancer i udfoldelsen af professionel praksis. En praksisteoretisk analysestrategi rummer, med sin privilegering af 'doings and sayings' (Schatzki, 2001), muligheden for at undersøge med en teoretisk åbenhed, hvor man ikke på forhånd ved, hvad man kommer til at se; man kan med andre ord ikke på forhånd forholde sig til, hvilke elementer praksissen er konstitueret af, hvilken betydning af de forskellige elementer har, eller hvilket 'blandingsforhold' elementerne optræder i.

Med inspiration fra Bourdieu (1990; 2002) benytter Caswell (2005) begrebet *praksislogikker* i sin Ph.d.-afhandling, omhandlende socialt arbejde på beskæftigelsesområdet, for at synliggøre forskellige måder hvorpå den professionelle praksis udfoldes, og ud fra hvilke forståelser eller logikker praksissen styres. Med baggrund i sit arbejde skriver hun, at et fokus på praksislogikkerne muliggør, at '*forskelle i måder at **anskue** arbejdet på, måder at **udføre** arbejdet på og måder at **organisere** arbejdet på*' kan indfanges (Caswell, 2005:52, fed skrift erstatter oprindelig kursivering). Begrebet praksislogik bidrager dermed med en overordnet forståelse af hvilke rationaler der styrer den måde hvorpå praksissen udfoldes. '*Praksislogikker eksisterer både i det, feltets aktører gør ubevidst, dvs. i feltets selvfølgeligheder, og i den implicite træghed i feltet. Men praksislogikker kan også fremstå som eksplícitte*

forståelser, der forhandles, diskuteres og underlægges refleksion' (Caswell, 2005:52).

I afhandlingens empiriske materiale er der ligeledes tale om både implicitte samt eksplicitte praksislogikker, der på forskellige måder styrer udfoldelsen af den professionelle praksis. På baggrund af empirien kan det se ud som om, at praksislogikker, med andre ord grundlæggende forståelser af hvad den børnefaglige undersøgelse er, bliver særligt tydelige i tilfælde hvor den professionelle praksis udfoldes på baggrund af modstridende forståelser eller konflikter mellem forståelser. Dermed vanskeliggør forskellige anskuelser af arbejdet, den praktiske udførelse af arbejdet (dette kommer til udtryk i kapitel 10).

Når det analytiske fokus placeres på praksis, vil de forklaringer, der etableres på baggrund af afhandlingens undersøgelser, pege tilbage på praksissen som det betingende element. Dette betyder, at analyser udarbejdet med praksisteoretiske briller nødvendigvis ser mod det sociale i sin forklaring, og væk fra individorienterede forklaringer. I praksisteoretiske analyser ligger dermed også muligheder for forandring eller vedligeholdelse ved at fokusere på handlemåder – eksempelvis hvordan den børnefaglige undersøgelse udfoldes, og hvordan den kan udfoldes (anderledes) fremover (i forsøget på at fremme eller hæmme bestemte oplevelser hos familier).

Kapitel 6: Designet

I dette kapitel omhandlende afhandlingens design gør jeg først rede for, hvordan jeg ser afhandlingen som et casestudie, og hvad valget af dette design medfører. Herefter uddyber jeg de forskellige metoder, som jeg gør brug af, i genereringen af afhandlingens empiriske materiale. Sidst i kapitlet reflekterer jeg over implikationer ved metodevalget samt de kvalitetskriterier, som jeg mener gør sig gældende for denne afhandling.

6.1. Et kvalitativt casestudie

Afhandlingen er designet som et casestudie, der undersøger udfoldelser og oplevelser af professionel praksis i den børnefaglige undersøgelse, på baggrund af empiriske nedslag i tre kommunale myndighedsafdelinger. Casestudiet tilbyder en særlig forskningsstrategi, som søger at undersøge og forstå et nutidigt fænomen, som det udspiller sig i sin naturlige kontekst (Ramian, 2012; Yin, 2014). Den børnefaglige undersøgelse kan heraf forstås som et fænomen, der udspiller sig i sin særlige kontekst, i det kommunale myndighedsområde, hvor den børnefaglige undersøgelse iværksættes, når særlige betingelser er til stede, og udgør et forløb med specifikke og afgrænsede elementer og med bestemte aktører som deltagere. Afhandlingens case eller fænomen udgøres af udfoldelser og oplevelser af professionel praksis, i rammerne af den børnefaglige undersøgelse, som jeg undersøger i tre empiriske nedslag, der hver er med til at illustrere casens diversitet (Silverman, 2010).

På baggrund af afhandlingens erkendelsesteoretiske positionering betragter jeg, med inspiration fra Antoft og Salomonsen (2007), casestudiet som *'styret af et ønske om at forstå og forklare den specielle case, man konfronterer i sin forskning'*, hvorved casestudiet *'placeres i en social verden, hvor den eller de studerede cases ikke kan betragtes som isoleret fra omverdenen'* (Antoft & Salomonsen, 2007:31-32).

Casestudiet er ikke tilstræbt komparativt, men rummer i kraft af de tre empiriske nedslag, muligheder for at drage komparationer mellem de tre kommuners udfoldelser af praksis, og hvordan disse opleves. I et komparativt casestudie vil der som oftest ligge en bestemt strategi bag valget af cases – mest ens eller mest uens case-design – som har til formål at identificere sammenhænge mellem kontekst og fænomen og på den måde forholde sig strategisk til både fænomenet og konteksten (Antoft & Salomonsen, 2007). Udvælgelsen af kommuner til dette casestudie har jeg ikke selv foretaget, idet blandt andet denne del af projektdesignet var bestemt på forhånd.

De tre empiriske nedslag til belysning af casen rummer imidlertid variationer, der er med til at skabe forskellige rammer for udfoldelsen af den børnefaglige undersøgelse. I indbyggertal er de tre kommuner forskellige, med henholdsvis ca. 20.000, ca. 40.000 og ca. 50.000 indbyggere. Denne forskel afspejles også i størrelsen på kommunernes børne- og familieafdeling. Herudover viser empirien, at kommunerne arbejder med forskellige metoder og teoretiske tilgange i de børnefaglige undersøgelser, ligesom myndighedsafdelingernes interne organiseringer er forskellige kommunerne imellem. Dette betyder, at kommunerne har forskellige vilkår og betingelser for at udfolde arbejdet med de børnefaglige undersøgelser. Fælles for kommunerne er, at alle falder under kategorien 'udkantskommuner'. Alt i alt indeholder valget af de tre kommuner en hvis variation, om end denne variation ikke er tilstræbt (Flyvbjerg, 2010). På trods af at der ikke ligger en gennemtænkt strategi bag udvælgelsen af kommuner, er det min overbevisning, at det samlede materiale rummer en bredde og en diversitet, som kommer til udtryk i kommunernes meget forskellige tilgange til at arbejde med, og forstå viden i forbindelse med den børnefaglige undersøgelse. Selv om de udvalgte kommuner varierer på forskellige parametre, kan de ikke siges udgøre noget repræsentativt udsnit af kommunale myndighedsafdelinger (Mason, 1996).

Følgelig har det ikke været et mål at opnå almengyldige resultater for hvordan familier og socialrådgivere udfolder og oplever den børnefaglige undersøgelse. Målet har derimod været at give et indblik i, hvordan den børnefaglige undersøgelse *kan* udfoldes og opleves på baggrund af tre empiriske nedslag. Alvesson og Sköldbberg (2000) nævner, hvordan empirisk forankret forskning ikke skal fremstille endegyldige sandheder, men derimod give mulighed for forståelse af det udsnit af den virkelighed, som undersøges. De skriver:

Empirical research in a reflective mode starts from a skeptical approach to what appear at a superficial glance as unproblematic replicas of the way reality functions, while at the same time maintaining the belief that the study of suitable (well-thought-out) excerpts from this reality can provide an important basis for a generation of knowledge that opens up rather than closes, and furnishes opportunities for understanding rather than establishes 'truths' (Alvesson & Sköldbberg, 2000:5).

Genereringen af viden omkring et bestemt fænomen skal dermed give mulighed for dybere forståelser af fænomenet og dets beskaffenhed. I denne afhandling har vidensgenereringen kredset omkring dybdegående analyser af, hvordan den børnefaglige undersøgelse udfoldes, med særlig fokus på, hvordan viden indsamles og om sættes gennem forskellige former for refleksion. Med baggrund i afhandlingens

forskningsspørgsmål, der tager afsæt i undersøgelserne af den professionelle praksis i den børnefaglige undersøgelse, har jeg efterstræbt at beskrive udfoldelsen af, og oplevelserne af praksisserne i overbevisningen om, at beskrivelserne også i sig selv er resultater (Flyvbjerg, 2010:483), og at de herudover også bibringer gennemsigthed i forhold til de fortolkninger, jeg fremsætter.

6.2. Metoderne

Afhandlingen beskæftiger sig med kvalitative³³ metoder: semi-strukturerede interviews, fokusgruppinterviews og observationer i form af feltnoter, som hver især bidrager med sin særlige tilgang til frembringelsen af (kvalitativ) viden. I det følgende vil jeg redegøre for valget af de metoder, som jeg har anvendt til afhandlingens empiriindsamling, samt hvordan metoderne konkret er anvendt.

Familieperspektivet er i afhandlingen skabt gennem semistrukturerede kvalitative interviews med familier³⁴, som er blevet undersøgt gennem den børnefaglige undersøgelse i en af de tre kommuner. I disse interviews medvirker både mødre og fædre, og i et enkelt tilfælde også et barn. I analyserne af familiernes oplevelser af undersøgelsen finder jeg en sammenhæng mellem familiens indgang til undersøgelsen (egen henvendelse eller som følge af en eller flere underretninger) og deres oplevelser af undersøgelsen. Derfor er det vigtigt at understrege, at begge undersøgelsesindgange er repræsenteret i det empiriske grundlag, der indgår for hver kommune.

Praksisperspektivet er i afhandlingens empiriske materiale primært skabt gennem fokusgruppinterviews med socialrådgivere og faglige ledere i de tre kommuner, men også feltnoter fra observationer på møder og arbejdsseminarer med socialrådgivere, de faglige ledere og afdelingsledere fra de tre kommuner indgår som empirisk materiale.

³³ Med udgangspunkt i den gængse adskillelse af kvalitativ og kvantitativ forskning, bygger denne afhandling på kvalitative metoder. Denne opdeling har dog flere steder været underlagt kritiske diskussioner, se blandt andet Hammersley (1992) og Silverman (1993).

³⁴ I afhandlingen bruger jeg betegnelsen 'familie' selvom jeg ikke i samtlige af de kvalitative interviews har interviewet hele familien. De 14 familier jeg interviewer fordeler således: Tre interviews hvor begge forældre deltager; to interviews hvor kun far deltager; ni interviews hvor kun mor deltager (herunder et hvor barnet også deltager).

Afhandlingens interviewbaserede materiale kan illustreres således:

	Kommune A	Kommune B	Kommune C
Familieinterviews	4	5	5
Fokusgruppeinterviews	1	2	3

Figur 6.1: Afhandlingens interviewbaserede materiale.

Fokusgruppeinterviewene har hver en varighed på halvanden time til godt to timer, oftest inklusive en mindre pause. Familieinterviewene er mere forskellige i deres længde, hvor det korteste interview varer en god halv time og det længste omkring to timer. Langt de fleste familieinterviews har en varighed på omkring halvanden time. Dette giver et interviewmateriale på i alt 10 timers fokusgruppeinterview, 21 timers familieinterview, samt feltnoter fra flere dages seminar- og konferencedeltagelse med projektets deltagende kommuner. Både fokusgruppeinterviews og familieinterviews er blevet transskriberet i deres fulde længde, hvilket har givet et stort og omfangsrigt transskriptionsmateriale.

Familiernes, socialrådgivernes samt kommunernes identiteter er blevet anonymiseret og erstattet med nye navne, men både socialrådgivere og familier fremgår stadig som tilknyttet deres anonymiserede respektive kommune, dette grundet afhandlingens ønske om at 'fastholde' og synliggøre forskelle mellem kommunerne. Anonymiseringen er ikke foretaget på foranledning fra kommunerne, men udgør derimod et valg fra min side. Jeg har valgt at anonymisere det empiriske materiale i forsøget på at friholde analyserne fra spekulationer og antagelser som kunne blive draget på baggrund af afhandlingens analyser, omkring sammenhænge mellem den professionelle praksis og specifikke kommuners økonomi, organisering og prioriteringer. Afhandlingens analyser interesserer sig for familiers oplevelser af den børnefaglige undersøgelse, og disse oplevelser ses i lyset af socialrådgivernes fortællinger om hvordan den professionelle praksis udfoldes. De vurderinger som analyserne muliggør, er familiernes vurderinger af den professionelle praksis de gennem undersøgelsen har været genstand for, og ikke vurderinger af hvordan udfoldelserne af praksisen lever op til juridiske, økonomiske eller værdimæssige mål for den børnefaglige undersøgelse.

6.2.1. Kvalitative interviews

Mine interviews med familierne er alle foregået i familiernes hjem. Derfor har det kommunale system fysisk set været langt væk, og det er mit indtryk, at familierne

ikke har haft svært ved at skelne min rolle fra socialrådgiverens rolle som systemrepræsentant. Nogle informanter har dog tidligt i vores samtale udtrykt tanker som: 'det ved du nok allerede' eller 'det har de vel allerede fortalt dig'. Sætninger, som fortalte mig, at familierne ikke fuldt stolede på kommunernes tavshedspligt. Jeg forsikrede familierne om, at jeg ikke havde informationer om hverken dem, deres situation eller deres samarbejde med kommunen og det er min fornemmelse, at dette udgjorde en lettelse for familierne, idet de da havde mulighed for at fortælle om egne oplevelser uden tanke på at skulle matche eller opponere mod kommunens potentielt alternative fortællinger om dem og den undersøgelse, de havde været gennem.

Ved hvert interview startede jeg med at præsentere mig selv og projektet, hvorefter jeg fortalte om familiernes anonymitet i projektet. På anonymiteten reagerede nogle familier prompte ved at afvise nødvendigheden af dette. 'Vi har ikke noget at skjule', sagde flere. Denne reaktion overraskede mig, og jeg blev hurtigt bekræftet i, at den børnefaglige undersøgelse af mange familier forbindes med en undersøgelse, som i sin yderste konsekvens kan resultere i, at barnet fjernes fra hjemmet.

De interviews som jeg har foretaget med familierne, har haft til formål at indfange forhold omkring, hvordan den børnefaglige undersøgelse er forløbet; hvor mange møder har været afholdt, hvem var med til disse møder, hvilke beskeder blev givet, om hvad og hvor meget familien blev informeret og så videre, samt familiernes oplevelser af udfoldelsen af disse forhold. Til interviewene havde jeg udarbejdet en interviewguide (Appendix C: Interviewguide familier). Denne var struktureret kronologisk i forhold til den børnefaglige undersøgelses ideelle forløb (se figur 2.1, side 43) og interesserede sig for familiens indgang til undersøgelsen, elementerne i selve undersøgelsen, og afslutningen. Samtlige interviews havde karakter af at være semi-strukturerede, så interviewguiden blev ikke fulgt slavisk på noget tidspunkt. Under et par af mine interviews blev interviewguiden nede i tasken, da jeg fornemmede, at den af familierne kunne opleves som noget skjult eller noget der var forbeholdt mig som forsker. Interviewguiden skabte i disse tilfælde en afstand mellem mig og familien, som jeg ikke mente, var ønskelig. Jeg havde brug for, at familien oplevede mig som interesseret, vedkommende og empatisk, idet jeg spurgte ind til temaer, som for dem potentielt var omgærdet af sårbarhed og usikkerhed, og derfor valgte jeg i nogle tilfælde at satse på interviewtemaernes lagring i min hukommelse (Mason, 2002). Det er generelt min oplevelse, at familierne på udmærket vis var i stand til at fortælle, både faktuel omkring den børnefaglige undersøgelse de havde været del af, samt om deres oplevelser af denne, uden at jeg fastholdt samtalestrukturen ved hjælp af interviewguiden.

I flere af familieinterviewene oplevede jeg, at samtalen mellem familien og jeg stedvist gled væk fra det der forskningsmæssigt havde min interesse. Interviewet tog her ofte en drejning, som over i en form, der i højere grad mindede om terapi (Lippke & Tanggaard, 2014). I disse tilfælde havde jeg følelsen af, at mine spørgsmål ramte ind i ubearbejdede emner, som var hårde, men også befriende for familien, at samtale om. Disse interviews var følelsesladede, og i et par tilfælde blev interviewene afbrudt af pauser, hvor familien græd og efterfølgende skulle komme sig for igen at returnere til interviewet.

6.2.2. Fokusgruppeinterviews

Fokusgruppeinterviewene havde som formål at skabe viden om den konkrete og fælles professionelle praksis med børnefaglige undersøgelser i hver enkelt myndighedsafdeling. De socialrådgivere, som har deltaget i fokusgruppeinterviews, er udvalgt af ledelsen i deres respektive kommuner og er (i store træk) de samme socialrådgivere som har deltaget i de seminarer og konferencer, der er blevet afholdt i forbindelse med aktionsforskningsprojektet 'Kvalitet i den børnefaglige undersøgelse'. Antallet af udvalgte socialrådgivere afspejler naturligt kommunernes størrelse, hvorfor der kun er foretaget ét fokusgruppeinterview i projektets mindste kommune, kommune A, mens der er foretaget to fokusgruppeinterviews i kommune B (ikke alle myndighedsafdelingens socialrådgivere var her en del af det oprindelige projekt 'Kvalitet i den børnefaglige undersøgelse'), og tre fokusgruppeinterviews i kommune C. Herudover har sygdom, barsel, generel travlhed og akutte sager betydet, at et antal socialrådgivere, til samtlige af de seks fokusgruppeinterviews, har været nødt til at melde afbud. For at forstyrre socialrådgiverne så lidt som muligt foregik fokusgruppeinterviewene i hver kommunes respektive lokaler, så vi 'kun' gjorde krav på deres tid i de timer, som interviewet varede. I de seks fokusgruppeinterviews er deltagerantallet på mellem 2 og 6 socialrådgivere (herunder deltager også socialfaglige ledere i nogle interviews).

De fokusgruppeinterviews som udgør en del af denne afhandlings empiriske materiale, fungerer også som empirisk materiale i aktionsforskningsprojektet 'Kvalitet i den børnefaglige undersøgelse'. Tidspres, et stort antal møder og knappe ressourcer blandt kommunernes socialrådgivere gør det svært at samle en så stor del af de enkelte kommuners socialrådgivere til interviews. Derfor valgte jeg og mine to medforskere på aktionsforskningsprojektet, Betina Jacobsen og Karin Kildedal, sammen at udarbejde én samlet interviewguide (Appendix B: Interviewguide kommuner), så vi kun skulle samle socialrådgiverne til interview én enkelt gang. Den interviewguide som blev benyttet i fokusgruppeinterviewene, var udarbejdet således, at den kunne fungere for begge projekter, både aktionsforskningsprojektet 'Kvalitet i den børnefaglige undersøgelse' samt det Ph.d.-projekt denne afhandling bygger på.

6.2.3. Observationer

Som beskrevet har jeg gennem min tilknytning til aktionsforskningsprojektet 'Kvalitet i den børnefaglige undersøgelse' haft et samarbejde med Karin Kildedal og Betina Jacobsen om kontakten og samarbejdet med projektets deltagende kommuner. I dette samarbejde har vi blandt andet afholdt seminardage i de tre kommuner, dage som har involveret mere eller mindre strukturerede øvelser og diskussioner med kommunernes socialrådgivere, alle relateret til deres arbejde med den børnefaglige undersøgelse. Cirka midtvejs i projektet afholdte Betina Jacobsen, Karin Kildedal og jeg ydermere en større konference med socialrådgivere og ledere fra aktionsforskningsprojektets tre implicerede kommuner. På denne konference blev kommunerne præsenteret for foreløbige empiriske analyser af både interviewmaterialet med familier og interviewmaterialet med socialrådgiverne.

Under de omtalte seminar- og konferencedage fungerede jeg som 'observatør', ligesom jeg selv var oplægsholder og tog del i faciliteringen af øvelser og diskussioner. Min observatørrolle er dermed ikke en typisk feltrolle og kan ikke placeres i spændingsfeltet mellem total deltager og total observatør (Kristiansen & Krogstrup, 1999:124), idet jeg indgår som med-facilitator af de diskussioner, som jeg har observeret. Observationerne afspejler ikke socialrådgiverne i deres vanlige praksis, såsom diskussioner på teammøder eller samtaler med familier, men afspejler forskellige diskussioner og drøftelser omkring udarbejdelse af børnefaglige undersøgelser ofte på baggrund af aktuelle underretninger på børn eller henvendelser fra familier. Rammerne for diskussionerne var derfor anderledes, men diskussionerne tog udgangspunkt i socialrådgivernes aktuelle sager og udformede sig som en fælles og eksplicit italesættelse af deres undersøgelsesarbejde. Hermed bidrager observationerne med viden om hvordan den professionelle praksis udfoldes, på lige fod med den viden som genereres gennem fokusgruppeinterviews.

Observationerne fra den fælles konference bidrager endvidere med socialrådgiveres og leders reaktioner, kommentarer og diskussioner på baggrund af præsentationerne af aktionsforsknings- og ph.d.-projektets foreløbige analyser. Her blev kommunerne præsenteret for vores analyser af deres professionelle praksis, ligesom de blev opmærksomme på forskelle mellem egen og de andre to kommuners praksis. Disse præsentationer af 'foreløbige analyser af praksissen' fungerede som en form for 'intern validering' af de professionelle praksisser, som vi skildrede på baggrund af fokusgruppeinterviewene (Kvale & Brinkmann, 2009).

Observationerne er nedskrevet som feltnoter, som jeg betragter som empiri på niveau med de forskellige former for interviewmateriale. Feltnoterne udgør dog i om-

fang en betydelig mindre del af det samlede empiriske materiale, som afhandlingen trækker på.

6.2.4. Implikationer ved metoderne: At undersøge praksis på baggrund af interviews

Afhandlingens empiriske materiale består af fokusgruppesamtaler, semi-strukturerede interviews samt noter i forbindelse med observationer. Jeg har dermed ikke været inde i selve forskningsgenstandens maskinrum; de møder, samtaler, korrespondancer, overvejelser og beslutninger, der tilsammen udgør den børnefaglige undersøgelse. Jeg har ikke observeret kommunernes professionelle praksis med de børnefaglige undersøgelser, men forlader mig i mine analyser af kommunernes professionelle praksis på fokusgruppesamtaler med socialrådgivere. Man kan med dette in mente klandre det materiale, som afhandlingen trækker på, for at være 'sekundært', fordi det udelukkende inkluderer empirisk materiale hvor 'der tales om den børnefaglige undersøgelse' (enten på baggrund af egen oplevelse af undersøgelse, eller egen/fælles praksis) i retrospektiv forstand. Med tanke på afhandlingens praksisteoretiske perspektiv, hvor handlen - altså selve det 'at udfolde undersøgelser' er i fokus - kan det synes problematisk at foretage analyser af den professionelle praksis på baggrund af interviewmateriale. I denne forbindelse beskriver Hitchings (2012) med udgangspunkt i egne studier af praksis, at interviews også kan indfange praksisser, selv praksisser der umiddelbart fremstår som ubevidste eller af kropslig karakter:

In the two applications, respondents emerged as entirely able to talk about relatively mundane actions, such as continuing to sit in the office or putting blankets over knees at home, that may, in some part, usually be performed unthinkingly (Hitchings, 2012:65).

Hitchings (2012) påpeger, at der kan være forskel på aktørers evne til at italesætte praksisser, og skriver '*We might imagine that not all groups can talk so freely about their routine practices (...) Equally, certain kinds of practice might prove harder than others to discuss*' (Hitchings, 2012:65). Der må således reflekteres over, hvilke aktører der interviewes om praksis, samt hvilken konkret praksis der ønskes viden om. I afhandlingen søger jeg viden om den professionelle praksis i forbindelse med børnefaglige undersøgelser, både blandt socialrådgivere og familier, idet begge parter er en del af disse. Da der er tale om en *professionel* praksis, som foregår i institutionelle rammer med en række tilknyttede betingelser og forhold, mener jeg, at denne professionelle praksis lader sig indfange gennem interviews, samt at de aktører, der interviewes, både familier og socialrådgivere, i stor grad er i stand til at reflektere over og tale om den børnefaglige undersøgelse.

6.3. Kvalitetskriterier

Kvalitetskriterier er anderledes i en socialkonstruktivistisk tradition end en naturalistisk, hvor validitet og reliabilitet er knyttet til graden af objektivitet. Dette er ikke på samme måde gældende i de konstruktivistiske traditioner, hvor man ikke mener, at forskeren kan opnå en objektiv adgang til forskningsobjektet. Forskeren kan ikke 'hente' viden ud af det undersøgte (eks. personer), men har særlige forudsætninger i sin tilgang til det undersøgte (baggrund, forventninger, viden og så videre) der former og påvirker det empiriske materiale, som skabes og fortolkes i undersøgelsen. Kvalitetskriterierne for forskning, der trækker på konstruktivistiske traditioner, må derfor fremsættes, så de i højere grad relaterer sig til disse forskningstraditioners egenskaber. Tanggaard & Brinkmann (2010) har forsøgt at foretage en sådan rekonstruktion af traditionelle kvalitetskriterier for forskningen og formulerer disse kvalitative kriterier, så de i højere grad anerkender den kvalitative forsknings særkender og kvaliteter. De skriver, at *kvalitetskontrol er først og fremmest et dagligt anliggende, der involverer faglige skøn og vurderinger*' (Tanggaard & Brinkmann, 2010:489). Forsøget på at sikre kvalitet i den kvalitative forskning bør relatere sig til alle aspekter i en forskningsproces, hvor transparens i forfatterens optik er af afgørende betydning for den kvalitative forsknings kvalitet:

Det skal være muligt at kigge forskeren over skulderen for at kunne gennemskue vejen fra design af undersøgelsen til udførelse, analyse og resultater. Det muliggør, at man som læser kan tage kritisk stilling til undersøgelsens resultater (...) Grundantagelser og fremgangsmåder bør være så gennemsigtige som muligt, så læseren kan vurdere lødigheden og fornuften i undersøgelsens resultater (Tanggaard & Brinkmann, 2010:491).

Tanggaard og Brinkmanns (2010) kvalitetskriterium om transparens minder på mange måder om den reflektive kvalitet i forskningen, som Alvesson og Skoldberg (2000) argumenterer for, hvor forskeren må og skal tage stilling til egne forudsætninger, grundantagelser og fortolkninger for hele tiden at være bevidst om hvordan disse uundgåelige forhold påvirker forskningen. I afhandlingsarbejdet og i den skriftlige gengivelse af dette har jeg bestræbt mig på, at synliggøre forskellige forhold som kan have betydning for de fund, som jeg skriver frem i afhandlingen.

6.3.1. Generaliserbarhed

Afhandlingen er baseret på fokusgruppesamtaler med socialrådgiver og kvalitative interviews med familier. Mens fokusgruppesamtalerne angår en stor del af det samlede antal socialrådgivere i de tre kommuner, angår antallet af interviewede

familier selvsagt et yderst begrænset antal i forhold til familier der undersøges gennem den børnefaglige undersøgelse i de tre kommuner. Det er derfor vigtigt at gøre opmærksom på, at analyserne af familiernes oplevelser af den professionelle praksis er baseret på dette begrænsede antal familier. Spørgsmålet om hvorvidt afhandlingens fund kan generaliseres, *'om den viden, der er produceret (...) kan overføres til andre relevante situationer'* (Kvale & Brinkmann, 2009:288). I kvalitativ forskning er der ikke tale om generaliserbarhed i generel forstand, men derimod om *'analytisk generalisering'*. Kvale og Brinkmann (2009) skriver, at *'analytisk generalisering indebærer en velovervejet bedømmelse af, i hvilken grad resultaterne af én undersøgelse kan være vejledende for, hvad der kan ske i en anden situation'* (Kvale & Brinkmann, 2009: 289). Muligheden for at foretage analytiske generaliseringer på baggrund af afhandlingens fund bør dermed ske med en række forbehold, men ikke desto mindre, rummer afhandlingens fund, på trods af de begrænsede interviews, sådanne muligheder. Når afhandlingen undersøger myndighedsarbejdet i tre kommuner er dette arbejde underlagt nogle lovgivningsmæssige reguleringer, som er gældende på tværs af landets kommuner. Myndighedsarbejdet udspringer dermed af de samme lovgivningsmæssige rammer og afhandlingens fund (eller dele heraf) vil i forlængelse heraf sandsynligvis kunne identificeres i det generelle myndighedsarbejde med den børnefaglige undersøgelse. Herudover kommer de sammenhænge som jeg i afhandlingen identificerer mellem hvordan den professionelle praksis udfoldes og opleves, og som med en række forbehold med stor sandsynligvis også vil kunne findes lignende i andre kommuner.

6.3.1.1 Udvalgelsen af familier

Udvalgelsen af familier skulle foretages efter særlige kriterier, som jeg på forhånd havde formuleret, mundtligt såvel som skriftligt, overfor kommunerne. Disse kriterier havde til formål at højne repræsentativiteten, så kommunerne ikke kun udvalgte familier, som efter deres vurdering havde været gennem en god eller tilfredsstillende børnefaglig undersøgelse, og derfor forventeligt var *'nemme'* at kontakte. Det har efterfølgende været mit indtryk, at den udvælgelse der blev foretaget i kommunerne ikke altid er foregået efter de opstillede præmisser, men at nogle af de familier, jeg talte i telefon med og efterfølgende interviewede, delvist var udvalgt på baggrund af socialrådgivernes opfattelser af et udmærket samarbejde mellem dem og familierne. Jeg forestiller mig, at det derfor var *'samarbejdsvillige'* familier, som socialrådgiverne ikke havde de store betænkeligheder ved at kontakte i forhold til at formidle kontakt mellem familien og mig. Afhandlingens empiriske materiale vidner dog om, at det langt fra var flertallet af de interviewede familier, som vurderede, at de havde haft et problemfrit samarbejde med kommunen omkring den børnefaglige undersøgelse. De fleste af de familier, som jeg interviewede, fortalte, at de havde indvilliget i at deltage, netop fordi de havde en hel del på hjerte, som de mente, at deres respek-

tive kommune skulle gøre anderledes over for andre familier. Der var altså en tydelig utilfredshed blandt disse familier, hvilket havde ansporet dem til at lade sig interviewe, en utilfredshed, som de i høj grad ønskede, skulle italesættes over for den kommune, der havde undersøgt dem og deres sag. En del af disse tydeligt utilfredse familier havde derfor ikke noget ønske om at være anonyme i mit datamateriale, men ønskede faktisk at fremstå med navns nævnelse – dette ønske kunne jeg dog ikke imødekomme.

Afhandlingen interesserer sig for processerne i den børnefaglige undersøgelse og familiers oplevelser af disse og ikke deres oplevelser af efterfølgende foranstaltninger. Langt hovedparten af de familier, der indgår i denne afhandlings analyser, og som efterfølgende bevilliges en foranstaltning, har imidlertid ønsket eller i det mindste accepteret denne foranstaltning. Det, at familierne (stort set) får den indsats ud af undersøgelsen, som de selv ønsker, kan bevirke, at det billede, som skabes af familiernes oplevelser, bliver skævt, idet man kan formode, at undersøgelsens output og familiens forholdene sig hertil har betydning for deres oplevelser af den undersøgelse, de har været del af. I forhold til forskningsmæssige kriterier om repræsentativitet kan dette forhold dermed bevirke, at familiernes oplevelser fremstår 'pæner' på baggrund af dette forhold.

6.3.1.2 Tidsperspektivet i undersøgelser af socialt arbejdes praksis

Dette ph.d.-projekt har været en årrække, hvor empiriindsamlingen hovedsageligt foregik i den første fase, og virkeligheden for de tre kommuner og deres socialrådgiver ser med stor sikkerhed helt anderledes ud i dag, end da min empiriindsamling stod på. Grundet konstante forandringer af både ydre og indre betingelser for det professionelle sociale arbejde i kommunerne, vil tilsvarende oplysninger helt givet se anderledes ud i dag. Det betyder, at de undersøgelser af den professionelle praksis som findes i denne afhandling, og familiernes erfaringer med disse praksisformer, giver et billede af netop de undersøgte kommuner netop på undersøgelsestidspunktet. Det sociale arbejde, og måske særligt det sociale arbejde på udsatte børn og ungeområdet, er et flygtigt og ganske foranderligt område, som medfører at undersøgelser heraf får karakter af øjebliksbilleder af en virkelighed i konstant forandring.

Kapitel 7: Forskningsprocessen

Dette kapitel er først og fremmest dedikeret til de processer, som unægtelig spiller en rolle i udarbejdelsen af megen kvalitativ forskning, men som efter min mening ikke, retvisende hører til i kapitlerne: '5. Forskningstilgangen' og '6. Designet', selvom processerne for så vidt angår begge dele. I indeværende kapitel vil jeg beskrive og reflektere over forskningsprocessen, eller processerne, som de har udfoldet sig i arbejdet med afhandlingens analyser. Processerne angår primært afhandlingens vægtning af forholdene mellem 'teori og empiri', og 'induktion og deduktion', samt de indsigter som denne vægtning har foranlediget. I nærværende kapitel vil jeg endvidere, forud for analyserne, præcisere afhandlingens analytiske blik på udfoldelser og oplevelser af professionel praksis som omhandler vidensindsamling og refleksioner over viden. Herudover leder dette kapitel op til afhandlingens analyser og vil derfor også indeholde en kort introduktion til disse.

7.1. Forholdet mellem teori og empiri: En adaptiv tilgang

Metodologien i en socialkonstruktivistisk inspireret undersøgelse lader sig ikke altid fastlægge på forhånd, men kan grundet forskningsobjektets plastiske karakter løbende defineres og redefineres, efterhånden som forskeren interagerer med de sociale fænomener som undersøges. Der må derfor være tale om en fleksibel tilgang til forskningsgenstanden og de konkrete metoder, der benyttes. Den socialkonstruktivistiske metodologi lader sig således bedst beskrive retrospektivt, om end processen løbende bør være velfunderet og forbundet med refleksivitet (Alvesson & Skoldberg, 2000). Bestemte metodeanskuelser og -traditioner har også været af betydning i de valg og fravalg, jeg har foretaget i udarbejdelsen af afhandlingens metodologi, ligesom ph.d.-projektet i kraft af sin tilknytning til et større projekt, har haft bestemte betingelser knyttet til sig, hvad angår det empiriske grundlag og metoderne herfor.

Retrospektivt kan jeg medgive, at arbejdet med denne afhandling har været karakteriseret af en fleksibel og kontinuerligt justeret fremgangsmåde, der med udgangspunkt i et primært induktivt design har sat sit præg på forskningsprocessen, særligt analyseprocesserne. Bourdieu og Wacquant (2009) forstår indkredsning af analysegenstanden som en konstruktionsproces, hvilket i særdeleshed har været kendetegnende for mit arbejde med denne afhandlings analyser.

For det første er konstruktionen af analysegenstanden – det er i alt fald min erfaring – ikke noget, der fastlægges én gang for alle gennem en slags teoretisk åbenbaring (...) Det er et intenst og langstrakt arbejde, der bygger på serier af små rettelser og ændringer, der udspringer af

selve det sociologiske håndværk. Det vil sige, den samling af praktiske principper, der styrer en lang række små, men afgørende valg (Bourdieu & Wacquant, 2009:209).

Udarbejdelsen af afhandlingen har netop været karakteriseret af en analysegenstand, som løbende er blevet revideret og justeret, hvilket har været foranlediget af hovedsageligt empiriske, men også teoretisk funderede processer. Den induktive tilgang har også skabt stedvis forvirring og uklarhed hos mig, og den har uden tvivl bidraget til ekstra bump på vejen mod tilblivelsen af denne afhandling. Forskningsprocessen, og særligt de analytiske processer, har været præget af en indsigt i og en forståelse af casen – udfoldelser og oplevelser af den børnefaglige undersøgelse – som gradvist er blevet øget gennem det, som Alvesson og Kärreman (2011) kalder 'breakdown-driven research'. Brinkmann (2014) beskriver sådanne analyseprocesser som orienterede i en abduktiv tilgang og skriver, at processerne '*occurs in situations of breakdown, surprise, bewilderment, or wonder*' (Brinkmann, 2014:722), i modsætning til datadrevne eller teoridrevne analyseprocesser.

Idet afhandlingen udgør en del af et større projekt har en del af empirigenereringen (den del, der omfatter fokusgruppeinterviewene) foregået sammen med en anden forsker. Her havde vi til opgave at generere empiri, der både skulle fungere som denne afhandlings empiriske grundlag samt udgøre en del af aktionsforskningsprojektets empiriske materiale. I de fokusgruppeinterview, der sammen med feltnoter udgør det empiriske materiale, som ligger til grund for afhandlingens analyser af den professionelle praksis, har vi derfor spurgt bredt ind til socialrådgivernes aktiviteter i undersøgelsesarbejdet. Dette har vi gjort, ud fra en interesse i socialrådgivernes undersøgelsespraksisser generelt og ikke udelukkende i forbindelse med socialrådgivernes indsamling af og omsætning af viden. Dette har i sig selv givet et omfangsrigt empirisk materiale.

Afhandlingen og afhandlingens analyser er resultatet af både induktive og deduktive processer, sandsynligvis dog med hovedvægten på førstnævnte. I bearbejdningen af afhandlingens empiriske materiale har jeg ikke haft et tilnærmelsesvist fuldt udviklet teoretisk begrebsapparat, men har forholdt mig analytisk induktivt til empirien ud fra en overordnet positionering teoretisk som videnskabsteoretisk: i en socialkonstruktivistisk forståelse af, og analytisk fokus på praksisser indenfor feltet socialt arbejde, specifik professionel praksis i den børnefaglige undersøgelse. Dermed relaterer afhandlingens forhold mellem teori og praksis sig til den adaptive teori, først formuleret af Layder (1998). Adaptiv teori betegner ikke en teori i substantiel forstand, men nærmere en specifik måde, hvorpå teori (og empiri) kan benyttes og sættes i spil. Den adaptive teori forsøger at gøre op med traditionelle skel, blandt andet mellem forhold som struktur-aktør og induktion-deduktion, i en form for 'forenende'

forskningsmæssig tilgang, som Layder baserer på en kritisk realistisk ontologi og epistemologi (Jacobsen, 2007; Layder, 1998). I afhandlingen følger jeg dog Layder med hensyn til grundlæggende videnskabsteoretiske antagelser, ligesom jeg heller ikke abonnerer fuldt ud på den adaptive teoris forskningsanalytiske tilgang. Layders opgør med modsætningerne mellem induktion og deduktion har imidlertid været en inspiration i arbejdet med afhandlingens analyser, hvor den adaptive teori *'trækker på generel teori (eller grand theory), samtidig med at den ligesom grounded theory forsøger at lade empirien spille en styrende rolle i udviklingen af teori'* (Jacobsen, 2007:263). I relation til den adaptive teoris udogmatiske tilgang til bevægelserne mellem teori og empiri, er det relevant at bemærke, at jeg i afhandlingen opererer med en udvidet forståelse af 'teori'. Dette skal forstås således, at jeg i afhandlingens analyseprocesser forstår forskning og empiriske resultater på linje med teoretiske begreber og antagelser (som dog også kan være empirisk funderede). I denne afhandling læner jeg mig op ad Berger og Luckmanns (2011) socialkonstruktivistiske forståelse af det sociales beskaffenhed samt praksisteoriens privilegering og præcisering af praksisser – handlinger – som analytisk fokuspunkt. De induktive processer bliver dermed placeret og teoretisk afgrænset. Kristiansen (2002) skildrer en kontinuum-model, som bidrager med en forståelse af, hvordan forholdet mellem teori og empiri inden for kvalitativ sociologisk forskning kan tage form. Kontinuummet bevæger sig fra 'rene datastyrede og induktive (analyse)strategier over til mere teori-styrede og deduktive tilgange' (Kristiansen, 2002:335). Afhandlingens placering på et sådant kontinuum må være 'et sted omkring midten' hvor empirien tildeles en stor rolle i de analytiske processer, men hvor det er muligt at lade analyserne være sensitive overfor teoretiske begreber, antagelser, og empiriske fund.

I 'identifikationsarbejdet' af socialrådgivernes videnspraksisser var jeg dermed ikke informeret af en begrebsdrevet kodning – noget, der karakteriseres ved at være *'lagt fast på forhånd, enten ud fra teori, eksisterende litteratur eller bestemte hypoteser'* (Tanggaard & Brinkmann, 2010:47) - men derimod af datadrevet kodning – noget, som tværtimod *'opstår induktivt af selve materialet (...) uden på forhånd at have lagt sig fast på koderne'* (Tanggaard & Brinkmann, 2010:47). I de induktive analytiske processer omhandlende socialrådgivernes indsamling og håndtering af videnspraksisser har jeg genbesøgt mine interviewtransskriptioner adskillige gange, skrevet kondenseringer og beskrivelser, sorteret og kategoriseret. Denne proces har fungeret som en form for proces- og analyseredskab i arbejdet, uden at jeg dog altid var klar over dette imens (Tanggaard og Brinkmann, 2010:47).

I denne induktive kodningsproces stod socialrådgivernes arbejde med indsamling og håndtering af viden også helt centralt. Socialrådgivernes forståelser af viden og måder at frembringe, generere og reflektere over viden på i den børnefaglige undersøgelse, eventuelt foranlediget af forskellige formaliserede faglige tilgange - eller af

manglen herpå, gav sig udslag i forskellige praksisformer i de tre kommuner. Socialrådgivernes konkrete arbejde med viden funderer sig i praksissens multirelationelle natur, hvor *'praksisser er organiserede ved hjælp af mange forskellige del-elementer – såsom krop, procedurer, udtalelser, forståelser, viden, engagement og ting'* (Hal-kier & Jensen, 2008:56). Alle disse delelementer tager afsæt i socialrådgivernes fælles vane- og vidensmæssige strukturer, hvilket understreger praksissen som værende institutionaliseret.

7.2. Et fokus på viden i den professionelle praksis

Jævnfør afhandlingens teoretiske afsæt anlægger jeg et praksisteoretisk blik på analyserne af udfoldelser og oplevelser af praksis i den børnefaglige undersøgelse. Jeg forfølger praksisser, som relaterer sig til socialrådgivernes indsamling samt håndtering af viden i undersøgelsesarbejdet, deres såkaldte *videnspraksisser* (jævnfør afsnit: '2.2.1.1. Undersøgelsen'), som bliver tydeliggjorte gennem afhandlingens induktive analyseprocesser. Det analytiske fokus på indsamling og håndtering af viden i den børnefaglige undersøgelse er for så vidt ikke bemærkelsesværdigt, idet socialrådgiverens primære opgave i undersøgelsen netop består af indsamling af relevant viden og herefter en 'omsætning' eller analyse af den indsamlede viden, som kan danne grundlag for beslutninger, og som jeg omtaler som refleksion.

De videnspraksisser som jeg fokuserer på i afhandlingens analyser er dermed helt fundamentale for det arbejde som socialrådgiveren *skal* varetage i den børnefaglige undersøgelse, og som overordnet set omhandler indsamling af viden efterfulgt af, refleksioner i form af analyser og vurderinger på baggrund af den indsamlede viden (Højbjerg, 2015).

Afhandlingens fokus på socialrådgiveres videnspraksisser samt, inddelingen af disse i en 'indsamlende' del og en 'reflekterende' del er ikke ny, men findes blandt andet hos professionssociologen Andrew Abbott (1988), som deler professionelles arbejde op i tre dele: en diagnosticerende del, en resonerende del og sidst en handlende del³⁵. Socialrådgiverenes indsamling af viden kan sammenlignes med diagnosticerings-elementet, mens deres håndtering af viden kan sammenlignes med det resonerende element. Man kan yderligere sige, at den hjælp og de konkrete indsatser, som iværksættes efter udarbejdelsen af den børnefaglige undersøgelse, svarer til Abbotts (1988) handlende del. Sidstnævnte del af socialrådgivernes arbejde er som nævnt ikke i fokus i afhandlingen. Med inspiration fra Abbott (1988) såvel som fra afhandlingens analytiske fokus på praksis vil jeg herefter betegne socialrådgivernes ind-

³⁵ Andre undersøgelser på feltet har ligeledes fundet inspiration i Abbotts (1988) inddeling af professionel praksis, se blandt andet Egelund (1997) og Egelund og Hillgaard (1993).

samling af viden som 'indsamlingspraksisser' og deres håndtering af viden som 'refleksionspraksisser'³⁶.

Indsamlingspraksisserne sigter mod at bringe viden ind i undersøgelsen på forskellige måder og ud fra forskellige institutionaliserede forståelser af, hvad viden er, og hvad viden (og forskellige typer af viden) kan bidrage med. Der er i udgangspunktet tale om specifik viden (Michelsen, 2014) om barnet og familien, der skal belyse de forhold som undersøgelsen tager op, og som angår familien og eventuelt andre professionelle. I disse indsamlingspraksisser er familierne inddraget på forskellig vis og indtager forskellige positioner i forhold til, hvordan praksisserne udfoldes af socialrådgiverne. Egelund (1997) skriver, at diagnosticeringen (indsamlingen af viden) er *'en dobbelt proces, der søger at indkredse relevante faktorer og eliminere irrelevante'* (Egelund, 1997:270) dermed bliver indsamlingen af viden også en selektionsproces hvorigennem bekymringer, problemstillinger og antagelser indkredses og elimineres gennem den viden der indsamles – og ikke indsamles.

Refleksionspraksisserne er karakteriserede ved at håndtere, omsætte og reflektere over eller på anden måde bearbejde den indsamlede viden, der er blevet til gennem indsamlingspraksisserne. Disse praksisser kan udfoldes på baggrund af forskellige faglige tilgange samt, med forskellige former for såvel som, mængder af faglig sparring, men refleksionspraksisserne kan også udfoldes, uden at der i myndighedsafdelingen findes bestemte formaliserede faglige tilgange. Refleksionspraksisserne indeholder de refleksioner og analyser, der fører til socialfaglige vurderinger omkring behovet for særlig støtte, og som bliver retningsgivende for den indsats, der eventuelt tilbydes efterfølgende. Den konkrete beslutning omkring indsats og indsatsen i sig selv er ikke en del af refleksionspraksisserne ifølge min afgrænsning af praksissens indhold, og tilhører også ifølge Abbott (1988) den 'handlende del', som i den børnefaglige undersøgelses regi oftest ligger uden for socialrådgiverens arbejde med den børnefaglige undersøgelse.

Abbott (1988) betegner det, der sker i den resonerede del – her kaldet refleksionspraksisserne - som et 'mellemspil' præget af faglig refleksion, og han beskriver at

³⁶ Inspirationen fra Abbott (1988) i inddelingen den professionelle praksis i henholdsvis en indsamlings- og refleksionspraksis etablerer en analytisk set hensigtsmæssig kategorisering af socialrådgiverens konkrete undersøgelsesarbejde. Selvsamme kategorisering rummer dog en rigiditet, netop i kraft af en sådan kategoriseringsfremstilling af professionelles kronologiske bevægelser. Det er vigtigt at holde for øje, at min inddeling i indsamlings- og refleksionspraksisser er foretaget i analytisk øjemed, der ikke tager højde for, at de bevægelser som praksis karakteriseres ved, reelt kan have en mere flydende og indvævet karakter, og heller ikke altid inddrager kronologiske selvfølgeligheder.

dette mellemspil som forbeholdt de professionelle (Abbott, 1988). Som det fremgår af afhandlingens empiri, er familiernes inddragelse i refleksionspraksissen heller ikke på samme måde givet. Refleksionspraksisserne er hovedsageligt forbeholdt socialrådgiveren, der udarbejder undersøgelsen, og gennem forskellige former for sparring eventuelt også andre socialrådgivere og/eller faglige ledere/koordinatorer. Ifølge afhandlingens empiriske grundlag er der tale om, at refleksionspraksisserne i særligt én kommune gøres delvist tilgængelige for familierne, så de får mulighed for at deltage heri. I de to øvrige kommuner er dette ikke ligeså tydeligt, idet refleksionspraksissen her ser ud til at være forbeholdt socialrådgiveren og dermed udgøre et professionelt foretagende og et fagligt mellemspil, som Abbott (1988) påpeger. Det skal dog nævnes, at jeg ikke har været til stede og observeret refleksionspraksisserne blive udfoldet i møderne mellem familie og socialrådgiver. Jeg baserer mine analyser på forskellige former for interviewmateriale og feltnoter fra arbejdsseminarer og konferencer, modsat observationer af møder, samtaler og arbejdsprocesser, og kan dermed ikke fuldstændigt udelukke, at refleksionspraksisserne i nogen grad kan være tilgængelige for familierne.

Analyserne af familiernes oplevelser vil jeg dermed knytte an til de måder hvorpå den professionelle praksis udfoldes i de tre myndighedsafdelinger. Dette har jeg valgt at gøre for at forfølge ønsket om at knytte familiernes oplevelser til konkrete praksisformer, så det bliver muligt at identificere samt udforske sammenhænge mellem professionel praksis og oplevelser af denne professionelle praksis. Med forbehold for, at antallet af interviewede familier i hver kommune naturligvis er begrænset.

I afhandlingen baserer jeg mine analyser på 'to sider af samme sag': på den ene side socialrådgivernes måder at udfolde den professionelle praksis på, og på den anden side familiernes oplevelser af undersøgelsen, inden for samme kommune. Rent praktisk har jeg først bearbejdet det empiriske materiale der udgør grundlaget for analyserne af den professionelle praksis. Disse analyser af praksissen i de tre myndighedsafdelinger har bidraget med hver sine fokuspunkter forud for analyserne af familiernes oplevelser. Analyserne af familiernes oplevelser er dermed blevet til med praksisanalyserne som sensitiverende bagtæppe.

7.3. En introduktion til analyserne

I de kommende kapitler vil jeg undersøge socialrådgiveres udfoldelser og familiers oplevelser af professionel praksis i den børnefaglige undersøgelse. Der er tale om tre analysekapitler, hvor hvert kapitel selvstændigt behandler den enkelte kommunes samlede praksis og familiernes oplevelser af denne.

Hver analyse indledes med en kort beskrivelse af myndighedsafdelingen, hvori der præsenteres faktuelle informationer om kommunens størrelse, myndighedsafdelingens organisering, de metoder og systemer, som afdelingen benytter i arbejdet med den børnefaglige undersøgelse, med videre – oplysninger, som er relevante for at forstå de kontekstuelle forhold og betingelser, der er gældende for hver kommune.

Først undersøger jeg, med baggrund i fokusgruppeinterviews med socialrådgivere i de pågældende kommuner udfoldelsen af den professionelle praksis. Dette gør jeg som nævnt med blikket rettet mod socialrådgivernes indsamling af og refleksioner over viden, der knytter sig til den børnefaglige undersøgelses arbejdsprocesser og til professionelles arbejde generelt (Abbott, 1988). Analyserne af den professionelle praksis afsluttes med en kort delopsamling, før analyserne af familiernes oplevelser af undersøgelsen præsenteres. Analyserne af familiernes oplevelser af den professionelle praksis tager sit primære udspring i indsamlingspraksisserne, idet disse udgør den del af den samlede professionelle praksis, som familierne generelt er mest inddraget i, og som derfor også fylder mest i familiernes fortællinger om deres oplevelser af den børnefaglige undersøgelse. For hver kommune afsluttes analyserne med en opsamling, hvor udfoldelsen af den professionelle praksis og familierne oplevelser knyttes sammen. De tre analysekapitler afspejler dermed samme agenda, men fremstår ikke fuldt ud identiske i deres struktur. Dette skyldes først og fremmest, at den professionelle praksis udfoldes ganske forskelligt på tværs af de tre kommuner, og at disse forskelligheder ikke kunne indpasses i samme identiske analysestruktur.

Kapitel 8: Kommune A

8.1. Beskrivelse af kommunen

Kommune A udgør afhandlingens mindste kommune, både hvad angår befolkningstal og areal, med godt 21.000 indbyggere (Økonomi og Indenrigsministeriet, 2015). Familieafdelingen i kommunen er organiseret med en visitation som alle henvendelser og underretninger går igennem, og et myndigheds- og rådgivningsafsnit. Det er dette myndigheds- og rådgivningsafsnit, som står for de børnefaglige undersøgelser, såfremt visitationen vurderer, at der skal udarbejdes en undersøgelse på barnet eller den unge. I familieafdelingen arbejder otte socialrådgivere, hvoraf seks arbejder med de børnefaglige undersøgelser, én i visitationen og én som faglig leder. Undtaget den faglige leder, der har en lang ansættelse bag sig, har de resterende socialrådgivere været ansat relativt kort tid i kommunen. Socialrådgiverne fortæller i fokusgruppeinterviewet, at de alle har været ansat i kommunen mellem to og fire år. Kommunen har været udfordret af denne udskiftning af socialrådgivere, men både ledelse og rådgiverstaben synes nu, at der er ved at være ro og stabilitet omkring den faste stab. Socialrådgiverne i kommunen har hver mellem 26 og 44 familier i deres sagsstamme. Det betyder, at antallet af børn og unge reelt kan være langt højere end sagstallet giver udtryk for, idet familierne kan have flere end et barn, hvorpå der er udarbejdet børnefaglig undersøgelse og evt. igangsat foranstaltninger. Sigrید er den af de fire socialrådgivere, der har flest sager, og hun vurderer at have 44 sager, hvilket udgør børnefaglige undersøgelser (og dermed også handleplaner og opfølgninger) på 76 børn. Til sammenligning anbefaler Dansk Socialrådgiverforening et vejledende sagstal på 25-35 børn per fuldtidsansat socialrådgiver, på børne- og familieområdet. Dette vejledende sagstal er baseret på en blanding af enkle til komplicerede sager, og en blanding af rådgivning, børnefaglige undersøgelser, foranstaltninger, opfølgninger med videre (Dansk Socialrådgiverforening, 2015a). Sagstallet for den enkelte socialrådgiver i kommune A er dermed væsentligt højere end de anbefalinger, som Dansk Socialrådgiverforening har formuleret. Dansk Socialrådgiverforening gør dog klart, at en række faktorer har betydning for, hvor mange sager en socialrådgiver kan have i sin sagsstamme, dette er faktorer knyttet til *'opgavesammensætningen hos den enkelte socialrådgiver, dennes personlige forudsætninger, muligheden for at få støtte og faglig sparring, og ikke mindst de organisatoriske systemer'* (Dansk Socialrådgiverforening, 2015b), alt sammen faktorer som varierer fra kommune til kommune.

Kommunens og familieafdelingens beskedne størrelse kommer til udtryk på forskellige måder. Et positivt forhold ved afdelingens størrelse er, at socialrådgiverne har nem adgang til hinanden, er 'inde i hinandens sager' og på den måde har lettilgæn-

gelig kollegial sparring ved hånden. Socialrådgiverne oplever det som meget positivt, at de kender hinandens sager så godt, og mener også, at dette er en stor fordel for familierne: *'Fordi, er der nu en der er væk, enten ferie eller sygdom, kurser eller hvad det nu er, så kan en borger godt ringe ind og så kan vi andre jo også nogenlunde svare på det'* (Sigrid, socialrådgiver). Omvendt betyder den lille størrelse, at de formelle møder, hvor socialrådgiverne sammen med den socialfaglige ledelse egentlig skal diskutere sager, nemt kan forfalde til at omhandle praktiske omstændigheder og ikke faglige drøftelser og udfordringer knyttet til socialrådgivernes konkrete og ofte presserende sager.

Midt i projektperioden implementerede kommunen ICS samt journaliseringssystemet CSC³⁷ til brug i udarbejdelsen af de børnefaglige undersøgelser. Fokusgruppeinterviewet samt familieinterviews fra kommunen er genereret inden overgangen til disse systemer, og selv om socialrådgiverne i interviewet taler om ICS, og én af socialrådgiverne har været på kursus i tankegangen, har de på interviewtidspunktet ikke taget systemet i brug endnu.

8.2. Den børnefaglige undersøgelse i kommune A

I den kommende analyse af hvordan den professionelle praksis udfoldes i kommune A, vil jeg først beskæftige mig med socialrådgivernes indsamlingspraksisser, først i en analyse af viden fra professionelle, dernæst fra familien, og endeligt tilfælde, hvor den indsamlede viden fra henholdsvis professionelle og familien divergerer. Herefter vil jeg beskæftige mig med hvordan socialrådgiverne reflekterer over den indsamlede viden, og analysere, hvordan refleksionspraksisserne udfoldes. Sidst vil jeg skildre, hvordan den samlede professionelle praksis, indsamlings- og refleksionspraksisserne, muliggør familiens inddragelse.

I analysen af familiernes oplevelser vil jeg tage udgangspunkt i familiens indgang til undersøgelsen – altså om undersøgelsen er iværksat på baggrund af familiens egen henvendelse og ønske om hjælp eller på baggrund af en eller flere underretninger, idet dette parameter har vist sig at være betydningsfuldt i det interviewmateriale der angår familier i kommunen.

8.2.1. Indsamlingspraksis: Et stort fokus på indsamling

Socialrådgiverne har i deres professionelle praksis et stort fokus på at indsamle viden fra forskellige professionelle med relation til barnet og familien samt viden fra familien selv. I fokusgruppeinterviewet fortæller socialrådgiverne, at en stor del af

³⁷ CSC eller CSC Social er et journaliseringssystem på linje med DUBU-systemet.

deres arbejdstid går med at indsamle viden, særligt indsamlingen af viden fra forskellige professionelle tager tid, og socialrådgiverne betegner derfor også en meget stor del af deres arbejde i undersøgelserne som 'indsamlingsarbejde'. Indsamlingspraksisserne indbefatter både indsamling af professionelles viden, skriftligt rekviret, om familien, og viden fra samtaler *med* familien.

Socialrådgiverne taler om viden, som noget familien eller professionelle er i besiddelse af, og som socialrådgiveren på forskellige måder kan få adgang til gennem indsamlingspraksisserne. Socialrådgiverne omtaler ikke disse aktørers viden og vidensbidrag i undersøgelsessammenhæng på samme måde. Den viden, som rekvireres gennem forskellige professionelles skriftlige beskrivelser af barn og familie, omtales netop som 'viden', mens familiens viden om sig selv, indsamlet gennem samtaler, omtales som 'perspektiver'. Sidstnævnte vil jeg komme yderligere ind på i dette kapitel.

8.2.1.1. Viden fra professionelle

I fokusgruppeinterviewet med socialrådgiverne i myndighedsafdelingen er det tydeligt, at noget af det første man gør, når man som socialrådgiver skal udarbejde en børnefaglig undersøgelse, er at gå i gang med at indsamle viden om familien og barnet fra forskellige professionelle, som på baggrund af deres kontakt med familien kan have relevant viden. Socialrådgiverne fortæller, at de i udarbejdelsen af børnefaglige undersøgelser, bruger meget tid på at indhente viden om barn og familie fra professionelle, og at det tidsrum, der går fra man efterspørger disse oplysninger, typisk per mail, til de havner i ens mailboks, kan være særdeles langt og dermed gøre den samlede undersøgelsesperiode langstrakt.

Socialrådgiverne har et stort fokus på den professionelle viden i deres indsamlingspraksisser. Der er typisk tale om professionelle i familiens eksisterende netværk, som på forskellige måder allerede har viden om barnet eller familien, eller professionelle, som i kraft af undersøgelsens udarbejdelse bliver bedt om at 'producere' viden om barn og/eller familie. Nedenstående citatuddrag stammer fra starten på vores fokusgruppeinterview og skildrer indsamlingspraksissernes institutionaliserede og rutinemæssige karakter. Ligeledes skildrer socialrådgivernes forståelse af professionel viden som netop 'viden' og dermed som noget, der kan bidrage med en form for professionel/faglig troværdighed i etableringen af undersøgelsens vidensgrundlag:

Når nu vi får en børnefaglig undersøgelse, så indhenter vi nogle oplysninger. Hvis vi på baggrund af de oplysninger kan se, at der ikke er grundlag for en børnefaglig undersøgelse, kan vi godt lukke den. Men

ellers starter man jo med at hente oplysninger på børnene og på familien de relevante steder ikke også (Sigrid, Socialrådgiver)

Hvad gør I der, altså helt konkret? (Interviewer)

Jamen skolen, og er det fra en anden kommune så anmoder vi om sagsakter fra den anden kommune. Alt efter hvad problematikken er i det, der er blevet beskrevet i underretningen, så kan det også være noget med at indhente fra læge eller hospital eller.. (Kirsten, Socialrådgiver)

Hvem er det typisk I samarbejder med om det her eller indhenter informationer fra? (Interviewer)

Typisk det er jo skoler, børnehaver, og læge, jobcenter, voksenafdelingen (Alle)

Hvor tit indhenter I eksempelvis informationer fra lægen? (Interviewer)

Når der er behov (Ditte, socialrådgiver)

Det gør vi sådan set næsten 100 % af gangene, synes jeg. Hvis der er noget psykisk, måske nogle ADHD-mæssige problemstillinger, og så tager vi altid fat i lægen (...) Hvis det er en underretning på en familie, hvor man kan sige, at der ikke er noget lægefagligt i det, så går vi jo ikke ind og henter, men kan man gå ind og sige, at der er et eller andet, som gør, så går vi ind og henter. Altså er det en gravid kvinde, så går vi ind og henter og ellers sundhedsplejersken henter vi også på (Mette, Socialrådgiver)

Men næsten altid fat i lægen, siger du? (Interviewer)

Ja, det synes jeg faktisk (...) det er jo ikke altid at vi får dem, og det kan godt tage lang tid at få de oplysninger (Mette, socialrådgiver)

Det er tit, der skal rykkes en del gange (Ditte, socialrådgiver)

Ja, lægerne de er sådan meget.. Jeg har da, lige nu har de [lægen] ringet tilbage, at de kan ikke udfylde vores anmodning [om oplysninger],

før vi sådan er mere specifikke i, hvad det er, vi vil vide noget om og sådan, så det er lidt tungt (Mette, socialrådgiver)

Hvis I sådan skal sætte ord på, hvad er en god børnefaglig undersøgelse for jer? Hvornår er det godt? Hvilke elementer er der med så, hvis det er en god børnefaglig undersøgelse? (Interviewer)

Jamen det er, hvis man får den ordentligt belyst, tænker jeg. Altså får viden nok. Fordi det der ofte er svært, er hvis man ikke har ret meget viden. For nogen gange kan det være svært at indhente viden på nogen, der ikke er noget på i forvejen. Hvis bare man har den belyst godt nok, så kan man også bedre konkludere, hvad de har brug for (Sigrid, Socialrådgiver)

Som citatuddraget illustrerer, er det oftest ikke en overvejelse, *hvorvidt* der skal indsamles viden fra professionelle, men i stedet fra *hvilke* professionelle denne viden skal indsamles. Den professionelle viden hjælper socialrådgiverne med at belyse undersøgelsen og de bekymringer eller problemstillinger, som undersøgelsen omhandler. Som Sigrid i ovenstående citatuddrag udtaler, kan det opleves som svært at udarbejde en børnefaglig undersøgelse på et barn, for hvem der ikke allerede eksisterer professionelle oplysninger i forskellige arkiver, som kan bidrage med et fagligt og professionelt blik på barn og familie.

I fokusgruppeinterviewet bliver det også klart, at det er forskelligt, hvor konkrete socialrådgiverne er omkring den viden, de efterspørger i indsamlingspraksisserne; hvorvidt de efterspørger konkrete oplysninger om en specifik problemstilling eller bekymring, eller efterspørger mere generelle beskrivelser af barnet eller familien. Af citatet fremgår, at socialrådgiverne ønsker generelle, fagprofessionelle beskrivelser, og er ifølge ovenstående citat ikke (altid) tydelige eller måske bevidste om hvilke elementer den professionelle viden skal indeholde. Dette aspekt fortæller, at socialrådgivernes undersøgelsesfokus er bredt, idet de ikke afgrænser eller sætter en ramme for, hvilken problemstilling den professionelle viden skal belyse (modsat den eliminering og præcisering som Egelund (1997) beskriver som karakteristisk for denne fase af undersøgelsen). Dette betyder, at alt i princippet kan have interesse og være relevant i etableringen af undersøgelsens vidensgrundlag. Med skelen til socialrådgivernes professionalisering, hvor begrebet helhedssyn blandt andet er blevet anvendt '*som et udvidet syn på individet og problemerne*' (Nissen & Harder, 2011b:275), kan man tale om, at socialrådgiverne er orienterede mod 'helhedssynet' i indsamlingen af viden. I en undersøgelse af metoder anvendt i den børnefaglige undersøgelse peger Sørensen (2016) endvidere på, at undersøgelsespraksisser, der ikke tager udspring i standardiserede undersøgelsesværktøjer (som eksempelvis

ICS), men overordnet begrundet sig i de punkter, som er opstillet i Servicelovens § 50, stk. 2, ligesom det er tilfældet i kommune A, i højere grad formår at understøtte en helhedsbetragtning af barnet (Sørensen, 2016:63). Analysen af indsamlingspraksisserne i kommune A viser imidlertid, at der ikke blot er tale om en helhedsbetragtning af barnet foranlediget af professionelles generelle beskrivelser, men at der også er en stor interesse i at afdække forældrene bredt. Denne afdækning sker både gennem professionel viden om forældrene og gennem socialrådgivernes egne samtaler med forældrene, hvori blandt andet forældrenes egen opvækst gøres til genstand for samtaler og vidensindsamling.

Hierarkisering af viden

I arbejdet med de børnefaglige undersøgelser er det for socialrådgiverne vigtigt at 'have viden nok' for at kunne vurdere, hvilken hjælp de eventuelt skal iværksætte. Den viden, de skal have nok af, er viden som allerede kan ligge rundt omkring i journaler hos læge, psykolog, jobcenter, eller i kommunens egne registre. Hvis dette ikke er tilfældet, må de selv i gang med at rekvirere oplysningerne og få de professionelle til at 'producere nogle oplysninger'. Som ovenstående citat illustrerer, synes der for socialrådgiverne at være en sammenhæng mellem mere tilgængelig viden fra professionelle og en bedre børnefaglig undersøgelse, og det er tydeligt, at socialrådgiverne tillægger professionelles faglige viden om barn og familie stor betydning i undersøgelserne. Man kan tale om, at socialrådgiverne tilskriver den professionelle viden en givet troværdighed i og med, at man, 'hvis bare man har viden nok, kan vurdere, hvad der er brug for'. Herudover understøttes socialrådgivernes syn på professionel viden som troværdig og deraf betydningsfuld, af det faktum, at socialrådgiverne mener, at familierne i de fleste undersøgelser ikke 'lukker helt op for posen' og ikke åbner sig i et for socialrådgiverne tilstrækkeligt omfang, hvorfor viden fra professionelle bliver ekstra værdifuld, idet denne i socialrådgiverens optik deraf bliver den mest troværdige information. En socialrådgiver fortæller i relation hertil, at hun også kan bruge viden fra professionelle til at finde ud af, 'hvad det er for nogle familier, hun sidder med', hvilket betragtes som et nødvendigt korrektiv, hvis socialrådgiverne ikke er enige i familiens udlægning af situationen. Og dette er ofte tilfældet, fortæller en socialrådgiver:

Altså jeg tror at de fleste, de har et eller andet forhold, uanset hvor samarbejdsvillige vi føler, de er, så har de et eller andet sted, altså de har grænsen, der er noget, de ikke lukker op for. Vi kan godt have nogle enkelte, der måske nok lukker fuldstændig op for posen, men jeg tror, at der er noget der bliver puttet... Vi er ikke sådan en fortrolighedsperson, som man fortæller alt, og det bliver vi heller ikke. Det tror jeg ikke (Kirsten, socialrådgiver)

Det er i udgangspunktet familiernes og barnets professionelle netværk, som socialrådgiverne refererer til, når de fortæller, hvem de indhenter viden fra. Dette giver det indtryk, at det er en særlig form for viden, som socialrådgiverne er interesserede i at inddrage i de børnefaglige undersøgelser. Lægens, lærerens, psykologens eller pædagogens professionelle og faglige viden om barnet eller forældrene er det, socialrådgiverne søger, og det er dermed især professionsviden som tillægges en særlig kvalitet (Nissen, 2015:126). Der synes blandt socialrådgiverne at herske en forståelse af, at deres undersøgelser 'står stærkere', når de indeholder viden fra professionelle, og at man ikke kan lave en, for dem, 'ordentlig undersøgelse', uden at der på en eller anden måde indgår viden fra en eller flere professionelle. Socialrådgiverne betragter den professionelle viden som værdifuld i undersøgelsesarbejdet, i kraft af det professionelle og faglige blik, denne bibringer undersøgelsen. Som skildret i afsnit: '3.2. Den professionelle praksis', finder Midjo (2010) i en undersøgelse af interaktion mellem barnevernsarbejdere og forældre, at der er en tilsvarende tendens til, at barnevernsarbejderne tillægger viden fra offentlige instanser en højere værdi end forældrenes viden. Dette bekræfter den hierarkisering af viden som jeg finder i den professionelle praksis i kommune A. Oplevelsen af dette videnshierarki kommer til udtryk både hos forældre og barnevernsarbejderne i det pågældende studie (Midjo, 2010).

8.2.1.2. Viden fra familien

Det er dog ikke kun de professionelles viden, som socialrådgiverne har fokus på at indsamle i undersøgelsesarbejdet. Socialrådgiverne taler også om familien og barnet som essentielle aktører i undersøgelsen. Socialrådgiverne omtaler imidlertid ikke i samme grad familie og barn som nogle, der er i besiddelse af 'viden' eller 'oplysninger'. I det empiriske materiale fremstår familie og barn i højere grad som nogle, man 'afdækker perspektiver fra' og 'får et billede af' gennem samtaler med barnet og med familien. Afdækningen af perspektiver er ikke desto mindre ganske vigtig for socialrådgiverne for, at 'undersøgelsen skal blive ordentlig'. Nedenstående citat-uddrag illustrerer socialrådgivernes syn på de perspektiver, som familie og barn bibringer undersøgelsen:

Jamen altså vi bruger jo mest med at indhente jo, de der oplysninger vi får [fra professionelle]. Men selvfølgelig har vi samtaler med forældrene, og der får vi jo også et klart billede af hvad det er for nogen vi sidder med, ikke også. Vi har samtaler med børnene, det giver jo også et billede af hvem børnene er og hvad de måske lever under. Så det er vel en blanding af det hele, synes jeg (Sigrid, socialrådgiver)

Altså jeg tænker også samarbejdet med familien, det er alfa og omega for at det skal blive ordentligt (Ditte, Socialrådgiver)

Hvad er afgørende for, at man får et godt samarbejde med familien? (Interviewer)

Jamen det er, at det virker til, at undersøgelsen bliver mere konkret, hvis man føler, at der er åbenhed, så man ikke sjusser sig frem til et eller andet og tænker 'ah men så er det måske fordi, de gør et eller andet, og ifølge den der udtalelse, så hænger det måske meget godt sammen med mit gætteri' (Ditte, Socialrådgiver)

Af citatuddraget fremgår, at familie og barn af socialrådgiveren ikke omtales som nogen, man henter viden eller oplysninger fra, men derimod som nogle, man har samtaler med, og igennem disse samtaler oparbejder socialrådgiveren 'et billede af, hvem de har med at gøre'. For at etablere et tilstrækkeligt tydeligt billede af familien, må socialrådgiverne ofte tale med familie og barn adskillige gange, idet det tydelige billede forudsætter en grad af 'åbenhed' fra familien side, som ovenstående citat illustrerer.

Socialrådgiverne skelner således mellem 'det professionelle perspektiv' (oplysninger fra professionelle) som noget, der har en faktuel og tilnærmelsesvis troværdig værdi i det undersøgelsesgrundlag, som skabes gennem indsamlingspraksisserne, og så 'familiens perspektiv', der for socialrådgiverne ikke nødvendigvis er ligestillet med det professionelle perspektiv rent faktuel, men som ikke desto mindre er ligeså vigtigt for socialrådgiverne at have fokus på i undersøgelsesarbejdet. På den måde synes der på baggrund af empirien ikke at være en bevidst favorisering af de professionelle og deres viden frem for familiernes perspektiv i indsamlingspraksisserne. Men som analyserne tydeliggør, er der forskel på hvordan socialrådgiverne betragter aktørernes informationer i relation til deres forståelse af, hvad viden er, og hvad de forskellige former for viden kan bidrage med i etableringen af undersøgelsens vidensgrundlag. Den professionelle og faglige viden om barn og forældre rummer for socialrådgiverne en kvalitet og troværdighed, som familiernes perspektiver ikke nødvendigvis rummer. Dette gør dog ikke familien perspektiver mindre essentielle at frembringe.

I afdækningen af familiens perspektiv er det både barnets og forældrenes perspektiv, som socialrådgiverne er interesserede i. Det empiriske materiale efterlader det indtryk, at der i afdækningen af familiens perspektiv fokuseres meget på forældrene og deres liv og historie (fortid som nutid), kompetencer, ressourcer og udfordringer, upåagtet undersøgelsens interesse, fokus og/eller bekymringsgrundlag (uden at dette

dog nødvendigvis sker på bekostning af inddragelse af barnets perspektiv). Dette ses blandt i nedenstående citatuddrag:

Der får vi jo en ny måde at lave paragraf 50-undersøgelse på, fordi der ligger skemaet der jo, kan man sige, i forhold til ICS. Men det glæder vi os faktisk til. At det bliver mere organiseret, også fordi det bliver mere ensartet, og så er det børnene der er i centrum. Hos os bruger vi rigtig, rigtig meget krudt på at beskrive forældrene, og det er ikke fordi, det ikke er relevant sådan at være inde omkring forældrene, men sådan som vi kan se det på de links [socialrådgiverne skal til at overgå til den faglige tilgang ICS], der er sendt med, så er det mere barnet, der er i centrum der (Mette, socialrådgiver)

Ej, jeg synes faktisk også, siden at vi faktisk begyndte at snakke om, at barnet skulle mere i centrum, at vi er begyndt at sætte barnet mere i centrum og spørge knap så meget ind til, hvordan forældrene de, jo selvfølgelig, vi spørger ind til deres barndom, men vi spørger måske ikke helt sådan ud i ydergrunden af, om de blev mobbet i skolen eller hvem det var, skulle jeg lige til at sige, om de kunne lide deres dansk-lærer agtigt (Ditte, socialrådgiver)

Så fokus har flyttet sig? (Interviewer)

Det har været utrolig svært at komme fra en kommune, der har haft barnet i centrum, som har arbejdet ud fra sådan en meget standard-børnefaglig undersøgelse, hvor jeg kom fra før og så komme hertil, og så er det sådan helt, helt anderledes og en helt anden tænkning. Det har været rigtig rigtig svært, så jeg har godt nok pippet nogle gange, når vi har haft personalemøder og så videre om, at jeg synes, det var for dårligt, at vi ikke havde barnet i centrum (Mette, socialrådgiver)

Men jeg tænker også med det her, at vi har haft det her med Karin der [seminardage i forbindelse med kommunens deltagelse i aktionsforskningsprojektet 'Kvalitet i den børnefaglige undersøgelse'], der blev det måske mere klart for os, altså hvor meget det i det hele taget fylder det med forældrene. Altså, vi har måske ikke tænkt så meget over det. Det har du, men jeg tror ikke, vi andre har tænkt så meget over det (Sigrid, socialrådgiver)

Det er fordi, at man plejer (Ditte, socialrådgiver)

Alle vores journaler de er skrevet i enten mor eller fars cpr-nummer. Det er ikke delt op i barnets cpr-nummer, og det er så noget af den nye tænkning, vi skal i gang med her, det er jo, at det er barnets cpr-nummer, vi skal skrive i, og det har der været stor slåskamp og råben og skrigen om, hvad fordele og ulemper der er (Mette, socialrådgiver)

I citatuddraget her skildres socialrådgivernes interesse i forældrene og deres liv, hvilket blandt andet ses i den betydning forældrenes egen barndom tillægges i undersøgelsen. Ligesom med socialrådgivernes indsamling af viden fra professionelle sker afdækningen af familiens perspektiver heller ikke ud fra en afgrænset bekymring, et konkret problem eller en problemformulering, men er orienteret mod familien og familiens liv (og fortid) generelt.

Som citatuddraget skildrer, er socialrådgiverne i denne kommune nyligt blevet bevidste om deres store interesse i forældrene i udarbejdelsen af den børnefaglige undersøgelse, specifikt i samtalerne med forældrene. Denne bevidstgørelse er blandt andet sket gennem det aktionsforskningsprojekt, som denne afhandling udspringer af, hvor socialrådgiverne er blevet udfordret på deres måde at lave undersøgelser på, samt gennem informationsmateriale og kurser om ICS-tilgangen, som socialrådgiverne er præsenteret for i forbindelse med kommunens kommende overgang til tilgangen. Socialrådgiverne fortæller, at det store fokus på at frembringe viden om forældrene, og interessere sig for forældrene bredt, bliver materielt understøttet af kommunens journalføring af børnefaglige undersøgelser, der på interviewtidspunktet blev journaliseret via forældrenes cpr-nummer. Med henvisning til afhandlingens praksisteoretiske tilgang kan man her tale om, at indsamlingspraksisserne *'er organiserede ved hjælp af mange forskellige del-elementer – såsom krop, procedurer, udtalelser, forståelser, viden, engagement og ting'* (Halkier & Jensen, 2008:56, min understregning), hvoraf sidstnævnte kommer tydeligt til udtryk her. Dette gennem journaliseringssystemet der har opmærksomheden implicit rettet mod forældrene.

Bevidstgørelsen om det store forældre-fokus har dog ikke ændret markant ved den måde, som socialrådgiverne indsamler viden på, idet Ditte fastslår vigtigheden af, at socialrådgiverne stadig interesserer sig for forældrenes barndom, i kraft af en forståelse af, at forældrenes barndom nødvendigvis har betydning for deres forældrekompetencer.

Socialrådgivernes brede indsamlingspraksisser sætter særlige rammer for deres konkrete handlinger og spørgsmål i samtalerne med både forskellige professionelle og familien, idet socialrådgiveren i princippet kan spørge og indsamle viden bredt og generelt, og ikke kun ud fra specifikke bekymringer, problemformuleringer eller lignende. Alt er dermed af potentiel interesse for undersøgelsen.

8.2.1.3. Når viden fra forskellige aktører divergerer – hvem definerer problemerne?

Når socialrådgiverne i indsamlingspraksisserne betragter den viden, der indhentes fra familien og professionelle, forskelligt, kan det få konsekvenser for den betydning, som de professionelle og familiernes viden tildeles i refleksionspraksisserne. Grundlæggende handler det om, at familiens perspektiver om sig selv kan være nærmest identiske med de professionelle viden, eller familiens perspektiver kan indtage varierende positioner, der på forskellige måder ikke fuldt harmonerer med den (eller dele af den) viden om familie og barn, som de professionelle skildrer. Når de perspektiver og den viden, som fremkommer i undersøgelsen, divergerer, kan det blive besværligt for socialrådgiveren at navigere i undersøgelsen (Rask, 2013). Socialrådgiverne i denne kommune forsøger i undersøgelsesarbejdet at bringe divergerende forståelser tættere på hinanden ved at lade de forskellige problemdefinitioner udfordre hinanden, og udgøre et korrektiv til hinanden. Som nævnt omtaler og behandler socialrådgiverne de professionelle informationer som 'viden' eller 'oplysninger', mens familiernes viden omtales som 'perspektiver', der genereres gennem samtalerne i undersøgelsen. Forskellen i, hvorledes socialrådgiveren betragter de forskellige aktørers viden, betyder dog ikke nødvendigvis, at det altid er de professionelle viden og problemdefinition, som tages for gode varer til fordel for familiens. En socialrådgiver siger, at *'det der er vigtigt, det er i hvert fald, at de har forståelsen for, de her forældre, at vi ikke nødvendigvis tror på det, der kommer i en underretning'* (Mette, socialrådgiver).

I fokusgruppeinterviewet synes der dog oftest at være tale om, at socialrådgiveren forsøger at få familiernes problemdefinitioner hen mod de professionelle, gennem socialrådgivernes forsøg på at facilitere en særlig form for lære- og erkendelsesprocesser for familien i undersøgelsen. For socialrådgiverne er lære- og erkendelsesprocesserne generelt defineret ved, at familierne skal flytte sig i retning af de professionelle forståelse af problemerne, udtrykt gennem den professionelle indsamlede viden. Når familiens perspektiver på sig selv ikke stemmer overens med den viden, som de professionelle fremlægger, bliver familiens viden netop håndteret som perspektiver, i forståelsen mere eller mindre sandsynlige og per definition subjektive versioner af, hvordan tingene forholder sig, mens de professionelle oplysninger omkring barn og familie i højere grad håndteres som en mere sandsynlig og mere troværdig professionel form for viden. Dette bliver synliggjort igennem den måde, hvorpå socialrådgiverne i fokusgruppeinterviewet taler om undersøgelsen, som en proces, hvor igennem socialrådgiveren skal facilitere bestemte processer for familien, således at de opnår samme erkendelse af situationen, problemerne og potentielle løsninger på problemerne (indsatser), som de professionelle.

Socialrådgivernes forståelser af de forskellige aktørers viden illustreres af følgende citatuddrag, hvor socialrådgiverne taler om erkendelse som del af den børnefaglige undersøgelse. Dét, at undersøgelsen skal rumme lære- og erkendelsesprocesser for familien, mener socialrådgiverne er særlig relevant i de undersøgelser, hvor familiens perspektiver fremstår i disharmoni med den viden, som undersøgelsens øvrige aktører udtrykker. Som det også fremgår af citatuddraget, opleves det ikke som en nem opgave, at få familierne til at 'erkende tingenes tilstand' og flytte sig tilstrækkeligt inden for undersøgelsens rammer:

Hvis de [forældrene] er vokset op i en familie, hvor det er samfundets skyld, uanset om det er fordi græsset det er grønt eller blåt, så bliver det også sådan fremover, og det er også sådan deres børn de vil tænke det, indtil børnene får et andet input (...) Altså de familier, der har været en sag i familieafdelingen måske i de sidste 20 år, der tænker jeg, at erkendelsen den... Den er lidt langt at hente (Ditte, socialrådgiver)

Eller ikke-eksisterende (Kirsten, socialrådgiver)

Men kan man arbejde med erkendelsesproces i en børnefaglig undersøgelse? (Interviewer)

Det gør man jo uanset hvad. Så gør man det, men det er jo ikke ensbetydende med, at man når til erkendelsen, når undersøgelsen er færdig, selvom at der står forskellige ting i konklusionen og vurderingen af det, så er det jo ikke sikkert, at familierne erkender, at det er det, der egentlig er galt og stadigvæk ikke vil samarbejde omkring de tiltag, som vi sætter i gang. Så jeg tænker da, at uanset hvad så fra dag et af, hvor de står nede ved os, så er det en erkendelsesproces af, at jeg har faktisk brug for noget hjælp. Jeg kan ikke klare det her selv i min familie (Mette, socialrådgiver)

Ja, det vil jeg da vove min påstand og sige, det gør man altid, det gør man også, hvis man har et forløb med § 11, hvor man ikke skal have børnefaglig undersøgelse, så er det en erkendelse af, at der er nogen ting, der skal være anderledes (Mette, socialrådgiver)

Jo, men det er jo ikke altid, at de kommer ind med den der erkendelse, tænker jeg (Sigrid, socialrådgiver)

Nej, men processen er der da? (Mette, socialrådgiver)

Ja, men det er ikke altid sådan når man laver en børnefaglig undersøgelse, at man kan få forældrene til at indse, at der er nogle problemer. Så den er der ikke altid, synes jeg ikke. Men selvfølgelig arbejder man på den (Sigrid, socialrådgiver)

Jamen, det er det jeg siger. Processen er der, men det er ikke sikkert, at de kommer til en erkendelse i sidste ende, som vi vil have, at de skal (Mette, socialrådgiver)

Jeg synes, jeg kan huske måske et enkelt tilfælde, hvor da de har læst det, jeg har skrevet, får man en form for erkendelse af, nå ja, det er jo faktisk sådan det er, men de havde ikke selv tænkt det sådan. Jeg synes jeg kan huske den der med, at det var sådan lidt en øjenåbner agtigt, fordi det er jo sådan, det er (Kirsten, socialrådgiver)

Men det er også derfor, det er så vigtigt, at de er med i processen, og at de føler, at de er en del af det. For ellers så kan de jo ikke få den erkendelse. Så bliver det jo mere til noget, vi finder frem. På trods af, at som du siger, nogle gange så 'hold da op, det er altså rigtigt', ikke også. Det synes jeg godt nok ikke altid er det man møder (Sigrid, socialrådgiver)

Ofte synes jeg de [familien] giver udtryk for, 'hold da op det er hårdt at læse' [selve undersøgelsen], fordi de ikke ser det sådan. 'Er det sådan kommunen ser os'? (Kirsten, socialrådgiver)

Hvad siger I så eller hvad gør I så? (interviewer)

Jamen så er det jo ud fra hvad de selv har fortalt, altså det er jo ikke noget, eller det kan selvfølgelig godt være noget af det vi har indhentet, men altså det er ikke noget vi digter, og det er jo ligesom ud fra de oplysninger vi har fået (...) De formår ikke, enten så kan de [familien] ikke mentalt få det ind, eller også så har de briller på, så de simpelthen ikke kan se, at det er sådan (Kirsten, socialrådgiver)

Citatuddraget skildrer hvordan socialrådgiverne oplever at facilitere lære- og erkendelsesprocesser for familien, i forhold til at øge familiens "indsigt og realitetssans". I det empiriske materiale skildres disse processer som overvejende 'envejs-processer', hvor familien skal flyttes, og ikke som processerne skildres i den børnefaglige undersøgelses værdimæssige intentioner, hvor processerne skal udfoldes gennem samarbejde og dialog, og hvor socialrådgiver og familie forholder sig responsivt til hin-

anden (Servicestyrelsen, 2011) og på den måde kan begge parter nærme sig hinanden. Socialrådgiverne arbejder på, at det er familierne, der skal respondere på eller ligefrem *indse* problemerne og tingenes tilstand, og ikke modsatte vej, hvor socialrådgiverne (og eventuelt andre professionelle) skal blive klogere. For socialrådgiverne handler erkendelsesprocessen dermed grundlæggende om at få familierne til at flytte sig hen mod andre aktørers forståelse af dem, idet der er her socialrådgiverne mener, at kunne hjælpe familien bedst muligt.

Når socialrådgiverne forstår en vellykket erkendelsesproces som en, hvor familien overtager andre aktørers forståelse af dem, bliver dette et mål der er svært at leve op til. Socialrådgiverne fortæller da også, at det er sjældent, at familierne erkendelsesmæssigt flytter sig derhen, hvor socialrådgiveren gerne vil have dem. Kirsten nævner, at det ofte er sådan, når hun har partshøring med familier, at familien ikke er i stand til at erkende den problemstilling, som hun som socialrådgiver tegner i undersøgelsen. Hun opfatter det som enten kognitive vanskeligheder fra familiernes side, at de 'mentalt' ikke kan få problemstillingen omsat, eller at de simpelthen har 'skyklapper' på og bare ikke vil erkende, hvordan tingene egentligt forholder sig. Socialrådgivernes fortællinger om den måde, hvorpå de håndterer viden og perspektiver og forstår erkendelse i undersøgelsesarbejdet, illustrerer familiernes muligheder for at gøre egne problemdefinitioner gældende i de børnefaglige undersøgelser. Disse muligheder synes at afhænge af, hvorvidt familiens problemdefinitioner er tilnærmelige med de definitioner, som undersøgelsens øvrige aktører opstiller.

Når familien gennem undersøgelsen ikke opnår den ønskede erkendelse, opstår der diskrepans mellem den forståelse som familien har af egne problemer og den forståelse som undersøgelsen anlægger. Socialrådgiverne fortæller i denne forbindelse, at familier ofte bliver negativt overraskede, når de præsenteres for den færdige undersøgelse, fordi de ikke ser sig selv sådan, som de bliver skildret i den, og at det derfor kan være en tung og ofte svær opgave at partshøre familien. I det empiriske materiale er det tydeligt, at socialrådgiverne imidlertid forsøger at udfolde den professionelle praksis på måder, som i deres forståelse øger familiens chancer for at opnå den ønskede erkendelse. Dette gør de blandt andet gennem at opbygge relationer med og kendskab til familien, hvilket jeg vil gennemgå i nedenstående.

8.2.1.4. Når adgang til viden forudsætter kendskab

På baggrund af det empiriske materiale kan der identificeres to generelle strategier, som socialrådgiverne benytter, når familiernes forståelser af dem selv og egne problemer ikke i tilstrækkelig grad harmonerer med de forståelser, som de professionelle viden om familien udlægger. Begge strategier tager udgangspunkt i at lære familien at kende og skabe en relation til dem gennem samtaler og hjemmebesøg. Enten

kan relationen og den tillid, som ligger heri, benyttes som et værktøj til at forsøge at flytte familiens forståelse af sig selv og derved skabe den ønskede erkendelse (i retning af de professionelle). Eller socialrådgiverne kan bruge relationen til at blive lukket ind, og komme tæt på familien, så socialrådgiveren selv får mulighed for at se, 'hvordan tingene egentlig forholder sig'. Socialrådgiverne fortæller, at de sjældent oplever, at familiernes erkendelsesproces lykkes til fulde, og her må de så ty til strategi to: at forsøge – gennem relationen – at komme tæt på familien for selv at kunne gennemskue støttebehovet.

Socialrådgiverne udtrykker samstemmigt, at de gerne vil have flere samtaler med både barn og familie samt nå at komme på hjemmebesøg, og de mener alle, at den obligatoriske børnesamtale og forældresamtalen er for lidt, idet de gerne vil nå at lære barn og familie at kende i løbet af undersøgelsen. Denne forståelse, af vigtigheden i at opnå et kendskab til, og en god relation til barn og familie, finder socialrådgiverne afgørende for om familien 'åbner sig' og man som socialrådgiver bliver lukket ind og få reelle muligheder for at 'flytte familien'. I tilfælde, hvor socialrådgiveren har et eksisterende samarbejde med familien og derfor på forhånd kender lidt til familien, oplever socialrådgiveren, at den undersøgelse, der laves, bliver bedre, netop på grund af kendskabet og relationen³⁸. Dette illustreres blandt andet af nedenstående citatuddrag:

Et eller andet sted så er det jo lidt forkert at man skal lave en børnefaglig undersøgelse inden man kan sætte noget i værk omkring familien, fordi det er jo tiden, det er jo møderne, det er samtalerne, det er det at få lov til at komme på hjemmebesøg mere end én gang og få snakket med børnene mere end en gang eller to gange, eller hvad vi nu gør, for vi skal lave det dokument [undersøgelsen]. Fordi det jeg oplever... Hvis jeg skal lave et supplement til den børnefaglige undersøgelse, som måske er flere år gammel, og jeg så skal gøre det i en sag hvor jeg har haft kontakten i lang tid, så giver det mig en større tilfredshed

³⁸ Dét at opretholde en relation med barn og familie muliggøres af afdelingens organisering, idet samme socialrådgiver udarbejder børnefaglig undersøgelse, foreslår foranstaltninger og følger familie og barn, så længe denne modtager foranstaltninger og figurerer som en 'aktiv sag' i familieafdelingen. Familie og barn har altså samme socialrådgiver i både den børnefaglige undersøgelse og i resten af deres samarbejde med kommunen (forudsat at der ikke er sygdom, jobskifte, sagsrotation eller lignende blandt socialrådgiverne, hvilket sker med jævne mellemrum). Organiseringen muliggør, at socialrådgiveren kan etablere en længerevarende relation med barnet og familien, som altså ifølge socialrådgiverne kan være af stor værdi for både den børnefaglige undersøgelse samt for det efterfølgende forløb. Organiseringen betyder dog også, at en mislykket eller decideret dårlig relation mellem familie og socialrådgiver ligeledes kan være langvarig og præge samarbejdet mellem parterne negativt.

over det produkt jeg laver. Fordi jeg synes, at jeg kender familien bedre til at kunne beskrive dem, i forhold til hvis jeg får at vide, at den her [undersøgelse] den skal være færdig hurtigst muligt, og de skal have hjælp eller de skal flytte ud af kommunen, eller hvad ved jeg. Så får vi nogen gange lavet noget som vi måske ikke er helt tilfredse med. Det snakker vi da om (Sigrid, socialrådgiver)

Ja, det bliver sådan lidt halvt (Ditte, socialrådgiver)

Jeg har lige afsluttet en børnefaglig undersøgelse, hvor jeg i forbindelse med vores skolesocialrådgiverfunktion har haft et forløb med den pågældende mor, og så efterfølgende er hun blevet sag hos os, hvor jeg så fik tilfældigvis den sag at skulle arbejde ud fra, så jeg havde jo kendskab til hende fra tidligere, og det har jo også noget at gøre med den viden og den tillid, som moren viser mig, som gør, at jeg synes, at jeg har lavet en bedre undersøgelse, end hvis jeg ikke havde haft kendskab til hende fra tidligere (Mette, Socialrådgiver)

Så det er simpelthen det med kendskabet, der har gjort, at du følte, at du kunne lave en god undersøgelse? (Interviewer)

Ja, i hvert fald bedre end hvis det var, at jeg ikke kendte til hende (Mette, Socialrådgiver)

Det er socialrådgivernes opfattelse, at jo mere familien åbner sig, qua den gode relation, desto tættere kan socialrådgiveren komme på familien og dermed få adgang til de egentlige problemer, og socialrådgiveren kan dermed lave en mere rammende, mere troværdig og mere sandsynlig undersøgelse af familie og barn. Dette baserer sig på en forståelse af, at det er muligt at komme ind til, eller i hvert fald tættere på en egentlig sandhed om familien (at familien og problemerne så at sige har en essens), som det er muligt at få adgang til via en tillidsfuld og åben relation.

I socialrådgiverens optik er det ikke kun den manglende tid, der gør det svært at etablere den nære relation til familie og barn, som de anser som nødvendig for at lave en ordentlig undersøgelse. Familierne kan i sig selv udgøre en barriere, idet familierne ofte ser socialrådgiverne som myndighedsudøvere og systemrepræsentanter, med skjulte agendaer. Socialrådgiverne forsøger i deres indsamlingspraksisser at tage højde for og afbøde det ofte svære og ulige samarbejde mellem familie og socialrådgiver, ved ikke kun at fokusere på at fremskaffe og indsamle viden, men også fokusere på at skabe relationer og kendskab samt udvise interesse for familien generelt. På den ene side drejer det sig om at være tydelig i kommunikationen omkring,

hvorfor der er iværksat en undersøgelse, hvis denne er initieret af en underretning, samt at undersøgelsen i udgangspunktet skal betragtes som hjælp (og ikke nødvendigvis som et ønske fra myndighedens side om at fjerne barnet). På den anden side nævner socialrådgiverne dét at kunne small-talke om løst og fast og interessere sig for familien bredt og derved få deres tanker væk fra undersøgelsen. Dette ses blandt andet i nedenstående citatuddrag hvor socialrådgiverne giver udtryk for, at familien skal lære socialrådgiverne at kende 'som mennesker':

Vi henholder os meget til hvorfor vi er her [hos familien], og vi sidder her på baggrund af, måske at der er kommet en underretning på deres børn, der mistrives, ikke også. Fortælle dem hvorfor vi er her, og hvad det er for en støtte, vi muligvis kan hjælpe dem med på sigt, ikke også. Prøve at fortælle dem om, at de skal se det som en hjælpende hånd, frem for at vi er nogen der kommer og vil blande os i deres liv (Sigrid, socialrådgiver)

Det er også lidt vigtigt at spørge, hvorfor de er bange for, at vi fjerner dem [børnene], og så fortælle hvorfor det er, at vi er her (Mette, socialrådgiver)

Og så betyder det altså også meget, at de ikke tror, at vi er sådan nogle der kommer og er fanden selv. Altså at man får en god dialog, og at man kan sådan small-talke også, at det hele ikke bare kun går op i arbejde. Fordi vores intention er jo ikke at komme og tage deres børn. Og det synes jeg også er rigtig vigtigt at de får at vide. Men at vi faktisk forsøger at hjælpe dem, også på de områder de tænker (Ditte, socialrådgiver)

Og det er måske også derfor, som Mette siger, at den der med, at hvis det er nogen man kender i forvejen, inden man når til den børnefaglige undersøgelse, så har man en bedre mulighed for – fordi man har skabt en relation – og det er den der ligger, fordi så er den der farlighed i os, den er måske en lille smule gået væk, fordi de har lært os at kende som mennesker (Kirsten, socialrådgiver)

Jeg tænker, at det er en stor del af uddannelsen [som socialrådgiver], det med at møde borgeren, altså hvem borgeren er, ikke også. Ikke at være dømmende og ikke at være over dem, men at se i øjenhøjde, ikke også, og være lyttende (...) Ofte det vi hører det er jo, at borgere generelt, de har jo et negativt syn på kommunen ikke også. Nu var jeg ude ved en ny familie (...), hvor [far] han siger til mig: 'du ved jo godt

hvad folk de siger om Jer?', og så siger jeg: 'nej, hvad siger de om os': 'at I fjerner børn bare for at fjerne dem'. Så det ligger bare i den kreds tror jeg, at sådan ser man bare kommunen. Det er nogen der er trælse og bare vil tingene negativt (Sigrid, socialrådgiver)

Der kan jeg referere til den borger jeg talte om før. Uanset hvor mange gange jeg bedyrede og gentog at jeg ikke kom for at tage det her barn, så var det hele tiden det der lå latent i vores samtaler, at det var mor overbevist om at jeg gjorde (Kirsten, socialrådgiver)

Socialrådgivernes samtaler med familierne er rettede mod at frembringe familiens perspektiver på eget liv (viden omkring eget liv), og udgør derfor en vigtig del af indsamlingspraksisserne. Men de er også rettede mod at skabe kendskab, etablere relationer og tillid mellem socialrådgiver og familie, fordi dette for socialrådgiverne ser ud til at tjene et andet formål, nemlig at højne mulighederne for at kunne frembringe, i socialrådgivernes optik, valid viden om familien. Kommunikationen mellem familie og socialrådgiver er dermed bevidst tosidet, idet den skal fokusere på at indsamle og frembringe familiens perspektiver og relevante information i tilknytning til den børnefaglige undersøgelse, men også fokusere på at skabe, forbedre og opretholde en god relation til familien, som ikke kun har den konkrete undersøgelse i sit sigte. De praksisser, der sigter mod at skabe relationelle forbindelser mellem socialrådgiver og familie, kan ikke kun ses i forhold til den børnefaglige undersøgelses overordnede mål om at vurdere behovet for støtte, men som også relaterer sig til socialrådgivernes udfoldelse af det socialfaglige arbejde generelt, som en relationel professionsudøvelse.

I en undersøgelse af netop undersøgelsesprocesser i den børnefaglige undersøgelse, finder Jørgensen og Barkholdt (2007) samme (dobbelte) orientering hos socialrådgivere i undersøgelsesarbejdet. Jørgensen og Barkholt (2007) undersøger praksis i den børnefaglige undersøgelse gennem en række undersøgelsesdiskurser og identificerer i deres empiriske materiale,

at aktørerne i feltet overvejende orienterer sig mod et optimistisk, realistisk videnssyn, hvori det med de rette teknikker og metoder er muligt at opnå sand viden om problemer og problembæreres karakteristika og identificere årsagssammenhænge (...) At oplysninger ikke er frit tilgængelige forklares med at åbenhed ikke er noget, der kan forudsættes i mødet mellem system og klient. Åbenhed kræver fortrolighed og tillid, hvilket forudsætter en længere periode med familien (Jørgensen & Barkholt, 2007:69)

Socialrådgivernes forståelse af nødvendigheden af tillidsfulde relationer i undersøgelsesarbejdet, idet disse giver adgang til valid viden, medfører særlige orienteringer i deres konkrete handlinger, interesser og spørgsmål i undersøgelsen, som ikke kun orienteres mod arbejdet i den børnefaglige undersøgelse, men også mod familien generelt. Denne orientering mod at skabe viden om familiernes liv generelt ses blandt andet ved, at socialrådgiverne gerne vil tale med familien mange gange, at de gerne vil på hjemmebesøg, at de vurderer det positivt at have før-kendskab til familien, at de gerne vil sætte foranstaltninger i værk, inden de afslutter undersøgelsen. Alle forhold, der ifølge socialrådgiverne understøtter kendskabet og den gode relation familie og socialrådgiver imellem, mindsker 'farligheden' knyttet til socialrådgiverne og gerne rækker længere end den professionelle relation og dermed længere end det specifikke mål, som den børnefaglige undersøgelse skitserer.

8.2.2. Fri refleksion – om refleksionspraksisserne

Refleksioner på baggrund af den indhentede viden og de frembragte perspektiver foregår primært hos socialrådgiverne selv, og sekundært med kolleger. Det empiriske materiale viser, at refleksioner over den viden, der på forskellige måder inddrages i undersøgelsesarbejdet, næsten ikke sker vertikalt, altså mellem socialfaglig leder og socialrådgiver. Refleksionerne sker hovedsageligt horisontalt mellem socialrådgiverne, hvor refleksionerne eller den faglige sparring, som socialrådgiverne omtaler den, fremstår overvejende uformaliseret og tilfældig. Refleksionspraksisserne er funderet i en stor frihed, hvad angår metodiske og teoretiske baggrunde for bearbejdningen af viden *om* og *fra* familien. Friheden til selv at strukturere og vælge faglig vej i undersøgelserne forstår socialrådgiverne som funderet i en generel tillid til dem som professionelle. Jævnfør afsnit: '2.3.2. Aktuelle orienteringer for socialrådgiveren i den professionelle praksis', omhandlende professionen og professionsforståelser, kan man tale om, at professionen, den professionelle autonomi og tilliden til denne, gives stor plads i den professionelle praksis i kommune A (Liljegren, 2012; Bømler, 2012). Den store frihed til selv at strukturere, tilrettelægge og udfolde de børnefaglige undersøgelser fremstilles dog ikke af socialrådgiverne udelukkende som en frihed i positiv forstand, men også som en frihed, der kan bidrage til en vis tilfældighed, uønsket faglig ensomhed og stedvis frustration hos socialrådgiverne i udfoldelsen af undersøgelsesarbejdet.

8.2.2.1. Metodefrihed

De forskellige former for viden, som indsamlingspraksisserne bidrager med, skal omsættes og analyseres, før de kan være retningsgivende og vejledende i forhold til de socialfaglige vurderinger, som undersøgelsen skal frembringe om problemer og behov hos barn og familie (Nissen, 2015). De analyser som socialrådgiverne fore-

tager på baggrund af den indsamlede viden, kan ske på baggrund af forskellige faglige tilgange, metodiske og/eller teoretiske, der kan fokusere og skærpe socialrådgiverens blik. Dette er imidlertid ikke tilfældet for socialrådgiverne i kommune A.

Socialrådgivernes oplevelser er, at der i kommunen ikke er nogle faste teoretiske retninger eller metodiske værktøjer, som kan guide dem i arbejdet med de børnefaglige undersøgelser. Undersøgelsesmodeller eller -metoder er hermed ikke noget, der fylder meget i socialrådgivernes refleksioner over viden.

Til arbejdsseminarer med socialrådgiverne, såvel som til fokusgruppeinterviewet spørger vi ind til, hvorvidt socialrådgiverne benytter undersøgelsesmodeller, teoretiske og/eller metodiske tilgange i deres undersøgelsesarbejde generelt, og her fortæller både socialrådgiverne og den socialfaglige leder, at der på nuværende tidspunkt ikke er bestemte metoder eller modeller, som *skal* benyttes i arbejdet, men at dette er op til den enkelte socialrådgiver. Socialrådgiverne arbejder således ikke på baggrund af et formelt vedtaget fagligt grundlag, i hvert fald fremstår dette ikke tilstrækkeligt implementeret. Det kommer imidlertid frem under fokusgruppeinterviewet, at der eksisterer et skema i kommunen, som er møntet på udarbejdelsen af undersøgelser, men socialrådgiverne fortæller, at skemaet ikke er en reel hjælp og ikke på nogen måde er retningsanvisende i tilrettelæggelsen af undersøgelsesarbejdet.

Har I et fælles fagligt grundlag eller sådan en model? (Interviewer)

Ja, altså... Ja og nej (Sigrid, socialrådgiver)

Vi har jo en fin model vi skal arbejde ud fra, men hvad vi selv putter derind i, og hvad vi 'deleter', eller hvad dælan vi gør, det... (Mette, socialrådgiver)

Socialrådgiverne fortæller, at man kan 'putte alt ind i skemaet', og derfor fungerer skemaet hverken som en undersøgelses*metode* eller en undersøgelse*teori*; skemaet skærper ikke socialrådgivernes blik, og det står dermed socialrådgiverne frit for i hvert enkelt tilfælde, hvordan de reflekterer over og analyserer de perspektiver, som de har fremskaffet gennem indsamlingspraksisserne. Socialrådgiverne oplever ikke modellen som nogen egentlig hjælp eller som et værktøj, der giver en retning eller en ensartethed i de undersøgelser, som udarbejdes i kommunen.

En af socialrådgiverne i afdelingen har forsøgt at etablere faglig sparring med den socialfaglige leder i forhold til arbejdet med de børnefaglige undersøgelser, men oplevede ikke, at lederen kunne hjælpe med at blive skarpere på værktøjer, metoder, modeller, redskaber eller bagvedliggende teoretiske antagelser som fundament og

støtte i undersøgelsesarbejdet. Socialrådgiverne fortæller, at den faglige sparring i afdelingen først og fremmest består af *'sådan noget inde på hinandens kontorer'* (Ditte, socialrådgiver). Der er imidlertid fastlagte møder hver mandag, og den oprindelige tanke med disse var, at socialrådgiverne skulle skiftes til at have en sag med, enten for at få nye øjne på egen sag, bidrage til en faglig diskussion på baggrund af sagen, eller for at få hjælp til at komme videre, hvis man var *'kørt fast'*. Nu oplever socialrådgiverne, at tiden på mandagsmøderne i stigende grad bruges på andre ting end faglige og sagsnære aspekter, hvorfor sparringen nødvendigvis må foregå i et andet rum. Socialrådgivernes socialfaglige leder fortæller på et arbejdsseminar, at planen var på disse mandagsmøder, at introducere et bestemt analyseredskab samt gå i gang med at implementere dette i refleksionsarbejdet. Til spørgsmålet om, hvorfor dette ikke er sket, svarer den socialfaglige leder, at *'det sker bare ikke'* (Helle, socialrådgiver og socialfaglig leder, feltnote arbejdsseminar, forår 2014), og ser dermed ikke sig selv som ansvarlig herfor. Den socialfaglige ledelse fremstår dermed som nærmest usynlig hvad angår faciliteringen af, og fastholdelsen af faglig sparring i den sagsnære ledelse, som socialrådgiverne efterspørger i interviewet, men dette accepteres tilsyneladende i organisationen og af organisationens øvrige ledere. Alt andet lige fremstår den faglige sparring omkring undersøgelsesarbejdet usystematisk og uformaliseret og som noget, der primært finder sted horisontalt, mellem socialrådgiverne *'inde på hinandens kontorer'*.

Socialrådgivernes refleksion over undersøgelsesaktørernes viden sker hovedsageligt individuelt, idet de møder, der egentlig var tiltænkt faglig sparring, på interviewtidspunktet omhandlede alt muligt andet og socialrådgiverne fortæller, at den socialfaglige leder ikke fungerer som et *'fagligt fyrtårn'* for de resterende socialrådgivere. Socialrådgiverne fortæller dog også, at afdelingens lille størrelse gør, at den faglige sparring mellem socialrådgiverne alligevel foregår i stor stil, bare ikke rundt om et mødebord med en socialfaglig leder for bordenden:

Vi kender stort set hinandens sager. Det er faktisk lidt en fordel. I hvert fald i de store sager. Der kan godt være nogle små sager, man ikke er så meget inde i, men de store sager, der rører sig, dem har vi alle sammen kendskab til (Sigrid, socialrådgiver)

Hvordan er det en fordel, at I kender dem og kender hinandens sager?
(Interviewer)

Vi sparrer jo altså (Sigrid, socialrådgiver)

Og når vi så er gået fra hinanden, så kan vi godt reflektere hver for sig, også selvom det ikke er vores egen sag (Ditte, socialrådgiver)

Så det vil sige, der sker i virkeligheden en del vidensdeling, det er bare ikke formaliseret, måske? (Interviewer)

Ej, det er sådan noget inde på hinandens kontor (Ditte, socialrådgiver)

Selv om den faglige sparring fremstår usystematisk og ikke udspringer af bestemte faglige tilgange oplever socialrådgiverne ikke som sådan mangler i forhold til deres faglige grundlag for at udarbejde børnefaglige undersøgelser (udover deres ovenfor omtalte kritik i forhold til ledelsens manglende evner til at 'fylde' undersøgelsesskabelonen ud med teoretisk og/eller metodisk indhold). Sørensen (2016) skriver, at faglig usikkerhed er et grundvilkår i socialt arbejde med udsatte børn og unge, og at denne usikkerhed kan blive individualiseret i praksisser med begrænsede muligheder for faglig sparring og manglende formaliserede faglige tilgange. Dette scenario gør sig dog ikke umiddelbart gældende for socialrådgiverne i kommunen, der qua den konstante, om end uformelle, deling af sager ikke fremstår fagligt usikre eller fagligt alene. På baggrund af ovenstående analyse kan man imidlertid tale om, at den professionelle praksis har en tendens til, foranlediget af flere forhold, at favorisere den professionelle viden, i kraft af dennes, i socialrådgivernes forståelse, 'professionelle og deraf troværdige' karakter. Dét at socialrådgiverne kan læne sine refleksioner op ad professionelles viden kan bidrage til at give socialrådgiverne en form for 'sikkerhed' i praksis uden formaliserede tilgange.

I det empiriske materiale kan der identificeres mønstre i socialrådgivernes refleksioner og fortolkninger af undersøgelsens forskellige perspektiver, om end disse mønstre ikke funderer sig i bestemte, formaliserede, faglige tilgange. En socialrådgiver fortæller, at dette ofte resulterer i, at undersøgelserne henter inspiration i det, man selv har med i sin 'rygsæk' - altså en form for erfaringsbaseret, tavs og til dels kropsliggjort viden (Guldager, 2013:179) samt det man kan huske fra sin uddannelse. Den viden, som frembringes gennem indsamlingspraksisserne, får bestemte muligheder for at blive sat i spil, udfordret og gjort til genstand for faglig refleksion, gennem de optikker som socialrådgiverne, gennem deres rygsæk og uddannelse og deres vanlige praksis, betragter den i undersøgelsen forhåndenværende viden gennem.

Dette er der ikke nødvendigvis noget galt i, og fraværet af formaliserede metoder og teorier i socialrådgivernes arbejde med børnefaglige undersøgelser, betyder heller ikke nødvendigvis, at der arbejdes metode- eller teoriløst, eller at socialrådgiverne 'starter forfra' i hver undersøgelse, i en refleksion over valg og fravalg relateret til relevant teori og metode. Jævnfør afhandlingens teoretiske udgangspunkt er en grundlæggende præmis, at praksis for dem der udøver og deltager heri, forekommer institutionaliseret og konsistent (selv om den også til en vis grad er dynamisk) (Ber-

ger & Luckmann, 2011; Reckwitz, 2002), også selv om den ikke er funderet i formelle beslutninger om teoretisk, metodisk og fagligt grundlag for undersøgelsesarbejdet. Den professionelle praksis fremstår rutineret, både hvad angår indsamlingspraksisserne såvel som refleksionspraksisserne, selv om disse praksisser ikke tager udgangspunkt i et synliggjort, italesat og fællesfagligt fundament.

8.2.3. Familiernes inddragelse i praksisserne

Ovenstående analyser viser, at familiernes inddragelse i den professionelle praksis helt overvejende sker gennem samtaler og møder mellem familie og socialrådgiver, og som udgør den del af indsamlingspraksisserne som angår familien. Det er i disse samtaler og møder, at familien har mulighed for at gøre sine perspektiver gældende. Analyserne viser, at refleksionspraksisserne er forbeholdt socialrådgiverne, enten alene eller med uformel, faglig sparring fra kollegaer. Refleksionerne fremstår som et rent professionelt anliggende jævnfør Abbott (1988).

I fokusgruppeinterviewet spørger vi socialrådgiverne om, og i så fald hvordan, de inddrager familien i deres børnefaglige undersøgelser, og om familien er med til at definere, hvad der skal ske. Socialrådgiverne fortæller, at:

når vi har samtaler med forældrene eller med børnene inden vi konkluderer, så kan vi godt spørge, 'hvad tænker I der skal til?' Altså det spørger man da tit om. Men det er ikke dem, det er rådgiveren der så i sidste ende så beslutter det man vurderer, er det rigtige. Altså for eksempel i nogle familier, der kan man komme ud og spørge: 'hvad tænker I der skal til for at det kommer til at fungere', så kan de sige 'jamen rengøringshjælp'. Hvor, i deres verden, hvis bare de fik rengøringshjælp, så ville børnene også komme i travlhed, ikke også. Hvor, det kan man godt se, at det ikke er nok (Sigrid, socialrådgiver)

Jeg synes nu jeg sidder med de unge, at det er rigtig vigtigt for mig, at spørge den unge selv. 'Nu tænker jeg, at du skal have en kontaktperson, fordi det viser undersøgelsen, at det ville du kunne have gavn af', også ud fra de samtaler vi har haft. 'Hvor gammel tænker du vedkommende skal være? Skal det være en kvinde eller en mand? Og hvad kunne du godt tænke dig, at vi skulle finde ud af, at I skulle lave sammen?' Så det er da super vigtigt, at den unge er involveret i det (...). Så på den måde har de [familierne] indflydelse tænker jeg. Altså så godt som muligt det nu kan lade sig gøre (Ditte, socialrådgiver)

Så det er noget med, at du sætter en ramme og siger, at det er noget af det her, men du har lov til at have indflydelse på indholdet af den her ramme? (Interviewer)

Ja. Om det skal være en på 60 eller om det skal være en på 20. Der er forskel (Ditte, socialrådgiver)

Men kunne man godt bevilge sådan noget rengøringshjælp? Det kunne man godt gøre og så sige, det kan faktisk godt være, at det kunne være en god ide? (Interviewer)

Jamen altså det har vi jo. Vi har jo hjem, hvor det er nødvendigt, altså, af sundhedsskadelige grunde, ikke også, kan man sige, hvis ikke at det kommer til bunds. Men det skal gerne være sådan, at det er med henblik på, at forældrene selv skal lære det jo, men for lige at få startet op og kommet til bunds, så har vi før haft ude, ja (Sigrid, socialrådgiver)

Ja. Så man lytter til de der forslag? (Interviewer)

Jo, men altså, vi er jo måske også der, hvor man kan sige, at når vi laver en børnefaglig undersøgelse, så er vi med på, at der er rettelser, hvis der er opstået en misforståelse i forbindelse med beskrivelsen, men konklusionen og vurderingen den laver vi ikke om i, for det er familieafdelingens, selvom de kan være uenige i at det er hjælp til selvhjælp til rengøringen, hvis de hellere vil have rengøringsfirma, der kommer en gang i ugen (Mette, socialrådgiver)

Som citatet illustrerer, gives der i praksissen rum for, at familien (eller den unge) kan være med til at præge den konkrete løsning inden for en af socialrådgiveren på forhånd fastsat ramme. Flere af socialrådgiverne giver udtryk for, at de ofte opstiller nogle rammer for de løsninger, de ser for familie og barn, som så inviteres med på råd i forhold til disse løsningers konkrete udformninger.

I citatet nævner Mette, at den børnefaglige undersøgelses 'konklusion og vurdering' ikke laves om på initiativ af familien, men at disse undersøgelseselementer, som udgøres af refleksionspraksisserne, er socialrådgivernes og ikke familien. Dette fortæller noget centralt om, hvordan praksisserne muliggør familiens inddragelse, samt hvilke begrænsninger de sætter. Familien inddrages gennem møder og samtaler i indsamlingspraksisserne, men ifølge min analyse af den professionelle praksis i kommune A omhandler denne inddragelse ikke, at socialrådgiveren afgiver nogen magt i forhold til at definere undersøgelsens problemer. Ovenstående analyse skil-

drer en indsamlings- og refleksionspraksis, som generelt behandler professionelles viden om familien som den mest valide informationskilde. Og dermed får familiens viden, og heri deres definitioner af og forståelser af (eller manglende forståelser af) egne problemer ikke store muligheder for at blive væsentligt inddraget i den børnefaglige undersøgelse.

8.2.4. Delopsamling

Om indsamlings- og refleksionspraksisernes udfoldelse og familiens muligheder for inddragelse i praksiserne

Indsamlingspraksiserne er centreret omkring at indsamle viden om barn og familie fra forskellige professionelle samt fra familien selv. Socialrådgiverne anlægger et bredt perspektiv på denne proces, hvor der ikke indsamles viden udelukkende på baggrund af en konkret bekymring, problemstilling eller lignende, men netop bredt. Socialrådgiverne forsøger gennem indsamlingspraksiserne at skabe en relation med og et kendskab til familien, dels fordi man mener, at denne relation mindsker potentiel frygt hos familien - en frygt som kan blokere for vidensindsamlingen og dels fordi man mener, at en tæt relation muliggør, at man selv som socialrådgiver kan komme tæt på de 'reelle' problemer. Men også fordi socialrådgiverne betragter den børnefaglige undersøgelse som en del af potentiel langstrakt kontakt mellem familie og socialrådgiver. Dette understøttes af myndighedsafdelingens organisering af arbejdsgange som understøtter den relationelle professionsudøvelse. Hermed bliver det meningsfuldt at etablere relationer og kendskab til familien, også udover den børnefaglige undersøgelses nære formålsrelaterede rammer.

Bredden i indsamlingspraksiserne betyder, at socialrådgiverne ikke 'kun' interesserer sig for forhold, som er direkte eller synligt knyttet til problemer eller bekymringer i forbindelse med den børnefaglige undersøgelse. I indsamlingspraksiserne, og dermed også potentielt i refleksionspraksiserne, ligger dermed muligheder for en potentiel 'helhedsorientering' i forhold til familien og de problemer som den børnefaglige undersøgelse beskæftiger sig med (Nissen & Harder, 2011a:14).

De rammer, som den professionelle praksis udfoldes indenfor, giver muligheder for en helhedsorientering i arbejdet med den børnefaglige undersøgelse, netop i kraft af at disse rammer er så åbne og ikke forudsætter bestemte metoder, teoretiske tilgange eller perspektiver. Fokusgruppeinterviewet med socialrådgiverne i myndighedsafdelingen samt seminarer og konferencer med samme, såvel som med den socialfaglige leder giver det indtryk, at helhedsorienteringen ikke er et bevidst tilvalg, men tværtimod et resultat af de åbne undersøgelsesrammer.

Socialrådgiverne omtaler ikke det, som de skaber i samtalerne med barn og familie, som viden, men i stedet som en afdækning af perspektiver, der ikke desto mindre er helt essentielle i socialrådgivernes forståelse af undersøgelsens kvalitet. De professionelles viden tillægges en form for validitet, som socialrådgiverne tillægger stor værdi, selvom de præciserer, at de ikke tror på enhver underretning. Der er ikke nødvendigvis tale om, at socialrådgiverne i deres professionelle praksis generelt opererer med essentialistiske videnskategorier, hvor professionelles viden vurderes som mere sand end eksempelvis familiens og derfor som den videnskilde, man lytter mest til i undersøgelsesarbejdet. Men derimod at de fagprofessionelles viden rummer et sprog og nogle kategorier, som kan være nyttige eller måske ligefrem nødvendige for socialrådgiverne, idet de netop kan være udløsende i forhold til indsatser til familien. De professionelles viden kan deraf rumme en meget konkret og vigtig funktion.

Når socialrådgiverne ikke (kun) indsamler viden på baggrund af en konkret underretning, problemdefinition eller lignende, som kan guide indsamlingspraksisserne i undersøgelsen, kan det blive svært at vurdere, hvorvidt og hvornår en undersøgelse indeholder tilstrækkelig viden, ligesom det kan blive svært at vurdere, hvilken viden der er relevant at inddrage og indhente i undersøgelsesregi. Konsekvensen kan blive, at indsamlingspraksisserne kommer til at spille en ganske betydelig rolle i undersøgelsesarbejdet, og socialrådgiverne omtaler også gentagne gange manglen på tid og ro til at kunne reflektere over det forhåndenværende vidensgrundlag.

Refleksionspraksisserne har ikke rod i formaliserede faglige tilgange, og er ikke skabt på baggrund af formelle beslutninger om faglige tilgange, teorier eller metoder. Socialrådgivernes refleksion over viden i den professionelle praksis involverer derfor en stor frihed til selv at kunne tilrettelægge, udføre og fagligt fundere den børnefaglige undersøgelse. På interviewtidspunktet var der (endnu) ingen formaliserede faglige tilgange, modeller eller redskaber, som det forventedes at socialrådgiverne gjorde brug af. Dette metodiske og sparringsmæssige fravær knytter socialrådgiverne til fraværet af synlig socialfaglig ledelse. På den ene side kan der, i det ledelsesmæssige fravær, spores en tillid til socialrådgivernes professionelle udfoldelse af arbejdet i de børnefaglige undersøgelser. Grimen (2008) skriver om tillid i professionelt arbejde, at *'Tillit karaktäriseras av att en part har positiva förväntningar och därför överlåter till en annan part att utföra en uppgift, utan att det finns heltäckande transparens i utförandet av uppgiften'* (Grimen, 2008 i Liljegren & Parding, 2010:278). Dette kendetegner indsamlings- og refleksionspraksisserne, som ikke karakteriseres af formaliserede tilgange eller fora, hvor socialfaglige ledelsesfunktioner har gennemsigtighed med og indflydelse på håndteringen og tilrettelæggelsen af det konkrete arbejde i undersøgelserne. På den anden side må imidlertid nævnes, at kommunen på interviewtidspunktet stod til at skulle implementere ICS i

arbejdet med de børnefaglige undersøgelser, og at socialrådgiverne udtrykte særdeles positive forventninger til fremtidigt at skulle håndtere viden ud fra en mere styret og formelt tilrettelagt tilgang. I fokusgruppeinterviewet nævner socialrådgiverne også manglen på synlig faglig ledelse, og efterlyser særligt dét, at den socialfaglige leder kan indgå som en 'faglig ekspert' i undersøgelserne (Michelsen, 2013:27). Konkluderende kan den store metodefrihed og den fraværende sagsnære ledelse ikke betragtes som et udelukkede gode for socialrådgiverne i arbejdet med børnefaglige undersøgelser.

Det hierarki, der i udfoldelsen af indsamlings- og refleksionspraksisserne skabes mellem forskellige former for viden, får betydning for den form for undersøgelse som udfoldes i kommunen. Der er tale om en børnefaglig undersøgelse, hvori socialrådgiverne forsøger – gennem et kontinuerligt fokus på det relationelle arbejde – at flytte familier i de professionelle retning, gennem overvejende ensporede lære- og erkendelsesprocesser.

Som jeg skildrer i ovenstående analyse, foregår familiens primære inddragelse i den professionelle praksis i indsamlingspraksisserne, gennem de samtaler og møder som socialrådgiveren afholder med familien. Til disse samtaler har familien mulighed for at frembringe sine perspektiver på egne problemer og eget liv. I analyserne har jeg argumenteret for, at der eksisterer et videnshierarki mellem familiens og professionelles viden, der gør, at familiens perspektiver ikke generelt tillægges samme betydning og 'definitionsagt' i undersøgelsen.

8.3. Familiernes oplevelser

Som beskrevet er det primært i indsamlingspraksisserne, at familie og socialrådgiver interagerer omkring undersøgelsen. Disse samtaler og møder udgør for familien den primære undersøgelsesaktivitet, og det er her, deres muligheder for inddragelse i undersøgelsen findes. I kommune A kan disse samtaler både foregå hjemme hos familien, på kommunen og der kan også være tale om supplerende telefonsamtaler. Idet disse samtaler udgør familiens inddragelsesmuligheder i undersøgelsen, er det også primært disse samtaler, som familiernes oplevelser tager udgangspunkt i.

I analyserne af familiernes oplevelser, tager jeg udgangspunkt i den professionelle praksis der udfoldes i kommune A, og som skildres i ovenstående. Jeg har dermed læst familieinterviewene med på baggrund af indsamlings- og refleksionspraksissernes udfoldelse i kommune A, og jeg har bevidst ledt efter familieoplevelser, der kan siges at være afledt af praksissernes udfoldelse, idet et af målene med afhandlingen er at skabe viden om, hvordan konkrete måder at udfolde praksis på i den børnefaglige undersøgelse opleves af de familier, der bliver undersøgt.

De familier som jeg har interviewet i kommune A har ikke samme udgangspunkt for at indgå i, og blive undersøgt gennem den børnefaglige undersøgelse. Forud for analyserne af familiernes forskellige oplevelser vil jeg derfor give en kort præsentation af hver enkelt familie, deres respektive indgange til undersøgelsen samt hvilken viden der er indsamlet i forbindelse med hver families undersøgelse (såfremt disse informationer er tilgængelige i interviewet) samt øvrige beskrivende informationer om familien.

Kort præsentation af familierne

Familie 1

Familien tæller fire personer, jeg interviewer moren, Ruth, og herudover tæller familien far og to børn, en pige på 17 år og en yngre lillebror. Ruth fortæller mig, at datteren Silke, har været udsat for to konkrete hændelser, som sammen har udviklet sig til et traume. Dette kommer til udtryk ved, at hun trækker sig ind i sig selv og bliver ked af det engang imellem. Ruth fortæller, at hun selv har forsøgt at hjælpe datteren, men er kommet til den erkendelse, at der skal hjælp til udefra. Det er derfor Ruth selv, der kontakter myndighedsafdelingen og familien selv der initierer undersøgelsen. Forud for kontakten til kommunen har Ruth allerede en klar holdning til, hvilken hjælp hun er interesseret i, at datteren skal modtage, og hendes kontakt til kommunen sigter dermed på at få datteren bevilliget samtaler med en helt bestemt behandler. Familiens klare overbevisning, da de tager kontakt til kommunen, er, at det er datteren, der har brug for hjælp, og at familien ellers er velfungerende. Denne overbevisning bekræftes familien i af socialrådgiveren gennem indledende samtaler, og på baggrund af den børnefaglige undersøgelse, der gennemføres, iværksættes den ønskede foranstaltning.

I undersøgelsen indsamles viden fra familien; det drejer sig om samtaler med Ruth samt Silke og far. Herudover indsamler socialrådgiveren viden fra en bred vifte af professionelle, hvoraf hovedmængden af den professionelle viden er genereret forud for udarbejdelsen af den børnefaglige undersøgelse, i anden sammenhæng. Familien fortæller, at de har haft samme socialrådgiver under hele undersøgelsesforløbet.

Familie 2

Jeg interviewer Bodil, som er mor til tre børn, tvillinger på 17 år, en af hvert køn, samt en yngre datter på 15 år. Bodil bor i dag sammen med sin nye mand, som ikke er far til børnene, men hun har i størstedelen af børnenes opvækst boet alene med dem. Bodil fortæller, at hun stadig føler sig alene med børnene på trods af, at hun i dag er gift og samboende med sin nye mand. Det er den ene tvilling, Heidi på 17 år, der er udarbejdet en børnefaglig undersøgelse på. Bodil fortæller, at Heidi fra føds-

len har haft forskellige vanskeligheder, og siden da har hun også fået stillet flere forskellige diagnoser. Bodil har selv håndteret datterens vanskeligheder efter bedste evne og fået professionel hjælp fra forskellige instanser i det forebyggende arbejde for børn og unge. Efterhånden som datteren nu er blevet ældre, er problemerne taget til og har fået en mere alvorlig karakter. Bodil fortæller, at hun fra den ene dag til den anden oplever, at hun ikke kan klare mere, og hun kontakter derfor selv kommunen og beder om hjælp. Ved denne første kontakt er Bodil allerede nået til den erkendelse, at Heidi skal flytte på institution, og har dermed et ønske om en specifik foranstaltning i tankerne. Bodil har selv fundet en relevant institution, som hun foreslår for socialrådgiveren, og hvor der efter udarbejdelsen af den børnefaglige undersøgelse bevilliges ophold.

Bodil fortæller, at socialrådgiveren i undersøgelsen indsamler viden fra familien: fra Bodil, Heidi og de øvrige søskende. Herudover er der indsamlet viden fra adskillige professionelle, blandt andet professionelles beskrivelser fra Heidis skolegang. Familien har samme socialrådgiver gennem hele undersøgelsesforløbet.

Familie 3

Jeg interviewer Pernille, som på interviewtidspunktet er mor til en lille pige, Melanie, på knap et år. Pernille er kommet i kommunens søgelys på baggrund af en anonym underretning, der udtrykte bekymring for Pernilles evner som kommende mor. Pernille fortæller, at hun i starten af sin graviditet var ude i et stofmisbrug, og at det var dette misbrug, som underretningen omhandlede. Pernille har hermed ikke selv initieret eller ønsket den kontakt med kommunen som underretningen i første omgang medførte, ligesom hun ikke har ønsket iværksættelsen af den børnefaglige undersøgelse eller den indsats, som den børnefaglige undersøgelse udmundede i.

Pernille vælger frivilligt at deltage i undersøgelsens udarbejdelse og fortæller, hvordan hun løbende gør sig umage for at samarbejde med socialrådgiveren i undersøgelsen. Blandt andet foreslår Pernille selv i undersøgelsens start en 'hjemmehosser' som en mulig indsats, der kan iværksættes. Pernille fortæller, at hun egentlig ikke nærer noget ønske om en hjemmehosser, men at hun foreslår dette for at virke initiativrig, forudseende og for selv at få mulighed for at præge undersøgelsens udfald. Undersøgelsen ender ud i netop Pernilles foranstaltningsønske.

I Pernilles undersøgelse indsamles viden fra hende selv, hendes mor, samt viden fra forskellige professionelle i Pernilles professionelle netværk, hendes misbrugsbehandling, UU-vejleder og lignende. Pernille fortæller, at hun har haft op til fem forskellige socialrådgivere inde over den børnefaglige undersøgelse.

Familie 4

Jeg interviewer Lone, som er gift og samboende med sin mand. Sammen har de tre børn: et tvillingepar på 12 år, en af hvert køn, samt en lillebror på 11 år.

Jeg ved fra min kontakt med myndighedsafdelingen, der har formidlet familiernes telefonnumre til mig, at der er lavet en børnefaglig undersøgelse på et af familiens tre børn. Igennem mit interview med denne familie går det dog hurtigt op for mig, at familien ikke selv er klar over, at det er en børnefaglig undersøgelse, der er tale om. Lone udtrykker, at hun ikke er klar over, hvad den børnefaglige undersøgelse præcist er, men at der har været mange undersøgelser i forløbet, hvorfor det er svært at skelne den ene fra den anden. Det er bemærkelsesværdigt i sig selv, at familien ikke er klar over, at en børnefaglig undersøgelse har fundet sted. Og dette forstærkes af det faktum, at familien aktivt er blevet adspurgt omkring at lade sig interviewe omkring oplevelser i forbindelse med netop en børnefaglig undersøgelse. Dette faktum bekræfter, at information og oplysning om undersøgelsens start, forløb og indholdet heraf ikke altid kommunikeres tilstrækkeligt til familien (Uggerhøj, 2011a).

Det er Lones oplevelse, at familien selv igennem mange år har efterspurgt hjælp hos kommunen, og Lone fortæller endvidere, at familien selv foreslår den indsats, som kommunen efterfølgende bevilliger. Lone fortæller om et særdeles langstrakt samarbejde med kommunen omkring den ældste søn, om mange møder med forskellige dagsordener og mange forskellige professionelle, men hun kan ikke præcisere et specifikt forløb som værende en børnefaglig undersøgelse. Mange professionelle har deltaget i møder, men der er også indsamlet skriftlig viden fra flere professionelle undervejs i det lange forløb. Herudover har socialrådgiveren haft adskillige samtaler med begge forældre, men Lone fortæller, at hun ikke har mødtes og talt med den søn, som undersøgelsen omhandler. Lone mener, at socialrådgiveren har henholdt sig (for) meget til andre professionelles viden om og vurderinger af sønnen, og det er Lones overbevisning, at hvis socialrådgiveren havde taget sig tid til at møde sønnen og derigennem forholde sig direkte til hans vanskeligheder, i stedet for at lade 'sekundær viden' danne grundlag for sine vurderinger, havde mange ting været anderledes. Lone skelner som nævnt ikke mellem de mange undersøgelsesforløb familien har været del af, men fortæller, at de gennem forløbet har haft flere forskellige socialrådgivere fra myndighedsafdelingen inde over deres sag.

8.3.1. Når indgangen til undersøgelsen er betydningsfuld

I afsnit: '3.1.1. Familiens indgang i myndighedspraksis' refererer jeg til Nordstogas (2011) identifikation af tre hovedindgange til den børnefaglige undersøgelse, som hun identificerer som værende af betydning for familiernes oplevelse af undersøgelsen. I det analytiske arbejde med denne del af afhandlingen, har jeg ligeledes afdæk-

ket, at familiens indgang til den børnefaglige undersøgelse har betydning for deres oplevelser. Jævnfør afhandlingens praksisteoretiske perspektiv har jeg specifikt haft fokus på hvordan indsamlings- og refleksionspraksisserne (som jeg fremanalyserede i ovenstående) opleves af familierne. I denne analyse har jeg identificeret, at særligt indsamlingspraksisernes udfoldelse (der primært udgør de praksisser, som familien inddrages i) opleves ganske forskelligt af de interviewede familier, afhængigt af netop deres indgang til undersøgelsen.

Hvor Nordstoga (2011) som nævnt foretager en distinktion mellem tre hovedindgange til undersøgelsen, kan jeg med baggrund i mine interviews med familier undersøgt i kommunen, identificere to indgange til undersøgelsen, som synes at være af betydning for familiernes oplevelser: det drejer sig om, at familien enten selv henvender sig til kommunen, eller at familien kontaktes af kommunen på baggrund af en underretning. I analyserne kommer jeg frem til, at de familier, der selv har henvendt sig til kommunen med et ønske om hjælp (eller som har oplevelsen af, at de selv har efterspurgt hjælp), er langt mere positive omkring den børnefaglige undersøgelse, som de har været del af, end familier hvor undersøgelsen er startet op på baggrund af en underretning. Det er særligt undersøgelsens brede interesse i forhold til indsamling af viden - både viden specifikt indsamlet i regi af den konkrete undersøgelse og viden, der genereres som del af socialrådgiverens ønske om at etablere en relationen med familien - der opleves forskelligt afhængig af familiens indgang til undersøgelsen.

8.3.2. Undersøgelse på baggrund af egen henvendelse

Ved Ruths første kontakt til kommunen er hun fast besluttet omkring hvilken foranstaltning, der skal til, og ønsker samtaler med en specifik behandler. Igennem kontakten til kommunen informerer Ruth om problematikken, som er tilknyttet datteren, og at det er hendes klare overbevisning, at en række samtaler med denne behandler vil afhjælpe datterens problematikker. Ruth har dermed allerede ved sin henvendelse defineret, hvad problemet er, hvem problemet omhandler, samt defineret problemets konkrete løsning. Samtalerne med behandleren, er dog lidt undervejs, idet kommunen i første omgang ikke mener, at familien har problemer, og Ruths henvendelser til kommunen handler derfor i første omgang om, at få dem overbevist om problemernes eksistens og alvor:

Og det var en kamp at få lov til, faktisk. Jeg havde kontakt med familieafdelingen flere gange hvor de ligesom afviste mig, fordi vi ikke havde nogen sociale statusproblemer i familien. De siger jo at vi er velfungerende, men jeg skulle bare have ham her uanset hvad. Og efter fjerde forsøg, og jeg har trukket skolen ind i det, og bedt dem lave

en udtalelse, og de havde faktisk ikke noget at komme med. De havde sådan set ikke noget at komme med, men de kunne jo godt se, at hun havde de her problemer, og det kom sommetider til udtryk ved, at hun blev bange og utryg. Så til sidst så giver de sig, og jeg får lov at få en samtale (Ruth, mor)

Som citatet illustrerer, bliver Ruth fra kommunens side mødt med, at familien ikke har sociale problemer, og derfor ikke hører til i myndighedsafdelingen. Ruth trækker derpå selv datterens skole ind i sin henvendelse i håbet om, at dette professionelle blik på datteren vil ændre på kommunens indstilling. Hvorvidt det er skolens udtalelse, der får kommunen til at gå ind i sagen, er uklart, men efter mange forsøg får Ruth lov at få et møde med en socialrådgiver fra kommunen, og datteren får bevilliget samtaler med den pågældende behandler. Disse samtaler bevilliges, uden at socialrådgiveren har talt med datteren, og udelukkende på baggrund af Ruths fortællinger om datterens problemer og skolens udtalelser. Efter næsten et år på denne måde kontaktes familien af en socialrådgiver, der fortæller, at der skal laves en børnefaglig undersøgelse for at 'det juridiske' grundlag for de bevilligede samtaler er i orden. Dette pludseligt opståede krav om en undersøgelse betragter Ruth som en formalitet, der skal overstås, så bevillingen kan køre videre. Denne betragtning bekræftes Ruth i af socialrådgiveren. Socialrådgiveren indsamler ikke kun viden, som kan knyttes til datterens problematikker, men også viden om familien bredt. Bredden i indsamlingspraksisserne og Ruths oplevelser heraf kommer til udtryk i nedenstående citatuddrag:

Så efter et år så bliver vi kontaktet af en sagsbehandler, som siger at vi skal have lavet denne her undersøgelse, for at hun må fortsætte, fordi lovgivningsmæssigt (...) Og så siger jeg, at så må vi jo bare gøre det. Og det gjorde vi egentlig ret hurtigt. Så der var ikke de store ben i det (Ruth, mor)

Så det var noget I bare skulle have afsluttet, for at hun kunne blive ved med at se ham [behandleren]? (Stina, interviewer)

Ja, og vi skulle jo gennemgå den og det var vældig fint. Jeg var derude til en samtale og så var Silke [datteren] med i en samtale og så var Silke nede og have en samtale for sig selv, og vi blev kaldt ned til en afsluttende samtale hvor vi fik at vide, at det blev bevilliget og hun fik lov at fortsætte. Og så var der jo ikke mere (...) Det er jo ikke familien der har skullet have nogen hjælp, det er jo bare, at hun har haft behov for nogen at snakke med. Mere har der ikke været i den her undersøgelse. Det er ikke fordi hun har været ude i noget misbrug eller noget..

Det er heller ikke fordi der er vold i hjemmet eller nogen ting (Ruth, mor)

Har de så undersøgt familien også? (Stina, interviewer)

Ja ja, det har de, og det har de faktisk også gjort året før, fordi vi er aflast-familie (...) Det var jo bare en, hvad kalder man det, altså der var jo ikke et arbejde der skulle laves i den her [undersøgelse], for det var jo ikke der problemerne de var. Det var egentlig bare en godkendelse vi skulle have lavet og formaliteterne de lå der jo (Ruth, mor)

Så det var noget hun [socialrådgiveren] lavede for sig selv på sit skrivebord? (Stina, interviewer)

Vi var jo med i hvad hun har skrevet og ikke skrevet, og hvad vi har sagt og ikke sagt. Vi har givet hende tilladelse til at hente alt fra den gang hvor vi blev godkendt til plejefamilie, så hun havde oplysninger til det hele. Det sparer jo en masse tid, kan man sige, og en masse samtaler ved at hun kan gå ind og hente det hele på den måde (...) Det har været en nem en af slagsen, men det tog stadig seks måneder inden den var afsluttet. Om det er sådan for at det skal "se ud som om" at man ligesom har gennemgået den, det skal jeg ikke svare dig på (Ruth, mor)

Hvem var der så hentet fra i undersøgelsen? (Stina, interviewer)

Alt hvad de kunne hente fra. Altså politiet og sundhedsvæsenet og skolerne og... På os og på barnet også (...) Men det var vi jo ikke indkaldt i, fordi de var der jo, papirerne, så det var nemt for hende bare at sige: 'dem henter jeg' (Ruth, mor)

Af citatuddraget fremgår, at der i den børnefaglige undersøgelse indsamles viden fra samtaler med familien (datteren samt begge forældre), og herudover indsamles viden fra flere forskellige professionelle. I undersøgelsens vidensgrundlag indgår ydermere en godkendelse som aflast-familie, som familien nogle år forinden har fået udarbejdet. Denne godkendelse indeholder en stor mængde viden om familien, og ifølge Ruth får godkendelsen en betydningsfuld og central plads i det samlede vidensgrundlag, som socialrådgiveren indsamler i undersøgelsen. Dette på trods af, at godkendelsen er udarbejdet med et sigte på familiens kapaciteter som aflast-familie og ikke med den børnefaglige undersøgelse og hermed datterens aktuelle problematikker som mål. Dette synes at understøtte det store fokus på viden, særlig professio-

nel viden, som jeg i ovenstående analyse af den professionelle praksis i kommune A har argumenteret for som værende karakteristisk for udfoldelsen af indsamlings- og refleksionspraksisserne.

I undersøgelsen indgår således en stor mængde viden, som ikke umiddelbart synes relevant eller aktuelt for den børnefaglige undersøgelse, men som inddrages heri alligevel, og som ifølge Ruth tildeles en central rolle i undersøgelsens vidensgrundlag af socialrådgiveren. Dette forhold undrer ikke familien, som fortæller, at de er glade for, at den allerede foreliggende viden, aflast-godkendelsen, har sparet både dem og socialrådgiveren tid. Ruth sætter således ikke spørgsmålstejn ved socialrådgiverens 'genbrug' af viden, eller ved det faktum, at godkendelsens viden var indsamlet med et andet formål. For Ruth forekommer godkendelsen at være gyldig i undersøgelsessammenhæng uanset dens oprindelige formål, og dens tidsmæssige og indholdsmæssige forskydning fra datterens aktuelle problemer.

Kravet om en undersøgelse kommer, efter familien har fået bevilliget den ønskede hjælp, men er netop et krav og omtales også som sådan af socialrådgiveren. Undersøgelsen opleves som en bisætning for familien, der på baggrund af socialrådgiverens informationer forud for undersøgelsen ser den som en (rent juridisk) formalitet, der skal overstås, så datteren kan blive ved med at modtage hjælp. Undersøgelsen skal dermed 'bare overstås' og for Ruth er det derfor ikke underligt, at alt umiddelbart tilgængelig viden om familien benyttes som vidensgrundlag.

Familiens fortælling om undersøgelsen rummer forskellige elementer, som kan spores tilbage til indsamlingspraksisernes brede fokus. I undersøgelsen af Silke indhenter socialrådgiveren viden fra forskellige aktører ud fra en meget bred optik, både fra familien samt fra professionelle. Der indhentes viden om barnet, men også om forældrene - viden som ikke kun har barnets vanskeligheder i sigte - og dermed understøtter familiens oplevelser af undersøgelsen, at der er tale om en bred indsamlingspraksis.

Familien sætter imidlertid ikke spørgsmålstejn ved 'den brede undersøgelse' og er tilfredse med undersøgelsen, den måde den er udarbejdet på, den viden der indgår heri, samt omfanget af indsamlet viden. Familiens tilfredshed med undersøgelsen og deres ukritiske holdning til den viden, som indgår i undersøgelsen, kan forklares i deres indgang til undersøgelsen, som er karakteriseret ved eget ønske om at modtage konkret hjælp, på baggrund af deres egen forståelse af, at datteren har problemer. For både socialrådgiver og familie synes at gælde, at jo større og bredere undersøgelsens vidensgrundlag er, desto bedre og stærkere fremstår grundlaget.

Ligesom Ruth, henvender Bodil sig til kommunen med et konkret ønske om hjælp til sin datter. Bodil fortæller, at hun bliver informeret om, at en sådan hjælp ikke kan iværksættes, førend der er udarbejdet en børnefaglig undersøgelse. For Bodil omtales den børnefaglige undersøgelse også som en form for formalitet, foranlediget af juridiske rammer. Bodil fortæller:

Så henvendte jeg mig og sagde: 'nu bliver vi nødt til at gøre noget', så siger sagsbehandleren: 'jamen så skal jeg lige se hvad jeg kan gøre', og så siger jeg: 'du må gerne lave en § 50, det er mig fuldstændigt ligegyldigt. Jeg har ikke noget at skjule, jeg taler som jeg gør, og siger tingene som de er, så det må du gerne'. Så, vi har som sagt.. Heidi [datter] har været alene til samtale inde ved sagabehandleren, og sagsbehandleren har også været her, og hun har snakket med mig, og lavet den der § 50. Og konklusionen var jo, at der ikke var noget på familien eller noget, men at Heidi skulle have noget hjælp. Og så var det at vi kontaktede UU-vejlederen og så fandt jeg selv det sted som Heidi er nu. Hun er placeret på et værelse med pædagogisk støtte, så hun er frivilligt anbragt (Bodil, mor)

Så det fandt du selv? (Stina, interviewer)

Jeg kunne jo ligeså godt hjælpe kommunen på vej, jo. Det var et ønske som de tog imod, og de undersøgte, og de havde indvilliget i, at hun kunne få et værelse dernede med pædagogisk støtte (Bodil, mor)

Gennem interviewet fremstår Bodil ganske tilfreds med undersøgelsens forløb og fortæller, at socialrådgiveren har haft en 'god facon' og formået at skabe en stemning og en relation til mor gennem en uformel tilgang til undersøgelsen samt en insisteren på at tale om løst og fast og ikke udelukkende om forhold relateret til undersøgelsen eller datterens vanskeligheder:

Vi har snakket naturligt om det. Meget familiært kan man sige. Meget sådan, at jeg føler jeg er blevet hørt, og at de har taget højde for vores behov og Heidis. Det er vigtigt, det er rigtig, rigtig vigtigt (Bodil, mor)

Så undersøgelsen, som du oplever den, den fokuserer på det den skal? (Stina, interviewer)

Ja. Jeg blev spurgt ud om en masse og snakkede og vi får kaffe og vi snakker om hund. Socialrådgiveren har en hund magen til den der [peger på hunden der ligger under bordet]. Jeg tror, at når hun sidder

og snakker med en, det er jo egentlig også fordi man ikke skal tænke på, at det er sådan en undersøgelse hun er i gang med, ikke. Og så har jeg vist hende rundt omkring, og jeg har vist hende ovenpå. Og hun har snakket med Eva og Mads [søskende], for sådan lige... Og så har jeg snakket med hende (...) Og så gik der så bare lang tid før hun var færdig med den, men det er jo klart, der er mange tråde der skal samles og sådan noget (Bodil, mor)

Var det en følelsesmæssig proces for dig, det med at få lavet undersøgelsen, eller var det mere målrettet, i forhold til at hun skulle på den skole? (Stina, interviewer)

Nej, men der snakkede vi ligesom vi to vi sidder og snakker, ikke også. Og så når det er sådan, at jeg skal fortælle noget og snakke om noget, så kan jeg godt blive lidt ked af det indimellem, men det er jo fordi, at det er når man skal genfortælle noget, som der egentlig gør ondt. Så er det jo, ja så er det jo sådan, altså. Det er jo ikke ligesom på et transportbånd, hvor det hele det bare.. Det er jo trods alt, vi er jo trods alt mennesker, men altså jeg vil da sige, at vi har da været heldige at have sådan en god socialrådgiver, sådan en forståelse. Og hun har også, vi har også følt, at hun har engageret sig i os og i Heidi og har set alle de værdier hun har. Det er også vigtigt (Bodil, mor)

Som citatuddraget illustrerer, mener Bodil, at socialrådgiverens uformelle tilgang til undersøgelsen og generelle - og i Bodils øjne genuine - interesse for familien har bidraget positivt til undersøgelsen. Bodil mener, at det er helt bevidst, at socialrådgiveren smalltalker om løst og fast og på den måde forsøger at lette stemningen - dette er Bodil faktisk ganske tilfreds med, idet det virker efter hensigten. Bodils (gode) relation til og kommunikation med socialrådgiveren er det primære, som Bodil refererer til i hendes oplevelser af undersøgelsen, som blandt andet på baggrund heraf fremstår meget positive. Bodils fortællinger om den undersøgelse, hun og familien har været del af, vidner ikke om en undersøgelse der har været specifik eller fokuseret på bestemte problematikker eller bekymringer knyttet særligt til datteren. Bodil siger, at hun har fortalt bredt om familiens liv i undersøgelsen, og at socialrådgiveren i princippet har interesseret sig for det meste. Bodil sætter ikke spørgsmålstegn ved den viden, som socialrådgiveren indsamler og benytter som vidensgrundlag i undersøgelsen, ligesom hun kun udtrykker positive oplevelser af socialrådgiverens uformelle tilgang, graden af smalltalk, der grundlæggende er undersøgelsen uvedkommende, og den brede interesse for familien generelt. Dette på trods af, at undersøgelsen ifølge Bodil var rettet direkte mod datteren, og et konkret anbringelsessted til hende. I Bodils oplevelser af undersøgelsen bliver socialrådgiveren

vernes indsamlingspraksisser ikke betvivlet. Bodil fortæller eksplicit i interviewet, at hun har oplevet socialrådgiverens generelle interesse og evne til smalltalk som et positivt gode i undersøgelsen, netop fordi det har virket tilslørende på socialrådgiverens myndighedsfunktion og det faktum, at samtalerne havde baggrund i en børnefaglig undersøgelse. Denne positive fremstilling har, ligesom det var tilfældet med Ruth, med stor sandsynlighed rod i det faktum, at Bodil selv henvendte sig til kommunen og efterspurgte hjælp.

Lone og hendes familie har gennem flere år efterspurgt mere hjælp til deres handicappede søn, men har haft oplevelsen af, at kommunen hver gang har været modvillige og har ment, at familien selv besad de nødvendige ressourcer og derfor burde kunne klare problemerne selv. Familien har i årenes løb haft kontakt med flere forskellige socialrådgivere fra kommunen, som alle ifølge Lone har været modvillige i forhold til at bevillige sønnen og familien yderligere hjælp, og familien har haft oplevelsen af, at *'man hele tiden føler, at man render panden mod en mur'* (Lone, mor). Det er først, da Lone til et møde bryder helt sammen, at socialrådgiveren forstår alvoren i familiens råb om hjælp og deres utilstrækkelige ressourcer. Til dette møde har familien selv besluttet, i samråd med sønnens skole, at det vil være bedst for alle, hvis sønnen bliver anbragt uden for hjemmet. Familiens ønske om en anbringelse af sønnen kommer til at tegne den børnefaglige undersøgelse, og familien oplever denne som grundlæggende tilfredsstillende, idet socialrådgiveren i undersøgelsen vurderer anbringelsen nødvendig - helt i tråd med familiens egne vurderinger. For familien kommer samarbejdet med den socialrådgiver, som udarbejder undersøgelsen og bevilliger sønnens institutionsplads, retrospektivt til at fremstå som overvejende positivt i kraft af den vilje til at handle, som socialrådgiveren har udvist (modsat familiens forrige socialrådgivere). Familiens oplevelse er imidlertid, at man skal langt ud, opleve ganske massive problemer, og ikke mindst være i stand til at kommunikere dette videre, før man kan forvente hjælp fra kommunen:

Altså, min oplevelse har været, at vi som familie har skullet tage hånd om mange ting selv (...) Så det var faktisk først der hvor jeg var ved at bryde sammen, at hjælpen kom (...) Jamen, så kommer hun [socialrådgiveren] jo og sidder med til det møde, som de ikke rigtig har siddet med til før, og så hører hun jo pludselig hvad lærerne siger, hvad fysioterapeuten siger, hvad ergoterapeuten siger, og hvad den lægefaglige siger, og hun sidder jo og skriver ned og da det så lige pludselig bliver for meget for mig, så går det nok op for hende at, ja, hvad det egentlig handler om. Fordi hun har intet sagt under hele mødet og da jeg så kommer ind igen så siger hun: 'nå, men det kan da godt være, at vi skal se om vi kan få Ebbe [sønnen] på institution'. Ok (Lone, mor)

Hvordan reagerer dig og Søren [far til Ebbe] så? (Stina, interviewer)

Jamen, vi bliver da lidt mundlamme. Altså, vi ved ikke rigtig hvad vi skal sige, nej nu kan jeg mærke at der kommer en tåre [pause i interviewet, hvor mor samler sig]. Ja, det var det, som jeg siger, det er jo ikke fordi vi ikke... De har jo nok at se til og det ved vi også godt, men ja, det er bare træls at der lige skal det vrid til før at, ja før der bliver gjort noget (Lone, mor)

Som jeg hører dig så har I været primus motor? (Stina, interviewer)

Ja, altså det har jeg følt i det omfang at vi har magtet det, for jeg vil også sige, at meget af det, så har vi bidt tænderne sammen og så er det bare gået. Altså, det var jo først dengang socialrådgiveren hun kom ind i billedet og var herude at se Ebbe og snakke med os, hvor hun så siger: 'hvorfor har I ikke sagt noget noget før?' Så siger jeg: 'jamen hvor skulle jeg få overskuddet fra. Jeg har ikke haft overskud til noget som helst, det er bare gået, og det kører bare når man har tre børn og arbejde og ting og sager, men det har jeg altså ikke haft overskud til' (Lone, mor)

I citatuddraget fortæller familien, at de oplever det svært at komme igennem med deres ønsker om hjælp, og at det først er, når man ligger ned, at der bliver handlet i forhold til at bevillige hjælp. Endvidere er det familiens oplevelse, at det først er på et møde, hvor forskellige professionelle sidder med, og alle understreger sønnens vanskeligheder, at socialrådgiveren forstår eller giver udtryk for at forstå familiens og sønnens problemer.

I citatuddraget fremgår det endvidere, hvordan Lone tænker, at hendes fysiske reaktioner på familiens og sønnens problemer - gråd og sammenbrud - fremstår som en nødvendig eksplicitering af problemernes alvorsgrad, før der bliver handlet. Samme erfaring deles af Bodil, som også oplever at skulle langt ud 'og kaste håndklædet i ringen', før der bliver handlet og bevilliget hjælp. Fernandez (2007) skriver, at henvendelse til offentlige myndigheder om hjælp unægtelig er forbundet med en vis følelse af skam over ikke at kunne klare problemerne selv. Derfor kan familier, der selv henvender sig, ofte være 'langt ude', fordi henvendelsen til de sociale myndigheder ofte ses som sidste udvej for at få hjælp og støtte. Når familier, der selv henvender sig i tillæg oplever yderligere besværligheder i forhold til at modtage hjælp, bliver familierne givetvis presset yderligere, og barnets problemer bliver potentielt forværrede i en sådan langtrukken proces.

Familier, hvis indgang til undersøgelsen har været egen henvendelse, udtrykker alle en overvejende tilfredshed med undersøgelsen (om end undersøgelsen i familiens optil igangsættes for sent). Med stor sandsynlighed fordi familier, der henvender sig selv, allerede har forståelsen af, at der er problemer, og forståelsen af, at problemerne kræver hjælp udefra. Modsat forholder det sig for familier, hvis indgang til undersøgelsen er en eller flere underretninger, og hvor familierne dermed ikke nødvendigvis selv har en forståelse af, at der er problemer. De familier, som jeg interviewer, og som selv har henvendt sig til kommunen, oplever endvidere, at den konkrete indsats, de selv ytrer ønske om, også er den, som de efter undersøgelsen beviliges. Nordstoga (2011) kalder denne umiddelbart tilfredse gruppe af familier for 'bestillere' - med henvisning til familiernes oplevelse af selv at have initieret undersøgelsen og derefter selv have ønsket den konkrete hjælp, som de beviliges. Familierne som selv henvender sig, har oplevelsen af ejerskab over de problemer og løsninger, som tegnes i undersøgelsen, idet socialrådgiverne synes at inddrage familiens egne problemdefinitioner. Dette giver familien en tryghed og en forståelse for socialrådgiverens indsamlings- og refleksionspraksisser.

8.3.3. Undersøgelse på baggrund af underretning

Socialrådgivernes brede interesse i indsamlingspraksisserne og deres generelle interesse i familien opleves helt anderledes af Pernille, som modsat de ovenstående familier ikke selv har henvendt sig til kommunen. Pernilles undersøgelse iværksættes på baggrund af en underretning omhandlende bekymringer omkring hendes stofmisbrug og hendes graviditet samt hendes rolle som kommende mor. Da kommunen henvender sig til Pernille og konfronterer hende med underretningen gennem en såkaldt underretningssamtale, har hun ikke selv forståelsen af, at noget er problematisk, og har derfor ikke forud for undersøgelsens iværksættelse selv defineret, hvilke problemer undersøgelsen skal omhandle, og hvilke eventuelle indsatser, skal til for at løse dem – modsat de andre familier, som jeg interviewer i kommune A.

Pernille fortæller, at hun fra første kontakt med kommunen har følt sig utryk ved samarbejdet og i samtalerne med socialrådgiveren, fordi hun ikke på noget tidspunkt gennem undersøgelsen har været vidende om socialrådgiverens agenda. Pernille oplever ikke at være blevet informeret om socialrådgiverens baggrund for undersøgelsen, hvorvidt undersøgelsen tog udgangspunkt i konkrete bekymringer, eller hvilke områder socialrådgiveren indsamlede viden om alt sammen forhold, som kunne have givet hende vished og en forklaring på, hvorfor socialrådgiveren stillede de pågældende spørgsmål. Pernille fortæller, at *'det eneste de sagde det var jo bare, hvad den § 50 gik ud på. Ellers spurgte de mig jo bare ud om alt muligt'* (Pernille, mor).

Pernille fortæller, at hun igennem undersøgelsen har samarbejdet med de mange socialrådgivere, som har været inde over hendes undersøgelse, hovedsageligt fordi hun var bange for, hvad kommunen kunne finde på, hvis hun stillede sig på tværs. Pernilles utryghed ved samarbejdet og kommunikationen med socialrådgiveren har også haft indflydelse på, hvordan hun konkret har ageret i undersøgelsen, og hvad hun har sagt og gjort i samtalerne. Pernille fortæller, at hun har forsøgt at være forudseende og altid være et skridt foran socialrådgiveren for at kunne italesætte netop dét, hun tænkte, socialrådgiveren ville høre. Pernilles oplevelser af bredden i indsamlingspraksisserne, særligt socialrådgiverens brede interesse i Pernille selv, både hendes fortid, nutid og fremtid, kommer til udtryk i nedenstående citatuddrag:

Der var rigtig mange mennesker der havde rigtig ondt i røven over at jeg var blevet gravid, fordi jeg var stofmisbruger. Og det kan jeg også godt forstå. Og så var der så nogle der havde meldt mig til kommunen (Pernille, mor)

Nogle private mennesker? (Stina, interviewer)

Ja, men det får man jo ikke at vide fordi det er altid anonymt. Men det var så også lige meget. Men så kom jeg så til samtale dernede. Om hvordan og hvorledes. Og så fik jeg den ene sagsbehandler efter den anden, og jeg er bare blevet kørt rundt i det der system (...) Når man bliver indkaldt dernede, så kommer man jo bare til at snakke med en tilfældig, og så får man så en sagsbehandler derefter. Og det fik jeg så. Og så sagde hun så til mig, at hun ville lave en § 50 på mig (Pernille, mor)

Sagde hun hvad det var? (Stina, interviewer)

Hun fortalte, at det var sådan noget om forældreevner (Pernille, mor)

Hvad tænkte du om det? (Stina, interviewer)

Jamen altså jeg var jo bare nødt til at samarbejde hvis jeg ville have min datter (Pernille, mor)

Sagde hun [socialrådgiveren] det, at du var nødt til at samarbejde? (Stina, interviewer)

Altså, det tænkte jeg. Man har jo hørt så meget om kommuner, at de fjerner børn og sådan (...) Hvad nu hvis det ender ud i at de vil fjerne

hende? Jeg synes ikke det var særlig morsomt at være med i sådan noget der, men det bliver man jo nødt til, og så skulle jeg så bare sidde og snakke med hende om mit liv og om min barndom (Pernille, mor)

Hele din historie? (Stina, interviewer)

Ja, og om jeg var blevet svigtet i mit liv.... og det var jeg jo så [kort tænkepause] af min far (...) Jeg skulle jo fortælle det hele. Både med min far og min mor, så de får *alt* at vide om mig. Og så dengang de var færdige med at stille alle de spørgsmål de skulle om mig, så ved jeg ikke, så hørte jeg ikke fra dem i fire måneder eller sådan noget. En § 50 må kun tage tre måneder, så skal man have et svar (Pernille, mor)

Sagde hun slet ikke noget da hun var færdig med at snakke med dig, om hvad der så skulle ske? (Stina, interviewer)

Hun ville så undersøge det nærmere og skrive det ind i sådan nogle skemaer og så ville hun så tage stilling til hvad der skulle ske. Og jeg havde så selv bedt om, at der måske var en dernede fra der kunne komme engang imellem for at se hvordan det gik, for ligesom at samarbejde lidt mere, og det var så også det det endte ud i, i den der § 50 (Pernille, mor)

Er man så bange for at sige noget forkert? (Stina, interviewer)

Man er bange for at sige noget forkert. For eksempel, de spurgte om sådan nogle ting med hvordan jeg ville give min datter en god opvækst og sådan noget der. Og hvordan jeg så mig selv som mor, og det kan man jo ikke sige før det er sådan man er blevet mor. Men et eller andet skulle man jo sige (Pernille, mor)

Hvad sagde du så? (Stina, interviewer)

Jeg sagde, at jeg i hvert fald ville få mig en uddannelse, så mig og min datter vi kunne få en ordentlig tilværelse, så jeg ikke bare skulle leve på kontanthjælp. Og at jeg ville give hende al den kærlighed jeg kunne. Men det var åbenbart de rigtige ord. For de sagde da i hvert fald ikke noget. De sagde: 'det er i hvert fald sådan det skal være' (...) Altså, selvfølgelig vil man jo give hende al den kærlighed, det gør jeg også. Men ja, det er lidt hårdt at man sådan bliver nødt til at tænke

over hvad man siger. Fordi hvad hvis man siger noget forkert (Pernille, mor)

Som citatuddraget illustrerer, oplever Pernille ikke, at socialrådgiverene på noget tidspunkt giver hende tilstrækkelig vished omkring bekymringsgrundlaget i undersøgelsen, eller hvilke konkrete problemdefinitioner disse bekymringer kunne give anledning til. Hun oplever utryghed i forhold til socialrådgiverens mange spørgsmål, som ifølge Pernille omhandler alt mellem himmel og jord og tidsmæssigt strækker sig fra spørgsmål om hendes tidlige barndom til spørgsmål omkring fremtiden som mor. Hun er utryg i forhold til den viden, som socialrådgiverne er interesserede i om hende *fra* hende selv, og ligeså utryg i forhold til den viden, som socialrådgiveren er interesseret i *om* hende fra forskellige professionelle.

Pernille fortæller, at hendes (skiftende) socialrådgivere indsamlede viden om hende fra adskillige professionelle i hendes netværk. Det handlede om viden fra hendes misbrugsbehandling, fra hendes sundhedsplejerske, hendes skole og uddannelsesvejleder. Pernille oplevede dog ikke de professionelles indsamling af viden som utryg, fordi de professionelle fra Pernilles netværk fremlagde deres udtalelser for hende med mulighed for, at hun kunne gøre indsigelser, inden de gav dem videre til socialrådgiveren. Derfor vidste Pernille hele tiden, hvad der blev skrevet om hende af professionelle, og dette gav hende en tryghed i forhold til den professionelle videns indhold.

Som illustreret har Pernille ikke været klar over socialrådgiverens agenda i undersøgelsen, eller hvorfor og med hvilken baggrund hun er blevet udspurgt, hvorfor det har været relevant at indsamle viden fra så mange forskellige professionelle, eller hvilke beslutninger socialrådgiveren ville foreslå på baggrund heraf. Denne uvished er blevet til en utryghed, og i nogle perioder ligefrem en frygt for, hvilke problemdefinitioner og efterfølgende indsatser, som undersøgelsen ville udmunde i. Undersøgelsens resultat har for Pernille været uforudsigeligt, idet hun ikke har følt sig tilstrækkelig informeret om de bekymringer, som undersøgelsen har bygget på, eller alvorsgraden af dem.

Pernilles samtaler med socialrådgiveren har i hendes optik været præget af en markant ubalance og utryghed i forhold til bekymringer og agendaer, og dette er blevet forstærket af socialrådgiverens manglende eller i hvert fald utilstrækkelige italesættelse af netop disse. Det samarbejde, som Pernilles undersøgelse har budt på, er dermed påvirket af Pernilles oplevelser af utryghed, uklarhed, manglende information og herudover det ulige magtforhold, som er et vilkår i den børnefaglige undersøgelse, men som kan antage forskellige roller for familien (Nissen, Pringle & Uggerhøj, 2007). Socialrådgiverene har undersøgt Pernille ud fra en bred interesse, som

tilsyneladende ikke har et særligt fikspunkt. Pernille bliver ikke præsenteret for en eller flere konkrete bekymringer og/eller problemstillinger, som skal afdækkes i undersøgelsen, men fortæller, at hun bliver spurgt ud om nærmest alt (fortid, nutid og fremtid). Alle oplysninger har tilsyneladende haft relevans i socialrådgiverens undersøgelsesoptik, og dette gør undersøgelsen utryk for Pernille, idet hun ikke kan placere socialrådgiverens bekymringer på konkrete forhold i hendes liv.

Egelund og Sundell (2001) skriver (med baggrund i blandt andre Cleaver & Freemann (1995) og Corby (1987)) om underretningens indflydelse på familien i myndighedsundersøgelser af børn, såsom den børnefaglige undersøgelse. De skriver, at undersøgelser, der startes op på baggrund af underretninger, ofte er af en alvorligere karakter end undersøgelser, der startes op som følge af familiens egen henvendelse, og at *'familiens reaktion på en underretning kan derfor både bero på aktualiseringsmåden og alvorsgraden'* (Egelund & Sundell, 2001:125). Dels er der tale om, hvordan socialrådgiveren kontakter familien, overbringer indholdet af underretningen og omtaler den potentielle undersøgelse, og dels er der tale om familiens forståelse af underretningens alvorsgrad, samt hvorledes socialrådgiveren stiller sig hertil. Såfremt underretninger overbringes uhensigtsmæssigt af socialrådgiveren, eller socialrådgiveren på anden måde agerer forudindtaget i forhold til underretningens indhold og underretningens alvorsgrad, består familiens almindelige forsvar ifølge Egelund og Sundell (2001) i at udvise vrede og mistro, føle sig stressede og stigmatiserede.

Blandt de fire familier, som jeg har interviewet i kommunen, findes denne frygt for og i undersøgelsen kun hos Pernille, som er den eneste af de fire interviewede familier, hvis undersøgelse er startet op på baggrund af en underretning. Som beskrevet i 'Kapitel 3: Familieperspektivet og praksisperspektivet' kan familiernes oplevelser af den professionelle praksis være ganske afhængige af, hvilken indgang familien har haft til den børnefaglige undersøgelse. Dette handler ikke udelukkende om den konkrete indgang til undersøgelsen, og hvorvidt dette sker gennem egen henvendelse eller gennem en underretning, men også om, at de familier, der selv henvender sig, på forhånd er af den forståelse, at de eller barnet har problemer og behov for hjælp, og oftest har disse familier også ved første henvendelse konkrete ønsker til indsatser. Sådan forholder det sig ikke hos Pernille, hvis indgang til undersøgelsen er en underretning. Pernille er ikke af den forståelse, at der er et problem, og inden for undersøgelsens tidsmæssige rammer, når hun heller ikke til denne forståelse. Pernille er derfor ikke selv med til at definere det problem, som undersøgelsen omhandler. Som jeg nævner i analysen ovenfor, er det imidlertid Pernille selv, der foreslår den konkrete indsats, som iværksættes på baggrund af undersøgelsen; dette forslag synes dog ikke at være konditioneret af reelle ønsker om hjælp, men snarere at være et forsøg på at minimere indsatsens omfang.

De familier, jeg har interviewet i kommune A, og som udtrykker positive oplevelser af udfoldelsen af indsamlings- og refleksionspraksisserne i den børnefaglige undersøgelse, oplever ikke kun at få lov til at initiere undersøgelsen og dermed selv at definere de problemer, som undersøgelsen omhandler, disse familier oplever alle endvidere, at den indsats, de efterspørger i henvendelsen om hjælp, også bliver bevillet efterfølgende. Disse familier har umiddelbart de bedst tænkelige betingelser for netop at opleve udfoldelsen af praksissen som overvejende tilfredsstillende, idet deres ønsker opfyldes. Et spørgsmål kunne være hvorvidt familierne også retrospektivt havde været tilfredse med undersøgelsen, hvis de ikke havde fået bevillet den ønskede indsats.

8.4. Opsamling kommune A

8.4.1. Korrelationerne mellem oplevelser og praksis

Analysen af indsamlingspraksisserne viste, at disse udfoldes med fokus på både vidensindsamling, som er bred og ikke kun udfoldes i forhold til en konkret underretning, problemstilling med videre, med også udfoldes i forhold til ønsket om etablering af relationer mellem socialrådgiver og familie, og dermed har en 'dobbelt orientering' (Jørgensen & Barkholt, 2007). Indsamlingspraksisserne udfoldes på baggrund af en bred interesse i forældrene og forældrenes levede liv, fortid som fremtid, deres ressourcer og udfordringer. Den brede undersøgelsesinteresse og vidvinklen som karakteriserer indsamlingspraksisserne, gælder både i samtalerne med familien og, i indsamlingen af professionel viden. Dette understøtter den brede tilgang til den børnefaglige undersøgelse, som jeg i analyserne af såvel den professionelle praksis som familiernes oplevelser, har argumenteret for karakteriserer kommunens professionelle praksis.

At socialrådgiverne i myndighedsafdelingen har et stort fokus på at indsamle viden, både fra familien (omtalt som perspektiver) og fra professionelle, bekræftes af de familier, jeg har interviewet i kommune A. De familier, jeg interviewer, fortæller alle om undersøgelser, der indeholder viden fra mange forskellige professionelle i barnets eller forældrenes netværk, ligesom de indeholder viden fra samtaler med familien. Familierne fortæller om samtalerne i undersøgelserne, at disse har haft et 'bredt sigte', hvor socialrådgiveren har interesseret sig for både barn og forældre, samt for familiens historie. Analyserne viser, at undersøgelserne ikke har været italesat som en afgrænset undersøgelse af specifikke forhold hos familien, eksempelvis en konkret problemstilling, men netop har interesseret sig for familien ud fra en helhedsorientering i tid og rum.

Analyserne viser, at denne brede undersøgelsespraksis imidlertid opleves ganske forskelligt af familierne afhængig af deres indgang til undersøgelsen, og at denne forskel hænger sammen med, om familien selv har forståelsen af, at de eller barnet har et problem, og om de selv ønsker hjælp. De familier, som selv har henvendt sig til kommunen, oplever ikke socialrådgiverens brede ramme for indsamlingspraksisserne som noget negativt, og de stiller heller ikke spørgsmålstejn ved praksissen. Hos disse familier findes en udbredt forståelse af undersøgelsen som en formalitet, der skal føre til en bevilling om hjælp, og de oplever bredden i indsamlingspraksisserne som befordrende herfor.

Modsat forholder det sig hos den familie, hvor undersøgelsen startes op på baggrund af en underretning. Her opleves indsamlingspraksisserne (og delvist også refleksionspraksisserne) som grænseløse, som utrygge og uigennemsigtige, idet familien ikke selv har initieret undersøgelsen, og ikke selv har forståelsen af, at der er potentielt problematiske omstændigheder omkring barnet. Bearbejdningen af interview med familier fra kommune A antyder dermed, at en undersøgelse, der er afgrænset i sin indsamling af viden, og hvor socialrådgiveren indhenter viden specifikt om en konkret problemstilling uden at interessere sig for familien mere bredt, potentielt kan mindske nogle familiers frygt for undersøgelsen – en frygt der, som empirien påpeger, er særlig udtalt hos familier, hvis indgang til undersøgelsen består af en eller flere underretninger.

For familier der har oplevelsen af selv at have initieret undersøgelsen, i kraft af et ønske om hjælp, nærer ikke samme frygt for undersøgelsen, peger analyserne på, at indsamlingspraksisserne uden stor gene kan anlægge den bredde optik, hvor der fra socialrådgiverens side både er fokus på indsamling af viden i bred forstand (hvor der gerne må spørges ind til familiens historie), samt etablering af relationer mellem socialrådgiver og familie. For disse familier, hvor undersøgelsen startes op på baggrund af egen henvendelse, kan indsamlingspraksisernes forskellige agendaer komplementere hinanden og bidrage positivt til realiseringen af hinanden i praksissen. Afhængigt af familiens indgang til undersøgelsen synes indsamlingspraksissens dobbelte fokus - på at opnå et bredt kendskab til samt etablere relationer til familien – at kunne enten 'forstyrre' eller (i mindre grad) forbedre familiens oplevelser af den børnefaglige undersøgelse.

Analyserne af refleksionspraksisserne viser, at socialrådgivernes refleksioner over den indsamlede viden ofte udfoldes alene og ikke på baggrund af formelt vedtagne metoder eller teorier. Refleksionerne kan også finde sted mellem socialrådgiverne i form af uformaliserede sparringsrum og med minimal strukturering fra den socialfaglige leder. På trods af den store frihed i socialrådgivernes undersøgelsesarbejde fremstår praksisserne institutionaliserede og beror på forståelser af den børnefaglige

undersøgelse som en forholdsvis ensporet læreproces, hvor familien skal flyttes, i retning af den professionelle videns forståelse af familien og familiens problemer. Men samtidig på baggrund af en forståelse af relationen mellem socialrådgiver og familie som essentiel i undersøgelsesarbejdet, og som et bærende element for at undersøgelserne bliver 'ordentlige'. For socialrådgiverne i kommune A fremstår udøvelsen af den relationelle praksis dermed som en kvalitet i undersøgelsesarbejdet.

8.4.2. Familiens inddragelse i praksissen

Analysen af praksisserne giver det indtryk, at familiernes muligheder for at gøre egne forståelser og ønsker gældende ligger i de samtaler og møder, som karakteriserer den del af indsamlingspraksisserne, som involverer familien direkte. Analyserne viser, at socialrådgiverne ofte tilbyder familien og/eller barnet et såkaldt 'medbestemmelsesrum', hvor de kan medvirke til at præge valget af indsats - vel at mærke inden for en bestemt indsatsramme. Analysen af familiernes oplevelser af den professionelle praksis vidner i relation hertil om, at samtlige familier selv har initieret den konkrete indsats, som de efterfølgende bevilliges, efter udarbejdelsen af den børnefaglige undersøgelse. Helt konkret placerer analysen af den professionelle praksis definitionsretten- og magten hos socialrådgiveren, mens analysen af familiernes oplevelser sætter familien og socialrådgiveren i en begrænset 'forhandlingsposition' som angår valget af indsats.

De fire familier, som udgør familieperspektivet på denne kommunes professionelle praksis, fortæller alle, at de konkrete ønsker til indsatser, som de selv fremlægger for socialrådgiverne i undersøgelsen, inddrages og får direkte betydning for den indsats, der efterfølgende iværksættes. Familiernes fortællinger om at have fundet det de selv har ønsket, kan som beskrevet hænge sammen med, at de familier, jeg har interviewet og fået adgang til gennem myndighedsafdelingen, har været fortrinsvis 'gode familier', hvis forståelse af egne problemer har været i harmoni med socialrådgiverens og andre professionelles forståelser. Disse fortrinsvist 'gode familie' rummer imidlertid én familie, som ikke har været klar over, at de har været genstand for en børnefaglig undersøgelse. Dette er påfaldende og fortæller, at niveauet for inddragelse og information til familien i den professionelle praksis ikke er højt.

Kapitel 9: Kommune B

9.1. Beskrivelse af kommunen

Kommune B udgør afhandlingens største kommune med et indbyggertal på omkring 50.000 (Økonomi og Indenrigsministeriet, 2015). I kommunens familieafdeling er socialrådgiverne organiseret i et modtagerteam bestående af fire socialrådgivere, et specialteam på tre socialrådgivere samt tre familierådgiverteams, som samlet udgør 19 socialrådgivere. Der er således i alt 26 socialrådgivere i afdelingen³⁹.

Modtagerteamet tager sig af indkomne underretninger og henvendelser og kan iværksætte en tidlig indsats⁴⁰, som eksempelvis § 11-forløb, eller træffe afgørelse om en børnefaglig undersøgelse. Denne afgørelse skal ifølge myndighedslederen træffes på baggrund af henvendelsen eller underretningen samt én samtale (med barnet eller familien, som henvendelsen omhandler). Såfremt modtagerteamet beslutter at igangsætte en undersøgelse, afholdes der et møde med familierådgiverteamet for at overlevere sagen og videregive de oplysninger og den viden, som modtagerteamet allerede har indsamlet. Socialrådgiverne er generelt glade for denne form for overlevering, hvor de fysisk mødes og kan spørge ind til og blive klogere på det barn og den familie som sagen omhandler.

Det virker rigtig fint, altså når de [socialrådgiverne fra modtagelsen] kommer og fremlægger [sagen] på teammødet. Der har vi [tidligere] fået leveret en sag lige på mailen om, altså inden de begyndte at komme ned til os på teammødet, der kunne man bare sidde og læse det, og så måske have en masse spørgsmål og så går tiden, og så glemmer man måske at sparre og spørge: 'Hvad er det lige for noget'. Og det har vi jo mulighed for nu når de fremlægger sagen, jamen spørge ind til det: 'Hvad var det lige med det, og har I tænkt på det, eller har forældrene sagt noget om det?' Ja, så det har faktisk været positivt. Og [modtagelsen] har også budt ind med når vi har lavet tragt-model og så videre (Naya, socialrådgiver)

Familierådgivningsteamene udarbejder herefter børnefaglige undersøgelser og handleplaner, de iværksætter eventuelle foranstaltninger og laver opfølgninger herpå. I kommune B er det således samme socialrådgiver, som udarbejder den børnefaglige

³⁹ Udover de 26 socialrådgivere er der ansat to studentermedhjælpere i afdelingen.

⁴⁰ Ved tidlig indsats skal forstås, at indsatser iværksættes før en eventuel børnefaglig undersøgelse iværksættes. *Tidlig* betyder dermed i denne sammenhæng tidlig i forhold til § 50.

undersøgelse, laver handleplanen samt iværksætter eventuelle foranstaltninger og følger op. Denne organisering giver mulighed for en høj grad af kontinuitet i sagsbehandlingen samt giver mulighed for, at familien, barnet og socialrådgiveren kan udvikle en relation til hinanden. Specialteamet arbejder med børn og unge med fysiske eller psykiske handicaps og udarbejder børnefaglige undersøgelser i tilknytning til denne gruppe børn.

Socialrådgiverne i kommune B har gennemsnitligt 45 sager hver, hvoraf hvert barn er lig med én sag, og ligesom kommune A har socialrådgiverne dermed et højere sagstal, end det der anbefales af Dansk Socialrådgiverforening på mellem 25 og 35 sager per socialrådgiver (Dansk Socialrådgiverforening, 2015a).

I kommune B arbejder socialrådgiverne ud fra ICS, samt med journaliseringssystemet DUBU. Kommunens socialrådgivere skal udarbejde de børnefaglige undersøgelser ud fra ICS-modellens tragtmodel, fremsende et specifikt introbrev til samtlige familier, strukturere undersøgelsesforløbets tidsperiode samt i undersøgelsen anvende dialogmøder⁴¹ frem for skriftlige udtalelser fra fagfolk. De børnefaglige undersøgelser planlægges alle på møder med tilstedeværelse af en socialfaglig koordinator. På tidspunktet for de i kommunen afholdte fokusgruppeinterviews tilstræbtes det, at socialrådgiverne udarbejdede én børnefaglig undersøgelse ad gangen, således at hver undersøgelse strækker sig over en relativ kort tidsperiode.

9.2. Den børnefaglige undersøgelse i kommune B

I kommune B tager socialrådgivernes undersøgelsesarbejde udgangspunkt i formaliserede, faglige tilgange, som understøttes af kommunens organisatoriske strukturer. De faglige tilgange har stor betydning for udfoldelsen af indsamlings- og refleksionspraksisserne, og derfor tager denne analyse blandt andet udgangspunkt i de faglige tilgange. I analyserne af praksisernes udfoldelse i kommune B beskæftiger jeg mig derfor først og fremmest med afdelingens metoder, og med hvordan disse fastholdes i det daglige arbejde, og hvilken betydning de har for, hvordan socialrådgiverne helt konkret indsamler og reflekterer over viden.

Herefter vil jeg analysere familiers oplevelser af undersøgelsen, med baggrund i socialrådgiverne konkrete indsamlings- og refleksionspraksisser i den børnefaglige undersøgelse i kommune B.

⁴¹ Dialogmøder er møder, hvor både familie, socialrådgiver og andre relevante fagfolk deltager.

9.2.1. Indsamlingspraksis: Metoder og modeller for indsamling

I kommunen udarbejdes de børnefaglige undersøgelser på baggrund af en yderst stram struktur, som opretholdes og understøtter arbejdet med undersøgelserne, blandt andet fordi socialrådgiverne ikke sidder alene med udarbejdelsen af undersøgelserne, men bliver 'holdt i hånden' og støttet i arbejdet med de obligatoriske, faglige tilgange. Understøttelsen af de faglige tilgange i arbejdet er strukturelt og organisatorisk forankret i afdelingen, som eksempelvis udligning af tilgange og metodiske værktøjer afdelingens teams imellem, bevidste overlap (i tid og rum) mellem teams, og så videre. De mest betydningsfulde tilgange i arbejdet med undersøgelserne betegnes af socialrådgiverne som 'tragtmodellen', ICS-metoden og 'dialogmødet', og disse tilgange relaterer sig til socialrådgivernes indsamlings- og refleksionspraksisser på forskellige måder.

9.2.1.1. Tragtmodellen og ICS-metoden

Både modtagerteamet, som behandler underretninger, og familierådgiverteamene, som udarbejder undersøgelser, arbejder efter samme såkaldte tragtmodel, som er udviklet af kommunen selv, og som ifølge socialrådgiverne fungerer godt som supplement til ICS-metoden, som afdelingen benytter som teoretisk redskab i undersøgelsesarbejdet. Både tragtmodel og ICS-metode benyttes som redskaber, der afgrænser og målsætter socialrådgiverens indsamlings- og refleksionspraksisser. Tragtmodellen går ud på, at socialrådgiverne *'i starten har en overordnet problemstilling, hvor vi i løbet af samtalen [på et møde mellem socialrådgiverne] får tragtet os ind til, hvad drejer det her sig om og hvad er sagens kerne'* (Sofie, socialrådgiver). Tragtmodellen fungerer som et fælles arbejdsredskab, som socialrådgivere fra både modtager- og familierådgiverteams benytter, og dette understøttes organisatorisk i den måde, hvorpå sagerne overleveres fra modtagerteam til familierådgiverteam.

Det er sådan, at når modtagerteamet modtager, eksempelvis en underretning, og samtalerne fører til, at der skal udarbejdes en børnefaglig undersøgelse, så vil de som udgangspunkt sidde med på de teammøder nede ved os, når vi har dem en gang i ugen. Så på den måde er der et godt flow og en god dialog mellem modtagerteamet og os [i familierådgiverteamet]. Så man faktisk oplever denne her samhørighed og at man har fælles fodfæste (Sofie, socialrådgiver)

Så er de jo opmærksomme på oppe i modtagertemaet, at når der indgår en underretning, og de har underretningssamtalen, at de sørger for, at forløbet ikke bliver alt for langt. Hvor de før har haft flere samtaler er de opmærksomme på nu, at de bare har én og får den sendt videre

til os. Så familierne heller ikke får en for tæt tilknytning til dem eller hvad man nu skal sige. Så den bliver sendt videre i systemet hurtigst muligt, så vi også har lidt tid. For vi træffer jo en afgørelse i forhold til en § 50, så vi har så meget tid som muligt til at lave denne her undersøgelse nede hos os (Julie, socialrådgiver)

Også for, at familien ikke skal gentage det, som de har sagt en gang. Så kommer vi ud som rådgivere nede i teamet og siger at de skal besvare de samme spørgsmål igen. Det er træls for dem (Camilla, socialrådgiver).

Ved overleveringen af sager mødes den socialrådgiver, som har haft det indledende forløb med familien, med socialrådgivere fra et familierådgiverteam. Til dette møde bliver sagen gennemgået og fokus skærpet gennem en problembaseret tænkning, der udmunder i en konkret problemformulering, som herefter bliver retningsgivende for socialrådgiverens arbejde i undersøgelsen. Denne overlevering gør, at de socialrådgivere, der i forvejen har viden om barnet og familien fra kontakten i modtagerteamet, kan videregive disse informationer, samt at socialrådgiverne kan dele den viden, der allerede på dette tidlige tidspunkt er til stede fra underretninger, underretningssamtaler med familien, eller fra familiens egen henvendelse. Prioriteringen af sagsoverleveringerne gør ifølge socialrådgiverne, at viden ikke går tabt i en sagsoverlevering på mail eller i korridoren, og at den socialrådgiver, der skal udarbejde undersøgelsen, får det bedst mulige udgangspunkt. Socialrådgiverne fortæller, at de synes, overgangen fra modtager- til familierådgiverteam er hensigtsmæssig, og giver fælles retning for undersøgelsesarbejdet på tværs af team.

Målet med tragtmodellen er at begrænse omfanget af de børnefaglige undersøgelser, både undersøgelsen som fysisk dokument, men også den tid, som socialrådgiverne bruger på udarbejdelsen af dem. Ved at opstille en konkret problemformulering for undersøgelsen målsættes den, og socialrådgiverens fokus i undersøgelsen skærpes og overskueliggøres. Nedenstående citatuddrag illustrerer, hvordan tragtmodellen har til hensigt at fastsætte og skærpe socialrådgivernes undersøgelsesfokus gennem en problemformulering:

Du sagde på et tidspunkt noget med en tragtmodel, hvad er det? (Interviewer)

Ja. Det er den model som ligger i ICS-metoden, hvor man finder frem til en problemformulering. Så vi starter med at sagen bliver fremlagt af den, som kommer med sagen oppe fra modtagerenheden. Og der bliver skrevet risikofaktorer op og teamet har mulighed for at stille

spørgsmål indtil: 'hvad med det der og hvordan har du oplevet det der?' Så alle risikofaktorerne bliver stillet op. Så bagefter tager man dem så lidt mere sammen, så det er de bekymringer og undringer vi har, i forhold til sagen. Der er jo mange man kan samle sammen af de der risikofaktorer. Så har vi undringer og bekymringer og ud fra dem, der laver vi en problemformulering (Elisabeth, socialrådgiver og faglig koordinator)

Og når du siger problemformulering, hvad er det så? (Interviewer)

Det kan være hvilken betydning har mors... psykologiske udfordringer for Hans' velfærd, for eksempel (...) *Det som man kan bruge tragtmødelten til, det er at sikre, at man ikke undersøger mere end formålet tilsiger.* Der går vi så ind og fjerner de områder af barnets behov som der ikke er nogen bekymringer for. Og de områder dem undersøger vi ikke på medmindre selvfølgelig, at der i forløbet opstår en eller anden bekymring for noget. Men prøver at holde os fast på, at vi skal undersøge noget omkring det her, det her og det her. Så nede i netværket og lokalsamfundet der piller vi også fra, hvad for nogle som er nødvendige. Vi skal ikke undersøge boligforholdene, hvis ikke det fremgår af det tidligere materiale, at der er bekymring for det, for eksempel. Så fjerner vi alle de områder, som vi ikke skal undersøge. Når vi så har gjort det, så lister vi op, hvem vi skal tale med. Og laver en tidslinje for, hvem vi skal tale med hvornår (Elisabeth, socialrådgiver og faglig koordinator; min kursivering)

Men også at man konkret ved, hvad man skal undersøge. Når vi går fra teammøderne har vi en problemformulering og så ved vi lige ... jeg ved lige nøjagtigt hvad jeg skal have fokus på. For ellers bliver det bare alt for stort. Men det gør det jo også nemmere, når jeg begynder at lave analyse og vurdering, fordi jeg kan holde det op imod den problemformulering vi har lavet, og så kan jeg se, om jeg har gjort hvad jeg skulle. Og har jeg undersøgt det jeg skulle? Så det synes jeg helt klart er den største fordel (Camilla, socialrådgiver)

Som citatuddraget skildrer, er tragtmødelten med til at sætte mål for undersøgelsen, så den bliver mulig at afslutte, og ikke bliver for omfangsrig. Den problemfokuserede undersøgelse synes at give socialrådgiverne en større sikkerhed i forhold til at have undersøgt 'det de skulle', set i forhold til undersøgelsens konkrete problemformulering. Af citatuddraget fremgår, at der er en stor opmærksomhed omkring det, at undersøgelserne fokuseres og skærpes gennem problemformuleringen, så social-

rådgiverne ikke undersøger mere end formålet tilsiger (jævnfør afsnit: '2.2.1.1. Undersøgelsen). Struktureringen af undersøgelser på baggrund af tragtmødelten kan umiddelbart fremstå som rigid og potentielt ufølsom over for nødvendige justeringer undervejs. Den faglige koordinator fortæller imidlertid, at problemformuleringer kan ændres eller udvides, hvis socialrådgiveren i løbet af undersøgelsesarbejdet finder dette nødvendigt.

Tragtmødelten, der agerer 'overgangsmodel' mellem modtagelsesteam og familie-team suppleres af ICS-metoden, som understøtter, fagligt funderer og viderefører den undersøgelsesstruktur, som påbegyndtes med tragtmødelten. Socialrådgiverne fortæller, at både tragtmødelten og ICS-metoden har til formål at indkredse og skærpe undersøgelsens fokus, så man som socialrådgiver ikke skal undersøge alt, men kun generere viden med direkte relevans for den konkrete problemformulering, der udarbejdes i undersøgelsens start. Når ICS-metoden inddrages i undersøgelsesarbejdet, inddrages også den faglige tilgang, som metoden rummer, og som socialrådgiverne dermed skal fundere deres arbejde i.

Når undersøgelsen planlægges i henhold til ICS-metoden, tager socialrådgiverne udgangspunkt i den viden, der er tilgængelig på dette tidlige tidspunkt i forløbet. Der kan være tale om viden fra en eller flere underretninger, viden fra en henvendelse fra familien selv, og som udgangspunkt altid viden fra en samtale mellem familien og socialrådgiveren. Ud fra denne kombination af viden, og med baggrund i ICS-metoden, træffer socialrådgiveren en række valg og fravalg om, hvad og hvor meget undersøgelsen skal fokusere på, og socialrådgiverne er fælles om at vælge til og fra i forhold til undersøgelsens omfang og fokus. Som Elisabeth fortæller i ovenstående, benytter afdelingen de metodiske værktøjer til opstilling af problemformulering(er), som skærper undersøgelsens fokus. Netop dette med at undersøge på baggrund af en eller flere problemformuleringer oplever socialrådgiverne som retningssættende samt grænsesættende for undersøgelsen. De bliver skarpe på, hvad der skal undersøges, og dermed hvilken viden dette kræver (hvilke professionelle skal inviteres til at afgive viden), og hvad skal møderne med familien omhandle, og ikke mindst hvornår der er tilstrækkelig viden til at besvare problemformuleringen og dermed afslutte undersøgelsen. Brugen af problemformuleringer som strukturerende for udarbejdelsen af undersøgelser gør socialrådgiverne målbevidste i forhold til, hvilken viden, der indhentes, og hvilke aktører (udover familien), der involveres, i indsamlingspraksissen (jævnfør Egelund (1997), der beskriver processerne omkring indsamlingen af viden som eliminerende og præciserende i forhold til undersøgelsen problemstillinger). Socialrådgiverne fortæller, at de undersøgelser, som de gennemførte, inden de implementerede de nye metoder, ofte var svære at afgrænse, fordi de kunne indeholde oplysninger om alt muligt, og ofte blev omfangsrige både indholdsmæssigt og tidsmæssigt. De fortæller desuden, hvordan de i dag, via de nye tilgange,

opsætter rammer for de samtaler, de har med familien i undersøgelsen. Herved bliver de mere konkrete og målbevidste i deres kommunikation med familierne samt er bedre i stand til at vurdere, hvornår den viden, der genereres er relevant i forhold til den konkrete undersøgelses problemformulering.

På den måde kan man også bedre sige: 'Jeg hører hvad du siger i forhold til jeres bolig, men det er altså ikke relevant. Det er simpelthen ikke relevant lige nu, i forhold til det vi snakker om'. Så er det mere ordentligt at runde af, hvor førhen når man lavede undersøgelse, så kunne man altså godt lige bruge den første halve time på at snakke om alt (...) 'Ja det er også vigtigt, og hold da op, huset har engang været gult! Nej, nu skal du da også'. Så der skrev vi og skrev vi (Sofie, socialrådgiver)

Og alt det, der blev snakket om, det kom jo med [i undersøgelsen] (Julie, socialrådgiver)

Jeg synes i hvert fald, at det er meget rart, at der bliver lavet en problemformulering. At den afgrænser, hvad vi præcist skal undersøge. Man bliver meget mere skarp på det i forhold til tidligere, hvor man bare har undersøgt alle punkter (Naya, socialrådgiver)

De [familien] ved også, hvad er det, vi skal undersøge. Tidligere der skulle man bare lave en børnefaglig undersøgelse, og så kan man godt forstå, hvis de tænker: 'Gud, nu skal de undersøge alt omkring os'. Nu her der ved de, at det er dét her, der er problemformuleringen, og at det er dét her, som bekymrer os. Og det er det, som vi skal snakke om. Så det bliver lidt mere ... (Elisabeth, faglig koordinator og socialrådgiver)

Jeg tror, at *vi betragtede undersøgelsen som noget udtømmende, egentlig*. Vi skulle bare undersøge alt. Det [undersøgelsen] kunne sagtens være på 30 sider for vi skulle bare være sikker på at spørge ind til alt (Naya, socialrådgiver; min kursivering)

For socialrådgiverne betyder afgrænsningen af undersøgelserne, at de bliver overskuelige at lave, og at de undersøgelse, man laver, føles dækkende, grundige eller med socialrådgivernes egne ord 'ordentlige', på trods af at der ikke er spurgt ind til alle forhold i alle afkroge af familiens liv. Det er nemmere at komme ordentligt rundt i en undersøgelse, hvis det er klart defineret, hvilke vurderinger man skal kunne foretage på baggrund af den, og dermed hvilken viden, den skal indeholde. Med

de fokuserede, børnefaglige undersøgelser følger en tro på, at de undersøgelser, man laver, er af en ordentlig kvalitet, idet man nu har tid og mulighed for 'at komme helt omkring', fordi undersøgelserne 'kun' indeholder den viden, de skal (og ikke mere) for at kunne danne grundlag for de socialfaglige vurderinger, som problemformuleringen fordrer.

Socialrådgiverne er af den forståelse, at det skærpede undersøgelsesfokus, som følger med ICS-metodens problemorienterede tilgang, også har positive effekter hos familierne. Det er særligt det, at socialrådgiverne nu deler undersøgelsesværktøjerne såvel som deres bekymringer og bevæggrunde med familierne, der gør forskellen. Socialrådgiverne forestiller sig, at det dermed bliver klart for familien, hvad socialrådgiverens bekymringer omhandler, at bekymringerne sjældent omhandler alt omkring barn og familie, men oftest et konkretiseret og afgrænset område. På den måde illustreres også, at der er områder, som fungerer, og hvor familien har ressourcer og kompetencer. Afgrænsningen af 'problemområder' gør, at der også synliggøres områder som er velfungerende og hvor familien gør det tilstrækkeligt godt. Socialrådgiverne fortæller, at de nu, qua de nye undersøgelsesmetoder, oplever, at familierne ikke nærer samme frygt for undersøgelsen og dens konklusioner.

9.2.1.2. At organisere sig til tid og proces

I afdelingen har man organiseret sig sådan, at socialrådgiverne i udgangspunktet kun udarbejder én børnefaglig undersøgelse ad gangen. Dette giver ro til fordybelse, men kræver friholdelse fra andre opgaver. Socialrådgiverne fortæller, at der i alle undersøgelser bliver lagt en minutiøs plan for undersøgelsens forløb, og at denne plan laves i at samarbejde mellem den socialrådgiver, der skal forestå undersøgelsen, og den faglige koordinator. Planen består af en skemalægning af undersøgelsen, der kronologisk skildrer antal møder, mødedeltagere, samtaler, deadlines, såvel som indholdet af samtaler; altså hvad der gennem undersøgelsen skal samles viden om. Slagplanen fungerer som socialrådgiverens og familiens fælles oversigt over forløbet. Langt de fleste socialrådgivere oplever oversigten som en hjælp for både dem selv og familien, som en måde at gøre undersøgelsesarbejdet overskueligt og tilgængeligt på.

Det giver altså også en anden struktur i ens arbejde at vi på teammøde sammen med Elisabeth [den faglige koordinator] kan sidde og sige, at det er de her dage at man gerne vil gøre det her, og at det er de her dage at jeg gerne vil gøre det her. Så når man kommer tilbage fra teammødet, så blokerer man ens kalender, og siger, at nu ved jeg, at om en uge så skal jeg gå i gang med at holde møde med far og mor, og så kan jeg skrive til dem dagen efter. Så får man det gjort på en anden

måde og man føler sig ikke tvunget til også lige at forholde sig til alle de andre opgaver som også ligger i ens mailbox eller på ens skrivebord. Så det giver også en anden ro (Julie, socialrådgiver)

Ved en fælles konference fortæller lederen af myndighedsafdelingen, at denne måde at strukturere den børnefaglige undersøgelse på er meget styret, både tidsmæssigt og socialfagligt, men at dette er helt bevidst. Samme leder fortæller, at hun oplever, at styringen understøtter socialrådgivernes faglighed og formår at sætte deres viden i spil på en frugtbar måde. Struktureringen tager dog tid, og afdelingen har et højt timeforbrug på møder, men oplevelserne er, både hos lederen, de faglige koordinører og socialrådgiverene, at struktureringen frigiver tid og ikke mindst overskud hos socialrådgiverne i den sidste ende.

Den målstyring af indsamlingspraksisserne, som følger med problemformuleringen og ICS-tilgangen, fremstilles dermed meget positivt af socialrådgiverne gennem de fokusgruppeinterviews, vi afholder i kommunen - særligt i kraft af den 'sikkerhed', som metoderne i nogen grad forsyner socialrådgiverne med i undersøgelsesarbejdet, et arbejde som netop er kendetegnet ved faglig usikkerhed (Sørensen, 2016).

9.2.1.3. Dialogmødet

Når undersøgelsen er skemalagt og struktureret med baggrund i tragtmodellen og ICS-metoden, skal den ønskede viden genereres gennem såkaldte 'dialogmøder'. Dialogmøderne fungerer som ramme for indsamlingspraksisserne, hvor alle undersøgelsens forskellige aktører, både socialrådgiver, familie og eventuelle professionelle, placeres omkring samme bord. Dette giver alle aktører mulighed for at deltage i de samtaler og drøftelser, der udfolder sig.

Dialogmødet er udviklet af kommunen selv og har til hensigt at erstatte den indhentning af skriftlige udtalelser og oplysninger fra forskellige professionelle, som før optog en stor del af socialrådgivernes tid. Dialogmøderne har ændret den måde, hvorpå socialrådgiverne indsamler viden på, særlig den professionelle viden der nu (også) indsamles gennem dialog og med familiens tilstedeværelse. Dialogmødet har ændret ved mange forhold knyttet til socialrådgivernes praksis, blandt andet kræver det, at socialrådgiverene tager familien under armen i alle dele af indsamlingspraksisserne, og dette mener socialrådgiverne har affødt en mere aktiv socialrådgiverrolle:

Vi holder dialogmøder i stedet for at anmode om en skriftelig udtalelse. Dialogmødet kan være et møde med skolen, hvor skolen sidder med, øvrige rådgivere fra jobcentre, såfremt det er nødvendigt i for-

hold til familien, familien selv og andre professionelle (Sofie, socialrådgiver)

I vores gamle skabelon var rådgiverne jo faktisk fraværende. Man stod udenfor og kiggede ind og hentede oplysninger og satte ind, og så prøvede at lave en vurdering på det. Men man var ikke, man tænkte ikke sig selv ind som en aktiv del som påvirkede familien og påvirkede oplysningerne. Fordi vi sendte jo skriftlige, vi hentede skriftlige udtalelser, og så var det jo op til afsender hvad vi skulle modtage. Nu der går vi jo aktivt ind og i dialog når vi laver undersøgelsen, og påvirker også (Gudrun, socialrådgiver og faglig koordinator)

Det fungerer helt vildt godt at have dialogmøder. Godt nok skal vi skrive mere og der kan være mere vi misforstår. Men det giver en helt anden fornemmelse for barnet og den unge. Også at skolen på et meget tidligere tidspunkt føler sig inddraget og kan byde ind allerede der og sige: 'jamen vi vil gerne være med til handleplansmøder til det videre forløb'. Og det er ikke så, altså man kommer ind og der er en anden ro omkring familierne (Julie, socialrådgiver)

Og allerede der går erkendelsesprocessen også i gang i forhold til forældrene (...) Også det at de [familien] er med så er man allerede i gang med en proces så undersøgelsen bliver en proces i stedet for, at vi sidder og skriver, at så går processen i gang når undersøgelsen er færdig. Så de er ligesom inddraget hele vejen (Camilla, socialrådgiver)

På dialogmødet skal socialrådgiverne indsamle viden og sætte de forskellige mødedeltageres viden i spil, i forhold til undersøgelsens konkrete problemformulering. På den måde kan dialogmødet erstatte den viden, som socialrådgiverne før indhentede skriftligt via mailkorrespondancer med forskellige professionelle. Familien er så vidt muligt altid med til dialogmødet (eller dialogmøderne, for der afholdes ofte flere i hver undersøgelse) og bliver dermed inddraget i vidensindsamlingen og -udvekslingen. Når familierne er til stede i alle dele af indsamlingspraksisserne, får de mulighed for at overvære og også spørge ind til den viden, som indsamles fra forskellige aktører. Dermed minimeres risikoen for, at de overraskes negativt, når de får undersøgelsen til gennemsyn, og socialrådgiverne fortæller også, at dialogmøderne skaber ejerfornemmelse hos familierne, fordi de er med som den gennemgående aktør i undersøgelsen om deres barn. Ifølge socialrådgiverne, synes dialogmødet desuden at øge samarbejdet, velviljen og forståelsen de forskellige aktører imellem og dermed bidrage positivt til eventuelle samarbejder efterfølgende.

Citatuddraget illustrerer, at socialrådgiverne oplever, at de gennem dialogmøderne opnår en mere aktiv rolle i undersøgelsen end tilfældet var, da man indsamlede viden via skriftlige udtalelser fra professionelle. Socialrådgiverne omtaler denne 'nye' og aktive rolle som positiv, men mener også, at det kræver mere af dem. Gennem dialogmøderne mener socialrådgiverne endvidere, at der i højere grad skabes en processuel undersøgelse for familien, hvilket giver bedre mulighed for en erkendelsesproces, idet familien er medvirkende i alle de sammenhænge, hvor der deles, indsamles og 'forhandles' viden om dem. Forhandlingsrummet illustrerer, hvordan der i kommune B er tale om undersøgelsesprocesser, hvor forskellige aktøres viden i udgangspunktet ikke fremstår hierarkiseret.

I dialogmødet omtales viden ikke som noget, man indsamler, men som noget man 'skaber', hvilket både socialrådgiver, familie og professionelle medvirket til. I afdelingen har man besluttet, at man i udgangspunktet ikke anmoder om viden fra professionelle skriftligt, men at indsamlingen og udvekslingen af viden foregår mundtligt mellem undersøgelsens forskellige aktører på dialogmødet (og dokumenteres skriftligt af socialrådgiveren). Dette muliggør, at de forskellige aktører kan forhandle forståelser (og viden) med hinanden. Herudover har socialrådgiveren samtaler med familien og barnet uden deltagelse af professionelle. Socialrådgivernes udfoldelser af indsamlingspraksisserne gør, at viden kan 'forhandles' frem og tilbage mellem aktørerne på dialogmødet. Dette ses blandt andet i socialrådgivernes forståelse af den familie og de problemer, som de skildrer i den børnefaglige undersøgelse, og som betragtes som et 'øjebliksbillede' af familien og deres aktuelle udfordringer:

[Tidligere] havde man kun ét skud i bøssen. Altså, man havde én chance til at afdække sandheden om familien og så skulle man jo bare vide alt. Fordi det var nu den undersøgelse der gjaldt (Gudrun, socialrådgiver og faglig koordinator)

Det der med ikke at gøre os til dommere over sandheden, men ligesom skrive, at det kunne se ud som om, og ja det kunne være rigtig nok, og det kunne tænkes at, og det kunne ses at. Og det giver også rigtig god mening for familierne, i stedet for at vi bare sidder og siger: 'Jamen sådan er det bare!'. For vi har trods alt kun kendt dem i to til tre måneder (Camilla, socialrådgiver)

Jeg tænker også ordentlighed i forhold til, som Camilla siger, det der med, at: 'det kan se ud på den her måde, og det kan være på den her måde'. Sådan så det ikke bliver: 'jamen jeg vurderer, at det er sådan det er, og så har du bare af at rette ind efter denne her lille kasse jeg

har lavet'. Der tænker jeg, at der er vi blevet meget bedre til at sige, at det kan være på denne her måde, men det kan også være på den her måde (...) Vi kommer ind og er der i et øjebliksbillede og er der to måneder og så skal vi vurdere, hvorvidt de skal have støtte eller ej. Så jeg tænker, at det passer meget godt med, at det er sådan det er. At det er ydmyghed vi kommer med (Julie, socialrådgiver)

Ikke at vi vurderer mindre og ikke at vi er mindre myndige. For vi vurderer også, men det gør vi ud fra nogle antagelser og hypoteser som vi har dannet os, og ikke en overordnet sandhed (Sofie, socialrådgiver)

Socialrådgiverne fortæller, hvordan de tidligere havde forståelsen af, at man i den børnefaglige undersøgelse kunne finde frem til en form for endegyldig sandhed om familien, hvilket de anså som nødvendig for at iværksætte den rette indsats. I dag fortæller socialrådgiverne, at de forstår den viden, de generer i undersøgelsesarbejdet, som *'et øjebliksbillede af en umiddelbar problemstilling som er i familien'* (Sofie, Socialrådgiver). Socialrådgivernes betragter i dag den viden, de indsamler og lægger til grund for undersøgelsens vurderinger som flygtig og knyttet til specifikke kontekster. Socialrådgiverne ser deres opgave i vidensindsamlingen som det, at skulle belyse en konkret problemstilling, hypotese eller bekymring og ikke belyse og indsamle viden om familien generelt. Indsamlingen af viden sker på dialogmøder, som sætter undersøgelsens forskellige aktører sammen, hvori viden bliver gjort forhandlingsbar og som dermed ikke (i udgangspunktet) hierarkiserer mellem forskellige aktørers viden i undersøgelsen.

9.2.2. Tilgængenes betydning for kommunikation

De forskellige modeller og metoder informerer og rammesætter socialrådgivernes fokus og faglige interesse i arbejdet med de børnefaglige undersøgelser. Tragtmodellen og ICS-metoden begrænser undersøgelsens fokus og overskueliggør den, blandt andet gennem en problemformulering, så undersøgelserne kan afsluttes på en fyldestgørende og fagligt tilfredsstillende måde for socialrådgiveren, uden at undersøgelserne, i socialrådgivernes optik, fremstår hverken massive eller mangelfulde i den viden, de lægger til grund. Herefter sætter dialogmødet bestemte rammer for indsamlingen af viden, idet viden her bliver gjort til genstand for forhandling og således betragtes som noget dynamisk og kontekstuel.

Udfoldelsen af de forskellige tilgange sætter stramme strukturer for undersøgelsen og fastsætter de fleste forhold, lige fra undersøgelsens fokus (eksempelvis udtrykt gennem en problemformulering eller en konkret bekymring) til hvem der skal ind-

samles viden fra, hvor mange møder/samtaler der skal afholdes, hvornår undersøgelsen er færdig, og ikke mindst hvilken socialfaglig ramme der skal begrunde og informere socialrådgiverens undersøgelsesarbejde. Tilgangene er dermed af stor betydning for socialrådgiverens konkrete arbejde i undersøgelsen. Dette afspejles i det, socialrådgiveren interesserer sig for, og i de konkrete spørgsmål, socialrådgiveren stiller familien og de professionelle. Undersøgelsesarbejdet tager afsæt i den stramme struktur og rammesætning, som tilgangene fordrer, og bliver dermed målrettet og formålsorientet. Dette muliggør, at socialrådgiverne kan være 'transparente' over for familierne og kan dele deres faglige tanker og bekymringer med familien fra undersøgelsens start og gennem hele forløbet. I det empiriske materiale taler socialrådgiverne om, at de nye faglige tilgange understøtter deres 'ordentlighed' som socialrådgivere, idet de nu er bevidste om, hvilke problemformuleringer, der informerer dem. Dette, fortæller de, gør dem i stand til at dele information med familierne. Om hvad 'ordentligheden' indebærer, fortæller socialrådgiverne, at det handler om:

at man i sin myndighed deler sine tanker, siger højt, hvad det er du tænker, og hvorfor tænker du det. At du inddrager familierne i hele den her proces, det er virkelig for mig at være ordentlig myndighedsrådgiver. Fordi så er jeg nemlig ikke en myndighed der: 'så, nu kommer jeg og banker dig ned i hovedet og tager dit barn'. Nej, jeg bekymrer mig, og det gør jeg fordi sådan og sådan og sådan, og det kan vi jo sammen løse, for det er jo familierne som skal have redskaberne til at løse det her selv. 'Jeg skal ikke løse det for jer'. Så det er jo også vigtigt at de er en del af den her proces. Det er i høj grad min ordentlighed (Sofie, socialrådgiver)

Og få snakket om deres bekymring og så at give en hurtig miniuddannelse i, hvad vil det sige og have en sag i socialforvaltningen. Jeg synes, at vi i modtagerteamet har en kæmpe opgave i at klæde borgerne på i forhold til: 'hvad kan du forvente af os, hvad forventer vi af dig', hvad er sagsgangen og hvad er det vi undersøger og hvad er det vi kan hjælpe med i sidste ende. Og hvad er formålet med det. Gør rigtig meget ud af at sige til borgerne, at det er dem der ved mest om eget liv, og vi ikke går med bagtanker, eller handler bag om ryggen på dem, og de deltager i alle møder, og at det handler om, at vi skal finde ud af, hvor de er rigtig stærke, og så skal vi hjælpe dem til at blive endnu stærkere, der hvor det er svært. Simpelthen gøre det så nede på jorden som muligt, men samtidig også oplyse dem. Hvis det er en meget alvorlig underretning, så fortæller jeg jo også om, hvad kan konsekvenserne være, hvis ikke de samarbejder. At det kan betyde, at der kan

komme sanktioner og det kan betyde i sidste ende, at vi skal overveje anbringelse af barnet. Jo bedre vi oplyser borgerne jo mere er de inddraget i deres egen sag (Gudrun, socialrådgiver og faglig koordinator)

I citatuddraget illustreres, at det at have implementerede tilgange, der fagligt funderer praksissen, og som afgrænser og sætter mål, medvirker til, at det bliver muligt for socialrådgiverne at dele og være transparente i deres bekymringer og være tydelige i deres informationer til familien, både omkring positive såvel som negative informationer. Hermed bliver familien, på godt og ondt, inddraget i de bekymringer, der ligger til grund for undersøgelsen, og ikke først inddraget heri ved undersøgelsen afslutning som del af partshøringen.

9.2.3. Formaliseret faglig sparring

Når undersøgelsens fokus er skåret til og afgrænset ved hjælp af tragtmødel og ICS-metoden, og når dialogmøderne og samtalerne med barn og familie har genereret den viden, som undersøgelsen søger at indhente, påbegynder socialrådgiveren de socialfaglige refleksioner på baggrund af den indsamlede viden. I praksissen kan der dog ikke skelnes helt skarpt mellem indsamlings- og refleksionspraksisser, idet socialrådgiverens socialfaglige refleksioner også kan sættes i spil på dialogmøderne qua de 'forhandlingsmuligheder', som dialogmøder (som del af indsamlingspraksissen) rummer. Det er imidlertid efter indsamlingen af viden, at socialrådgiveren skal udarbejde undersøgelsens analyser og vurderinger, og det er her, socialrådgiverens socialfaglige viden skal spille ind i undersøgelsens forhåndenværende viden - med udgangspunkt i den optik, som de formelle faglige tilgange fordrer.

I afdelingen er der faste teammøder, hvori en stor del af tiden bruges på de refleksioner, som danner grundlag for undersøgelsernes analyser, og de vurderinger, der foretages på denne baggrund. Socialrådgiverne fortæller, at de - ligesom i planlægningsfasen af undersøgelsen - også er fælles om meget af det reflekterende arbejde i undersøgelserne, og at dette foregår på teammøder, hvor hele teamet kommer med faglige input og perspektiver på de konkrete undersøgelser:

Nu der er alle engageret i en faglig drøftelse omkring sagen, når den kommer ned til fordeling. Alle byder ind med, hvad der er relevant, man laver fælles analyser og fælles drøftelser omkring det. Man går derfra med en fast plan for, hvor skal undersøgelsen hen, hvordan skal den se ud, hvordan skal den designes, hvor skal jeg hen, hvem skal jeg snakke med. Så der er en helt anden gejst omkring det. Man er ikke ensom i det på samme måde som før. Og så tror jeg, at så giver det nok noget overskud til, at man kan byde ind på nogle andre opgaver

også eller hjælpe en kollega fordi man er pludselig ikke så alene i sin egen sags tanker længere. Det er i hvert fald det jeg hører med at når man har fået en sag, at man er bare helt anderledes klædt på og det er en overskuelig opgave. Hvor før der var det bare ahh (Gudrun, socialrådgiver og faglig koordinator)

Før gik vi meget i stå. Det var der i hvert fald mange der gjorde ved analysen. Der havde vi skrevet det hele ind, og så er der en analyse. Så tror jeg man kunne have en tendens til at tænke: 'nå men jeg har jo fire måneder vi har jo rigtig god tid. Så lad os bare lade den ligge lidt og så tage noget andet'. Så lige pludselig så bliver den bare skubbet længere og længere væk. Og familien bliver jo ligeledes skrubbet væk i forhold til deres proces. Det der med ligesom at føle, at have været med i processen, og så ligesom have lidt mere føling med familien om, hvad det handler om og sådan noget. Hvor før der havde jeg meget mere tendens til måske lige at finde nogle teorier der lige kunne passe på, og så bare bruge dem agtigt. Det lød firkantet sagt. Hvor nu synes jeg, at jeg har meget mere føling med analysen og meget mere føling med, hvad er det egentlig der rør sig i familien og sådan noget (Camilla, socialrådgiver)

Jeg tænker, at her kan man ikke sidde og putte sig med, at det gjorde vi også for ti år siden eller det er sådan vi plejer at gøre og, at der er en tryghed i at vi bare gør som vi plejer. Altså, man bliver forstyrret, og vi forstyrrer hinanden synes jeg (...) Og vi går rundt og snakker med hinanden om, hvad kan vi gøre og hvad kan vi ikke gøre, hvordan udvikler vi os, kan vi læse nogle bøger, så er der nogle der læser en artikel, prøv at se denne her. Altså, på den måde så er det det faglige der kommer i fokus (Gudrun, socialrådgiver og faglig koordinator)

Socialrådgiverne fortæller, at de før kunne opleve problemer, når de kom til analysearbejdet i undersøgelsen - al indhentet viden var indsat i undersøgelsesdokumentet, og så socialrådgiverne skulle 'bare lige' lave analysen, hvilket imidlertid kunne opleves som vanskeligt. Socialrådgiverne oplevede ikke altid den skriftligt indhentede viden frisk i erindringen, de kunne nemt miste 'følingen' med barn og familie, og man blev derfor mere tilbøjelig til at være ukritisk i forhold til relevansen af det faglige perspektiv, som man lod sig informere af i sine refleksioner. Aktuelt er den faglige tilgang lagt fast, og det er gennem denne fastlagte optik, socialrådgiverne *skal* foretage deres refleksioner. Herudover er en stor del af refleksionspraksisserne gjort fælles, og dette holder den faglige ensomhed fra døren samtidig med, at det

styrker de faglige refleksioner og dermed undersøgelsesernes analyser betydeligt gennem en øget perspektivering, mener socialrådgiverne.

9.2.4. Familiernes inddragelse i praksisserne

Analyserne af indsamlings- og refleksionspraksisserne viser, at familierne inddrages gennem samtaler, ligesom det var tilfældet i kommune A. I kommune B inddrages familierne yderligere gennem dialogmøder, som udgør den del af indsamlingspraksisserne som angår indsamlingen af blandt andet professionel viden. Familien inddrages dermed umiddelbart i flere dele af undersøgelsens udfoldelse i kommune B end i kommune A. At familierne inddrages i den del af vidensindsamlingen, der angår professionelle, medfører, at denne del af vidensindsamlingen gøres transparent for familien, men fortæller dog ikke nødvendigvis noget om, hvor stor indflydelse familien har på undersøgelsens fastsættelse af problemer eller i forhold til undersøgelsens vurderinger og eventuelle indsatser. Og det må bemærkes, at undersøgelsesernes problemformuleringer i reglen konstrueres af socialrådgiveren, eller socialrådgiverne i fællesskab, at dette sker på baggrund af den på det tidlige tidspunkt forhåndenværende viden, og at problemerne ikke nødvendigvis defineres *sammen med* eller *af* familien. Denne viden indeholder dog som udgangspunkt altid oplysninger fra samtaler med familien, fra familiens egen henvendelse eller fra en underretnings-samtale, såvel som fra eventuelle professionelle.

Analyserne giver det generelle billede, at udfoldelsen af praksisserne, rummer mulighed for at familien inddrages væsentligt i undersøgelsen – særligt i indsamlingspraksisserne. Både familiens tilstedeværelse på dialogmøder og socialrådgivernes inddragelse af familien i undersøgelsens bekymringsgrundlag samt afgrænsningen af dette understreger, at familien er en væsentlig aktør i indsamlingen af viden såvel som i dele af refleksionerne.

9.2.5. Delopsamling

Om indsamlings- og refleksionspraksisernes udfoldelse og familiens muligheder for inddragelse i praksisserne

I gennem ovenstående analyse af den professionelle praksis i kommune B kommer jeg frem til, at arbejdet med viden i afdelingen er karakteriseret af en stram styring med en begrænset frihed til selv at strukturere og planlægge undersøgelser samt bestemme, hvordan indsamlings- og refleksionspraksisserne udfoldes. Parton (2009) skriver i relation hertil, at en øget fokusering på indsamling og håndtering af information spiller en større og større rolle i den socialfaglige praksis med børn og familier på grund af indførelsen af ICT (informations - og kommunikationsteknologi som

eksempelvis ICS og DUBU), og at denne udvikling giver et smallere fokus i arbejdet (Parton, 2009:718), hvilket understøtter fundene i kommune B.

I kommune B er socialrådgiverne ikke alene om hverken de faglige drøftelser eller valg og fravalg af hvilken viden, der indsamles, og hvilket fagligt perspektiv, der benyttes i refleksionerne. De faglige koordinatore understøtter planlægningen af undersøgelsen gennem fastholdelsen af de forskellige tilgange i arbejdet. Disse tilgange er retningssættende, både for hvad der skal genereres viden om, og for hvilken faglig optik denne viden skal betragtes gennem.

Den måde, hvorpå de faglige tilgange benyttes, gør undersøgelserne målrettede, blandt andet gennem en problemformulering, som på et tidligt tidspunkt i undersøgelsen fastsættes af socialrådgiveren i samarbejde med dennes team. Fastsættelsen af problemformuleringen gør, at socialrådgiveren bliver bevidst om, hvilken viden der er relevant at indsamle i den konkrete undersøgelse, og hvilken viden, der ikke er relevant. Dette fokus retter undersøgelserne specifikt mod en eller flere problemstillinger/bekymringer, og socialrådgiverne kan dermed målrette deres undersøgelsesarbejde. Dette smalle undersøgelsesfokus deles ofte med familierne, som således bliver gjort opmærksomme på, hvilke forhold der er under lup, og dermed også hvilke forhold omkring barn og familie, som fungerer tilstrækkeligt, ligesom det italesatte fokus begrundes socialrådgiverens interesse og spørgsmål i undersøgelsen, for familien. De faglige tilgange gør også, at socialrådgiverne i højere grad formår at dele deres socialfaglige tanker, bekymringer og refleksioner med familierne løbende i undersøgelsesarbejdet, og igennem denne italesættelse kan de gøre undersøgelsen mere transparent og forudsigelig for dem, den angår. Udover at håndteringen af viden bliver mere gennemskuelig for de pågældende familier, som ved deres medvirken får mulighed for at udfordre den viden, der frembringes, gør disse faglige tilgange også, at særligt de faglige koordinatore potentielt kan opnå kontrol med, hvordan socialrådgiverne håndterer undersøgelsesarbejdet.

Det at der gennem en konkret problemformulering, opsættes et mål for den børnefaglige undersøgelse, giver socialrådgiveren retningslinjer for, hvilke former for viden der skal indsamles, hvornår vidensgrundlaget er tilstrækkeligt, og deres håndtering af viden bliver dermed meget styret. Styrede arbejdsprocesser rummer ikke kun muligheder for at skabe faglig sikkerhed hos socialrådgiverne (og i dette tilfælde transparens for familierne), men ifølge Liljegren og Parding (2010) også muligheder for, at organisationen kan føre tæt kontrol med, hvordan konkrete arbejdsprocesser foregår. De skriver:

Med ett byråkratiskt styrningssätt ingår också att verksamheten kontinuerligt följs upp. Uppföljningen handlar till stor del om att mäta re-

sultatet av insatserna för att på så sätt kunna se om verksamhetens mål har uppnåtts, och om så inte är fallet kan man identifiera var i arbetsprocessen detta har fallerat. De manualbaserade bedömnings och utvärderingsinstrumenten kan ses som exempel på denna strävan att kunna följa upp verksamheten. På detta sätt ska arbetsprocessen bli mer transparent, det vill säga de professionellas aktiviteter, eller avsaknad av sådana, blir tydliga (Liljegren & Parding, 2010:281)

I interviewet skildrer socialrådgiverne imidlertid ikke den stramme styring, den tætte opfølgning og understøttelse som (uønsket) kontrol eller styring, eller som noget, der virker begrænsende i deres arbejde med undersøgelserne. Derimod fortæller de, at de faglige tilgange - og ikke mindst styringen og understøttelsen af dem - i kraft af den fælles strukturering og planlægning af alle undersøgelser med den faglige koordinator ved bordenden faktisk virker fagligt befordrende og tilfredsstillende.

I sin ph.d.-afhandling om metoder i den børnefaglige undersøgelse finder Sørensen (2016) også, at *'socialarbejderne til en vis grad gerne vil have støttende rammer til at arbejde ud fra. Det centrale er, hvorvidt rammerne giver mening'* (Sørensen 2016:76). I kommune B synes den stramme styring af undersøgelsesarbejdet at give mening for socialrådgiverne i deres professionelle praksis med den børnefaglige undersøgelse og desuden, at understøtte deres egne forståelser af sig selv som professionelle (Liljegren, 2012; Noordegraaf, 2007).

Den stramme styring af undersøgelsespraksisserne gør sig ikke kun gældende i indsamlingspraksissen, men også i socialrådgivernes reflekterende del af undersøgelsesarbejdet. Refleksioner over viden i undersøgelserne sker på baggrund af ICS-metoden og med udgangspunkt i fælles faglige drøftelser, som bidrager til en øget perspektivering af den forhåndenværende viden. Prioriteringen af de faglige refleksioner som et fælles anliggende bidrager ifølge socialrådgiverne til, at faglig ensomhed i særligt det analytiske arbejde minimeres, og at refleksionerne og dermed også de endelige vurderinger kvalificeres, fordi der er flere øjne til at se, udfordre og holde fokus på de faglige tilgange i sagsarbejdet.

Som skildret i ovenstående analyser rummer indsamlings- og refleksionspraksisserne muligheder for, at familierne inddrages i alle dele af vidensindsamlingen samt i dele af refleksionerne over den indsamlede viden. Dette qua den stramme metodesyrede, og målstyrede praksis, hvor det bliver muligt for socialrådgiveren at dele bekymringer, problemformuleringer og refleksioner med familien, som kan gøre undersøgelsen mere transparent og forudsigelig. Praksisserne udfoldes dermed ikke som envejs-processer, hvor eksempelvis familien 'afgiver' viden uden at modtage socialrådgiverens respons herpå. Analyserne viser, at særligt indsamlingspraksisser-

ne i kommune B udfoldes som gensidigt forpligtende og responsive processer, hvor familien afgiver viden, men samtidig orienteres om socialrådgiverens tanker og bekymringer i tilknytning hertil (en udfoldelse, som ligger tæt op ad den, der skildres i Håndbog om Barnets Reform). At undersøgelsen tager form af gensidige og responsive processer ses endvidere i socialrådgiverenes opfattelse af viden som kontekstuel – altså at den viden, der frembringes i undersøgelsen, forstås som et øjebliksbillede af en aktuell problemstilling, og at dette billede skabes gennem forskellige former for forhandling.

9.3. Familiernes oplevelser

Som tidligere beskrevet er det primært i indsamlingspraksisserne, at familien inddrages, og dermed er det også primært indsamlingspraksisserne, som familierne tager udgangspunkt i, når de beskriver deres oplevelser af den børnefaglige undersøgelse. I kommune B inddrages familierne i alle dele af indsamlingspraksisserne, både samtaler mellem familie og socialrådgiver og dialogmøder, hvor eventuelle professionelle inviteres med. Herudover viser analyserne af udfoldelsen af den professionelle praksis i kommune B, at familierne får mulighed for at blive inddraget i dele af socialrådgivernes refleksioner.

I de kommende analyser af familiernes oplevelser tager jeg som beskrevet udgangspunkt i de ovenstående analyser af kommune B. Først og fremmest drejer det sig om, hvordan den smalle og afgrænsede undersøgelse opleves af familier. Herefter vil jeg under overskriften 'En transparent undersøgelse' se nærmere på familiernes oplevelser af blandt andet dialogmødet og dets betydning.

I forrige analyse af familiers oplevelser i kommune A skelnede jeg mellem familier, der selv havde henvendt sig til kommunen med et ønske om hjælp, og familier, hvis indgang til undersøgelsen var en underretning. Blandt de familier, jeg interviewede i kommune B, kan der ikke på helt samme måde skelnes mellem disse to typer af indgange. Blandt de interviewede familier i kommune B er indgangen for de fleste familiers vedkommende karakteriseret af en blanding mellem de to indgange, hvor familien og professionelle i fællesskab bliver enige om at henvende sig til kommunen med ønsket om en børnefaglig undersøgelse. Interviewene med familierne tyder på, at denne 'blandings-indgang' sker gennem medierende led mellem familie og

myndighedsafdeling, eksempelvis en skolesocialrådgiver⁴², som sammen med familien taler sig frem til, at den børnefaglige undersøgelse er en mulighed for at få hjælp og støtte. Denne indgang til undersøgelsen er dermed anderledes, end dem jeg identificerede i analyserne af kommune A, og som jeg vurderede havde betydning for familiernes oplevelser af undersøgelsen. Selv om undersøgelsesindgangene ikke er ligeså tydelige i kommune B giver jeg forud for analyserne af familiernes forskellige oplevelser en kort præsentation af hver enkelt familie, deres respektive indgange til undersøgelsen samt hvilken viden der er indsamlet i forbindelse med hver families undersøgelse (såfremt disse informationer er tilgængelige i interviewet) samt øvrige beskrivende informationer om familien.

Kort præsentation af familierne

Familie 1

I denne familie interviewer jeg både mor og far til datteren, Emilie på 13 år, som kommunen nyligt har udarbejdet en børnefaglig undersøgelse på. Mor og far (Lykke og Flemming) har ikke boet sammen siden datteren var helt lille, men har årene igennem haft et udmærket samarbejde. I dag har både mor og far nye partnere, og mor har fået to mindre børn med en ny mand.

Undersøgelsen omkring Emilie startes op på baggrund af underretninger fra skolen, der udtrykker bekymringer over Emilies voldsomme og udadreagerende adfærd. Disse underretninger resulterer i en række indledende møder mellem en skolesocialrådgiver, Emilies skole og begge forældre. På et af disse møder bliver parterne enige om at få udarbejdet en børnefaglig undersøgelse, idet begge forældre ønsker, at der skal iværksættes støtte til Emilie. Mor og far udtrykker begge over for mig, at de er enige i, at der er behov for yderligere hjælp for at få datteren i trivsel, hvorfor begge frivilligt indvilliger i undersøgelsen.

I undersøgelsen deltager Emilie selv, gennem en samtale i hjemmet og en på skolen. Herudover har far og mor hver et møde med socialrådgiveren, som suppleres af en række kortere telefonsamtaler af opfølgende og orienterende karakter mens undersøgelsen står på. Forældrene deltager også i såkaldte dialogmøder, hvor socialrådgiverne og skolen er til stede. Den viden, der fremkommer på disse møder, udgør den

⁴² Skolesocialrådgiveren er ansat i socialforvaltningen, ligesom myndighedssocialrådgivere, men har sit arbejdssted ude på skoler og fungerer som et formaliseret samarbejde mellem skole og socialforvaltning. Skolesocialrådgivere skal yde en 'tidlig indsats' i forhold til sociale problemers udvikling i almensektoren, men kan også fungere som bindeled mellem skole og socialforvaltning, hvis karakteren af problemerne kræver dennes indblanding (Nielsen, 2017).

professionelle viden, som indgår i undersøgelsen. Familien har samme socialrådgiver under hele undersøgelsesforløbet.

Familie 2

Jeg interviewer Erik, som er alene far til tre drenge på henholdsvis 20, 18 og 15 år. Erik og børnenes mor gik fra hinanden, da den mindste kun var et par måneder, og de første år herefter boede børnene hos deres mor. Erik fortæller mig, at børnene efter en årrække flyttede hjem til ham, idet de opvækstbetingelser, deres mor kunne tilbyde, var utilstrækkelige. Det er den yngste dreng, Mike, der er udarbejdet en børnefaglig undersøgelse på, og dette sker på baggrund af et møde, initieret af drengens skole. På dette møde er far, skolen, og en skolepsykolog til stede, og sammen bliver alle aktører enige om, at der skal igangsættes en form for støtte til Mike, idet han har udviklet en voldelig adfærd. Far og skolen enes om at kontakte kommunen med henblik på at få støtte, på baggrund af den børnefaglige undersøgelse. Begge Mikes forældre anser hjælp som helt nødvendig og indvilliger frivilligt i undersøgelsens iværksættelse. Hverken Erik eller Mike har konkrete ønsker til indsatser forud for henvendelsen til kommunen og undersøgelsens start.

I undersøgelsen indhentes viden fra mor og far gennem samtaler hver for sig. Socialrådgiveren og Mike har samtaler, og herudover er der indsamlet professionel viden fra PPR om Mike. Familien har samme socialrådgiver under hele undersøgelsen.

Familie 3

Henrik er far til tre drenge, på 16, 14 og 12 år. Han er skilt fra børnenes mor, og drengene bor hos ham halvdelen af tiden. Det er den ældste søn, Jens, der er udarbejdet en børnefaglig undersøgelse på. Undersøgelsen er startet op på baggrund af Henriks gentagne henvendelser til kommunen, som omhandlede bekymringer over sønnens skolemæssige fravær, sønnens i Henriks optik uheldige omgangskreds og uhensigtsmæssige adfærd. Henrik efterspørger dermed selv, at der udarbejdes en børnefaglig undersøgelse på hans søn. Begge forældre er enige om, at Jens har forskellige vanskeligheder, som han skal hjælpes med at komme ud af, og mor er også positivt indstillet i forhold til iværksættelsen af undersøgelsen.

Forældrene har dog indbyrdes problemer med at kommunikere, ligesom de er uenige i omfanget og karakteren af Jens' problemer. Denne situation medfører blandt andet, at undersøgelsen og den hjælp, som undersøgelsen udmunder i, ikke er fuldt tilfredsstillende for Henrik, idet socialrådgiveren ikke til fulde funderer undersøgelsen i Henriks definition af sønnens problemer.

I undersøgelsen inddrages viden fra samtaler med forældrene hver især, og samtaler med Jens. Samtalerne med familien foregår opdelt, hvilket ifølge Henrik skyldes forældrenes manglende evner til at kunne samarbejde. Herudover indgår professionel viden fra skolen og fra PPR omkring Jens i undersøgelsens vidensgrundlag. Henrik fortæller, at det er samme socialrådgiver, han har haft kontakt med i hele undersøgelsesforløbet.

Familie 4

Lily er alenemor til tre børn, to piger på henholdsvis 4 og 14 år og en søn på 17 år. I interviewet deltager både Lily og datteren på 14. Lilys børn har forskellige fædre, men har altid boet hos hende, og ingen af dem har væsentlig kontakt med deres biologiske far. Det er derfor kun Lily, der deltager som forælder i undersøgelserne. Der er udarbejdet en børnefaglig undersøgelse på alle tre børn. Først på Jonas på 17 og umiddelbart herefter på pigerne, Sofia på 14 og Lulu på 4.

Den første børnefaglige undersøgelse påbegyndes, efter Lily selv henvender sig til kommunen og efterspørger hjælp til sønnen, som ifølge Lily oplever psykiske vanskeligheder. Herudover fortæller Lily, at hun selv har haft det svært forud for henvendelsen til kommunen, både psykisk og somatisk, og derfor har haft svært ved at magte de udfordringer som børnene oplever.

Lily har ikke forud for sin henvendelse til kommunen konkrete ønsker til indsatser, men har forståelsen af, at både hun og børnene oplever en række problemer, som de skal have hjælp til at komme ud af, og Lily er derfor meget vedvilligt indstillet over for den hjælp, der potentielt tilbydes på baggrund af de børnefaglige undersøgelser.

I den børnefaglige undersøgelse der udarbejdes på Lulu, indsamles viden fra samtaler mellem socialrådgiveren og mor og mellem socialrådgiverne og Lulu. Herudover indsamles professionel viden fra Lulus daginstitution. I undersøgelsen af Sofia indgår viden fra samtaler mellem socialrådgiveren, Lily og Sofia, både sammen og hver for sig, og herudover indsamles viden fra et dialogmøde, hvor både socialrådgiveren, skolen, skolepsykologen, Lily og Sofia deltager. I undersøgelsen af Jonas indsamles viden fra samtaler mellem socialrådgiveren og Jonas og samtaler mellem socialrådgiveren, mor og Jonas. Herudover indsamles også professionel viden fra en UU-vejleder. Familien har haft samme socialrådgiver i alle tre undersøgelser.

Familie 5

Jeg interviewer Dennis og Jeanette, som er gift og er forældre til to børn, Mikael på 9 år og Cæcilie på 5 år. Da jeg interviewer familien, er der netop afsluttet en børnefaglig undersøgelse på Mikael, mens undersøgelsen på Cæcilie lige er påbegyndt.

Det er derfor primært den første børnefaglige undersøgelse, som forældrene omtaler i interviewet. Undersøgelsen, der udarbejdes på Mikael, startes op på baggrund af et møde mellem forældrene, drengens skole og skolesocialrådgiveren. Til dette møde drøfter familie og skole Mikael's manglende trivsel i skoleregi, og på mødet bliver alle enige om, at Mikael har behov for yderligere støtte. Skolesocialrådgiveren foreslår derfor at tage kontakt til kommunen med henblik på at få udarbejdet en børnefaglig undersøgelse, hvilket begge forældre fortæller, at de er enige i.

Forældrene har ikke forud for undersøgelsens start ønsker om nogen konkrete former for støtte. I løbet af den undersøgelse, der udarbejdes på Mikael, bliver forældrene og socialrådgiveren enige om også at udarbejde en undersøgelse på lillesøsteren. Den viden, der indgår i undersøgelsen, stammer fra to dialogmøder mellem socialrådgiveren, begge forældre og skolen. Herudover indsamles også viden fra samtaler mellem Mikael og socialrådgiveren og mellem socialrådgiveren og forældrene, både sammen og hver for sig. Det er samme socialrådgiver, som udarbejder undersøgelser på begge børn.

9.3.1. At undersøge fokuseret

Gennem analysen af den professionelle praksis tegner der sig et billede af en udfoldelse, der fremstår stramt styret, blandt andet på grund af en ledelsesmæssig fastholdelse af bestemte faglige tilgange og metoder i socialrådgivernes undersøgelsesarbejde. Disse tilgange bidrager blandt andet til at forsyne hver enkelt undersøgelse med et klart fokus, oftest en konkret problemformulering, som synliggør, hvilken viden der er relevant for socialrådgiveren at indsamle, og heraf også hvilken viden, der er irrelevant. Socialrådgiverne kommer således til at 'undersøge fokuseret'. Dette fokus opfattes overvejende positivt af socialrådgiverne, idet de oplever, at de i højere grad får mulighed for at afslutte de børnefaglige undersøgelser på en ordentlig måde, netop fordi de ikke skal indsamle viden 'om alt'. Fokuset deles ofte med familierne, og her fortæller socialrådgiverne, at de oplever, at også familierne oplever den tydelighed og afgrænsning som fokuset giver, som positiv. I nedenstående vil jeg med udgangspunkt i familiernes fortællinger skildre, hvordan det at undersøge fokuseret kan opleves positivt af nogle familier, men for andre familier fremstår som en uhensigtsmæssig forenkling af problemer.

9.3.1.1. Når det er godt at fokusere

Erik fortæller om en børnefaglig undersøgelse, hvor han fra start er blevet informeret om hvad undersøgelsen af hans søn har haft i sigte, gennem en italesættelse af hvilke former for indsatser undersøgelsen potentielt kunne ende ud i. Denne italesæt-

te fokusering mod bestemte former for hjælp har placeret undersøgelsens bekymringsniveau og problemstilling for Erik på en positiv måde:

Vi er på skolen hvor de indkalder til møde, fordi der har været en episode. Hvor skolepsykologen er med og skolen selvfølgelig, hvor vi bliver enige om, at der skal et eller andet omkring ham. Så det er et forslag fra deres side som jeg samtykker omkring. Kommunen siger at der er nogle muligheder i det her system, hvis man får lavet en børnefaglig undersøgelse. Hvis man går den vej og får ham udredt og finder ud af, hvad kan der sættes iværk (Erik, far)

Og du tænker også, at det er en god ide? (Stina, interviewer)

Ja, det gør jeg. Det gør jeg faktisk, for vi har tidligere forsøgt, men når det ikke slår til og det går den gale vej, så hilser jeg det velkomment. Og jeg får det præsenteret og forklaret hvad der kunne være af muligheder i den anden ende af den undersøgelse, og kunne godt se perspektiverne i det (Erik, far)

Den undersøgelse de laver, er det en du føler I er med i, eller står de ligesom og kigger ind på jer? (Stina, interviewer)

Jeg føler faktisk vi er med i den. Jeg ved godt, at det er en de kan påtvinge én, hvis de er i tvivl om barnets trivsel. Men sådan som de udlægger den, der er det af frivillighedens vej, kan man sige, ikke. Og jeg har ikke set den som nogen trussel. Det er der jo andre der gør, men sådan har jeg ikke set den. Jeg har set som: 'Jamen vi skal videre med at hjælpe Mike'. Det er hovedessensen og det jeg får ud af det. Den skulle hjælpe Mike, og det er sådan jeg har set den, det er det (Erik, far)

Hvad tænkte I om det der stod i undersøgelsen da I fik den? (Stina, interviewer)

Det er jo lige som i et interview som her. Der er jo nogle detaljer der er anderledes, ikke. Men overordnet set så det hun skriver, det er jeg enig med hende i (Erik, far)

Så du følte, at du var afbilledet rigtigt? (Stina, interviewer)

Ja, det synes jeg at jeg var (Erik, far)

Som Erik fortæller, oplever han, at socialrådgiveren i undersøgelsen formår at udfolde undersøgelsen så den fremkommer tydelig og målrettet. Erik fortæller, at tydeliggørelsen af undersøgelsen sker fra start hvor undersøgelsens initieres og hvor det for ham cementeres, at undersøgelsen er et spørgsmål om at hjælpe Mike. Erik gør også klart i citatuddraget, at han oplever at de samtaler han har med socialrådgiveren inddrages og gengives på en pålidelig måde i den skriftlige del af undersøgelsen, hvilket medvirker til, at gøre undersøgelsen gennemsigtig.

Forældreparret Dennis og Jeanette hører også til dem, der på en positiv måde har oplevet den børnefaglige undersøgelse som afgrænset og fokuseret og socialrådgiveren som god at forklare og begrunde undersøgelsen. De oplever, at fokuseringen, afgrænsningen og tydeligheden i kommunikationen har gjort undersøgelsen mindre farlig, idet de løbende – gennem socialrådgiverens tydelige fastholdelse og italesættelse af fokuset – bekræftes i, at undersøgelsen (kun) omhandler nogle konkrete problematikker hos deres søn. I interviewet med forældreparret er det tydeligt, at den fokuserede undersøgelsesstrategi har haft en positiv betydning for familiens oplevelse af undersøgelsen. Dette kommer blandt andet til udtryk i følgende citatuddrag:

Det var kun helt til at starte med, at man havde de katastrofetanker, men det fik hun [socialrådgiveren] manet væk med det samme. Og jeg synes det har været helt tydeligt under alle møder, at det her har været arbejde på at hjælpe Mikael. Det har ikke været et arbejde på at fjerne ham, eller afdække et eller andet forfærdeligt der foregår, vel. Det har helt tydeligt været et arbejde på at Mikael har nogle problematikker, og det er det vi skal arbejde med (...) De var rigtig hurtige til at forklare, hvad er det egentlig, det går ud på dette her. Og hvad det er der er meningen med det, og at det altså er en hjælp. Som jeg forstår det, så er det egentlig et spørgsmål om, at de skal gå ind og finde ud af, jamen hvad er fokus? Vi skal have lavet denne her undersøgelse for at finde ud af, jamen hvad er det Mikael har behov for? For at kunne hjælpe ham bedst muligt. I stedet for bare at starte et sted og prøve alt muligt (Jeanette, mor)

Og der er styr over tingene, hun lægger ud med det samme: 'det er det her vi gør, eller det er det her der skal ske og vi gør det sådan her, ikke'. Der er ikke følelsen af at noget er pakket ind, det er meget... (Dennis, far)

Ja, det er lagt på bordet og vi ved hvad det er vi skal forvente (Jeanette, mor)

Hvad med det fokus hun har lagt i undersøgelsen, har I været enige i det? (Stina, interviewer)

Ja meget. Hun har kun lyttet til os og til skolen, og taget det ud hvor hun har set problemerne har været, og der synes jeg hun har ramt plet. Hun har lyttet til hvad der er blevet sagt og fundet essensen i det. Og vi har været meget enige med skolen, kan man sige, og det har selvfølgelig også gjort det nemmere at finde essensen i det. Og så er det først på handleplansmødet, jeg ved ikke hvorfor det er der, men der kommer vi ligesom bredere omkring nogle ting hvor de så siger: 'jamen det kan godt være, at vi skal have lavet en lidt bredere undersøgelse på ham' (Jeanette, mor)

Er det noget skolen siger eller I siger eller? (Stina, interviewer)

Det er faktisk hende fra foranstaltningen der begynder at sige, at hun er lidt i tvivl om nogle af de punkter vi sådan kommer frem med, hvor hun siger: 'jeg er lidt i tvivl om det her terapi', hun er i tvivl om hvor hun skal starte henne, sådan er det hun siger. Hvor langt skal hun gå tilbage. Og da vi begynder at snakke om det, så kommer nogle ting frem hvor hun siger, at det kunne godt være hun ville lave en nærmere undersøgelse (...) Og det ville de lige snakke nærmere om. Så det er egentlig skolen der til sidst siger, at de synes det skal gøres (...) Det mest negative det er det vakuum vi er i nu, hvor vi venter på hvad der skal ske (Jeanette, mor)

Som citatuddraget illustrerer, har afgrænsningen og fokuseringen af den børnefaglige undersøgelse haft flere positive konsekvenser for familiens oplevelser af undersøgelsen. Familien har fået indsigt i, hvilke områder undersøgelsen har omhandlet, samt det, at undersøgelsen kun fokuserede på konkrete problematikker hos sønnen. Familien har herudover haft en plan for forløbet, som også har virket rammesættende, både hvad angår fokus og en afgrænsning af undersøgelsen i tid og rum. Afgrænsningen og fokuseringen medfører, at undersøgelsen bliver et trygt, gennemskueligt og gennemsigtigt forløb for familien. Sidst i citatuddraget ses, at undersøgelsen – selv om den formelt set var afsluttet - åbnes igen, idet samtalerne om konkrete foranstaltninger afslører, at der tilsyneladende er relevante endnu ubelyste forhold, som socialrådgiveren efterfølgende må i gang med at undersøge. Hermed har undersøgelsens fokus muligvis været for smalt, idet samtaler om foranstaltningen (på baggrund af en færdig udarbejdet børnefaglig undersøgelse) resulterer i, at der igangsættes yderligere vidensindsamling omkring barnet. Det er dog vigtigt at

bemærke, at den supplerende vidensindsamling ikke af familien betragtes som noget, der ødelægger deres positive oplevelser af den fokuserede undersøgelse.

I analysen er den professionelle praksis giver socialrådgiverne udtryk for, at familierne ikke er direkte medvirkende til at udarbejde de retningsgivende problemformuleringer, der strukturerer undersøgelsen. Ovenstående citatuddraget viser imidlertid, at forældrene ser undersøgelsens fokus som fastlagt i samarbejde med dem og på baggrund af deres forståelser af sønnens problemer (der i øvrigt fremstår som identiske med skolens forståelser). Dette viser, at socialrådgiveren i fastlæggelsen af undersøgelsens problemformulering har taget udgangspunkt i de indledende samtaler med forældrene, som dermed inddrages, men ikke direkte er med til at 'problemformulere'.

9.3.1.2. Når man som forælder ikke er enig

Henriks oplevelser af den børnefaglige undersøgelse, der er blevet udarbejdet på hans søn, er præget af forældrenes modstridende opfattelser af omfanget af og ikke mindst årsagerne til sønnens problemer. Den viden om sønnen, som forældrene i undersøgelsens udarbejdelse hver især har formidlet til socialrådgiveren, divergerer væsentligt og fremstår dermed modstridende i selve undersøgelsen, hvilket Henrik fremlægger for mig under interviewet. Henrik fortæller, at socialrådgiveren i denne forbindelse ikke 'kommer frem til, hvem af forældrene der har ret' og ikke tager stilling til hvilken opfattelse af sønnens problemer, som er 'mest korrekt'. Henrik ser dette som en mangel, og han mener, at undersøgelsens fokus er for smalt, hvilket resulterer i en overfladisk og utilstrækkelig undersøgelse af problemerne. Henrik mener, at hvis socialrådgiveren havde indsamlet viden fra flere aktører, altså med et bredere fokus, så var Henriks egen problemdefinitioner blevet underbygget:

Jeg syntes, på trods af at den er på tyve sider, så syntes jeg, at den er et eller andet sted overfladisk (...) Det lyder måske lidt grimt sagt, men også sagt at hun [socialrådgiveren] ikke får lavet det ordentligt inden, men sådan oplever jeg det faktisk. Der skulle hun måske have stukket spaden et hak dybere. 'Hvad er det for noget det der?' Fordi hvis det er den måde hvor man laver de børnefaglige udredninger på, så vil man jo stå overfor... jamen, det er jo en krisesituation, en konfliktsituation de altid ryger ind i. Og hvordan er det så lige at man er neutral i det? (...) Jeg tænker bare, at hvis man skal løse nogle problemer, så bliver man nødt til at finde ud af hvad er det så... hvor reelt er det problem (Henrik, far)

Hvad tænker du? (Stina, interviewer)

Jamen, det har i hvert fald slukket den brand der lige var. Det bliver spændende at se, om den blusser op igen. Grundlæggende så tror jeg faktisk, jeg tror sgu ikke, at man skal være neutral når man skal være socialrådgiver. Og så er det ikke... altså jeg må sige, at jeg oplever den ikke som grundig nok. Altså, det er derfor jeg kalder det 'sluk en ildebrand'. Det slukker ilden, men gløderne er de gået ud? Så hvis de vender ryggen til igen, så går der ild i det igen (Henrik, far)

Henrik mener, at uenigheder om definitionen af sønnens problemer er kendetegnende for socialrådgiveres undersøgelsesarbejde, og at socialrådgiverens opgave derfor er at finde frem til den korrekte problemdefinition. Henrik mener deraf, at socialrådgiveren burde have 'stukket spaden et hak dybere' og på den måde fundet ud af, hvem af forældrene der havde ret. Dét at socialrådgiveren i undersøgelsen ikke tager stilling til, hvem af forældrene der har ret, men derimod lader de forskellige versioner komme til syne og forholder sig 'neutral', gør, at Henrik opfatter undersøgelsen fremstår overfladisk. I forlængelse af dette ser han den hjælp undersøgelsen peger på, som symptombehandlende. For Henrik hænger oplevelserne af de smalle indsamlings- og refleksionspraksisser sammen med det, at de forskellige forståelser af problemerne ikke på noget tidspunkt i undersøgelsesforløbet forenes. Selv om Henrik selv henvender sig til myndighedsafdelingen og eksplicit efterspørger den børnefaglige undersøgelse, føler han ikke, at hans definition på problemerne i tilstrækkelig grad inddrages i undersøgelsen. På trods af at han selv efterspørger hjælp og tager initiativ til undersøgelsen, oplever han den derfor som utilstrækkelig.

En anden familie udtrykker også uenighed, her angår uenigheden en del af det samlede indsatsforslag som socialrådgiveren udarbejder på baggrund af den børnefaglige undersøgelse. Lykke og Flemming er forældre til Emilie, og sammen med Emilies skole - der sender flere underretninger - og en skolesocialrådgiver enes parterne om at der må udarbejdes en børnefaglig undersøgelse på Emilie. Da jeg interviewer forældrene har de netop fået undersøgelsen til gennemlæsning, og kan deraf læse, ligesom de allerede var klar over, at socialrådgiveren i undersøgelsen foreslår, at Emilie skal flytte hjem til sin far. Dette forslag er hverken Lykke eller Flemming enige i, men uenigheden med socialrådgiverens forslag påvirker ikke forældrenes overvejende positive oplevelser af undersøgelsen. Lykke fortæller:

Altså, jeg har jo fået undersøgelsen på Emilie jo, hvor hun har lavet de her anbefalinger og sådan nogle ting. Og nu kender socialrådgiveren mig fra tidligere, da hun havde mig som borger inde på jobcentret. Så jeg ringede jo til hende og øffede og bøffede over det her resultat her, fordi hun har jo anbefalet, at hun skal hjem til sin far at bo, hvor jeg siger: 'jamen det kommer ikke til at ske' (Lykke, mor)

Nå, hun har lavet en anbefaling i selve det papir der? (Stina, interviewer)

Ja, ja. Og det har jeg sagt: 'det kommer ikke til at ske'. Og det er mig og hendes far enige om (Lykke, mor)

Som citatuddraget skildrer er Lykke langt fra enig i socialrådgiveren betragtninger om hvad der kan hjælpe datteren i trivsel. Lykke siger direkte, at hun ikke vil acceptere socialrådgiverens forslag om at datteren skal flytte hjem til sin far. Uenigheden tager Lykke dog ganske roligt i interviewet, og hun fortæller, at hun den efterfølgende dag skal til møde med socialrådgiveren, og her vil gøre klart, at det skitserede forslag ikke bliver realiseret. På trods af uenigheden mellem Lykke og socialrådgiveren påvirker denne tilsyneladende ikke Lykkes samlede oplevelse af den børnefaglige undersøgelse, som i interviewet bliver italesat som overvejende tilfredsstillende og ikke ubehagelig på nogen måde:

Jeg har jo ikke tænkt over, at jeg har været igennem den [undersøgelsen]. Altså, jeg har vidst, at den har været der, og at den er blevet udført, men det er ikke sådan så jeg har gået og bidt negle og haft dårlig mave over det overhovedet (Lykke, mor)

Føler du, at du er sådan alvorligt talt blevet inddraget i den? (Stina, interviewer)

Jamen jeg kan jo ikke blive inddraget mere end jeg er. Det er sådan lidt svært jo (Lykke, mor)

Men det har ikke bare været sådan, at man kan sige, at rådgiveren har hevet oplysninger ud fra dig og så puttet ind i undersøgelsen? (Stina, interviewer)

Nej, der står jo ikke noget i papirerne, jeg mener, der ikke skal stå der, altså (Lykke, mor)

Nej, så det har været en, kan man sige, en fin nok oplevelse? (Stina, interviewer)

Mmh. Jeg har ikke, ikke hvad socialrådgiveren angår i hvert fald. Nej, det har været fint (Lykke, mor)

Som citatuddraget giver udtryk for er Lykke ganske tilfreds med den børnefaglige undersøgelse hun og datteren har været gennem. Ifølge Lykke er undersøgelsen foregået på en ordentlig måde og familien er blevet inddraget, afgivet viden og gengivet 'i papirerne', på en gennemsigtig og pålidelig måde, hvor de kan genkende sig selv. På trods af, at socialrådgiveren på baggrund af undersøgelsen fremsætter et forslag som Lykke er dybt uenig i, viser citatuddragene, at samtalerne mellem Lykke og socialrådgiveren samt gengivelsen af disse i undersøgelsen er sket på måder, der har været gennemskelige for Lykke og ikke givet hende anledning til at 'bide negle', ligesom Lykke og Flemming løbende er blevet orienteret om socialrådgiverens forslag om datterens flytning.

9.3.2. En transparent undersøgelse

Jævnfør analyserne af den professionelle praksis i kommune B rummer indsamlings- og refleksionspraksisserne potentiale til at gøre indsamlingen af – dels også refleksionerne over - viden transparente for familien. Det drejer sig dels om dialogmødet, hvor familien og eventuelle professionelle deltager, og dels om socialrådgivernes refleksionspraksisser, som ofte delagtiggør familierne. I nedenstående vil jeg skildre hvilken betydning dialogmødet kan have for familier, samt hvad det betyder for familier, når dele af socialrådgivernes refleksioner gøres tilgængelige og transparente for familierne.

9.3.2.1. Dialogmødets betydning: familiens inddragelse i praksisserne

Gennem dialogmødet bliver familierne inddraget i indsamlingspraksisserne og delvist også i de indledende refleksioner, som finder sted under dialogmødet. Med dialogmødet er udgangspunktet, at familien er til stede, når professionelle afgiver viden om barnet, og at undersøgelsens forskellige aktører således kan udfordre og udvide hinandens forståelser af barnet. Når socialrådgiverne på denne måde ikke medtager skriftligt produceret viden fra professionelle, men i udgangspunktet kun inkluderer viden, som er genereret til møder med familiens tilstedeværelse, understreges familien som undersøgelsens centrale aktør. Denne prioritering af familien som den primære aktør i den børnefaglige undersøgelse mærkes af familierne, og flere familier fortæller, at det har stor betydning, at de er med til alle dele af indsamlingspraksisserne i undersøgelsen om deres barn.

For hovedparten af de familier, jeg interviewer, opleves dialogmødet (eller netværksmødet, som nogle familier kalder det) som værdifuldt, netop på grund af, at de i bedste fald er medvirkende og deltagende og i hvert fald er til stede, når der indsamles og udveksles viden om barn og familie. Dialogmødet inviterer til, at familien inddrages aktivt, og denne centrale og aktive rolle opleves af som betydningsfuld.

Dette illustreres i nedenstående citatuddrag, der skildrer to familiers oplevelser af dialogmødet:

Som jeg sagde tidligere så tror jeg det har stor effekt at vi er med til alle samtalerne. Allerede da hun laver udkastet til undersøgelsen, jamen der bliver ikke de store rettelser for der er ikke de store overraskelser for os. Det er misforståelser der skal ind og rettes. Og det er jo i og med at vi har været med til alle samtalerne. Og man egentlig får nuanceret det hele med det samme (...) der har ikke været nogen samtaler, hvor vi ikke har været med, udover den hun havde med Mikael, selvfølgelig. Og det er jo fair nok. Men ellers har vi været med, og det synes jeg faktisk har været rigtig, rigtig rart (...) det jeg synes er rart det er, at der kommer ligesom noget frem, og der bliver noget ping-pong, fordi de har én side af ham, og vi har en anden side af ham. For han er ikke den samme her, som han er ovre på skolen. Der er lidt forskel på om man er i skole eller hjemme ved mor og far. Så der er situationer hvor vi så får det nuanceret lidt mere. Det synes jeg har været en rigtig god ting. Hvis man ikke har det, men har møder med skolen alene, så tænker jeg det er en opgave for skolen at få det nuanceret (Jeanette, mor)

En anden mor fortæller:

Jeg synes de har været gode til at informere om hvad der skulle ske og hvorfor man skal gøre det, og hvad der sker når man har gjort det, det synes jeg (...) Vi har været til netværksmøde, hvor blandt andet Sofia har siddet og snakket om hvem der er tættest på hende og hvem hun gerne vil have med. Og der har været nogle af mine veninder og min far og skolen, hvor vi har siddet og snakket om hvad vi hver især kan hjælpe med for at gøre bedre. Og der er blevet skrevet ned hver gang, og der er blevet skrevet referat hver gang (Lily, mor)

Og har I været enige i alt det der stod? (Stina, interviewer)

Ja, der har ikke været noget der er blevet skrevet, som ikke er blevet sagt eller noget. Det har der ikke (Lily, mor)

Som citaterne skildrer, har det stor positiv betydning for familierne, at de er til stede i det rum, hvor de selv og deres barn er omdrejningspunktet for samtalerne. Som Jeanette fortæller, er det af betydning, at familien både præsenteres for og kan spørge ind til de professionelle viden om barnet, men det er også betydningsfuldt, at de

professionelle kan spørge ind til familien og blive klogere på barnet gennem familiernes viden.

For familierne gør dialogmødet indsamlingspraksisserne og dele af refleksionspraksisserne transparente, idet de er med, hvor forståelser og viden forhandles mellem undersøgelsens aktører. Dialogmødet sikrer, at familierne ved, hvad undersøgelsen indeholder, hvilket ikke bare gør undersøgelsen transparent, men også bidrager med en forudsigelighed i forhold til undersøgelsens efterfølgende vurderinger.

9.3.2.2. At tænke højt: at inddrage familien i de faglige refleksioner

Flere familier udtrykker, at de føler sig inddraget i de refleksioner og tanker, som socialrådgiveren gør sig undervejs i undersøgelsen. Denne løbende inddragelse i socialrådgiverens refleksioner gør, at familierne informeres om, hvor undersøgelsen er på vej hen, og hvad socialrådgiveren tænker om den viden, der er fremkommet. Hvilken hjælp kan vidensgrundlaget pege i retning af, og så videre. Gennem socialrådgiverens inddragelse af familien i sine socialfaglige refleksioner mindskes risikoen for, at de overraskes negativt, når de læser den skriftlige del af undersøgelsen, som de præsenteres for sidst i forløbet ved partshøringen.

En af de familier, jeg interviewer, fortæller, at socialrådgiveren også udover dialogmøderne har været god til at informere om de tanker og refleksioner, hun har gjort sig om den indsamlede viden. Familiens socialrådgiver deler tidligt i undersøgelsesforløbet sine refleksioner over en bestemt foranstaltning, som hun tænker, kunne være relevant:

Så det jeg har haft med det her, det er, at jeg vil gerne have noget konkret, hvad kan vi gøre. Men hvordan og hvorledes vi skal komme til det, det har jeg ikke vidst. Men med det samme hun havde fundet ud af, at det var denne her retning med det legeterapi, der skrev hun med det samme, at det var det hun arbejdede i retning af, og skrev hvad det hed, og at vi kunne finde noget om det på youtube og på nettet, og hun foreslog faktisk at vi gik ind og læste omkring det (Jeanette, mor)

Så det blev pludselig meget konkret? (Stina, interviewer)

Det blev pludselig meget konkret. Og så skrev hun selvfølgelig, at udover det så ville vi selvfølgelig få mere at vide om det. Men hun foreslog det, og der var jeg inde og undersøge noget om det, og det synes jeg var rigtig rart. Og jeg var inde og læse og tænkte: 'okay, det lyder faktisk som noget jeg kan bruge til noget, og noget min søn kan bruge

til noget, og vi kan arbejde videre med' (...) Fordi det er et ømtåleligt emne og har man ikke 100 procent styr på det, så er man på stikkerne. Og der har hun været god til hele tiden at få det ned. Og sige, det er det her vi gør nu, og det er derfor vi gør det. Det kan ikke siges for meget. Det kan faktisk siges for lidt (Jeanette, mor)

Det har hele vejen igennem været en positiv oplevelse. Og som vi snakkede om, det her med at man har set alt det her negative i fjernsynet, så man var måske lidt på barrikaderne da [undersøgelsen] startede op, og lige tog en dyb indånding inden man åbnede munden op, hvad skal jeg til, skal jeg veje hvert ord? Men det tog sgu ikke ret lang tid så var der egentlig etableret en eller anden forståelse for - som vi også snakkede om før - at det var ikke for at tage ungerne, det var ikke for at skabe noget skade i familien, eller beskyldte nogen for noget som helst. Det var barnets tarv her der var vigtigst (Dennis, far)

Familien fortæller i ovenstående, hvordan de under hele undersøgelsesforløbet har haft vished om de bekymringer, som lå til grund for undersøgelsen, og dermed også hvilke områder undersøgelsen skulle afdække. Denne vished har givet dem en tryghed i forhold til hele tiden at kende socialrådgiverens agenda samt aktuelle faglige refleksioner og vurderinger. Dét, at socialrådgiveren tidligt i undersøgelsesforløbet nævner en konkret foranstaltning som et muligt udfald af undersøgelsen, gør, at familien selv kan søge supplerende viden herom, og at hjælpen kommer til at fremstå konkret og håndgribelig, hvilket familien udtrykker stor tilfredshed med. Herudover betyder socialrådgiverens italesættelse af foranstaltningen også, at undersøgelsens udfald placeres på et niveau, som gør det muligt for familien at spore sig ind på graden og alvoren af socialrådgiverens bekymring.

Når socialrådgiverne deler deres refleksioner med familien og dermed indvier dem i den retning, som undersøgelsen (sandsynligvis) bevæger sig i, opleves det umiddelbart som en stor tryghed af familierne. De responsive undersøgelsesprocesser, som jeg i analysen af den professionelle praksis i kommune B har argumenteret for karakteriserer praksisen, synes generelt at have en stor positiv værdi for familiernes oplevelser af den børnefaglige undersøgelse.

9.4. Opsamling kommune B

9.4.1. Korrelationer mellem oplevelser og praksis

I analysen af den professionelle praksis i kommunen skildrer jeg en fagligt styret og fokuseret undersøgelsespraksis, hvor viden betragtes kontekstuel, som noget man

aktivt genererer i relation til undersøgelsens specifikke fokus, der etableres i en konkret problemformulering. Modsat undersøgelsespraksissernes udfoldelse i kommune A, som jeg beregner som 'brede', betegner jeg undersøgelsespraksisserne i kommune B som 'smalle', med henvisning til socialrådgivernes fokuserede og målstyrede indsamlings- og refleksionspraksisser.

De formaliserede faglige tilgange samt den faglige koordinators understøttelse af disse, hvorved socialrådgivernes indsamling og delvist også håndtering og omsætning af viden gøres transparent for familierne, har jeg sporadisk problematiseret i analysen af kommunens professionelle praksis. Dette har jeg gjort, fordi styring og gennemsigttiggørelse af praksissen ikke nødvendigvis kun foretages ud fra tanken om at inddrage familien, men også kan give kommunens ledelsesmæssige niveauer gennemsigttighed i forhold til, hvordan konkrete praksisser i undersøgelsen tilrettelægges og udfoldes, og hvorvidt disse overholder gældende mål og retningslinjer. Denne problematisering bliver imidlertid ikke underbygget af socialrådgiverne under vores fokusgruppeinterviews. I stedet udtrykker socialrådgiverne enstemmigt stor tilfredshed med styringen, idet den faglige og sparringsmæssige understøttelse og fastholdelse giver dem en form for sikkerhed i en eller usikker faglig praksis (Sørensen, 2016). Blandt andet kan socialrådgiverne på baggrund af målsætningerne for indsamlingspraksissen gennemskue, hvornår vidensgrundlaget er tilstrækkeligt, hvilket overskueliggør arbejdet i undersøgelseerne. Herudover understøttes den faglige sikkerhed af, at det reflekterende arbejde også sker fælles og er funderet i en fælles faglig tilgang (her ICS).

Praksissens målstyrede og afgrænsede undersøgelser opleves positivt af langt hovedparten af de interviewede familier. Gennem undersøgelsens smalle fokus og socialrådgiverens evne til at italesætte dette fokus overfor familien, inviteres familien ind i processen samtidig med, at det bliver tydeligt for dem, hvilke områder undersøgelsen interesserer sig for. Dermed bliver det også tydeligt, hvilke områder der ikke betragtes som problematiske.

Når områder hos familien og barnet peges ud som relevante eller irrelevante i undersøgelsesregi, giver det familierne en mulighed for at spore sig ind på socialrådgiverens forståelser af, hvor problemer befinder sig, og dermed også hvor socialrådgiveren ikke ser nogen problemer. Det empiriske materiale viser, at dette er med til at give familierne en tryghed i forhold til undersøgelsens forløb og potentielle udfaldsmuligheder. Herudover giver den fokuserede undersøgelse - når socialrådgiveren vel at mærke formår at kommunikere fokus tilstrækkeligt til familien (både hvilke områder undersøgelsen fokuserer på, og hvilke den ikke fokuserer på) - mulighed for, at familierne kan finde mening med socialrådgiverens spørgsmål, til familien selv såvel som til de professionelle på dialogmøderne og også i samtalerne mellem

socialrådgiver og familie. Det, at socialrådgiverne indvier familierne i deres socialfaglige refleksioner, kan ses om et udtryk for, af den børnefaglige undersøgelse i kommune B kendetegnes ved responsive processer (modsat undersøgelsen i kommune A). Disse responsive processer, hvor viden ikke kun går fra familien til socialrådgiveren, men også til familien fra socialrådgiveren, bidrager til, at familierne oplever undersøgelsen som transparent, forudsigelig og tryk.

En far giver imidlertid udtryk for, at undersøgelsens fokus har været for smalt, og at der ikke er indhentet viden nok. Denne oplevelse beror dog formentlig på det forhold, at forældrene er uenige med hinanden i deres forståelser af sønnens problemer, og at socialrådgiveren søger at forholde sig neutral til deres modstridende udlægninger. Denne neutralitet opleves af den ene forælder som utilstrækkelig.

9.4.2. Familiens inddragelse i praksissen

Indsamlingspraksisserne samt dele af refleksionspraksisserne er i kommune B gjort gennemsigtige for familierne. Særligt dialogmødet fungerer som et 'gennemsigtigt maskinrum' og bidrager betydeligt til familiernes oplevelse af praksissen som inddragende, forudsigelig, transparent og deraf også tryk at være en del af. Dialogmødet sætter familierne i stand til at overvære, deltage i og måske ligefrem udfordre den viden, som andre aktører (oftest forskellige professionelle) måtte frembringe om familien og familiens barn, ligesom dialogmødet muliggør, at andre aktører kan overvære og udfordre den viden, som familien fremstiller om dem selv og barnet. Dialogmødet understreger familien som den mest centrale aktør i den børnefaglige undersøgelse. På trods af, at indsamlingspraksissernes for familierne umiddelbart er tilgængelige, åbne og inddragende, må det bemærkes, at familierne ikke selv fastsætter den problemformulering, som praksisserne i børnefaglige undersøgelse udfoldes på baggrund af. Dette gøres af socialrådgiveren i samarbejde dennes team. Dog viser det empiriske materiale fra kommunen, at flere familier oplever, at de er med til at fastsætte undersøgelsens fokus (blandt andet gennem de indledende samtaler med familien). Dette vidner om, at socialrådgiverne inddrager familiens forståelser af problemerne i betydeligt omfang i tilrettelæggelsen af fokus samt i definitionen af de problemer, som undersøgelsen tager udgangspunkt i.

Analyserne af kommunens professionelle praksis og familiernes oplevelser heraf giver ikke anledning til at pege på familiens indgang til undersøgelsen som værende af afgørende betydning for familiens oplevelser af den børnefaglige undersøgelse, sådan som det var tilfældet i kommune A. Dette er dog ikke ensbetydende med, at indgangen til undersøgelsen ikke har betydning i denne sammenhæng i kommune B, men det empiriske materiale genereret i kommunen giver ikke grundlag for at pege på en sådan sammenhæng. De forskellige indgange til undersøgelsen - at henven-

de sig selv, eller blive underrettet - er begge repræsenteret hos de familier jeg interviewer i kommune B, om end der i de fleste tilfælde er tale om en 'mellemtning' (i kraft af skolesocialrådgiverens medierende funktion), men forskellen kan ikke siges at være udslagsgivende for, om den overordnede oplevelse er positiv eller negativ. Analyserne af den professionelle praksis i kommune B samt familiernes oplevelser heraf peger i stedet på, at familiernes oplevelser afhænger af, hvorvidt deres og socialrådgiverens forståelse af problemerne harmonerer. De familier, som udtrykker positive oplevelser af den børnefaglige undersøgelse, de har været igennem, oplever, at socialrådgiveren viser familiens forståelser for egen situation og at denne forståelse danner rammen for, hvad indsamlings- og refleksionspraksisserne beskæftiger sig med, og hvilke indsatser, der eventuelt peges på efterfølgende.

Kapitel 10: Kommune C

10.1. Beskrivelse af kommunen

Kommune C har et indbyggertal på omkring 40.000 (Økonomi og Indenrigsministeriet, 2015). I kommune C er myndighedsafdelingen organiseret i tre teams: undersøgelsesteamet, socialteamet og specialteamet. Undersøgelsesteamet (dette team kalder team A) tager sig af henvendelser og underretninger og udarbejder børnefaglige undersøgelser i tilfælde, hvor det vurderes nødvendigt. I undersøgelsesteamet arbejder på interviewtidspunktet fem socialrådgivere⁴³. Herudover findes socialteamet (dette team kalder jeg team B), som beskæftiger ti socialrådgivere. Socialteamet får overleveret børnefaglige undersøgelser fra undersøgelsesteamet og skal så iværksætte eventuelle foranstaltninger, varetage opfølgning samt udarbejde eventuelle undersøgelsestillæg. Specialteamet (dette team kalder jeg team C) fungerer på samme måde som socialteamet i forhold til at overtage de færdige børnefaglige undersøgelser. Specialteamet beskæftiger fire socialrådgivere og to administrative medarbejder og arbejder primært med indsatser målrettet handicappede børn og unge.

Det empiriske materiale fra kommune C blev genereret, da den skildrede teamorganisering var forholdsvis ny (organiseringen trådte i kraft 1. juni 2014, og fokusgruppeinterviews blev gennemført primo november 2014). På interviewtidspunktet er de ændrede arbejdsgange, som omlægningen medfører, ikke til fulde implementeret.

Organisationsændringerne medfører endvidere ændringer i socialrådgivernes bevilningskompetencer. Dette betyder, at de ikke længere selv kan bevilge foranstaltninger på baggrund af de børnefaglige undersøgelser, men skal udarbejde skriftlige indstillinger, der herefter skal vurderes på såkaldte visitationsudvalgsmøder. På interviewtidspunktet er socialrådgivernes oplevelse, at de helt har mistet deres bevilningskompetencer.

I kommunen foregår undersøgelsesarbejdet med afsæt i ICS-tilgangen og understøttet af journaliseringssystemet DUBU. DUBU er også implementeret for ganske nylig, mens myndighedsafdelingen har benyttet ICS-tilgangen som socialfaglig ramme et godt stykke tid. Herudover findes også en lokalt udviklet model, som

⁴³ I projektperioden var også to studentermedhjælpere (socialrådgiverstuderende) ansat til at hjælpe med udarbejdelsen af de børnefaglige undersøgelser.

ledelsen og de faglige koordinators har udviklet i samarbejde med en forsker⁴⁴. Denne model blev dog udviklet, lige inden myndighedsafdelingen implementerede DUBU, og den rummer nogle indbyggede uoverensstemmelser med DUBU-systemet, som gør, at modellerne reelt ikke kan kombineres i praksis. Ledelsen fortæller, at langt de fleste af afdelingens socialrådgivere kender og helt eller delvist benytter den lokale model som et supplerende redskab til ICS-tilgangen. Dette er imidlertid ikke den oplevelse, vi får. Da vi foretager fokusgruppeinterview i kommunen, viser det sig, at kendskabet til den lokalt udviklede model er sparsomt for de fleste socialrådgivers vedkommende, mens nogle slet ikke kender modellen. Nysatte socialrådgivere fortæller, at de ved ansættelsesstart ikke præsenteres for modellen, og det bliver tydeligt, at modellen ikke spiller nogen tilnærmelsesvis betydelig rolle i deres daglige praksis i undersøgelsesarbejdet. Modellen har derfor ingen væsentlig betydning i udfoldelsen af den professionelle praksis. ICS-tilgangen og det it-understøttende system DUBU udgør tilsammen myndighedsafdelingens fælles faglige tilgang.

Da vi foretager fokusgruppeinterviews i kommunen, fylder de organisatoriske forandringer meget hos socialrådgiverne. De fortæller, at der er blevet ændret på deres teamstruktur, deres arbejdsgange og delvist også deres arbejdsopgaver, hvor adskillige nye er kommet til. Lederen af myndighedsafsnittet fortæller os, at de organisatoriske ændringer, som netop er blevet implementeret, da vi interviewer, kun udgør seneste kapitel i en række af organisatoriske ændringer på børne- og familieområdet i kommunen. Socialrådgiverne bekræfter historikken af organisatoriske ændringer, der har fundet sted med jævne mellemrum. Uden at vi i interviewene spørger direkte ind til disse organisatoriske ændringer, bliver disse og det deraf følgende organisatoriske kaos alligevel omdrejningspunktet for mange samtaler i de tre fokusgruppeinterviews. Det bliver således tydeligt, hvor meget socialrådgiverne er påvirkede af den uro og de kaoslignende tilstande, som de mener, at ændringerne har medført.

På interviewtidspunktet har kommunen ydermere en pukkel af 'gamle sager', som er sager, der kan have kørt i mange år med forskellige foranstaltningstyper, men hvor der endnu ikke er udarbejdet børnefaglige undersøgelser. Denne 'undersøgelsespukkel', som den omtales, skal afvikles af socialrådgiverne i social- og specialteamene, og den giver anledning til stor frustration hos socialrådgiverne i fokusgruppeinterviewene.

Udover socialrådgiverne består socialrådgiverstaben af to faglige koordinators, som har til opgave at sætte den faglige retning for teamene, og dette arbejde består i at

⁴⁴ Modellen indeholder en generel 'opskrift' på henholdsvis en lille, en mellem og en stor børnefaglig undersøgelse, og den har fokus på at afgrænse undersøgelsesernes omfang, så ikke alle undersøgelser bliver store og omfangsrige.

understøtte ICS-tilgangen, fordele indkomne sager samt afholde møder og sagsgennemgange⁴⁵. Herudover er det den faglige koordinators opgave at kvalitetssikre de sager, hvor socialrådgiveren indstiller barnet eller familien til foranstaltninger og indsatser, samt sørge for, at denne kvalitetssikring sker forud for vurderingen af indstillingen på visitationsudvalgmøder.

I de fokusgruppeinterviews, som genereres i kommunen, deltager samtlige socialrådgivere i myndighedsafdelingen, undtagen dem, som var forhindret på grund af møder, akutte henvendelser fra borgere og sygdom. Socialrådgiverne i materialet repræsenterer dermed alle teams. De to faglige koordinatore er også en del af det empiriske materiale, og deltager begge i ét af de tre fokusgruppeinterview.

Kommune C har ikke nogen egentlig visitation eller modtagelse til håndtering af de henvendelser og underretninger, som myndighedsafdelingen modtager. Alle henvendelser og underretninger varetages af undersøgelsesteamet, som dermed udover at udarbejde undersøgelser også har til opgave at vurdere de indkomne underretninger og henvendelser i forhold til, om der skal udarbejdes børnefaglig undersøgelse, henvises til et § 11-forløb, eller om sagen kan henlægges. I kommune C har man organiseret sig således, at den børnefaglige undersøgelse udarbejdes og afsluttes af undersøgelsesteamet og herefter videregives til enten special- eller socialtemaet, som typisk foreslår indsats og udarbejder den handleplan, der skal efterfølge undersøgelsen. Det er dermed ikke den samme socialrådgiver, som udarbejder den børnefaglige undersøgelse og iværksætter foranstaltninger på baggrund af undersøgelsen.

I kommune C har socialrådgiverne mellem 40 og 45 sager hver, hvor hvert barn (og dermed hver børnefaglig undersøgelse) udgør en sag. Det gennemsnitlige sagstal for kommunens socialrådgivere er dermed også i denne kommune højere end det vejledende sagstal, som Dansk Socialrådgiverforening anbefaler (Dansk Socialrådgiverforening, 2015a), og som lyder på mellem 25 og 35 sager per socialrådgiver.

10.2. Den børnefaglige undersøgelse i kommune C

I analyserne af den professionelle praksis bliver det tydeligt, at der på tværs af myndighedsafdelingens teams er indbyrdes forskelle på, hvordan indsamlings- og refleksionspraksisserne udfoldes. Disse forskelle er interessante og væsentlige fund i analyserne af den professionelle praksis i kommune C, og for at lade dem være synlige, fremgår alle citater i analyserne med socialrådgiverens teamtilhørsforhold. I analy-

⁴⁵ Ved sagsgennemgange gennemgår den faglige koordinator hver enkelt socialrådgivers sagsstamme med den pågældende socialrådgiver. Øvelsen består grundlæggende i at finde sager der kan afsluttes og lukkes, sager der ikke længere kræver kommunens varetægelse og ressourcer.

serne vil jeg først skildre, hvordan man i myndighedsafdelingen udfolder undersøgelser på baggrund af to forskellige udgangspunkter. Herefter vil jeg fokusere analyserne på indsamlings- og refleksionspraksisserne, som jeg argumenterer for, ikke foregår tilnærmelsesvist kronologisk – som indsamling, og dernæst refleksion over viden – men derimod i en kontinuerlig vekslen. Herudover vil jeg analysere den faglige koordinators rolle og betydning for, hvordan praksisserne udfoldes.

I analysen af familiernes oplevelser af den børnefaglige undersøgelse tager jeg udgangspunkt i indsamlings og refleksionspraksisernes vekslende karakter og i spørgsmålet om, hvordan den børnefaglige undersøgelse opleves, når den udfoldes på denne måde.

10.2.1. Forskellige udgangspunkter for at undersøge

Som nævnt i indledningen af denne analyse i afsnit '10.1. Beskrivelse af kommunen', er myndighedsafdelingen organiseret i tre teams; team A, som tager sig af henvendelser og underretninger og udarbejder den børnefaglige undersøgelse i tilfælde, hvor dette vurderes relevant, samt team B og C, som primært udarbejder handleplaner på baggrund af undersøgelser og følger familien, så længe denne modtager hjælp og støtte. Denne organisering lægger ikke op til, at team B og C skal udarbejde børnefaglige undersøgelser; men grundet den nævnte 'sagspukkel', som består af gamle sager, hvori der er iværksat eller har været iværksat foranstaltninger, uden at der har været udarbejdet børnefaglige undersøgelser, er det ledelsesmæssigt besluttet, at team B og C nu skal udarbejde undersøgelser i disse sager. Formålet er, at sagerne kommer til at leve op til de gældende juridiske krav om dokumentation i en børnefaglig undersøgelse.

På tidspunktet for vores fokusgruppeinterviews med socialrådgiverne udarbejdes der derfor børnefaglige undersøgelser af samtlige tre teams, men på baggrund af to forskellige formål. Mens team A udarbejder undersøgelser på baggrund af nye henvendelser og underretninger, skal team B og C udarbejde undersøgelser retrospektivt. De vurderinger, som genereres af team B og C har altså til formål at underbygge valget af allerede iværksatte (i nogle tilfælde endda afsluttede) indsatser. Dette vil sige, at der i myndighedsafdelingen udarbejdes børnefaglige undersøgelser ud fra to forskellige udgangspunkter. Arbejdet med henholdsvis de nye og de 'retrospektive' undersøgelser udgør for socialrådgiverne også to forskellige måder at udfolde undersøgelsen på, som i det empiriske materiale betyder, at undersøgelsespraksisserne udfoldes ganske forskelligt afhængig af hvilket team der er tale om.

Serviceovens § 52, stk. 2, giver mulighed for, at socialrådgiveren kan iværksætte *foreløbig eller akut støtte* sideløbende med, at den børnefaglige undersøgelse gen-

nemføres, hvis særlige forhold taler for det (Serviceloven, § 52). Antallet af netop denne type sager i kommunens myndighedsafdeling - hvor der er iværksat støtte, inden den børnefaglige undersøgelse er blevet gennemført, og som af socialrådgiverne omtales som 'sagspuklen' - tyder på, at denne mulighed ofte er blevet benyttet i den professionelle praksis. Nu er det imidlertid blevet besluttet, at der i alle disse sager skal udarbejdes en børnefaglig undersøgelse, så sagerne opfylder de lovgivningsmæssige krav for iværksættelse af indsatser, og dette arbejde skal afsluttes inden for en fastsat tidsramme. Socialrådgiverne fortæller, at dette udgør en markant arbejdsmæssig belastning, og at arbejdet med at udarbejde disse retrospektive undersøgelser i deres optik generelt fremstår som tidsspilde:

Det her med de her undersøgelser [de retrospektive] (...) hvordan tænker I om det stykke arbejde? (Interviewer)

Altså, vi skal vist have lavet alle dem der mangler indtil 31/12. De gamle der. Alle sammen. Det er noget af en udfordring (Else, socialrådgiver team B)

Men jeg tænker om det, at det er rigtig, rigtig ærgerligt altså, at det bliver et samlebåndsarbejde, fordi det er sådan set ikke meningen med den børnefaglige undersøgelse, vel. Altså, det er jo meningen, at man skal, jamen altså, helt ideelt set så burde man kunne samarbejde med familien omkring måske at skabe forandring og læring undervejs og alle de her ting, og det bliver det jo ikke, hvis man siger: 'jamen altså vi mangler 70 undersøgelser i den her afdeling, og de skal være færdige den 31/12. Producer!' Og så bliver det jo også derefter. Så jeg synes måske i gamle sager, der kan det være rigtig svært, hvis man har foranstaltninger ude i fire år ikke, så kan det ikke... så giver det ikke særlig god mening, vel? (Karolina, socialrådgiver team A)

Vi har nogen i mange flere år. Ja, og sidde og lave de undersøgelser og begynde at sidde og skrive en hel masse mærkeligt noget, altså, ja... (Else, socialrådgiver team B)

Det virker sådan lidt mærkeligt at gøre det retrospektivt (Karolina, socialrådgiver team A)

Ja, det virker meget kunstigt og bagvendt (...). Men de [gamle undersøgelser] jeg sidder og laver i øjeblikket, som skulle være lavet for flere år siden, det er fuldstændig ligegyldigt. Fuldstændig ligegyldigt.

Det er kun et must, fordi det *skal* laves. Det rykker ikke en betydning (Else, socialrådgiver team B)

Men de nye undersøgelser, som jeg sidder med, dem vil jeg da godt lave ordentligt. Jeg vil gerne inddrage familien, jeg vil gerne have deres, jeg vil gerne kunne gøre det til, at det også er deres produkt. At de kan genkende sig selv, når den er færdig, og det er der ikke prioriteret tid til. Det er der ikke. Det tror jeg ikke er nogen hemmelighed. Sådan bliver det bare ikke betragtet af vores ledelse (Karolina, socialrådgiver team A)

Nej, altså, så får man jo at vide, at det er jo sådan, at: '80 procent af jeres arbejdstid den går jo med det administrative'. Sådan er det. Det er sådan, der skal arbejdes, ikke (Else, socialrådgiver team B)

Ja, og så tænker jeg måske, at vi prioriterer så anderledes, ikke, sådan så at vi laver det praktiske arbejde ude hos familierne i større grad, så vi netop ikke når at lave de 50'ere, der venter, ikke, men at vi prioriterer anderledes. Fordi vi ser, at det er der det rykker. Det er jo ikke absolut 50'ere, der rykker (Eva, socialrådgiver team C)

Den logiske kronologi, der ellers kendetegner forløbet og processerne i en børnefaglig undersøgelse, hvor socialrådgiveren på baggrund af indsamlings- og refleksionspraksissernes udfoldelse, vurderer behovet for støtte og herefter peger i retning af relevante indsatser, er ikke givet i sager, hvor der allerede er eller har været iværksat indsatser. Her må socialrådgiveren agere retrospektivt, ud fra en omvendt logik, og i stedet indsamle viden, der kan understøtte valget af den foranstaltning, som blev iværksat for potentielt flere år siden. På denne måde mister undersøgelsen sin substans. For socialrådgiverne er de retrospektive undersøgelser en øvelse udi skriftligt at kunne dokumentere et passende 'mellemspil' (Abbott, 1988), der skal kunne understøtte, begrunde og udgøre det juridiske grundlag for iværksættelsen af den pågældende foranstaltning. Dette retrospektive arbejde oplever socialrådgiverne som frustrerende og som en form for ligegyldigt arbejde, fordi det ikke er det formelle og juridisk korrekte dokument, der i socialrådgivernes forståelse har betydning ude hos familierne. Desuden fortæller socialrådgiverne, at det virker forstyrrende og mærkeligt for familierne, når socialrådgiveren kommer flere år efter den igangsatte foranstaltning og beder om lov til at udarbejde en børnefaglig undersøgelse.

Af citatuddraget fremgår det, at socialrådgiverne er af den forståelse, at der findes forskellige prioriteringer socialrådgivere og ledelse imellem, hvad angår undersøgelsesarbejdet. Socialrådgiverne fortæller, at de prioriterer tid med familierne højere

end det skriftlige dokumentationsarbejde og overholdelse af forskellige frister. Konsekvensen af socialrådgivernes prioritering bliver derfor, at den børnefaglige undersøgelse ikke altid er juridisk i orden, eller at undersøgelsen måske slet ikke bliver lavet, før der igangsættes støtte. Elementer af en undersøgelse kan have fundet sted, men disse manifesterer sig ikke nødvendigvis i et dokumentationsomfang og -materiale, der juridisk kan betegnes som en børnefaglig undersøgelse.

I forbindelse med socialrådgivernes oplevelser af at udarbejde undersøgelser retrospektivt bliver det tydeligt, hvilken forståelse socialrådgiverne oplever, at ledelsen tillægger undersøgelsesarbejdet. Socialrådgiverne er af den opfattelse, at ledelsen ikke prioriterer tid nok til at sikre kvalitet i undersøgelsen, men i stedet at undersøgelserne er kvantitativt i orden, overholder givne deadlines, er så omkostningseffektive som mulige, og at dokumentationen er i orden, set fra et juridisk perspektiv. Til en projektrelateret konference med de tre undersøgte kommuner præsenteres en række foreløbige resultater fra projektet, hvor det blandt andet kommer frem, at den socialfaglige ledelse i kommune C omtaler den børnefaglige undersøgelse som et produkt, hvilket jeg noterer som noget, der falder de øvrige to kommuner en smule for brystet. Lederen af kommune C's myndighedsafdeling 'tager talemåden på sig', og begrundet denne med egne forståelser af og målsætninger for undersøgelsen, som blandt andet omhandler overholdelsen af tidsfrister og dokumentationskrav (feltnote, april 2015).

I fokusgruppeinterviewene er det tydeligt, at socialrådgiverne imidlertid ikke er enige i lederens forståelse af, hvad den børnefaglige undersøgelse er, og heller ikke i prioriteringen af, hvordan socialrådgiverne skal agere heri. Socialrådgiverne vil gerne udfolde deres praksisser på baggrund af de intentioner (jævnfør 'Kapitel 2: Rammerne for den børnefaglige undersøgelse') som undersøgelsen er funderet i, men de oplever imidlertid, at de ikke har tid hertil. De oplever heller ikke at blive målt på parametre, der knytter an til det kvalitative socialfaglige arbejde, som den børnefaglige undersøgelses intentioner skitserer.

10.2.1.1. Undersøgelser i team A: Når det bliver ved antagelsen

I socialrådgiveres arbejde med børnefaglige undersøgelser er forløbene typisk karakteriseret ved en indledende problemindkredsning efterfulgt af indsamlingen af viden, der skal belyse de problemer, antagelser eller bekymringer, som undersøgelsen søger at afdække. Endeligt kommer så en række faglige refleksioner på baggrund af den indsamlede viden, og disse skal danne grundlag for en vurdering af støttebehovet. Denne logiske kronologi, hvor indsamlingspraksisser efterfølges af refleksionspraksisser, har jeg med inspiration fra Abbott (1988) argumenteret for, udgør et klassisk forløb i professionelles arbejde. Helt overordnet karakteriserer dette undersøgelses-

forløb også de professionelle praksisser, som udfoldes i kommune A og B, hvor indsamlingspraksisserne generelt går forud for refleksionspraksisserne – man indsamler viden og etablerer et grundlag, hvorpå man kan reflektere og dermed træffe beslutninger. I kommune C forekommer forløbet imidlertid anderledes, idet socialrådgiverne i særligt det team, der skal udarbejde nye børnefaglige undersøgelser (team A), synes at veksle mellem de to former for praksisser – indsamling og refleksion – i det meste af undersøgelsesforløbet.

I gennem alle de tre fokusgruppeinterview vi gennemfører i kommunen, bliver vi gjort opmærksomme på, at den del af myndighedsafdelingens reorganisering, som omhandler den nye teamstruktur, og de nye arbejdsgange, som denne struktur medfører, endnu ikke fungerer planmæssigt. Først og fremmest drejer det sig om, at team A (undersøgelsesteamet) ikke får færdiggjort undersøgelser. Siden de organisatoriske ændringer trådte i kraft, er der ikke foretaget sagsoverleveringer fra team A til de andre teams, som ellers har til opgave at iværksætte indsatser, udarbejde handleplaner og følge op. I fokusgruppeinterviewene omtales denne problemstilling som en 'flaskehals', som betyder, at der med lederens ord ikke bliver 'produceret' det antal børnefaglige undersøgelser i myndighedsafdelingen, som der burde (Feltnote, møde med lederen af myndighedsafdelingen, november 2014). Det er team A, der skal udarbejde undersøgelserne, men socialrådgivere fra team A fortæller, at manglende tid, uholdbare måder at organisere sig på indbyrdes i teamet og langstrakte antagelsesfaser, som rummer både elementer af indsamlings- og refleksionspraksisser, medfører, at undersøgelserne ikke afsluttes. Man bliver ofte hængende i antagelsesfasen, der rent faktisk lader til at have et omfang og en dybde, som svarer til en børnefaglig undersøgelse. Men det bliver ikke afsluttet og dokumenteret på en sådan måde, at det kan kaldes børnefaglige undersøgelser.

Altså, det der med at overlevere fra undersøgelsesteam til en af de andre. Hvordan er den proces? (Interviewer)

Jeg har ikke prøvet det (Bente, socialrådgiver team C)

Jeg har heller ikke prøvet det (Eva, socialrådgiver team C)

Men jeg tænker, at du spørger lige ind i det store dilemma, at undersøgelsesteamet ikke får produceret undersøgelser, fordi vi ikke har tid, at vi er druknet i underretninger, antagelsesfaser, som jo strækker sig over, Titte har selv siddet i undersøgelsesteamet, så hun ved godt, hvordan det er i underretningsteamet, at altså... Ja, så lige nu der er vi, der har vi gang i eller skal have gang i en proces om, hvordan vi får produceret undersøgelser. Der kommer ikke tilstrækkeligt output i

forhold til, hvad der kommer ind, altså vi får mange flere underretninger ind, end vi når at kunne producere. Og vi er fire i teamet, og vi har skruet det sådan sammen, at man er 1'er, altså 1, 2, 3, 4, så en uge er man 1'er på underretningerne, og i den uge, der vil jeg sige, der får man stort set ikke lavet andet end at forholde sig til underretninger. Der vil komme, jamen altså jeg ved ikke hvor mange, der kommer, cirka tre om dagen i snit har vi i øjeblikket ikke. Så den med at tage sig af det, der følger så noget arbejde med. Nogle af sagerne bliver fordelt til andre på sagsmødet, nogle beholder man selv. Så man kan sige ugen efter, hvor man så er omme i køen, der er man så 2'er eller 4'er. Jeg kan ikke huske, hvordan rækkefølgen går, men altså, der bruger man jo rigtig meget tid på at arbejde i sin antagelsesfase på de underretninger, man selv har beholdt, og arrangerer møder, børnesamtaler, netværksmøder, indhente yderligere oplysninger inden der er grundlag til at træffe en reel afgørelse, måske. Det kan man godt bruge en til to uger på, og så bliver man 1'er igen. Så hvor er det lige, man skal finde sit produktionsrum til at lave de 50'ere, som jo hober sig op her. Det er et meget, meget stort dilemma (Karolina, socialrådgiver team A)

Og var det det, man i teorien skulle have i uge fire, eller hvordan? (Interviewer)

Jeg ved ikke, hvor man skulle have planlagt det. Jeg tænker bare, vi er for få, altså det er jo sådan et, altså alle siger jo bare ressourcer, men jeg tænker, det er et ressourcespørgsmål, altså om man måske skal tænke det, at nogen kun laver underretninger, og det bliver så måske røvsygt, men at man kun laver undersøgelser, altså fordi man bliver så forstyrret hele tiden af at sidde i det team. Så er 1'eren syg i niende uge, hvor jeg egentlig havde planlagt at skulle det ene og det andet. Det sker meget jævnlige. Så er jeg 1'er i stedet for sammen med en kollega, altså vi får bare ikke lavet en undersøgelse. Jeg har fem undersøgelser liggende og to af dem - fristen udløber om 14 dage, altså, og der er ikke skrevet noget som helst i dem (Karolina, socialrådgiver team A)

I citatuddraget fortæller Karolina om de antagelsesfaser, som i hendes optik karakteriserer arbejdet i team A. Antagelsesfaserne rummer, som ordet indikerer, socialrådgiverens antagelser om barnets problematikker på baggrund af viden fra underretninger eller viden fra familiens egen henvendelse, men de rummer også antagelser

og refleksioner på baggrund af yderligere viden, som socialrådgiveren indsamler fra børnesamtaler, netværksmøder og samtaler med familien.

Som Karolina beskriver antagelsesfaserne, er der typisk tale om, at socialrådgiverne i antagelsesfaserne søger at afklare, hvorvidt der er grundlag for at udarbejde en børnefaglig undersøgelse, eller om forholdene kan bedres igennem forebyggende forløb. Socialrådgivernes antagelsesfaser synes at rumme mange forskellige elementer af både indsamling af viden samt refleksion over viden, men som ikke fremstår i den for undersøgelsen logiske kronologi, som den børnefaglige undersøgelse typisk udfoldes på baggrund af. Dette skyldes måske, at socialrådgiverne ser elementerne - samtaler med forældre og barn samt netværksmøder - som blot nogle indledende og afklarende antagelser og ikke som en reel del af den børnefaglige undersøgelse.

For at forstå antagelsesfasernes forløb og også forstå, hvornår en antagelsesfase bliver til en reel undersøgelsesfase, spørger vi socialrådgiverne, hvor meget tid de bruger på at 'antage', inden de enten vælger at undersøge eller henlægge sagen:

Hvor lang tid tager det at finde ud af, om skal der laves en paragraf 50-undersøgelse eller paragraf 11? (Interviewer)

Det tager max fire uger [udtrykkes sarkastisk; de øvrige griner] (Oda, socialrådgiver team A)

Én ting er hvad vores intention er, og hvad vores mål er, og hvad vores ønsker er, og noget andet er, hvordan virkeligheden ser ud (Iben, socialrådgiver og faglig koordinator, team A og C)

Ja. Det er klart. Hvordan ser virkeligheden ud? (Interviewer)

Jamen, jeg kan sgu ikke sige en gennemsnitstid, hvor lang tid det tager, men nogle kan vi afslutte i løbet af en uge, og nogle tager jo flere måneder, før vi har taget stilling til dem (Oda, socialrådgiver team A)

Men det er jo ikke nogen hemmelighed, at vi er udfordret på det område, fordi vi har lavet en ny organisering, hvor vi har lavet det her undersøgelsesteam, som skal gå ind at afdække og målgruppevurdere og træffe nogle afgørelser i forhold til at lave 50'ere, hvor vi havde haft en forhåbning om, at så ville der blive spyttet 50'ere ud i strid strøm. Problemet er, at hovedparten af tiden bruges jo på at afdække alle de andre akutte ting, der også skal tages af, så vi er ikke nået dertil, hvor vi kan gå ind at sige: 'jamen er det her en konstruktion, der

rent faktisk virker?’ Fordi lige nu er det verdens svært at vurdere på, om det har den effekt, vi har ønsket, og det vil sige, jeg tror ikke på, altså, jeg tror i gennemsnit, at vi bruger over fire uger på at træffe den endelige afgørelse, hvis man tager alle sager sammen og tager gennemsnittet, så tror jeg, det strækker sig langt over de fire uger (Trine, socialrådgiver og faglig koordinator, team B)

Socialrådgiverne i team A bruger ifølge citatuddraget lang tid på antagelsesfasen, førend de beslutter hvorvidt der skal udarbejdes en børnefaglig undersøgelse. Indtrykket er, at socialrådgiverne betragter det at lave en børnefaglig undersøgelse som så stort og omfangsrigt et stykke arbejde, at der er værd at afprøve alle muligheder for at undgå det, inden beslutningen om at foretage en undersøgelse bliver taget. Det arbejde, som socialrådgiverne udfolder i de lange antagelsesfaser, minder dog til forveksling om undersøgelsesarbejde i form af indsamling af og refleksioner over viden. Blandt andet fordi det er samme socialrådgiver, som udfolder antagelsesfaserne og selve undersøgelserne, er det på baggrund af empirien vanskeligt at sætte grænser for hvornår antagelsesfasen stopper og undersøgelsen begynder.

10.2.2. Vekslen mellem indsamling og refleksion

Socialrådgiverne indsamler viden fra familien gennem samtaler, mens viden fra professionelle i reglen indsamles skriftligt. Indsamlingen af viden spiller en stor rolle i socialrådgivernes arbejde, og den begynder med forældrenes samtykke og tilladelse til at indsamle den professionelle viden, der løbende vurderes relevant.

I socialrådgivernes arbejde justeres rammen for hvilken og hvor meget viden, der skal indsamles, kontinuerligt. Socialrådgiverne indsamler oftest ikke viden på baggrund af hverken problemformulering eller bestemte formaliserede og implementerede metoder, sådan som socialrådgiverne fra kommune B. Indsamlings- og refleksionspraksisserne udfoldes sideløbende med hinanden, som en stadig vekslen mellem antagelser, indsamling af viden, refleksion over viden, nye antagelser, indsamling af mere viden, og så videre. Disse processer sker oftest hos den enkelte socialrådgiver, og ikke i et fælles, fagligt forum.

Team A's arbejde i antagelsesfasen er et eksempel på denne konstante skiften frem og tilbage mellem praksisserne. Den professionelle praksis udfoldes således som en støt eskalerende og ekspanderende proces, hvor man hele tiden justerer, ændrer og skærper undersøgelses fokus.

Den for undersøgelsens logiske kronologi, hvor indsamlingspraksisserne udfoldes forud for refleksionspraksisserne, og som karakteriserer de professionelle praksisser

i kommune A og B, findes ikke på samme måde i den professionelle praksis i kommune C. I nedenstående citatuddrag illustreres socialrådgivernes udfoldelser af de vekslende indsamlings- og refleksionspraksisser:

Vi bliver jo også opmærksomme på tingene undervejs. Det kunne være der, hvor vi sidder og tænker, vi mangler den her ene ting, og så får man en oplysning, hvor man tænker: 'okay, det skal jeg lige have med' (...) Der er også en kompleksitet i de her sager engang imellem, så hvad kan man sige, at vores grundlag for at lave en undersøgelse er jo med udgangspunkt i en problemstilling, ikke, men forældrene kan jo godt nogle gange, synes jeg i hvert fald, jeg har oplevet, altså, opleve, at det er nogle andre ting, der fylder, og så får du oplysninger på de ting, som de synes, der fylder. Det kan du ikke undgå og netop som du siger, man kan godt, man mister også overblikket, når man sidder med de der, ikke også, og så tænker: 'uha, nå, men det er da sørme en relevant information', ikke også, altså, men er den relevant i forhold til der, hvor vi startede? Nej, det er jo ikke sikkert, men altså... (Nynne, socialrådgiver team A)

Så skal du lige have samtykkeerklæring (Oda, socialrådgiver team A)

Ja, så jeg skal jeg lave en ny samtykkeerklæring og få den afleveret og få den retur igen, og så kan du få indhentet, og det tager altså... så altså, hvis man havde alle de oplysninger, man skulle bruge, så ser det jo anderledes ud (Nynne, socialrådgiver team A)

Ja, jeg tror faktisk også, at vi bruger rigtig mange ressourcer på at indhente og rykke (Trine, socialrådgiver og faglig koordinator, team B)

Mega lang tid. Vi bruger sindssygt meget tid på at få de oplysninger, vi gerne vil have. Selvom vi er i fuld gang med at prøve at opdrage vores samarbejdspartnere, og det har vi været i et par år nu (Iben, socialrådgiver og faglig koordinator team A og C)

Og som ny vil jeg også sige, at området er så stort, det er så stort og så omfattende, at jeg taber pusten engang imellem og tænker hvordan fanden, altså (...) Det er jo fordi, det dækker over så meget, og fordi der er så mange forskellige procedurer i det. Og så bliver det sådan lidt, og så er vi også mange. Vi er ikke en lille afdeling, vi er ikke en lille gruppe her, og det ligger måske også lidt i, at jeg oplever i hvert fald, at jeg får spurgt en, som gør det på sin egen måde, og så er pro-

ceduren måske ændret, men begge dele kan et eller andet sted lade sig gøre, og det er jo sådan set fint nok, men det efterlader også, at det tager bare lidt længere tid, fordi: 'okay, skal jeg gøre det på den ene eller anden måde', altså (Nynne, socialrådgiver team A)

I citatuddraget bliver det klart, at socialrådgivernes indsamlingspraksisser ikke udfoldes på baggrund af en klar problemstilling, men fungerer som selve problemerkredsløbet. Socialrådgiverne veksler mellem at indsamle viden, reflektere herover, indsamle mere viden, reflektere herover, alt sammen på baggrund af antagelser som løbende udvikles, justeres og be- eller afkræftes, og denne problemerkredsløb sker primært hos den enkelte socialrådgiver.

Denne vekselvirkning mellem indamlings- og refleksionspraksisser samt den løbende justering, udforskning og udvikling af undersøgelsens problemstilling kan rumme en positiv sensitivitet over for den viden, der genereres. Denne eksplorative praksis kan fremstå som ideel i forhold til at finde frem til og afdække de problemstillinger, der måtte gælde i familien. Den eksplorative fremgangsmåde og dens ofte uforudsigelige undersøgelsesproces som fremgangsmåden skaber, kan dog være vanskelig at inddrage familierne i, ligesom det bliver vanskeligt at gøre undersøgelsesprocessen transparent og tryk for de familier der undersøges. Dermed kan denne undersøgelsesform potentielt være problematisk for familiernes oplevelser af undersøgelsen.

Når socialrådgiverne på denne måde veksler mellem at indsamle og reflektere over viden i deres udfoldelse af undersøgelsesarbejdet, bliver de børnefaglige undersøgelser ofte massive i forhold til mængden og bredden af det vidensgrundlag, der fremskaffes. Dette kan være problematisk både i forhold til lovens krav om, at man i den børnefaglige undersøgelse 'ikke må undersøge mere end formålet tilsiger', og i forhold til socialrådgivernes oplevede tidspres. De omfattende undersøgelser kan også blive problematiske for de berørte familier, når indsamlingen af viden fra forskellige professionelle afstedkommer en utilstrækkelig transparens. Socialrådgiverne fortæller i denne forbindelse, at de oplever, at de børnefaglige undersøgelser, som de udfører i dag, modsat for år tilbage, omhandler mere alvorlige og omfangsrige problemstillinger og bekymringer, hvorfor det ofte er nødvendigt at indhente viden fra flere forskellige professionelle i hver undersøgelse. Undersøgelsesernes omfang bliver dermed oftest meget tætpakkede:

Der er jo nogle [børnefaglige undersøgelser], hvor man nærmest bare har en forældresamtale og en børnesamtale, og så indhenter man lidt og laver den, og så er det det. Så på et tidspunkt så mødes man til en parthøring, ikke, og så har vi jo også nogle, hvor man nærmest er

derude tit, fordi så har man lige en ny oplysning og en ny bekymring, og det vil man gerne præsentere for dem, så det ikke kommer bag på dem, hvordan undersøgelsen falder ud. Så der kan være nogle, hvor man har et rigtig rigtig tæt samarbejde med familierne hele vejen igennem og andre, hvor man kun ser dem en gang. Det er nok dem, hvor vi er mest bekymrede, det er der, hvor vi har det mest intense forløb (Sonja, socialrådgiver team C)

Tanken om den lille undersøgelse er rigtig fin, men altså, de sager, hvor vi træffer afgørelse om en 50'er, der er det jo, fordi problemerne er rigtig komplekse (Karolina, socialrådgiver team A)

Men der tror jeg også den har fået ekstra skrue på, ikke? (Titte, socialrådgiver team B)

Altså, den har fået ekstra skrue på i forhold til hvornår er det, en sag hører til i vores afdeling. Man skal være et orange, næsten blinkende rødt, barn for at høre til i denne her afdeling (Karolina, socialrådgiver team A)

Når tærsklen for, hvor alvorligt det skal være, før en børnefaglig undersøgelse påbegyndes antager den højde, som socialrådgiverne antyder, er det utopisk at tale om små og mellemstore undersøgelser, sådan som den lokale model ellers lagde op til. Det bliver endvidere svært for socialrådgiverne at afgrænse sig i indsamlingspraksisen, idet de problemer og bekymringer som ligger til grund for undersøgelsen, ofte er komplekse og tvetydige i sit vidensgrundlag (Kvello, 2013:52).

10.2.2.1. Betydningen af professionel viden

Viden fra professionelle udgør utvivlsomt en vigtig del af vidensgrundlaget i den børnefaglige undersøgelse, og denne vigtighed forstærkes, idet den professionelle videns faglige dimension kan underbygge de analyser, som tegnes i undersøgelsen, og som i sidste ende skal kunne få eventuelle foranstaltninger igennem. Af nedenstående citatuddrag ses, at det er sjældent, at socialrådgiverne udarbejder børnefaglige undersøgelser, som ikke indeholder viden for forskellige professionelle i barnets eller familiens netværk:

Jeg tænker også, at i langt de fleste sager, der tror jeg, vi er meget tilbøjelige til at sige: 'vi indhenter i hvert fald lige en udtalelse enten fra skole eller daginstitution', og det er selvfølgelig fordi, der er jo nogle mennesker, vi må antage, der ser barnet meget kontinuerligt, ikke, alt-

så over en længere sammenhæng, så de vil som hovedregel kunne bidrage rigtig meget i forhold til, hvordan de oplever de her børn, som kan stå i kontrast til, hvad forældrene i øvrigt måtte mene ikke (Iben, socialrådgiver og faglig koordinator, team A og B)

Altså, hvis jeg skal lave en vurdering på noget, altså hvordan de trives i børnehaven, eller hvad ved jeg, så stoler jeg jo selvfølgelig på, hvad familien fortæller mig, når jeg laver en undersøgelse, men jeg er nødt til at have det underbygget på en eller anden måde, sådan så man ikke kan smide den tilbage, altså der er nødt til at være, og de konklusioner, som jeg har draget, de må være underbygget (Nynne, socialrådgiver team A)

Socialrådgiverne forstår den professionelle viden som værende af stor betydning for, at de foranstaltninger, der eventuelt vurderes relevante på baggrund af undersøgelsen, også i sidste ende bevilliges på visitationsudvalgsmøder. Denne viden har dermed en vigtig praktisk funktion. Dette betyder imidlertid ikke, at socialrådgiverne selv forstår den professionelle viden som mere valid end familiens viden, men organisationens prioritering af den faglige viden gør, at socialrådgiverne i praksissen er underlagt denne prioritering. Herudover fungerer den professionelle viden også som et muligt, og i nogle tilfælde nødvendigt, korrektiv til familiens viden om sig selv.

10.2.3. Den faglige koordinators rolle og betydning i den professionelle praksis

10.2.3.1. Den faglige koordinator og kvalitetssikring

En af de ændringer, som reorganiseringen har medført, og som synes at have stor betydning for den måde, hvorpå praksissen udfoldes, er ændringen fra teamleder til faglig koordinator. Forud for ændringen havde hvert team en teamleder, der blandt andet understøttede afdelingens faglige tilgang ICS i socialrådgivernes undersøgelsesarbejde. Socialrådgiverne fortæller, at de nye faglige koordinators ikke i samme grad varetager den socialfaglige understøttelse af undersøgelsesarbejdet, men i stedet har andre opgaver, som i socialrådgivernes optik, i højere grad består af styring af, og kontrol med socialrådgivernes arbejde i undersøgelserne.

Som en del af reorganiseringen har socialrådgiverene fået nedsat deres bevillingskompetence, så alle indstillinger til foranstaltninger nu skal kontrolleres eller sikres af den faglige koordinator, før visitationsudvalget kan tage stilling til foranstaltningen. Denne kontrol kaldes i kommunen for 'kvalitetssikring', men opleves nærmest

som det modsatte af socialrådgiverne, dette kommer blandt andet til udtryk i følgende citatuddrag:

Altså, kvalitetssikring går jo til de faglige koordinatore. De var før teamledere, de har nu fået titlen faglig koordinator. Altså, så de har ikke noget ledelsesansvar, det er kun den faglige del de tager sig af (Anette, socialrådgiver team B)

De sidder selv med sager. Jeg ved ikke om hun har tyve sager selv, så hun er også presset i forhold til sin egen sagsstamme, og så skal hun samtidig være faglig koordinator og gennemtjekke alt det vi andre sidder og laver (Solveig, socialrådgiver team B)

Det med at være faglig koordinator er det mest med kvalitetssikring, at man tjekker? Man er ikke faglig udvikler eller, hvis I forstår mig? Altså, den der sådan fagligt er med til at hanke op og udvikle temaet og? (Interviewer)

Nej (flere socialrådgivere, alle fra team B)

Det er ikke på den måde det skal forstås? (Interviewer)

Nej. Så laver de sagsgennemgang med os, sådan så vi får set på, hvad er det for noget som ligger i sagerne, og hvad mangler der blandt andet. Og det skal vi helst have lavet indtil næste gang (...) Problemet er jo, at når vi laver indstillinger [forslag til konkrete foranstaltninger på baggrund af en socialfaglig vurdering], vi bliver jo bedt om at lave indstillingen efter den vurdering, som vi tænker. Altså, hvad er det for en foranstaltning vi vurderer der skal til, for at bringe barnet i udvikling, eller bringe barnet ud af den problematik det nu er i. Og så gør vi det, eller nogle gør, men andre sidder også der og tænker: 'okay, jeg kan jo lige så godt lade være, for det bliver jo aldrig til noget, fordi det er ikke dét, vi har på hylden her i kommunen' (Solveig, socialrådgiver team B)

Ej, der skal vi helst ikke hen. Det kunne jeg ikke finde på det der du siger. Det må jeg sige. Jeg synes det er rigtig vigtigt, at vi holder fast i vores faglige vurderinger. Om vi så får det igennem eller ej, så vil jeg da forsøge at kæmpe for det. Ellers så giver det slet ikke mening at være her, for mig i hvert fald (Anne, socialrådgiver team B)

Jeg har en sag nu, hvor jeg vurderer at barnet, hvis barnet skal i udvikling, så skal barnet anbringes på en døgnbehandlingsinstitution. Der har min faglige koordinator, fordi vi skal have alt kvalitetssikret, hun har bedt mig om at lave om på det. Og det har jeg måttet gøre (Solveig, socialrådgiver team B)

Det er en anden ting. At vores indstillinger skal kvalitetssikres, altså man har ikke tillid til, at vi kan gøre en indstilling der er god nok til, at man kan sende den på visitationsudvalget. Den skal først kvalitetssikres hos en faglig koordinator der så kan sige: 'ah, ret lidt her og omformuler der' (Charlotte, socialrådgiver team B)

Men det du siger der, så har man faktisk allerede besluttet, at det er ikke det du skal indstille til? (Anne, socialrådgiver team B)

Det har hun. Så derfor tænker jeg, at når vi nu får at vide, at vi skal indstille til det vi vurderer er fagligt bedst for barnet, og man allerede laver en spareøvelse om, at det kan ikke lade sig gøre, fordi vi har kun de her og vi skal bruge så få penge som overhovedet muligt (...) Så bliver det rigtig svært syntes jeg (Solveig, socialrådgiver team B)

Socialrådgiverne oplever ikke kvalitetssikringen som en reel sikring af kvaliteten af deres socialfaglige arbejde, men snarere som en devaluering af deres faglige vurderinger. Socialrådgiverne omtaler kvalitetssikringen som er varetagelse af økonomiske hensyn, og dermed bliver de faglige koordinators ikke betragtet som garanter for faglig understøttelse af socialrådgiverne, men nærmere som understøttelse af, eller led i kommunens budgetstyring.

I alle kommuner skal indstillinger til visse (dyre) foranstaltningstyper vurderes i et visitationsudvalg, som har den øverste bevillingskompetence. Formålet med visitationsudvalget er dobbelt; dels skal det sikre, at familier og børn '*får det samme serviceniveau, uafhængig af sagsbehandleren*' (Ankestyrelsen, 2010:10), men samtidig gives også mulighed for at vurdere, om en anden og billigere foranstaltning kan benyttes i stedet (Ankestyrelsen 2010). Socialrådgivere skal udarbejde indstillinger til de foranstaltningstyper, hvortil de ikke selv har bevillingskompetence, hvilket varierer fra kommune til kommune. Ankestyrelsen (2010) skriver, at der ses en stigende tendens til, at '*en stadig større del af foranstaltningerne skal i visitationen*' (Ankestyrelsen 2010:11). I myndighedsafdelingen i kommune C har socialrådgiverne, som beskrevet, efter reorganiseringen fået frataget deres bevillingskompetencer. Solveig fortæller: '*Altså, vi har jo nul kompetencer. Altså, absolut ingenting*' (Solveig, socialrådgiver team B). Schrøder (2014) skriver også, at '*grænser for beslut-*

ningskompetencer bruges som redskab til at få adgang til direkte styring af sagsbehandlingernes måder at tage økonomiske hensyn' (Schrøder, 2014:9). Oplevelsen af at være gjort kompetenceløs kombineret med de faglige koordinators kvalitetssikring af undersøgelserne forud for visitationsudvalgets behandling, giver socialrådgiverne oplevelsen af, at ledelsen nærer mistillid til deres opgaveløsning i den børnefaglige undersøgelse. I tillæg oplever socialrådgiverne, at der gennem kvalitetssikringen fra de faglige koordinators tages bestik af organisationens regler og rutiner og konkrete muligheder for hjælp, før der tages bestik af barnets og familiens behov for hjælp (Wächter, 1998).

10.2.3.2. Den faglige koordinator og den socialfaglige sparring

Det empiriske materiale viser tydelige forskelle på, hvordan den faglige sparring foregår, og ikke mindst i hvilket omfang den foregår. Generelle socialfaglige drøftelser samt drøftelser på baggrund af ICS-tilgangen foregår på forskellig vis blandt socialrådgiverne, afhængigt af hvilket team de tilhører. Socialrådgivere fra team A og C fortæller i interviewene om, hvordan den faglige sparring på teammøderne foregår, og giver herigennem forståelsen af, at der rent faktisk er plads til socialfaglige drøftelser. Socialrådgivere fra team B fortæller modsat, at de i øjeblikket ikke oplever nogen form for faglig sparring på deres teammøder, og at de dermed sidder alene med planlægningen af undersøgelser samt i de refleksioner, de gør sig i sagerne, med mindre de selv aktivt søger sparring hos en kollega.

Fastholdelsen af den faglige sparring, funderet i ICS-tilgangen er noget, socialrådgiverne ser som de faglige koordinators opgave, og dette synspunkt bliver særlig fremtrædende i de to fokusgruppeinterviews, hvor de faglige koordinators ikke deltager:

Når man har faglige koordinators, så er det egentlig dem, der lige som skal bringe det i spil i forhold til at sige: 'jamen altså, nu er det det, vi arbejder med, og så gør vi sådan', altså fordi vi andre får ligesom ikke hevet den der ICS-kuffert med, altså jeg aner ikke engang, hvor det er henne. Det må jeg træne, altså, så jeg tænker: 'det er en koordinatoropgave', synes jeg, også at være i front på viden og på altså at kunne formidle, hvad betyder det når, hvad betyder udækket behov i ICS-sammenhæng, altså. Det tænker jeg det er (...) den socialfaglige del, der synes jeg meget, det afhænger af en selv (Karolina, socialrådgiver team A)

Er det ikke vores faglige koordinator, der skulle varetage den del? Er det ikke sådan? (Eva, socialrådgiver team C)

Jo, det er måske rigtigt. Jeg synes ikke, at den bliver fullfilled der, altså når jeg skal lave et oplæg til visitationen, hvor jeg tænker: 'den her, den skal jeg have igennem', og jeg synes meget det bliver personbåret, altså, jeg vil lave et godt stykke arbejde. Jeg vil sørge for, at denne her pige kommer på et eller andet, at jeg får et ja i visitationen. Jeg gennemknokler den i rigtig mange timer, fordi jeg ved, at så er det godt. De kan ikke sige nej, og hvis de gør, så kan jeg hjælpe familien med at klage, og så ved jeg, de vinder i styrelsen. Det er jo sådan, jeg kan få det, men det siger jo også noget om, at det bliver sådan en personlig kamp på en eller anden måde, fordi det også rigtig meget handler om økonomi, så man skal være beredt til tænderne fagligt. Den synes jeg ligger meget hos os selv (Karolina, socialrådgiver team A)

Det er rigtigt. Det gør den også (Else, socialrådgiver team B)

Socialrådgiverne udtrykker, at de faglige koordinators ikke systematiserer og opretholder den faglige sparring funderet i den faglige tilgang, som myndighedsafdelingen bekender sig til, på en for socialrådgiverne tilfredsstillende måde. Det empiriske materiale vidner imidlertid om store forskelle på, hvordan de faglige koordinators faciliterer den faglige sparring i teamene.

Socialrådgiverne fortæller, at det på interviewtidspunktet er den enkelte socialrådgivers ansvar, at undersøgelserne udfoldes med baggrund i ICS-tilgangen, og at dette sker i meget forskelligt omfang på tværs af de tre teams. Deres opfattelse af, at faglig sparring og fastholdelse af ICS-tilgangen i arbejdet har forskellige betingelser i de tre teams, bliver de gensidigt bekræftet i igennem fokusinterviewene, som foretages på tværs af socialrådgivernes teamtilhørsforhold. Det empiriske materiale afslører tre teams, som hver har forskellige betingelser for at udfolde den børnefaglige undersøgelse i form af forskellige muligheder for at yde og modtage faglig sparring, både i forhold til ICS-tilgangen og generelt. Hermed kan man tale om, at der findes forskellige måder at strukturere og udføre undersøgelserne på inden for samme myndighedsafdeling.

På baggrund af socialrådgivernes fortællinger kan en del af forskellen i den måde, hvorpå praksissen udfoldes, forklares med de faglige koordinators og deres varierende evne eller vilje til at sætte faglig sparring og ICS-tilgangen i spil på de ugentlige teammøder. Dette afføder, at både indsamlings- og refleksionspraksisserne har forskellige betingelser for at blive udfoldet, idet der er forskel på, hvordan og hvorvidt de socialfaglige koordinators benytter ICS-tilgangen som udgangspunkt for struktureringen af – og de faglige drøftelser i – de børnefaglige undersøgelser.

Socialrådgiverne fortæller, at ICS-tilgangen tidligere spillede en større rolle i undersøgelsesarbejdet, idet de oplevede at blive fastholdt i at udarbejde undersøgelser ud fra ICS-tilgangen, blandt andet gennem tidligere teamlederes fokus på tilgangen. I dag er teamlederne udskiftet med to faglige koordinatore (hvoraf en er faglig koordinator for team A og C, mens den sidste er faglig koordinator for team B), og socialrådgiverne har forskellige oplevelser af dem i forhold til deres varetagelse af den faglige forankring i ICS-tilgangen i undersøgelsesarbejdet.

Der er simpelthen forskel på, hvordan teamene fungerer i forhold til at facilitere faglig sparring i socialrådgivernes undersøgelsesarbejde, samt på hvilken rolle den faglige tilgang ICS spiller i teamenes faglige drøftelser. Dette medfører, at socialrådgiverne oplever niveauet af udfordringer forbundet med undersøgelsesarbejdet forskelligt, fordi de muligheder, de har for at modtage systematiseret faglig sparring, er forskellige. I nedenstående citatuddrag synliggøres disse forskelle, idet vi spørger ind til, hvordan den faglige sparring om undersøgelserne foregår:

Sagsmøderne kunne også være til faglig sparring. Men det er blevet til rent bevillingsmøder, hvor det bare handler om at kunne få bevillinger igennem fordi det er i det forum du kan det fordi vi ikke selv kan bevillige noget (Anette, socialrådgiver team B)

Det er de samme, man lige går til og ser. Det er dem, der lige er tættest på døren. Men jeg vil også sige, som du siger, at jeg er da glad for, at vi er samlet alligevel. Vi skal bare prøve på at finde et eller andet forum, hvor vi kan have noget sparring. Det har vi ikke på nuværende tidspunkt overhovedet, andet end hvis man går ind til vedkommendes kontor, ikke. Vi har den ikke nu (Else, socialrådgiver team B)

Vi har jo teammøder, Else? (Karen, socialrådgiver team C)

Sagsmøder? Vi har ingen faglig sparring i vores sagsmøde. Det har vi haft, men det har vi ikke nu. Altså, det kan godt være, jeg er grov, men sådan er det ment. Det er nejhatten på, ikke, og så er det dét. Jeg gider faktisk ikke deltage i det mere. Men det kommer jeg jo nok til ikke, men sådan har jeg det lige nu (Else, socialrådgiver team B)

Så der er møder, men møderne handler måske i virkeligheden bare ikke nødvendigvis om det? (Interviewer)

Altså, og det er ikke for at hænge nogen ud, men vedkommende der sidder der, som den der skal være øverst der, hun er ikke så, hvad skal

man sige, hun er ikke så frisk...engageret og også dårlig... (Else, socialrådgiver team B)

Så der er ikke nogen fora, hvor det socialfaglige er på tapetet? (Interviewer)

Ikke lige i øjeblikket, men det har der været (Else, socialrådgiver team B)

Men det er der for undersøgelsesteamet, tænker jeg, altså, men det er måske også et andet slags team, fordi vi ikke har, vi sidder ikke med 30-40-45 sager hver. Altså, vi bruger jo hver uge, der fordeler vi jo de underretninger, vi tager os af alle indkomne underretninger, og i den forbindelse så har vi jo naturligt drøftelse af, hvilken problematik og hvilken vej kunne man tænke sig at gå. Hvad skal vi gøre med den, hvem skal tage den, og hvem matcher den, så vi kommer lidt rundt om de ting, og der er ikke så meget bevillingssnak, jo, fordi vi ikke er der, hvor vi foranstalter (Karolina, socialrådgiver team B)

Jeg tror da også, at det er flere faktorer, der gør, at lige nu er det bare ikke, giver det bare ikke en skid (Else, socialrådgiver team B)

Jamen, vi mødes en gang om ugen, hvor vi har sagsmøde. Det er sagsmødet, der så også er karakteriseret ved sparring. Vi har så for nylig haft brokket os over, at der var for lidt sparring og for lidt tid, at det blev sådan meget fordeling af sager, hvis der var kommet, altså, vi kan jo sagtens sidde med otte eller ni sager til fordeling på halvanden time, at det så bliver lidt meget ekspedition ikke (Karolina, socialrådgiver team A)

Altså, vi har jo lige fået udvidet vores møde, vores sagsmøde til to timer. Nej, fra 8-12. Så er det fire timer. Men henblik på at vi kan få lidt mere sagssparring, altså, du havde en sag på tavlen i går, ikke, hvor vi simpelthen gennemgår for ligesom at få noget sparring og en øjenåbner, ikke, for lige som at sige, om der var noget, man kunne have gjort, ikke (...) Jamen altså, man kan stirre sig blind, altså, det er jeg selv, jeg har simpelthen så mange børn, ikke, altså så man stirrer sig lidt blind på de ting, så jeg synes det er rart, man måske får en øjenåbner, det er måske det, du skal gøre i stedet for, eller det kunne man også gøre, eller og lige som få nogle retningslinjer om, hvad er det, jeg skal gå videre med, når jeg skal lave en indstilling og sende den til vi-

sitationen, ikke. Hvad er det, jeg skal tage fat i ikke, altså, det synes jeg er rigtig rart, at man så har en sparring på sin gruppe, ikke (Karen, socialrådgiver team C)

Fedt. Det savner jeg helt vildt (Titte, socialrådgiver team B)

Men hos os er det sådan, at hvis ikke det er skrevet ned på dagsordenen, en sag, så bliver der ikke noget møde, og det er jo ikke altid det kendetegner, at der ikke er noget at snakke om (Else, socialrådgiver team B)

Citatuddraget synliggør en markant forskel i socialrådgivernes oplevelse af at modtage faglig sparring og af fastholdelsen af den formaliserede faglige tilgang ICS. Det er tydeligt, at den faglige koordinator for team A og C prioriterer tid til, at socialrådgiverne kan drøfte de sager, de aktuelt sidder med, ligesom der i disse to teams arbejdes med ICS-tilgangen. Sidstnævnte kommer til udtryk i Karens udtalelse omhandlende det at have en sag på tavlen (hvor ICS-magneterne tages i brug). Socialrådgivere fra team B fortæller, at der i øjeblikket slet ikke skabes rum for faglige drøftelser på deres møder, og at den faglige koordinator ligefrem aflyser teammøderne, hvis der ikke er helt konkrete drøftelser på dagsordenen. Socialrådgiverne fra team B oplever, at møderne hovedsageligt omhandler bevillinger, blandt andet forårsaget af socialrådgivernes meget lave bevillingskompetencer, og ikke faglige drøftelser, eksempelvis med baggrund i ICS, hvilket ellers ville kunne hjælpe og styrke socialrådgiverne i deres teoretiske og praktiske arbejde med undersøgelserne.

10.2.3.3. Den faglige koordinator og ICS-tilgangen

Den faglige sparring, som foregår på nogle teammøder, er ikke nødvendigvis funderet i ICS, selv om afdelingen formelt bekender sig til ICS som undersøgelsesramme og udarbejder undersøgelserne i DUBU journaliseringssystemet, der understøtter ICS-tankegangen. Socialrådgiverne – særligt i de interviews, hvor de faglige koordinators ikke deltager – fortæller, at deres undersøgelsespraksisser kun overfladisk tager højde for ICS-tilgangen og derfor indeholder både elementer af den 'gamle' praksis og den 'nye' praksis. Som nedenstående citatuddrag illustrerer, er der måske endda mest af alt tale om, at ICS-redskaberne benyttes, for eksempel ICS-trekanten, ICS-magneterne, samt DUBU journaliseringsskemaet, men at den socialfaglige tankegang, som fagligt funderer ICS, ikke er blevet en del af praksissen:

Har I så et fælles fagligt grundlag, der siger: 'vi går ud fra den her model?' (Interviewer)

Altså, vi har jo ICS-trekanten, og det er jo så den, vi bruger, kan man sige, ikke, altså hvor man sætter mål på far og børn, og hvad er der ellers af netværk og hele vejen rundt, ikke, altså, så skriver vi simpelt hen det hele (Karen, socialrådgiver team C)

Så I bruger den også som et teoretisk værktøj, ICS? (Interviewer)

Ja, det gør vi (Karen, socialrådgiver team C)

Er det hele vejen rundt? (Interviewer)

Nej. Vi har gjort det tidligere (Else, socialrådgiver team B)

Det er vist ikke helt implementeret, vel? (Titte, socialrådgiver team B)

Det synes jeg ikke, det ville være for meget at sige (Karolina, socialrådgiver team A)

Vi arbejder på det, at få den brugt mere, ikke... Fordi man kan jo fysisk bruge den på en tavle, den der trekant. Det gør vi ikke. Det er ligesom vores egne diagrammer, vi laver (Karen, socialrådgiver team C)

Fagkoordinatorerne er superbrugere i ICS, men der har jo ikke været tid, tænker jeg, på sagsmødet til at man kunne lave den her store plan og arbejde i ICS, men vi har, altså, alle vores blanketter, det er jo ICS-blanketter vi arbejder i, og metoden *skal* vi bruge, men jeg tænker ikke det er implementeret så at man tænker ICS-agtigt. Nu må I korrigere mig, hvis det er.. men vi arbejder på det, men jeg tror bare ikke, at vi tænker ICS-agtigt (Eva, socialrådgiver team C)

Tidligere gjorde vi noget (Else, socialrådgiver team B)

Ja, det gjorde vi jo tit, når man fik overdraget en sag, så op på tavlen med magneter og det hele, ikke. Det var hun rigtig god til (Karen, socialrådgiver team C)

Som socialrådgiverne giver udtryk for, fremstår implementeringen af ICS generelt overfladisk, forstået sådan, at de benytter redskaberne, men 'ikke tænker ICS-agtigt'. I citatet fremkommer forskelle på benyttelsen af ICS i forhold til socialrådgivernes teamtilhørsforhold. Karen, der er socialrådgiver i team C, forklarer, at ICS

benyttes som udgangspunkt for faglige drøftelser og struktureringer af konkrete undersøgelser i teamet, mens socialrådgivere fra team A og B slet ikke ser ICS som havende betydning i hverken de faglige drøftelser eller i forhold til indsamling af og refleksioner over viden i de konkrete undersøgelser.

Af citatuddraget fremgår, at socialrådgiverne mener, at det er de faglige koordinators opgave at understøtte ICS-tankegangen, så socialrådgiverne begynder 'at tænke ICS-agtigt', blandt andet gennem en kontinuerlig fastholdelse af ICS i det konkrete undersøgelsesarbejde på teammøderne. Når man ikke bliver fastholdt i at undersøge på baggrund af den faglige tilgang, gennem fælles drøftelser og faglig sparring på teammøder, bliver konsekvensen, at socialrådgiverne i stedet hver især gør, som de 'plejer' i undersøgelsesarbejdet:

Jeg kan godt forstå, der er nogen, der tænker: 'ej nu gør jeg lige, som jeg tænker, jeg gør her', altså ligesom Nynne lidt siger, ikke. Altså, dem der har været her, nu skulle jeg til at sige ti år, det er urealistisk, men dem der har været her over tid, vi gør som vi plejer at gøre, ikke, fordi det er sgu den måde, vi kender til (Trine, socialrådgiver og faglig koordinator, team B)

Hvor er det, du har hørt det? (Iben, socialrådgiver og faglig koordinator, team A og C)

Jamen, det er altid sådan, det kommer til at være (Trine, socialrådgiver og faglig koordinator, team B)

Jamen, jeg forstår det godt. Jeg gør det også selv, men det er bare rigtig uheldigt, fordi vi skal helst agere som, altså, ellers er det ligegyldigt med at udvikle sådan nogle ting, hvis det alligevel ikke kan... (Iben, socialrådgiver og faglig koordinator, team A og C)

For mit vedkommende, så ender jeg da med nogle gange bare selv at tage stilling til: 'nå, men så gør jeg det bare på den måde her', altså, jeg vil da super gerne vende det med nogen, det kan jeg lige så godt være ærlig at sige, det får jeg ikke gjort altid. Så tager jeg selv stilling til det, og så sker der det, at så nogle gange så kommer jeg tilbage med noget, hvor jeg tænker: 'jeg mangler et eller andet her', og så er det, at jeg, hvis jeg føler jeg går i stå på det, at jeg så går ud og siger: 'hjælp mig lige her ikke også', men hvis jeg tænker: 'nå, men jeg tror, det er en fin ide, at gøre det på den måde her'. Principielt så ville jeg da gerne have haft den slags inden, fordi der er altid nogle vinkler på, som

jeg ikke lige har tænkt, men jeg tænker: 'nå, men så prøver jeg bare at gøre det på den måde her' (Nynne, socialrådgiver team A)

Bruges af ICS som faglig optik til at indsamle og håndtere viden i undersøgelsesarbejdet kræver ifølge socialrådgiverne en form for fælles fastholdelse af deres undersøgelsespraksisser. Når denne fastholdelse ikke sker, falder socialrådgiverne tilsyneladende tilbage i deres 'gamle' undersøgelsespraksisser. I ovenstående citatuddrag cementeres betydningen af denne individualiserede praksis især af de faglige koordinatorer, som begge nøgternt konstaterer, at 'det er sådan det er', og at de også selv falder tilbage i en individualiseret praksis, hvor man gør, som man plejer. Trine, der er faglig koordinator, udtrykker ligefrem, at hun ikke mener, det er muligt at ændre på undersøgelsespraksisserne for de socialrådgivere, som har arbejdet med børnefaglige undersøgelser gennem længere tid.

10.2.4. Familiernes inddragelse i praksisserne

I ovenstående analyse af den professionelle praksis i kommune C beskriver jeg socialrådgivernes udfoldelser af indsamlings- og refleksionspraksisserne som eksploderende og ikke guidet af bestemte problemstillinger eller metoder. Dette kan gøre undersøgelsen uforudsigelig og skabe undersøgelsesprocesser, der er vanskelige at informere om, og inddrage familierne tilstrækkeligt i. Socialrådgiverne samt de faglige koordinatorer synes at være bevidste om familiernes utilstrækkelige inddragelse i undersøgelserne om dem selv, dette kommer blandt andet til udtryk i nedenstående citatuddrag:

Jeg kunne godt forestille mig, at hvis man gik ud og spurgte familierne, at så ville - langt overvejende ville familierne svare, at der har været afholdt en samtale eller to, og så hørte de jo ikke noget før den er klar til en partshøring. Det kunne jeg godt forestille mig, at mange familier ville svare og ikke opleve det som inddragelse af et samarbejde (Trine, socialrådgiver og faglig koordinator, team B)

Kunne man, fordi du nævnte det der med, hvis man nu spurgte familien, så kunne man forestille sig, at nogen familier, siger du, siger at så er der behov for et eller to møder, og så får man leveret en eller anden form for 'det her det er det, vi har fundet ud af'. Kunne man inddrage dem mere? (Interviewer)

Der tænker jeg jo, ønskescenariet ville jo selvfølgelig være, at når du så har indsamlet dine oplysninger, at du så havde opfølgning med familien, og du siger: 'nu har vi fået, hvordan forstår I det, vi har fået ind'.

Hvad måtte de have af kommentarer? Ellers har man løbende en partshøring i forhold til de oplysninger, der kommer. Det er ønskescenariet, drømmescenariet (Iben, socialrådgiver og faglig koordinator, team A og C)

Og hvorfor er det så ikke praksis? (Interviewer)

Der tænker jeg, der er det tiden, der er i spil. Altså, det kan være svært nok for den enkelte rådgiver bare at finde tid til at kan afsætte, fordi hvis du skal sidde koncentreret og arbejde med det, så skal du kunne afsætte nogle timer i hvert fald, fordi det der med lige en halv time hist og pist, jamen inden du lige kommer ind i, hvad var det egentlig, jeg var nået til, jamen, så skal du videre til noget andet. Så det er noget med i hvert fald tænker jeg at kunne sætte minimum en halv dag af og kunne sidde og fordybe sig i det. Og når dét bare er en udfordring, så kan jeg slet ikke forestille mig, at man som rådgiver også skulle kunne tænke det andet ind, selvom man godt kunne have lyst til det, og jeg tænker også, du ville få en mere kvalitativ undersøgelse (Iben, socialrådgiver og faglig koordinator, team A og C)

Socialrådgiverne udtrykker en erkendelse af, at familierne ikke er tilstrækkeligt medvirkende i udarbejdelsen af afdelingens børnefaglige undersøgelser, og at inddragelsen af familien primært sker gennem de indledende samtaler mellem socialrådgiver og familie. Socialrådgiverne fortæller, at de ikke inddrager familien i den professionelle viden, som også indsamles løbende, og at familien heller ikke bliver informeret om vidensgrundlaget – altså hvilken viden der indgår - samt analyserne og vurderingerne, før familien præsenteres for undersøgelsen til den afsluttende partshøring.

Familiernes muligheder for at blive inddraget i de børnefaglige undersøgelser sker gennem samtalerne mellem familie og socialrådgiveren, som en del af indsamlingspraksisserne (ligesom det var tilfældet i kommune A). Ifølge analyserne af den professionelle praksis er inddragelsen karakteriseret ved, at socialrådgiveren i samtalerne med familien indsamler viden *fra* familien, men ikke har de store muligheder for at *give viden tilbage* til familien, for eksempel i form af refleksioner over, hvor undersøgelsen er på vej hen, hvilke socialfaglige refleksioner socialrådgiveren gør sig om undersøgelsesforløbet, og så videre. Denne situation opstår, fordi den eksplorative praksis ikke muliggør at socialrådgiveren kan være eksplicit om disse aspekter over for familien.

10.2.5. Delopsamling

Om indsamlings- og refleksionspraksisernes udfoldelse og familiens muligheder for inddragelse i praksisserne

Analysen viser, at den nye organisering har medført en række ændringer i socialrådgivernes arbejdsgange, som ifølge deres egen opfattelse giver indtryk, at der fra ledelsens side prioriteres efter et juridisk, økonomisk og organisationseffektivt ideal i sagsbehandlingen frem for, at socialrådgiverne får tid og mulighed for at sikre kvalitet såvel som familiernes inddragelse i arbejdet med undersøgelserne. Socialrådgivernes forståelse af de prioriteringer, der aktuelt sker i myndighedsafdelingen, ses blandt andet gennem deres fortællinger om kvalitetssikringen, om team B og C's arbejde med de retrospektive undersøgelser, og om de faglige koordinators manglende prioritering af fælles faglig sparring. Alle er forhold, der understreger socialrådgivernes forståelse af ledelsens prioriteringer som skæve og uhensigtsmæssige.

Analysen viser, at arbejdet med de børnefaglige undersøgelser ofte indledes med lange antagelsesfaser, der søger at afklare, hvorvidt der skal udarbejdes en undersøgelse. Analysen viser ydermere, at arbejdet i antagelsesfaserne ofte er omfangsrigt og kan indeholde de samme elementer som børnefaglige undersøgelser, og at grænserne mellem antagelsesfaser og reelle børnefaglige undersøgelser derfor er svære at fastsætte. Sidstnævnte aspekt understøttes af det faktum, at det er den samme socialrådgiver, der gennem antagelsesfaserne vurderer, om der skal laves en undersøgelse, og herefter selv skal udarbejde den. I både antagelsesfaserne og undersøgelsesarbejdet generelt veksler socialrådgiverne mellem indsamlings- og refleksionspraksisserne for at finde frem til, analysere og vurdere familiens problemer, der ifølge empirien har en tendens til at ændre sig efterhånden som socialrådgiveren indsamler viden. Denne eksplorerende tilgang til undersøgelsens problemstillinger, med en vekslen mellem at indsamle og reflektere over viden, udgør en anderledes måde at udføre undersøgelsesarbejdet på i forhold til afhandlingens øvrige to kommuner, hvor der i langt større grad kan tales om, at indsamlingspraksisserne udfoldes først, hvorpå refleksionspraksisserne påbegyndes.

Analysen viser endvidere, at indsamlings- og refleksionspraksisserne udfoldes forskelligt på tværs af team. I særligt ét team findes der fælles faglig sparring omkring undersøgelsens konkrete udfoldelse, både omkring indsamlingen af viden samt omkring de sideløbende og efterfølgende refleksioner, mens den faglige sparring i de to øvrige teams ikke fremstår ligeså formaliseret. Graden af socialfaglig sparring hænger i socialrådgivernes fortællinger tæt sammen med den faglige koordinators evne og vilje til at facilitere faglig sparring samt dennes evne til at fastholde faglige drøftelser på teammødet. Sparringen, når den finder sted, tager sporadisk og overfladisk

højde for ICS, hovedsageligt i form af benyttelsen af konkrete ICS-redskaber i de traditionelle socialfaglige diskussioner. Socialrådgivernes generelle oplevelse er, at det teoretiske fundament, som ligger i ICS-tilgangen, ikke er implementeret tilstrækkeligt, ikke fastholdes tilstrækkeligt og derfor ikke bliver en faglig gevinst i undersøgelsesarbejdet. Tværtimod bliver det et organisatorisk irritationsmoment, som man må huske sig selv på, fordi det ikke har nogen naturlig plads i undersøgelsesprocessen.

I analysen af den professionelle praksis i kommune C argumenterer jeg for, at den eksplorerende praksis rummer vanskeligheder i forhold til at sikre at familien inddrages og informeres udover den inddragelse, som samtalerne med socialrådgiveren udgør, og som jeg knytter an til ensidige bevægelser af viden *fra* familien og ikke *til* familien. Hermed fremstiller analyserne den professionelle praksis i kommune C som en praksis, der rummer ganske få muligheder for, at familien kan medvirke og deltage i deres egen sag. I forhold til den forståelse af inddragelse, som den børnefaglige undersøgelse er funderet i, som skildres i afsnit: '2.2.3. Inddragelse i den børnefaglige undersøgelse, viser analysen, at den professionelle praksis i kommune C ikke formår at understøtte intentionerne om en processuel, dialogisk og responsiv undersøgelse. I analysen skildrer jeg, at socialrådgiverne ytrer, at de ønsker at understøtte inddragelsesintentionerne i deres udfoldelse af praksis, men fortæller samtidigt, at dette ikke er muligt med de rammer og omstændigheder som organisation opstiller på interviewtidspunktet.

10.3. Familiernes oplevelser

I analysen af familiernes oplevelser af den børnefaglige undersøgelse tager jeg udgangspunkt i ovenstående analyse af indsamlings- og refleksionspraksisserne. Det drejer sig først om, hvordan familierne oplever socialrådgivernes vekslen mellem at indsamle og reflektere over viden i udarbejdelsen af undersøgelsen. Ligesom i kommune A udgør familiens undersøgelsesindgang også et forhold af betydning i denne kommune, for hvordan familien oplever den professionelle praksis.

Herudover skildrer jeg deres oplevede muligheder for i første omgang at komme ind i myndighedsafsnittet, idet det viser sig, at det at komme ind og blive betragtet som en potentiel sag udgør den første, men ganske betragtelige barriere for flere familier. Endvidere beskriver jeg, hvordan familierne oplever mulighederne for på baggrund af en udarbejdet undersøgelse, at blive bevilliget og modtage hjælp, hvilket viser sig at udgøre en udfordring for samtlige familier jeg interviewer.

Forud for analyserne af familiernes forskellige oplevelser kommer også her en kort præsentation af hver enkelt familie, deres respektive indgange til undersøgelsen

samt hvilken viden der er indsamlet i forbindelse med hver families undersøgelse (såfremt disse informationer er tilgængelige i interviewet) samt øvrige beskrivende informationer om familien.

Kort præsentation af familierne

Familie 1

Jeg interviewer Signe og Per, som er forældre til tre børn på 9, 13 og 15 år. Den børnefaglige undersøgelse er udarbejdet på den mellemste, Rebekka, som var 11 år, da kommunen første gang kom ind i billedet. Rebekka udvikler en spiseforstyrrelse som 11-årig og kommer på denne baggrund i kontakt med sundhedssystemet. Igennem behandlingen for denne spiseforstyrrelse, som ikke virker efter hensigten, finder man ud af, at Rebekka også har en autismspektrumforstyrrelse. Familien henvender sig i Rebekkas sygdomsforløb til kommunen flere gange og efterspørger hjælp, både af praktisk, økonomisk og faglig karakter. Familien oplever, at det nærmest er umuligt at komme i kontakt med socialrådgiveren, der ikke reagerer på familiens mails, telefonopringninger med videre. Familien oplever, at kommunen holder familien hen så længe som muligt og først tager sagen alvorligt, da datterens læge tager direkte kontakt til kommunens myndighedsafdeling og præciserer problemernes alvor.

Da kommunen efter lægens præcisering af alvorsgraden sætter foranstaltninger i værk, er der ikke gennemført nogen børnefaglig undersøgelse. Undersøgelsen udarbejdes et par måneder efter, foranstaltningen er iværksat, af en studentermedhjælper fra kommunen.

I undersøgelsen indsamler studentermedhjælperen viden via en samtale med Rebekka og en samtale med forældrene, og herudover indgår der i undersøgelsen forskellig professionel viden hentet fra Rebekkas forløb i sundhedsvæsenet.

Familie 2

Jeg interviewer Sussi, som er alenemor til Ulrikke på 13 år og Hans på 8 år. Sussi har også tre voksne børn, der ikke er opvokset hos hende, men på henholdsvis institution og i plejefamilie. Sussi har dermed været i kontakt med kommunen mange gange i løbet af sit liv som mor, også gennem de sidste 13 år, hvor hun har haft Hans og Ulrikke boende hos sig, og hvor underretningerne har omhandlet bekymringer for børnenes udvikling og trivsel i hjemmet. Underretningerne er kommet fra børnenes biologiske far, deres skole, børnehave og familiens naboer. Sussi fortæller også, at hun selv har henvendt sig flere gange til kommunen med et ønske om hjælp, men har ikke oplevet, at de har villet hjælpe hende. Der er udarbejdet børnefaglige under-

søgelse på begge børn, på baggrund af de mange underretninger samt Sussis gentagne henvendelser. Sussi fortæller, at de børnefaglige undersøgelser, som er lavet på Hans og Ulrikke, har været i gang i flere år og er først ved at blive afsluttet i perioden, da jeg interviewer hende.

Hans lider af ADHD, mens Ulrikke ikke trives i skolen og har somatiske problemer. Sussi oplever at være uenig med kommunen i forhold til definitionen af problemerne. Sussi mener, at kommunen ser hende og hendes (i kommunens øjne utilstrækkelige) forældrevnner som problemet, mens hun selv oplever, at det er børnenes henholdsvis psykiske og somatiske problematikker, der udgør de centrale problemer.

I de børnefaglige undersøgelser indgår psykologiske og pædagogiske vurderinger, fra et observationsophold, som familien blev sendt på i forbindelse med udarbejdelsen af undersøgelsen, og hvor familien blev observeret af forskellige professionelle. Herudover indgår viden fra samtaler mellem socialrådgiveren og Sussi. Sussi fortæller, at der ikke i forbindelse med undersøgelserne har været afholdt børnesamtaler med hverken Hans eller Ulrikke, og at der har været adskillige socialrådgivere inde over børnenes undersøgelser, i den lange periode, hvor disse har været under udarbejdelse.

Familie 3

Familien tæller Solrun, som jeg interviewer, hendes mand og deres to børn, Wilma på 14 år og Esben på 17 år. Det er Wilma på 14, som kommunen har udarbejdet en børnefaglig undersøgelse på. Wilma oplevede psykiske vanskeligheder for et par år tilbage, og kom i den forbindelse ind i børnepsykiatrien. Igennem et længere forløb i psykiatrien henvises Wilma til en psykologisk indsats i det kommunale regi. Familien er ivrig efter at realisere denne psykologiske indsats og henvender sig herefter til kommunen flere gange med ønsket om hjælp.

Familien informeres af kommunen om, at psykologhjælpen kan iværksættes efter udarbejdelse af en børnefaglig undersøgelse, og familien presser derfor på, for at få udarbejdet undersøgelsen. Solrun fortæller, at kommunen er lang tid om at komme i gang med undersøgelsen, ligesom undersøgelsen, da den endelig igangsættes, er lang tid om at blive færdiggjort.

Det er en studentermedhjælper, der udarbejder den børnefaglige undersøgelse på Wilma. I undersøgelsen indsamler hun viden fra en samtale med Wilma og samtaler med forældrene.

Familie 4

Winnie er mor til Storm på 15 år, som er omdrejningspunktet for en børnefaglig undersøgelse. Winnie og Storm bor sammen med Winnies nye mand og en lillesøster. Storm har med sin mor flyttet meget rundt og har haft samvær med sin far af forskellighed varighed, afhængigt af geografien og forældrenes skiftende evner til at samarbejde. De sidste år har Storm kun boet hos Winnie, og ganske sjældent besøgt sin far. Storm har været i børnepsykiatrien, og har her fået konstateret ADHD. Denne diagnose kombineret med et hashmisbrug, har skabt et massivt problemkompleks for Storm gennem hans teenageår.

Winnie kontakter selv kommunen, og beder om konkret hjælp til sønnen. Både mor og søn er af den overbevisning, at en form for støttekontaktperson, eventuelt kombineret med en månedlig aflast hos en mandlig rollemodel, kan udgøre en mulig løsning, eller bedring på Storms problemer og manglende trivsel.

Winnie oplever, at de tre forskellige socialrådgivere, der en efter en involveres i sønnen undersøgelse, løbende forsøger at overbevise hende om tingenes udmærkede tilstand samtidig med, at de negligerer sønnens problemer. Da undersøgelsen er færdig, er konklusionen også, at der ikke kan bevilliges hjælp.

I undersøgelsens vidensgrundlag indsamler de forskellige socialrådgivere viden fra samtaler med begge forældre og med Storm. Herudover indgår også professionel viden fra Storms skole.

Familie 5

Lene, som jeg interviewer, er mor til tre børn. Lenes ældste søn på 13 år bor ikke hos hende, men hos sin biologiske far. De to øvrige børn, en datter på 9 og en søn på 4, som Lene har med sin nuværende mand, bor begge hjemme. Der er udarbejdet en børnefaglig undersøgelse på alle tre børn. Undersøgelserne iværksættes på baggrund af underretninger fra den yngste søns børnehave.

Lene fortæller, at familien stiller sig positivt over for undersøgelserne, idet hun oplever at familien selv har forsøgt at få hjælp til særligt den mellemste pige, gennem flere år, og familien ser hermed undersøgelserne som en mulig vej til hjælp. Lene fortæller, at undersøgelserne strækker sig over to år, fra beslutningen om undersøgelserne er taget, til de færdiggøres. Da undersøgelserne er afsluttet lyder socialrådgiverens vurderinger, at der ikke er brug for hjælp, men at familien vurderes at kunne håndtere problemerne selv uden indsatser fra kommunen.

I undersøgelserne indsamler socialrådgiveren viden fra samtaler med Lene, og børnenes biologiske fædre, samt fra samtaler med børnene. Herudover indsamles professionel viden omkring det mellemste barn fra skolen, og omkring den yngste søn indsamles viden fra børnehaven.

10.3.1. Uigennemsigthed i undersøgelsen

I analysen af kommunens professionelle praksis skildrede jeg socialrådgivernes indsamling af viden som eksplorerende og karakteriseret af en løbende problemudforskning- og indkredsning. Denne måde at indsamle viden på giver ikke socialrådgiveren eksplicitte rammer for undersøgelsens interesse, idet undersøgelsesinteressen ikke er fastsat først, men typisk ændrer sig i løbet af indsamlingsprocessen, blandt andet i kraft af den måde hvorpå indsamlingspraksisserne og refleksionspraksisserne kontinuerligt i undersøgelsen fremstår indfiltrede i hinanden. Denne vekslen mellem de indsamlede og reflekterende praksisser samt den eksplorerende problemindkredsning kan medføre, at socialrådgiveren ikke bliver i stand til at italesætte rammerne og fokuset for undersøgelsen over for familien, der derfor kan opleve indhentningen af viden (og undersøgelsen generelt) som uigennemsigtig, uklar og potentielt ubehagelig at være del af.

Af de familier, jeg interviewer i kommunen, er det i særlig grad de familier, hvor den børnefaglige undersøgelse er startet på baggrund af underretninger, eller hvor der har været underretninger, som i særlig grad omtaler socialrådgivernes indhentning af viden som uklar, og som oplever undersøgelsen som overvejende utryk og uigennemsigtig. Dette scenario, hvor indgangen til undersøgelsen har stor betydning for den videre oplevelse, altså spørgsmålet om familiens eget initiativ og ønske om hjælp contra underretninger fra andre, gjorde sig også gældende i analysen af den børnefaglige undersøgelse i kommune A.

Sussi fortæller, at de børnefaglige undersøgelser omhandlende hendes to børn er startet op på baggrund af flere underretninger fra forskellige aktører, ligesom hun selv har henvendt sig til kommunen med ønsket om hjælp. Indgangen til de undersøgelser, der udarbejdes på Sussis børn, er dermed en blanding af underretninger, hovedsageligt fra forskellige professionelle i børnenes skole og dagtilbud, samt Sussis eget ønske om hjælp i form af konkrete redskaber til at tackle børnenes forskellige problematikker. På trods af de mange underretninger og Sussis oplevelser af selv gentagne gange at ytre ønske om hjælp er begge undersøgelser lang tid om at blive igangsatte og lang tid undervejs i udarbejdelse. Sussis oplevelser af de børnefaglige undersøgelser, som hun og børnene har været igennem, afspejler den professionelle praksis i kommune C med socialrådgivernes vekslen mellem indsamlings- og refleksionspraksisserne i deres udfoldelse af undersøgelsesarbejdet, som

kan være vanskelig at gøre gennemsigtig og klar for familierne. I interviewet med Sussi bliver det tydeligt, hvordan socialrådgiverne (hvoraf der har været adskillige) ikke fra start har inddraget og informeret Sussi i og om, hvad undersøgelserne har fokuseret på af problematikker, hvilket ikke er overraskende, idet fokuseringen af problemer jo netop ikke er sket fra undersøgelsens start. Sussi udtrykker også, at hun på intet tidspunkt i løbet af undersøgelsestidens udarbejdelse har følt sig informeret om fokus eller formål med undersøgelserne. Dette kommer blandt andet til udtryk i nedenstående citatuddrag:

Du har været deroppe og børnene, og I har snakket og du har fortalt en masse, men du har ikke hørt noget? Eller fået noget at vide tilbage? (Stina, interviewer)

Nej, nej (Sussi, mor)

Jamen, fortalte de ikke hvorfor de spurgte om alle de her ting? (Stina, interviewer)

Det var bare en del af undersøgelsen. Men de havde ikke styr på det. De havde ikke på noget tidspunkt styr på det. Altså, der var ikke noget hvor man sådan som familie kan sige: 'så, nu er der ro på', ikke (Sussi, mor)

Snakkede I om hvad der skulle ske når undersøgelsen engang var færdig? (Stina, interviewer)

Næ... for de havde jo regnet med at finde noget. De havde jo regnet med at finde en masse jeg ikke kunne få til at hænge sammen (Sussi, mor)

Din følelse var at de [socialrådgiverne i undersøgelsen] kradsede for at finde noget? (Stina, interviewer)

Ja, og det tror jeg stadig de gør. Fordi så ringer Lisbeth [en socialrådgiver], og det var den dag hvor hun tilbød, at jeg så kunne snakke med dig. Og så ringer jeg fordi jeg tror det er Susanne [en socialrådgiver] jeg ringer til. Og så siger hun til mig: 'hvordan går det?' 'Det går fint', jeg skal ikke have sagt for meget, for begynder jeg at fortælle for meget, så ryger der et eller andet af sted, ikke. Så siger hun ja, men hun havde hørt lidt om at øh, at der var problemer med Ulrikkes matematik. Jeg er ikke så god til det der matematik de har i skolen. For så

kunne hun jo sende en støtte... 'Du skal ikke sende noget hjem'! (...) Jeg kan ikke forstå, altså, nu har jeg været meget inde i systemet, så hvis de skulle hjælpe sådan en som mig for eksempel, så skulle de have gjort det fra start af, at gå ind og have sagt: 'jamen hvad kan vi hjælpe dig med? Hvad har du af behov?' For det er jo ikke behov der skal dækkes over det hele. Det er jo bare... I starten have jeg problemer med at få Hans over til sin far, fordi han ikke ville over, og så få lidt hjælp der, altså hvad gør jeg? Hvad kan jeg bruge af remedier? Men det gør de jo ikke, de sætter en hel proces i gang, for sådan et lille problem, det er jo vanvittigt, altså! Men nu hedder det sig, at nu kan han bruge denne her psykolog til at snakke om alt, og hvis der er noget i hjemmet... og jeg ved ikke hvad de graver efter, men de graver efter noget det er jeg sikker på. Og jeg er lidt mistroisk til dem, og det må jeg sige at det ændrer sig ikke. Jo altså, hvis de viser det modsatte og at det er der ingen grund til at være, men altså... (Sussi, mor)

Hvad håber du alt det her ender ud med? (Stina, interviewer)

Jeg håber jo, at vi snart får noget fred. At vi snart kan være os selv som familie, fordi du er ikke familie, som normal familie, du har hele tiden et eller andet i baghovedet der siger: 'pas på hvad du laver'. Og det har jeg jo også selvom jeg ikke har kommunen inde over. På den måde forstået, at da de sagde til mig oppe på kommunen, at: 'du er røget ud af systemet, vi har ikke noget med dig at gøre', der havde jeg stadig denne der: 'husk lige de kigger dig stadig i nakken'. Og det vil de altid gøre, resten af mit liv. Og det vil jeg føle fordi bare du gør et eller andet forkert, du ved det jo selv, altså, der skal ikke så meget til før folk melder folk (Sussi, mor)

Citatuddraget illustrerer, hvordan socialrådgiverne i undersøgelserne ikke har informeret Sussi om hverken fokus eller formål for undersøgelserne. Sussi har derfor ikke haft nogen fornemmelse for socialrådgiverens agenda, hvilke områder, bekymringer eller problematikker undersøgelsen fokuserede på; i stedet har hun oplevet, at undersøgelserne i princippet har kunnet problematisere alle informationer fra hende og børnene såvel som fra andre involverede. Sussi fortæller, at hun oplever, at socialrådgiverne qua den eksplorerende indsamlingsstrategi har ledt efter fejl og problemer hos hende som forælder, og denne oplevelse har hun stadig i dag, hvor undersøgelserne formelt er afsluttet.

Igenennem undersøgelsernes udarbejdelse har Sussi ikke følt sig tryk, og særligt den eksplorerende indsamlingspraksis har hun oplevet som ubehagelig og som noget, der

har givet anledning til at opfatte socialrådgiverne og undersøgelsen med mistro og mistillid. Nedenstående citatuddrag fra mit interview med Sussi illustrerer den oplevelse af utryghed og til tider modstand, som særligt indsamlingspraksissen har medført for hende:

Den dag de så fik den underretning gik der fjorten dage, så fik vi at vide at den næste tur til Sverige, hvor de kan se familien som helhed, kunne vi komme med på (Sussi, mor)

Hvorfor skulle I på en tur til Sverige? (Stina, interviewer)

Fordi så skulle de se om det var mig der var noget galt med. Men det var jo ikke mig der havde problemet (...) jeg prøvede at sige til dem fra start: 'jamen du kan ikke tage et ADHD barn ud af sine vante omgivelser'. Hvad jeg er vant til at gøre herhjemme kan jeg jo ikke gøre deroppe, fordi nu skal vi ikke op og i skole, nu skal vi op og noget andet, på en anden tid. Nu skal alting laves om. Det kan du ikke bare med et ADHD-barn. Det havde de styr på og jeg skulle bare tage det helt roligt. Vi havde ikke engang været en time deroppe så stak Hans af første gang (Sussi, mor)

Den der tur til Sverige, var det en del af den børnefaglige undersøgelse? (Stina, interviewer)

Det var fordi enten så kunne jeg vælge at få en psykolog hjem og den undersøgelse ville tage et år sagde de, og hvis jeg valgte den så måtte den tage et år, og ellers så kunne jeg komme til Sverige og så kunne de lave os som en hel familie. Der var ikke et eneste positivt punkt i den tur til Sverige, det vidste jeg allerede inden jeg tog afsted. Og da jeg fik papirerne var det overhovedet ikke et eneste positivt punkt. Det der så sker det er, at i denne her undersøgelse vælger jeg så at sige, at det her, det vil jeg ikke være med til. Den sverigestur kan jeg ikke bruge til noget. Jeg vil gerne have lavet nogle andre (Sussi, mor)

Så de ville have, at den tur var en del af undersøgelsen? (Stina, interviewer)

Ja, og det ville jeg ikke have. Fordi du kan ikke tage et ADHD-barn, og det sagde hun også, hende der er støttelærer på Hans og har været det i mange år nu. Hun sagde allerede inden vi tog afsted, og sagde det også nede på kommunen: 'I kan ikke tage ham ud af hans vante omgi-

velser og tro at han kan fungere deroppe' (...) Men der gik to et halvt år før vi så kom til det her netværksmøde hvor socialrådgiveren så skal gøre sagen færdig. Det var jeg jo så meget imod for hun skulle så have en samtale med min søn og med min datter. Så min søn, der var der en bisidder med inde over, og min datter der var en anden inde over. Og de var med da hun havde samtaler, fordi hver gang hun har haft samtaler med børnene så skulle det hedde sig, at de har sagt sådan, og hun har skrevet det i papirerne, men når jeg så spørger børnene eller nogen andre spørger børnene så siger de, at det har de aldrig sagt. Så derfor ville jeg have en med inde over på sidelinjen som bare var der. En socialrådgiver skulle så gøre den her sag færdig og en anden skulle så overtage. Hun har så en snak med børnene hver og en snak med mig og så har jeg faktisk ikke hørt mere siden. Men de har ikke fundet noget på os. Ikke hvad jeg, jeg har ikke hørt noget. Så jeg regner ikke med at de har fundet noget (Sussi, mor)

Hvad har været en del af undersøgelsen? Børnene er blevet talt med hver? Så har sverigesturen været en del, og så er du blevet talt med? (Stina, interviewer)

Ja, vi holdt møde herhjemme, og der skulle vi så snakke om hvad jeg havde været igennem i hele mit liv. Og jeg havde det sådan lidt: 'hvad kommer det det ved?' Jamen, de ville gerne vide (...) fordi at jeg selv vælger at anbringe mine børn uden for hjemmet, af andre årsager, så er de stadigvæk på nakken af mig. Der er sket meget på de fem år. Men nej nej nej, man kigger tilbage på den gamle sag, hvad er der sket dengang (...) Altså, det her det var det værste valg jeg nogensinde har taget i hele mit liv – at anbringe mine børn (...) Men sådan kigger de ikke på det (...) Jeg tror bare nogle gange kommunerne de kommer til at lede så kraftigt, så de nogle gange glemmer hvad de har med at gøre. Det er ikke alle kommuner der ved, at det er voksne mennesker, unge mødre eller ældre mødre, nogle gange så tror de bare, at det er maskiner. Og det tror jeg de glemmer, og det er synd. Det kunne de have gjort meget bedre. Sådan tror jeg virkelig nogle gange de har det. Og jeg tror ikke de gør det med fuldt overlæg eller ondskabsfuldhed eller noget som helst, jeg tror bare de nogle gange glemmer, at det er mennesker de har med at gøre. Og det har noget med at gøre, at de er bare vant til at gøre det i så mange år som de har gjort det (Sussi, mor)

Den viden, der har dannet grundlag for vurderinger i de børnefaglige undersøgelser på Sussis to børn, har for hende været karakteriseret af en uigennemsigthed i for-

hold til, hvilke forhold den indhentede viden skulle belyse, og dermed med hvilket formål den pågældende viden blev indsamlet. Sussi har derfor heller ikke haft tillid til socialrådgiverens brug af den pågældende viden, men haft følelsen af, at alle oplysninger blev indsamlet med det formål at finde fejl og problemer hos Sussi og hendes evner som forælder. Vidensgrundlaget i undersøgelserne bekræfter Sussi i denne oplevelse, idet vidensgrundlaget består af socialpædagogiske/psykologiske observationer fra turen til Sverige, hvilke hun opfatter som ukorrekte, grundet de for hende at se urimelige observationsbetingelser af et barn med ADHD. Derudover består vidensgrundlaget af samtaler mellem Sussi og en socialrådgiver (hun fortæller, at der har været op til 9 forskellige socialrådgivere i løbet af de år, undersøgelserne har stået på) som, hun mener, har haft til formål at finde frem til kritisable forhold i hendes fortid, der kunne tænkes at relatere til hendes manglende forældre- evner samt anbringelserne af hendes nu voksne børn. Endelig indgår der også i vidensgrundlaget børnesamtaler med begge børn, hvor Sussi har sørget for at have en bisidder med, idet hun har dårlige erfaringer med børnesamtaler fra tidligere. Sussi har hele vejen igennem de forskellige dele af indsamlingspraksissen følt, at socialrådgiveren har ledt efter fejl hos hende. Samtidig har hun ikke oplevet, at oplysningsindhentningen er blevet italesat i forhold til fokus, interesse eller andre for socialrådgiveren vejledende bekymringer, problemstillinger eller lignende i arbejdet med at indsamle og generere viden om familien. Sussi fortæller ligefrem, at hun har haft oplevelsen af, at socialrådgivernes måde at indhente viden på har virket umenneskelig – 'som om man var en maskine' – med henvisning til den mangel på inddragelse og information, som den fortløbende indsamling af viden ifølge hende har været karakteriseret af.

Af de familier, jeg interviewer i kommunen, findes disse oplevelser af undersøgelsesarbejdet som utrygt og uigennemsigtigt i størst omfang hos Sussi. Som nævnt forstærkes Sussis negative oplevelser sandsynligvis af hendes indgang til undersøgelsen, hvilket jeg også sandsynliggør i 'Kapitel 8: Kommune A', hvor jeg også finder sammenhæng mellem familiers indgang til undersøgelsen og deres oplevelse heraf, og som ligeledes berøres af Nordstoga (2011), Juul (2010) og Midjo (2010). Sussis oplevelser af undersøgelsen som utryk og uigennemsigtig kan yderligere være forstærket af de mange socialrådgiverskift, de meget lange undersøgelsesforløb samt hele hendes historik og erfaringer med det kommunale, sociale myndighedsarbejde.

10.3.2. Om vanskeligheder med at komme ind i myndighedsafdelingen og få hjælp

Fælles for samtlige af de familier, jeg interviewer i kommune C, er deres oplevelser af, at undersøgelsen og den hjælp som denne eventuelt udmunder i, er lang tid undervejs, og i nogle tilfælde er der tale om så lang tid, at den ikke bliver en hjælp.

Denne oplevelse optræder hos alle familier, uanset baggrund for undersøgelsen, og flere forhold skildret i analysen af den professionelle praksis i kommunen understøtter dette.

Det drejer sig først om muligheden for at komme ind i myndighedsafdelingen og 'få lov' til at få udarbejdet en børnefaglig undersøgelse, så man som familie får mulighed for at modtage den række af indsatser, som undersøgelsen kan give adgang til. Adgangen til myndighedsafdelingen og den børnefaglige undersøgelse er dog ikke givet i kommune C, idet analysen af den professionelle praksis viste, at alt der potentielt kan klares i det forebyggende arbejde og i den almene sektor ikke sendes videre til myndighedsafdelingen og dermed heller ikke udmunder i en børnefaglig undersøgelse. I analysen skildrede jeg socialrådgivernes oplevelser af, hvordan afdelingens børn i dag opleves som værende 'orange til røde blinkede børn', modsat for år tilbage, hvor socialrådgiverne oplevede, at 'grønne' børn, altså børn uden helt så komplekse og alvorlige problemstillinger, også fik plads i myndighedsafdelingen.

Herefter drejer det sig om muligheden for at få bevilliget konkrete foranstaltninger på baggrund af den børnefaglige undersøgelse. Analysen af den professionelle praksis i kommunen viser flere organisatoriske greb, hvorigennem socialrådgivernes vurderinger om hjælp til familien kan blive forsinket eller justeret. Dette ses særligt i kvalitetssikringen, som flere socialrådgivere forbinder med en devaluering af kvaliteten af deres socialfaglige vurderinger, i kraft af den økonomiske justering, som kvalitetssikringen rummer. Herudover er indstillingsarbejdet, begrundet i socialrådgivernes manglende bevillingskompetence, med til at forsinke, realiseringen af socialrådgivernes vurderinger omkring hjælp og dermed forsinke at hjælpen kommer frem til familierne.

Flere af de familier jeg interviewer, som selv har henvendt sig med et ønske om hjælp, fortæller, at de har oplevet det som nærmest umuligt at trænge igennem til 'kommunen' og få mulighed for at tale med en socialrådgiver for derigennem at få dem til at forstå problemernes alvor samt nødvendigheden af hjælp og støtte. Denne oplevelse af, at kommunen er lukket og ikke vil lytte, gælder for samtlige tre familier, der selv henvender sig kommunen, og hvor der ikke har været forudgående underretninger om barnet.

Forældrene Signe og Per er en af de familier der oplever kommunen som lukket og indgangen til myndighedsafdelingen som svær at trænge igennem. Helt lavpraktiske problemer, som det at få adgang til at tale med en socialrådgiver, oplever de som en stor udfordring. Det er ikke muligt at komme i telefonisk kontakt, og da familien desperate opsøger socialrådgiveren fysisk, er beskeden, at det ikke er ønskeligt. Mens familiens og særligt datterens vanskeligheder forværres, bliver kommunen

tvunget til at tilbyde familien hjælp, da datteren indlægges, og det sundhedsfaglige personale, ifølge familien, henvender sig til kommunen og kræver handling. Familien bevilliges herefter en form for hjælp, men fortæller, at denne hjælp kommer for sent i problemforløbet og dermed ikke virker problemløsende på nogen måde. Dette kommer blandt andet til udtryk i nedenstående:

Og oveni mens vi var indlagt med Rebekka, så havde vi en anden socialrådgiver, og når jeg var hjemme og Signe var over hos Rebekka, jeg prøvede simpelthen at køre hen og finde ud af hvor hun var, så jeg kunne tale med hende, men det lykkedes mig ikke (Per, far)

Men det lykkedes mig på et tidspunkt, selvom der står, at man ikke må køre derind, så kørte jeg derind, og sagde: 'nu vil jeg bare lige have lov til at snakke med dig'. For hun reagerede ikke på vores mails. Og det er slet ikke det, for jeg anerkender at de har et kæmpe arbejdspress, men hun reagerede bare ikke (Signe, mor)

Nej, og vi havde altså virkelig behov for den hjælp (Per, far)

Men det der har hjulpet Rebekka, det er jo ikke kommunens tiltag, hvis vi sådan skal være helt ærlige. Det er sygehuset. Kommunen kom først rigtigt på banen sidste sommer, da vi kom hjem fra vores sygehus, hvor de [sygehuset] ligesom ville sikre sig, at det ikke gik galt igen, ikke. Så kom der en af de her spisekonsulenter på, og der kørte det jo faktisk meget godt med Rebekka. Så i den tid hun var været her har hun så siddet inde i stuen og vi har siddet her i køkkenet, og ligesom været der. Og nu er Rebekka jo kommet op i vægt (...) Så det det endte med, at vi jo har stået og skreget på hjælp fra kommunen. Og da vi så fik det den hjælp fra kommunen, så har vi nok været sådan lidt, at den hjælp kom rullende lidt for sent. Fordi vi har faktisk selv sagt den der spisekonsulent af (Signe, mor)

Men hvornår kommer kommunen så på banen? (Stina, interviewer)

Jeg tror kommunen de blev simpelthen smækket så meget på plads, så den der § 50, den er nok smadder ulovlig, så den er først kommet i november (Signe, mor)

Ja, den er kommet nu efter vi sådan er kommet på ret køl (Per, far)

Ja, efter foranstaltningerne. Så de har egentlig gjort det modsat (Signe, mor)

Så hende på kommunen, hun har jo bare siddet og skrevet hele forløbet og så er den egentlig bare sluttet af (Per, far)

Så man kan sige, og det tænkte jeg faktisk da du ringede, at egentlig har vi faktisk kørt lidt bagvendt. Og det fandt jeg jo kun ud af bagefter, nu da vores sagsbehandler sagde, at: 'på et tidspunkt så bliver I altså spurgt om sådan en § 50', og så gik der nogle måneder, og så var der en der ringede eller mailede, at vi skulle ud til sådan en samtale, og der havde jeg jo glemt alt om hvad en § 50-er, og så sagde hun, at egentlig så skulle den have været lavet først, men jeg tror simpelthen at de skulle... det var et meget ubehageligt møde vi var til, netværksmødet med sygehuset og kommunen og skolen og de tordnede, det var virkelig, altså, havde jeg siddet fra kommunen, så havde jeg siddet og krummet tæer! De fik så meget høvl, kommunen, over at der ikke var sket noget. Så den der § 50 det var jo egentlig bare en fortælling om ting som nok egentlig stod alle steder alligevel. Og en snak med Rebekka. Hende der skulle komme og snakke med Rebekka, der var jeg ikke hjemme, og jeg sagde, at: 'det er slet ikke sikkert hun vil sige noget, det kommer lidt an på hvad hun kan se mening med'. Men det gjorde hun, hun havde vel egentlig sagt noget, men det tog ikke særlig lang tid (Signe, mor)

Men selvom hjælpen var givet, så kom de alligevel og snakkede med dem de skulle snakke med? (Stina, interviewer)

Ja, de har gjort det de skulle. De har så bare gjort det i en anden rækkefølge. Og det tror jeg simpelthen det var fordi, at de var blevet banket så meget på plads, at der skulle ske noget nu! Fordi jeg kunne jo forstå på vores sagsbehandler, at det tager - og det er næsten det der er det værste - at der går så lang tid før denne der børnefaglige undersøgelse den så bliver lavet, det ved jeg ikke hvad der normalt gør, men hvis der gør det, og inden man så træffer [afgørelse om] foranstaltningerne, så kan toget jo være rullet en helt anden vej. Og den følelse har vi jo siddet med hele tiden, at toget kører, du er hele tiden så lang tid bagefter. For den hjælp vi fik nu her efter sommerferien, hvis vi havde fået den første gang vi kom hjem, eller de havde stået der for et år siden, da vi kom hjem anden gang, ikke... (Signe, mor)

Ja, og man kan sige hvor er det at kommunen ikke finder ud af at? Hvor har det haltet? Det er det der med at komme hjem og så der ikke er den hjælp, man har brug for (Per, far)

Men jeg ved ikke hvornår de skulle have været i gang med den der børnefaglige undersøgelse. Efter min vurdering så skulle de have været i gang mens vi var indlagt på sygehuset (Signe, mor)

Ja det vil jeg tænke var det rigtige tidspunkt, ikke (Per, far)

Fordi de vidste, at hun var syg. De vidste ikke på det tidspunkt at hun havde Aspergers, men de vidste at hun havde en spiseforstyrrelse (Signe, mor)

Var det mellem jer og sagsbehandleren italesat, at den her undersøgelse det er formalia, det er noget vi skal have på plads? (Stina, interviewer)

Jamen, vores sagsbehandler havde jo sagt, at på et tidspunkt så ville vi blive kontaktet for at lave sådan en § 50. Men der gik jo nogle måneder, så ja, det havde jeg glemt alt om (...) jeg var lidt spændt på hvad du ville spørge om, fordi den børnefaglige undersøgelse, den har ikke fyldt, jo. Det har ikke været den der har været grundlagt for hvilken hjælp vi fik. Men man kan sige, at hvis den skulle have hjulpet, så skulle den have været lavet meget, meget før (Signe, mor)

Familien fortæller om lange perioder præget af datterens hospitalsindlæggelser, hvor forældrene på skift forsøgte at kontakte kommunen med henblik på at få hjælp og støtte til datteren. Familien oplevede socialrådgiverne som utilgængelige i deres forsøg på kontakt, og fortæller, at de oplever, at kommunen først lytter, efter datterens sundhedsfaglige team turer frem og kræver, at kommunen iværksætter hjælp. Familien er herefter i kontakt med en socialrådgiver som beviliger besøg fra en konsulent, uden at der er udarbejdet en børnefaglig undersøgelse.

Den hjælp, som familien bevilliges, iværksættes altså, uden at der er udarbejdet en børnefaglig undersøgelse. Familiens fortællinger vidner ellers om, at de adskillige gange har gjort ihærdige forsøg på at gøre kommunen opmærksom på familiens og datterens problemer, men de gentagne henvendelser har ikke fået kommunen til at igangsætte en børnefaglig undersøgelse. Når der iværksættes hjælp uden forudgående undersøgelse er der risiko for, at hjælpen ikke matcher problemstillingerne i familien, og at problemerne dermed ikke bedres (Christensen & Egelund, 2002). Som

ovenstående citatuddrag illustrerer, oplever familien også, at den bevilligede hjælp ikke svarer til deres behov på det pågældende tidspunkt, hvorfor familien siger hjælpen fra.

Som analysen af den professionelle praksis i kommune C viser, udarbejdes der en stor mængde undersøgelser retrospektivt - det vil sige, at den børnefaglige undersøgelse foretages efter, der er iværksat eller har været iværksat foranstaltninger. Denne retrospektive undersøgelsespraksis udsættes familien, som skildres i ovenstående, for, hvilket med familiens egne ord resulterer i en 'fortælling', der munder ud i den hjælp, som familien på dette tidspunkt allerede havde stoppet. Familien fortæller, at undersøgelsen udarbejdes af en studentermedhjælper og at de bekræftes i, at undersøgelsen kun er en form for formalia. Som familien udtrykker, er den retrospektive undersøgelse ingen hjælp. Såfremt den skulle have værdi i forhold til potentielt at kunne afhjælpe problemer, skulle den være gennemført, da problemerne var aktuelle, og ikke så lang tid efter. Denne udtalelse bekræfter socialrådgivernes forståelser af den retrospektive undersøgelsespraksis, som i kraft af manglende aktualitet bliver ligegyldig i forhold til undersøgelsens socialfaglige sigte med at bedre og afhjælpe problemer for barn og familie. Retrospektive undersøgelser rummer, ifølge både familie og socialrådgivere, ikke muligheder for at finde frem til kvalificerede og dermed aktuelle løsninger for barn og familie.

10.3.2.1. Om vanskelighederne ved at få lov til at definere problemerne

Når man som familie endelig lykkes med at komme ind i myndighedsafdelingen, og det dermed er besluttet, at der skal udarbejdes en børnefaglig undersøgelse, møder man ofte endnu en udfordring, som omhandler at gøre sine definitioner af problemerne gældende i undersøgelsen. Gennem citatuddraget nedenfor illustreres familiens oplevelse af ikke at blive taget alvorligt og ligefrem at blive negligeret i fortællingerne om deres og sønnens problemer:

Jeg forstår ikke kommunens håndteringsmåde, det gør jeg ikke. Jeg står som forælder og beder om konkret [hjælp], jeg ved, at det her det ville hjælpe min søn: 'ej men det går jo fint i skolen' (Winnie, mor)

Så de [socialrådgiverne] har prøvet at gøre problemerne mindre? (Stina, interviewer)

Ja. Hvor jeg står med en dreng, nu kan jeg sige det mellem dig og mig, og det er anonymt, men jeg har altså lige betalt en regning på tre og et halvt tusind på narko, på hashsalg, ikke. For at få ham ud af det, ikke,

og jeg har ikke de penge, altså, men ja, de gør problemerne mindre, end de er (Winnie, mor)

Og de der ting, som du tænkte kunne hjælpe Storm, fortalte du rådgiveren det? (Stina, interviewer)

Hele vejen igennem. Selvfølgelig (Winnie, mor)

Hvad fik du at vide, så? (Stina, interviewer)

'Nej, men det kan vi ikke få godkendt [imiterer socialrådgiverens stemme]' (Winnie, mor)

Hvad gør man så? (Stina, interviewer)

Ja, hvad skal man gøre, lige præcis! Jeg har endda stået og sagt til dem, ikke at jeg forlanger, at de skal betale, men prøv at tage det seriøst! Så vi faktisk kan komme videre, at vi har en dreng, der gerne vil videre (Winnie, mor)

De tænker økonomi, og det bliver de nødt til i henhold til, at de har nogle chefer de skal sidde i et udvalg med i den her sag, ikke (Winnie, mor)

Ja. Så hun foreslår ingenting? (Stina, interviewer)

Nej, fordi hun ved godt, der ikke er nogen penge, og jeg prøvede endda at være lidt smart og tænkte: 'okay, du skal have den her undersøgelse færdig i hvert fald i februar', fordi så ved jeg, det nye budget er oppe at stå. Men, ingen hjælp (Winnie, mor)

I citatuddraget fortæller Winnie om familiens oplevelse af, at socialrådgiveren ikke har delt deres bekymringer og vurderinger af problemerne, og at socialrådgiveren gennem tiden op til, under og efter den børnefaglige undersøgelse har negligeret familien problemer. Winnie mener, at de økonomiske forhold i kommunen er årsag til socialrådgiverens negligeret af familiens problemer. Der har simpelthen ikke været penge til at bevillige hjælp, og dermed har undersøgelsen været en kamp mellem Winnie og socialrådgiveren i forhold til at definere og bestemme omfanget af familiens og sønnens problemer. En kamp, som Winnie ifølge hende selv ikke har vundet, på trods af ihærdige forsøg på at fortælle om, afdække og endda stedvist overdramatisere sønnens vanskeligheder.

10.3.3. Når undersøgelser tager tid og problemer ikke er statiske

Som citaterne i ovenstående afsnit giver udtryk for, er der udfordringer forbundet med det at foretage en mere eller mindre tidskrævende undersøgelse af sociale problemer, som ikke er statiske i deres karakter, ligesom det selvsagt er problematisk at foretage retrospektive undersøgelser. De problemer, som den børnefaglige undersøgelse 'undersøger' bliver på en eller anden måde fastholdt i en periode, og afhængig af hvor lang denne periode er - eventuelt forlænget af indstillingsarbejde og kvalitetssikring eller "blot" af socialrådgiveres generelle travlhed – er der fare for, at de løsninger og konkrete foranstaltninger, som undersøgelsen udmunder i, ikke stemmer overens med problemernes aktualitet.

Interviewmaterialet fra familier i kommunen giver det klare indtryk, at undersøgelsesprocessen, fra den startes op til partshøringen og til eventuelle foranstaltninger bevilliges, ofte er særdeles langstrakt. Dette kan medføre, at problemerne, som de beskrives i undersøgelsen, ikke længere har samme karakter og aktualitet, og at den hjælp, som undersøgelsen eventuelt munder ud i, derfor ikke længere kan løse barnets og familiens problemer. Foranstaltningerne får således ikke nødvendigvis den ønskede effekt, problemerne bedres måske kun en smule, og i værste fald kan man forestille sig, at de uaktuelle eller i problemsammenhæng skæve foranstaltninger forværrer situationen.

I nedenstående præsenteres citatuddrag fra to familier. Den første en familie, hvor problemerne ifølge både socialrådgiveren og familien selv blev bedre i løbet af den lange undersøgelsesperiode; den anden er en familie, hvor den lange undersøgelsesperiode og den hjælp, som denne afstedkom, ifølge familien forværrede barnets situation:

Hun [socialrådgiveren] skriver jo ned og vurderer, hvor vi ligger hende i skalaen. Ja, jeg kan faktisk ikke huske, hvad hun ellers ... men det var ikke noget der kom sådan videre. Hvis man lå i skalaen, hvor man ikke havde behov for noget hjælp, jamen, så gjorde de egentlig ikke noget. Så lå sagen der bare og så gjorde de ikke så meget mere (Lene, mor)

Hvad fortalte hun jer i forhold til jeres situation? (Stina, interviewer)

Jamen, hun synes at vores [børns undersøgelser] selvfølgelig havde strukket sig langt. Så hun kunne godt forstå, at vi havde været frustreret og vi har været sure og vi har været, ja. Det kunne hun godt forstå. Men vores situation nu, fra da vi startede til at vi snakkede med hende

første gang, så var det jo blevet ti gange bedre. Over de to år der. Den periode, hvor det har strukket sig over (Lene, mor)

Stod der noget om i undersøgelsen, hvad der så skulle ske? Eller hvilken hjælp kommunen kunne tilbyde jer? (Stina, interviewer)

Jamen, der stod, at vi på nuværende tidspunkt havde så meget styr på det og vi lå i den gruppe, hvor der ikke var behov for nogen hjælp i familien. Så det stod der. Og så havde vi mulighed for at kontakte vores sagsbehandler. Og så kan de altid tage den op til vurdering igen, hvis der kom nogle yderligere problemer (Lene, mor)

Familien fortæller, at den tid, der går, fra det bliver besluttet, at der skal laves undersøgelser på børnene, til de ligger færdige, gør, at socialrådgiveren ikke vurderer hjælp som værende nødvendig. Spørgsmålet om, hvorvidt problemerne er forbedret på baggrund af tiden i sig selv og dermed ville være forbedret upåagtet af undersøgelse-nes iværksættelse, eller om problemerne er forbedret netop på baggrund af de samtaler og møder, der har fundet sted i løbet af undersøgelse-nes udarbejdelse, er ikke til at svare på. De lange undersøgelsesperioder er dog ikke for alle familier ensbetydende med, at problemerne forbedres, så hjælpen bliver unødvendig. Nedenstående citatuddrag illustrerer en families oplevelser af, at den hjælp, som den langtrukne undersøgelse udmunder i, ligefrem forværrer problemerne, da den endelig iværksættes:

Det hele var så underligt, fordi hun [socialrådgiveren] hun havde jo denne her erklæring fra børnepsyk, hvor hun simpelthen var blevet gennemgået på kryds og tværs, jo ikke. Hun behøvede jo ikke at starte forfra. Men alligevel så tog det sådan en evighed. Jeg kan hurtigt forklare, hvad der så skete. Da vi endelig fik en psykolog, et psykologforløb. Og hun så startede på det. Der var der gået så lang tid. Og Wilma er modnet, altså fra at være denne her meget usikre 12-årige, nu er hun jo blevet 15, meget mere sikker på sig selv heldigvis. Der var det for sent. Der var det ligegyldigt. Hun [psykologen] gjorde skade. Hun gjorde det værre (Solrun, mor)

Psykologen på det tidspunkt? (Stina, interviewer)

Ja ja. Fordi lige pludselig så havde jeg en Wilma herhjemme, hvor det hele gik godt. Men lige pludselig så var hun deprimeret. Hvor jeg siger: 'jamen, du er da ikke deprimeret'. 'Jo, det siger min psykolog!' 'Wilma, du er ikke deprimeret'. 'Jeg ved, hvordan en depression ser

ud. Jeg arbejder ude på hospitaler. Jeg ved godt, hvordan folk reagerer når de er i depression. Så det har du altså ikke'. Så jeg var nødt til at ringe til hende og sige, at jeg er altså nødt til at sætte det her i bero og så lige, jeg ved ikke præcist. Jeg vil ikke sige nej tak for det var tåbeligt, jo. Nu havde vi endelig fået det. Men jeg var nødt til at sige stop og så sige, at jeg tror lige, at vi tager sådan en tænkepause her (Solrun, mor)

Familien fortæller om en børnefaglig undersøgelse, som var lang tid undervejs, selv om barnet i forvejen var udredt 'på kryds og tværs' i psykiatrien. Familien oplever, at socialrådgiveren i udarbejdelsen af den børnefaglige undersøgelse starter forfra, og ikke benytter alle de udredninger, som allerede foreligger omkring datteren, og at undersøgelsen derfor i deres forståelse forsinkes betydeligt. Den lange periode, som undersøgelsen strækker sig over gør, at den bevilligede hjælp og det psykologforløb, som familien selv har ønsket, bliver ubrugeligt og ligefrem forværende for datteren, da det endelig iværksættes efter undersøgelsens afslutning.

Når undersøgelser tager så lang tid, nedsættes chancen for indsatser vil hjælpe familie og barn. Sociale problemer er ikke statiske og selvom empirien viser, at nogle problemer måske mindskes af, at tiden går, er risikoen for, at problemer forværres, også til stede. Årsagen til de lange undersøgelsesforløb har jeg skildrer jeg i analysen af kommunens professionelle praksis som forårsaget af lange antagelsesfaser endnu førend beslutningen om en undersøgelse er foretaget, og herefter eksplorerende undersøgelsesforløb, på baggrund af en løbende og ofte langstrakt vekslen mellem indsamlings- og refleksionspraksisser.

10.4. Opsamling kommune C

10.4.1. Korrelationer mellem oplevelser og praksis

Analysen af den professionelle praksis i socialrådgivernes arbejde med de børnefaglige undersøgelser viste en eksplorerende undersøgelsespraksis med vekslende indsamlings- og refleksionspraksisser, hvor fokuset løbende justeres i takt med, at viden indsamles, at der reflekteres herover, at ny viden indsamles og om igen. Når indsamlingen af viden fra forskellige professionelle såvel som fra familien ikke kun søger at belyse, men også aktivt søger efter (nye) problemer, kan undersøgelsen komme til at fremstå uigennemsigtig, uforudsigelig og dermed potentielt utryg sådan som det ses blandt andet hos en af de interviewede familier.

I analysen skildrer jeg socialrådgivernes meget forskellige udgangspunkter for at udfolde den børnefaglige undersøgelse. Der er tale om team A, som har til opgave at

vurdere nye henvendelser og underretninger samt udarbejde nye undersøgelser, og team B og C, som udarbejder de såkaldte retrospektive undersøgelser. I analysen gør jeg klart, at de undersøgelser, der udarbejdes i team A oftest er længe om at blive afsluttet, hvilket skyldes lange indledende antagelsesfaser (der i sig selv ligner små undersøgelser) og eksplorerende undersøgelsesstrategier med kontinuerlig vekslen mellem indsamlings- og refleksionspraksisser. Endvidere skildrer jeg med afsæt i socialrådgivernes fortællinger de retrospektive undersøgelser som praktisk talt nytte-løse i socialfagligt øjemed. På baggrund af de interviews, jeg har foretaget med familier i kommunen, understøttes socialrådgivernes syn på de retrospektive undersøgelser af familiernes oplevelser af at være genstand for en sådan bagudrettet undersøgelse. I analysen illustrerer jeg dette gennem interviewet med forældreparret Signe og Per. Hvad angår de langstrakte undersøgelser, der udarbejdes i team A, viser interviewmaterialet med familierne, at de har konsekvenser for aktualiteten og dermed værdien af den hjælp, som disse undersøgelser afstedkommer. Endvidere viser jeg gennem eksemplet med Sussi, at socialrådgivernes løbende vekslen mellem indsamling og refleksion over viden kombineret med en tilsvarende kontinuerlig problemindkredsning kan medføre, at undersøgelsen opleves som uigennemsigtig, uforudsigelig og dermed utryk for familien. Denne oplevelse forstærkes, hvis familiens indgang til undersøgelsen består af en eller flere underretninger. I denne henseende viser analysen af den professionelle praksis i kommune C på samme måde som analysen af kommune A at der er en sammenhæng mellem familiernes oplevelser af undersøgelsen og deres indgang til den.

Analysen af familiernes oplevelser af den professionelle praksis giver det klare indtryk, at det oftest er svært at komme igennem til myndighedsafdelingen og få mulighed for at tale med en socialrådgiver. Familiernes oplevelser af ikke at kunne få adgang til hjælp og støtte understøttes af socialrådgivernes betragtninger om, at deres målgruppe i dag er mere kompliceret end tidligere. Der synes at være en tendens til, at alle de familier, der kommer i kommunens søgelys - enten ved egen henvendelse eller ved underretninger - og som fremstår med et umiddelbart minimum af ressourcer, ikke kommer i betragtning hos myndighedsafdelingen, men klares i alment systemet eller holdes fra døren til problemerne (måske) har løst sig selv, eller har vokset sig store nok til myndighedsafdelingen. Socialrådgiverne fortæller, hvordan de før oplevede både grønne, orange og røde børn i myndighedsafdelingen, mens de i dag primært oplever røde og ligefrem 'rødblinkende børn'. For socialrådgiverne medfører denne ændring, at de børnefaglige undersøgelser bliver mere omfangsrige og komplekse og dermed også mere tidskrævende. Den hjælp, som eventuelt iværksættes efter undersøgelsens udarbejdelse bliver ofte mere omfattende, mere indgribende i barnets liv og er oftere dyrere at finansiere. Forskellige visiterende greb, som blandt andet har til formål at begrænse antallet af børnefaglige undersøgelser, kan bevirke, at den børnefaglige undersøgelse først igangsættes, når

familiens problemer har nået en vis størrelse. Dette kan 'tvinge' socialrådgiverne til at igangsætte foranstaltninger før undersøgelsen er påbegyndt, og således opstår de omtalte 'gamle undersøgelser' der udfoldes retrospektivt.

10.4.2. Familiens inddragelse i praksissen

Analyserne af den professionelle praksis viser, at socialrådgiverne afholder børnesamtale og har samtaler med forældrene, men fortæller, at de gerne vil inddrage familierne i undersøgelsen på en måde, der i højere grad giver familien ejerskab over undersøgelsen. De fortæller dog, at dette ikke sker, og at inddragelsen derfor bliver ved de lovpligtige samtaler, som oftest afholdes i undersøgelsens start. Den form for inddragelse, som foregår i disse samtaler, rummer primært familiens *afgivelse af viden til socialrådgiveren*.

Analyserne skildrer en professionel praksis, hvor familien ikke inddrages i overensstemmelse med undersøgelsens værdimæssige grundlag, som Håndbog om Barnets Reform (2011) som et samarbejdende, responsivt vekselspil mellem socialrådgiver og familie. Socialrådgiverne fremstår i fokusgruppeinterviewene meget bevidste om, at den måde de i undersøgelsen inddrager familierne på, ikke understøtter intentionerne om inddragelse, og de fortæller, at organisationens aktuelle rammer ikke muliggør dette. Socialrådgiverne fortæller endvidere, at de i myndighedsafdelingen ikke oplever at blive målt på kvalitative parametre om inddragelse.

I interviewene med familier er det påfaldende lidt familierne omtaler deres inddragelse i undersøgelsen. Dette understøtter, at inddragelsen af familien i den professionelle praksis i kommune C er ganske begrænset. At omtale sin inddragelse i egen undersøgelse forudsætter først og fremmest, at der har været en reel undersøgelse, hvilket ikke er tilfældet hos alle de familier, jeg interviewer - for fleres vedkommende er indsatsen kommet først, mens de juridiske skridt er blevet taget efterfølgende (hvilket jeg i analyserne med socialrådgivernes egne ord betegner som 'retrospektive undersøgelser').

Familiernes inddragelse i de børnefaglige undersøgelser i kommune C besværliggøres således af en hel række forhold. For det første dét, at familierne holdes fra myndighedsafdelingens dør så længe som muligt, hvorved det kan blive nødvendigt at iværksætte indsatser uden forudgående undersøgelse, fordi organisatoriske omstændigheder og udfordringer gør, at man kommer for sent i gang med at undersøge. For det andet indsamlingspraksissernes vekslende karakter, der gør det svært for socialrådgiveren at være eksplicit omkring undersøgelsens indhold, formål, problemstillinger med videre, idet disse ofte ændrer sig løbende, mens undersøgelsen pågår.

Familiernes oplevelser berører dermed også et andet forhold ved den børnefaglige undersøgelse (end det var tilfældet i kommune A og B), der omhandler spørgsmålet om, hvorvidt man overhovedet får lov at blive undersøgt, og herefter om man bliver bevilliget hjælp. På baggrund af analyserne kan man tale om, at den inddragelse, som den professionelle praksis muliggør i kommune C, omhandler socialrådgivernes indsamling af viden om familien, men den rummer ikke socialrådgiverens tilbageleveringer af refleksioner herover og informationer om undersøgelsens fokus, formål og forløb.

Kapitel 11: Tværgående konklusioner

At trække linjer på tværs

I gennem de tre analysekapitler, kapitel 8, 9, og 10, skildrer jeg forskellige udfoldelser og oplevelser af den professionelle praksis, som udfoldes på baggrund af samme regulerede rammer (LBK nr. 369 af 18/04/2017; Servicestyrelsen, 2011). Udfoldelsen af praksis i den børnefaglige undersøgelse varierer kommunerne imellem blandt andet på baggrund af lokale forhold som myndighedsafdelingens organisering, økonomi, benyttelsen af modeller og metodiske tilgange samt af socialrådgivernes og de socialfaglige lederes forståelser af undersøgelsen.

Forud for indeværende kapitel fremstår afhandlingens analyser opdelte, det vil sige, at hver kommune er analyseret for sig uden betydelig skelen til de øvrige. De komparationer, som afhandlingens design muliggør, fremstår frem til nu overvejende implicitte. I dette afsluttende kapitel vil jeg beskæftige mig med praksisserne samlet i forsøget på at fremstille og synliggøre de forskellige måder, hvorpå professionel praksis i den børnefaglige undersøgelse udfoldes på tværs af de tre myndighedsafdelinger og derfra bevæge mig ind på afhandlingens forskningsspørgsmål. I dette kapitel bliver komparationerne mellem de tre empiriske nedslag dermed gjort eksplicitte.

Forskningsspørgsmålene genbesøgt

Formålet med afhandlingen har været at undersøge og bidrage med indsigt i, *hvordan professionel praksis i den børnefaglige undersøgelse udfoldes og opleves*. I afhandlingens kapitel 1 argumenterede jeg for, at forskning med fokus på brugerperspektiver på den børnefaglige undersøgelse eller myndighedsarbejde generelt er begrænset, samt at forskning, der kombinerer undersøgelser af professionel praksis med brugeres specifikke oplevelser af denne praksis, på myndighedsområdet ikke er identificeret i afhandlingsarbejdet. Denne afhandling udgør dermed et forskningsmæssigt bidrag i et underbelyst felt omkring, hvordan specifikke praksisudfoldelser opleves af familier.

Afhandlingen er designet som et kvalitativt casestudie, der gennem empiriske nedslag i tre kommunale myndighedsafdelingers professionelle praksis undersøger udfoldelser og oplevelser af den børnefaglige undersøgelse; udfoldelser og oplevelser som indfanges gennem fokusgruppeinterviews med socialrådgivere, som udfolder den professionelle praksis, observationer samt kvalitative interviews med familier der har været berørt af den børnefaglige undersøgelse i netop disse tre myndigheds-

afdelinger. Afhandlingens forskningsspørgsmål blev først præsenteret i kapitel 1, og på baggrund af kapitel 2 og 3 præciserede og kvalificerede jeg forskningsspørgsmålet gennem en række underspørgsmål (jævnfør 'Kapitel 4: Genbesøg og præcisering af afhandlingens forskningsspørgsmål', side 87). Afhandlingens overordnede forskningsspørgsmål interesserer sig bredt for, hvordan professionel praksis udfoldes og opleves af familier, og lyder:

Hvordan udfoldes professionel praksis i den børnefaglige undersøgelse, og hvordan oplever familien undersøgelsen?

Forskningsspørgsmålet er præciseret gennem følgende underspørgsmål, der tilsammen søger at give svar på afhandlingens overordnede forskningsspørgsmål, og disse lyder:

Hvordan indsamler og reflekterer socialrådgivere over viden i den børnefaglige undersøgelse?

Hvordan inddrages familien i den professionelle praksis?

Hvordan har forskellige indgange til undersøgelsen betydning for familiens oplevelse af den børnefaglige undersøgelse?

Jeg har igennem afhandlingens analyser fokuseret på to grundlæggende praksisser: en indsamlings- og en refleksionspraksis, som jeg i afsnit '2.2.1.1. Undersøgelsen' og '7.2. Et fokus på viden i den professionelle praksis' argumenterede for udgør de grundlæggende processer i en børnefaglig undersøgelse; at indsamle og reflektere over viden. Analyserne af disse praksisser udgør et fund i sig selv, idet de relaterer sig til afhandlingens første underspørgsmål, ligesom disse 'praksisanalyser' udgør udgangspunktet for de øvrige analyser og konklusioner, som jeg drager i afhandlingen. I forsøget mod at besvare det andet underspørgsmål har jeg i analyserne af den professionelle praksis interesseret mig for, hvordan denne muliggjorde familiens inddragelse, ligesom jeg i analyserne af familiernes oplevelser har interesseret mig for deres oplevelser af inddragelsen. I det tredje underspørgsmål har jeg interesseret mig særligt for familien indgang til undersøgelsen, som et forhold der, ifølge 'Kapitel 3: Familieperspektivet og praksisperspektivet', er af væsentlig betydning for familiens oplevelse af den professionelle praksis. Mens dette forhold omkring undersøgelsesindgange er knyttet til familien, er det igennem afhandlingens analyser blevet tydeligt, at andre forhold knyttet til praksissens udfoldelse er af betydning for familiens oplevelser. Jeg vil i besvarelsen af dette tredje underspørgsmål derfor også skildre andre forhold end undersøgelsesindgange som værende af betydning for familiens

oplevelse af den børnefaglige undersøgelse. I denne forbindelse fremstår gennemsigthed og transparens i udfoldelsen af praksis som en central dimension for.

I det følgende vil jeg nærme mig afhandlingens underspørgsmål gennem tre afsnit, som hver relaterer sig til ét af disse spørgsmål. Først vil jeg beskæftige mig med indsamlings- og refleksionspraksissernes udfoldelse, der som nævnt udgør et selvstændigt fund, og samtidig står centralt i forhold til afhandlingens øvrige fund. Herefter vil jeg beskæftige mig med familiernes inddragelse i den professionelle praksis og dernæst belyse, hvilken betydning 'undersøgelsesindgange' har for familiers oplevelser af den børnefaglige undersøgelse. Jeg vil endvidere afklare, hvilke andre forhold jeg igennem afhandlingens analyser har fundet betydningsfulde for familiernes oplevelser af den professionelle praksis. Hvad sidstnævnte angår, er der som nævnt særligt tale om transparens (og herunder også manglende transparens) som et forhold knyttet til praksissens udfoldelse, som gennem analyserne viser sig at have stor betydning for, hvordan familierne oplever den børnefaglige undersøgelse.

Endelig giver afhandlingens analyser anledning til kort at kommentere på den socialfaglige ledelses rolle i de tre kommuner, idet denne ledelse tilsyneladende udfoldes ganske forskelligt kommunerne imellem. Et blik på afhandlingen vidner om, at jeg fra start ikke har haft opmærksomhed mod socialfaglig ledelse som fænomen, og afhandlingen beskæftiger sig dermed ikke med denne dimension i den forskning og litteratur, der præsenteres i 'Kapitel 3: Familieperspektivet og praksisperspektivet'. Forholdet omkring den socialfaglige ledelse, og dennes betydning for socialrådgivernes oplevelser af deres muligheder for at udfolde praksis i den børnefaglige undersøgelse, viste sig imidlertid at udgøre en væsentlig dimension i det empiriske materiale, og derfor vil jeg i denne afsluttende og konkluderende del af afhandlingen også inddrage denne dimension.

11.1. Indsamlings- og refleksionspraksisserne og hvordan disse udfoldes

Analyserne af de tre myndighedsafdelinger viser, at både indsamlings- og refleksionspraksisserne udfoldes ganske forskelligt kommunerne imellem. Indsamlingen af viden står centralt i arbejdet med den børnefaglige undersøgelse, hvor socialrådgiveren indsamler viden fra barnet og familien samt eventuelle professionelle aktører for at belyse undersøgelsens problemstilling(er). Refleksionerne udgør et professionelt omsætningsrum, hvor den indsamlede viden bearbejdes med henblik på at kunne drage vurderinger.

I indeværende afsnit vil jeg skildre, hvordan indsamlingen af og refleksionerne over viden sker i hver enkelt kommune. På baggrund af disse konklusioner af hvordan

socialrådgivere indsamler og reflekterer over viden i den børnefaglige undersøgelse vil jeg udvikle to kontinua, som hver forholder sig til og illustrerer, hvor henholdsvis indsamlingen af viden og refleksionerne over viden kan placeres, og ikke mindst hvilken betydning sådanne placeringer har for, hvordan den professionelle praksis udfoldes samt opleves af familier. Det første kontinuum relaterer sig særligt til indsamlingen af viden og udtrykker den professionelle praksis' kriterium for hvilken viden, der vurderes relevant, og som man deraf indsamler. Det sidste kontinuum relaterer sig særligt til socialrådgivernes refleksioner over viden og omhandler den professionelle praksis' videnssyn.

Først en kort rekapitulation over kommunernes professionelle praksis.

Kommune A

I kommune A karakteriserer jeg indsamlingspraksisserne som værende 'brede'. Bredden i indsamlingspraksisserne skabes dels på baggrund af et bredt undersøgelsesfokus samt praksissens interesse i relationsskabelse mellem familie og socialrådgiver. Jeg skriver, at socialrådgiverne udfolder den relationelle praksis på baggrund af en forståelse af det relationelle som en særlig kvalitet i myndighedsarbejdet. Når socialrådgiverne indsamler viden, inddrages familierne i kraft af de møder og samtaler, som socialrådgiverne har med familien. Her bidrager familien med viden og med 'sin version af sagen' ud fra et undersøgelsesfokus oftest defineret af socialrådgiveren. Når undersøgelsesfokusset og problemstillingerne er defineret af socialrådgiveren, rummer inddragelsen først og fremmest familiens muligheder for at udtrykke deres forståelser af disse problemstillinger, og jeg argumenterer i analysen for, at der i den professionelle praksis forekommer en hierarkisering mellem forskellige vidensformer.

Hvad angår det brede undersøgelsesfokus, opretholdes dette af socialrådgivernes ønsker om at belyse familiens liv bredt, hvor man interesserer sig for forhold, som ikke nødvendigvis kan knyttes an til de bekymringer, antagelser, underretninger eller henvendelser, som undersøgelsens udfoldes på baggrund af.

Relationen mellem familie og socialrådgiver er efterstræbellesværdig for socialrådgiveren i kommune A på flere måder. Dels fordi relationen giver adgang til viden qua den tillid, som ligger heri. Socialrådgiverne fortæller, at man gennem relationen i bedste fald kan 'lukke familien op' og få adgang til 'de rigtige problemer' og tingenes egentlige tilstand. Dels fordi den børnefaglige undersøgelse ofte udgør en del af en ofte længerevarende kontakt mellem familie og socialrådgiver, hvilket for socialrådgiverne understreger relationens relevans. Analysen af familiernes oplevelser viser imidlertid, at socialrådgivernes relationelle arbejde kan virke tilslørende på

undersøgelsens fokus, og som en konsekvens heraf kan familien opleve undersøgelsen som utryk, uigennemsigtig og uforudsigelig.

I kommune A udfoldes de børnefaglige undersøgelser ikke med afsæt i bestemte metoder eller teorier. I myndighedsafdelingen er der frihed til selv at tilrettelægge og udfolde de børnefaglige undersøgelser. Denne frihed følges af en mindre frustration over, at den socialfaglige ledelse ikke tager ansvar for fagligheden og den faglige sparring, men friheden følges også af en oplevet tillid til og en tro på, at socialrådgiverne er kompetente til at løse opgaven. Denne tillid understreges af socialrådgivernes kompetenceniveau. Familien er ikke deltagende i de refleksioner og den faglige omsætning, som foregår på baggrund af den indsamlede viden. Når det kommer til konkrete foranstaltningsforslag, kan familien imidlertid tildeles en begrænset forhandlingsposition, hvor de får mulighed for at få indflydelse på valget af foranstaltning indenfor en på forhånd afgrænset ramme. Det interviewmateriale, jeg har genereret blandt familier, understøtter dette 'indflydelsesrum' i slutningen af undersøgelsen.

Kommune B

Den bredde, som karakteriserer indsamlingen af viden i kommune A, står i kontrast til indsamlingen af viden i kommune B. I analysen af kommune B karakteriserer jeg indsamlingspraksisserne som 'smalle', idet de målstyres og afgrænses gennem en for undersøgelsen opstillet problemformulering. Jeg skildrer målstyringen som refleksiv, idet der er tale om en målstyring med mulighed for forandring. Når indsamlingspraksissen udfoldes på baggrund af en konkret problemformulering, bliver det muligt for socialrådgiveren at vurdere, hvilken viden de skal indsamle, hvornår der er genereret tilstrækkeligt viden og dermed, hvornår problemformuleringen kan 'besvares'. Dette understøtter 'den smalle undersøgelsespraksis'. Analysen af familiernes oplevelser viser, at den smalle undersøgelsespraksis kan skabe oplevelser af undersøgelsen som tryk og forudsigelig.

I kommune B er familien deltagende i alle dele af indsamlingspraksisserne, det vil sige, at familien også inddrages, når der indsamles viden fra andre aktører, og på dette område adskiller den professionelle praksis sig med praksis, som den udfoldes i afhandlingens øvrige kommuner. Herudover argumenterer jeg i analysen af kommune B for, at familien også inddrages i dele af refleksionerne; dette gennem dialogmøderne. Dialogmøderne muliggør både indsamlingen af viden og skaber samtidig rammer for refleksion, nuancering og drøftelser mellem alle undersøgelsens aktører. Det er herefter socialrådgiveren, der samler trådene gennem en faglig analyse og vurdering på baggrund af det etablerede vidensgrundlag, ligesom familien som udgangspunkt ikke selv har defineret den problemformulering, som undersøgelsen tager som sit udgangspunkt. Definitionsretten er til forhandling mellem familie og

socialrådgiver, og udfaldet er dermed åbent. Dialogmøderne understreger imidlertid en opmærksomhed omkring, at familien medvirker i og informeres om alle dele af undersøgelsens udfoldelse, om end denne information eller medvirken ikke nødvendigvis er knyttet til retten til at definere i undersøgelsen. Analysen af familiernes oplevelser bekræfter praksissens opmærksomhed mod kontinuerligt at informere familien, idet niveauet af information italesættes som positivt af flere familier.

Refleksionspraksisserne i kommune B er ligesom indsamlingspraksisserne i kommunen stramt styrede, både hvad angår de teorier og metoder, som funderer refleksionerne, samt den måde hvorpå dette konkret gøres nemlig gennem formaliseret sparring på teammøder, hvor hver enkelt sag tilrettelægges mellem socialrådgivere og den socialfaglige leder. ICS-tilgangen benyttes i hver enkelt sags tilrettelæggelse og gennemførelse med den socialfaglige leder ved bordenden.

Kommune C

I kommune C er indsamlingspraksisserne hverken brede eller smalle, men kan karakteriseres som værende 'eksplorerende' i kraft af justerbare bekymringer, antagelser, underretninger og viden der kontinuerligt indsamles og danner udgangspunkt for refleksioner. Praksisserne fremstår indfiltrede i hinanden og udfoldes oftest skiftevis (modsat den kronologi som undersøgelseerne i de øvrige kommuner indeholder, hvori indsamlingspraksisserne generelt udfoldes førend refleksionspraksisserne). Den eksplorerende undersøgelsesstrategi betyder, at det kan være vanskeligt at holde familien orienteret og oplyst om undersøgelsens fokus og proces, og analyserne af familiernes oplevelser skildrer også familier, som oplever at være kørt ud på et sidespor i forhold til egen undersøgelse. Familierne inddrages gennem samtaler, hvor de får mulighed for at forholde sig til de problemstillinger, som tegnes i undersøgelsen, og som fokuserer på familiens forståelse af undersøgelsesfokusset. Inddragelsen af familien i den professionelle praksis når dog ikke op på det niveau, som socialrådgiverne fortæller, at de kunne ønske sig. Socialrådgiverne mener ikke, at de arbejdsbetingelser, de oplever på interviewtidspunktet, understøtter det inddragelsesniveau og den inddragelsesforståelse, som de ønsker at udfolde. Analysen af familiernes oplevelser viser, at familierne oplever, at den professionelle praksis fremstår kaotisk, uklar, svær at trænge igennem, og frem for alt ikke har familiens og barnets trivsel i fokus.

Indsamlingspraksisserne tager sporadisk bestik af ICS som fagligt fundament i forhold til at retningssette og omsætte de bekymringer og foreløbige problemstillinger, som socialrådgiverne arbejder med. Men denne sporadiske brug af ICS-tilgangen sker overvejende tilfældigt og synes at understøtte den eksplorerende undersøgelse. I kommune C er det ikke den socialfaglige leder, der faciliterer og fastholder ICS-

tilgangen i undersøgelsesarbejdet. I kommunen er det op til den enkelte socialrådgiver at benytte de modeller og metoder, som gælder i kommunen.

11.1.1. Et bredt eller smalt videnskriterium

Gennem ovenstående beskrivelser af hvordan indsamlingen af og refleksionerne over viden udfoldes i de tre myndighedsafdelinger, er det blevet tydeligt, at særligt indsamlingen af viden foregår forskelligt kommunerne imellem. På baggrund af analyserne af hvordan denne indsamling udfoldes, kan der fremstilles et kontinuum, som illustrerer den professionelle praksis' placering i forhold til kriterier for viden i den børnefaglige undersøgelse. Kontinuummet bevæger sig fra brede og åbne kriterier for, hvilken viden der vurderes relevant i den ene ende, over til smalle og mere lukkede kriterier for viden i den anden ende. Forskellige placeringer i dette kontinuum udgør forskellige udfordringer, både for udfoldelsen af den professionelle praksis, såvel som for familierne.

Figur 11.1: Kontinuum over et bredt til et smalt kriterium for viden.

For den professionelle praksis er der åbenlyse retmæssige problemstillinger forbundet med et videnskriterium, der placerer sig helt mod den venstre ende af kontinuummet. Retmæssigt strider et helt åbent videnskriterium mod proportionalitetsprincippet, som i den børnefaglige undersøgelse fastslår, at man ikke må undersøge mere end formålet tilsiger (Andersen, 2013:137), foranlediget af at relevanskriterier for viden i denne end af kontinuummet bliver svære at fastsætte. Der kan imidlertid også være problemer forbundet med et videnskriterium, der placerer sig helt i højre ende af kontinuummet. Dette fordi at der er risiko for, at undersøgelser, der bliver for smalle i sin vurdering af hvilken viden, der er relevant, kan overse ressourcer eller problemstillinger, som dermed ikke kommer i betragtning i de vurderinger, der drages og de indsatser, som eventuelt iværksættes (Christensen & Egelund, 2002). Problemerne for familierne, når videnskriteriet i den professionelle praksis antager en meget bred karakter, bliver, som det også er skildret i de foregående analyser af familiernes oplevelser, at praksissen opleves om utryk, uigennemsigtig og uforudsigelig i forhold til potentielle udfald. Sådanne oplevelser er særdeles uheldige, idet den børnefaglige undersøgelse om muligt gerne skulle skabe de bedste forudsætninger for potentielle fremtidige samarbejdsrelationer mellem familie og socialrådgiver. For familien kan der også være ulemper forbundet med et smalt videnskriterium i den børnefaglige undersøgelse. Et smalt og fast defineret kriterium, for hvilken

viden der er relevant i undersøgelsessammenhæng, kan gøre det sværere for familien at komme igennem med egne forestillinger og forståelser af problemstillinger og ressourcer, og familien kan opleve undersøgelsen som overfladisk og skæv i relation til undersøgelsesfokusset.

11.1.2. Videnshierarkier i den professionelle praksis

Analyserne af, hvordan den professionelle praksis udfoldes i de tre myndighedsafdelinger vidner om, at undersøgelsens forskellige aktører får forskellige muligheder for at bidrage vidensmæssigt i undersøgelsen på tværs af de tre kommuner. Dette kommer blandt andet til udtryk i analysen af kommune A, hvor jeg skildrer, at der i praksissen skelnes mellem 'familiens perspektiver' og 'professionelles viden'. På baggrund af analyserne af den professionelle praksis i de tre kommunale myndighedsafdelinger kan forklaringerne på aktørernes forskellige muligheder for at indgå som 'vidende' i undersøgelsen søges i de grundlæggende strukturer, som betinger den professionelle praksis, herunder det videnssyn som den børnefaglige undersøgelse blandt andet udfoldes på baggrund af i de tre myndighedsafdelinger.

Nedenstående kontinuum illustrerer, hvordan den professionelle praksis' videnssyn kan placere og bevæge sig mellem et hierarkisk videnssyn i den ene ende over til et kontekstuel videnssyn i den anden ende.

Figur 11.2: Kontinuum over et hierarkisk til et kontekstuel videnssyn.

Betydningen af placeringen af videnssynet for den professionelle praksis' udfoldelse ses tydeligt mellem kommune A og B. Her betragtes den børnefaglige undersøgelse som henholdsvis en (ensidig) lære- og erkendelsesproces foranlediget af et hierarkiseret videnssyn *eller* som en forhandling mellem familie og socialrådgiver, hvor familie og socialrådgiver fremstår mere lige i relation til den viden, de hver bidrager med i undersøgelsen foranlediget af et kontekstuel videnssyn. I kommune C fremstår der modstillinger mellem socialrådgivernes og den socialfaglige ledelses forståelser af, hvad opgaven i den børnefaglige undersøgelse indebærer. Dette gør ifølge socialrådgiverne, at de ikke får mulighed for at udfolde den professionelle praksis, herunder inddragelsen af familien, på måder, der understøtter forhandling, dialog og responsive undersøgelsesprocesser, som de ellers udtrykker, at de ønsker. Modstillingerne vanskeliggør, i socialrådgivernes optik, deres muligheder for at inddrage familierne og familiernes viden i den professionelle praksis, og analysen af den

professionelle praksis (særligt analysen af familiernes oplevelser) i kommune C skildrer også, at familiens viden ikke altid sidestilles med andre aktørers viden.

De kontinua, som jeg i ovenstående opstiller omhandlende videnskriterier og videnssyn i den børnefaglige undersøgelse, illustrerer, at kriterierne for og synet på viden udøver afgørende indflydelse på udfoldelsen af den professionelle praksis uagtet, hvor disse placeres. Dette fordi praksissens kriterier for viden og videnssyn, netop angår de grundlæggende strukturer, som betinger praksissens udfoldelse.

Afhandlingens empiriske analyser bidrager med viden om oplevelserne hos familier, når den professionelle praksis i den børnefaglige undersøgelse udfoldes efter bestemte placeringer, og afhandlingens bidrager med et indblik i en række empirisk forankrede implikationer, som den professionelle praksis giver anledning til, når den udfoldes på baggrund af bestemte grundlæggende strukturer, som praksissens videnssyn og videnskriterium udgør.

11.2. Inddragelse af familierne i den professionelle praksis

I ovenstående har jeg beskæftiget mig med indsamlings- og refleksionspraksissens udfoldelse i de tre myndighedsafdelinger. Jeg har også berørt, hvordan de konkrete måder, hvorpå den professionelle praksis udfoldes, har betydning for, hvordan familierne inddrages i den børnefaglige undersøgelse. I dette afsnit vil jeg beskæftige mig mere med familiens inddragelse i den professionelle praksis og diskutere denne i forhold til en 'ideel' forståelse af inddragelse.

Omre og Schjelderup (2009) og Jensen (2014) undersøger børn og unges inddragelse i myndighedsarbejdet i henholdsvis norsk og dansk kontekst og definerer inddragelse som dét, at barnet eller den unge tager del i selve defineringen af problemerne i den børnefaglige undersøgelse. Forfatterne tager i deres inddragelsesdefinition teoretisk udgangspunkt i Arnsteins (1969) deltagelsesbegreber. Arnsteins graduerede begreber om deltagelse er tæt knyttet til fordelingen af magt, hvor borgerens reelle deltagelse i beslutninger og beslutningsprocesser altid forudsætter, at socialrådgiveren afgiver magt til borgeren. At involvere familien i selve definitionen af undersøgelsens problemer skildres som en 'ideel' og 'absolut' inddragelse af familien.

Arnstein (1969) illustrerer i artiklen 'Ladder of participation' borgeres deltagelse i beslutninger og beslutningsprocesser i relation til myndigheder. I bunden af deltagelsesstigen findes 'manipulation' og 'therapy', der ikke betegnes som egentlig deltagelse. De tre næste trin: 'informing', 'consultation' og 'placation' betegner Arnstein som en form for symbolsk deltagelse, hvor borgerne deltager og bliver hørt, men hvor de ikke kan forvente, at der tages hensyn hertil, og derfor bliver det

en form for skindeltagelse. Afhandlingen viser, at sidstnævnte former for deltagelse imidlertid kan være af stor betydning for familier, som berøres af myndighedsarbejde, idet de herigennem oplyses og informeres omkring undersøgelsen, hvilket bidrager med transparens. De sidste deltagelsesformer: 'partnership', 'delegated power' og 'citizen control', betegner Arnstein (1969) som reel og dermed ideel deltagelse, hvor borgerne tildeles magt og beslutningskompetence (i forskellig grad) i sagsbehandlingen af egen sag.

I afhandlingens analyser bliver det klart, at ingen af de tre kommuner inddrager familien på måder der svarer til den ideelle inddragelse, hvor de fra problemfastsættelsen tildeles definitionsmagt (Omre & Schjelderup, 2009; Jensen, 2014; Arnstein, 1969). I kommune B viser analysen af familiernes oplevelser imidlertid, at den børnefaglige undersøgelse af familierne er oplevet som overvejende transparent og forudsigelig, blandt andet gennem det såkaldte dialogmøde, hvor der skabes et forhandlingsrum for definitionsretten. I kommune B inddrages familien vel at mærke ikke ideelt (som udtrykt af Arnstein, 1969), men denne praksis rummer et højt oplysnings- og informationsniveau, blandt andet foranlediget af familiens tilstedeværelse i vidensindsamlingen, som igennem analysen viser sig at have stor betydning for familiens oplevelse af undersøgelsen.

Jeg mener på baggrund af denne analyse, at andre former for inddragelse, udover den skildrede inddragelse hvor familien tildeles den ideelle og fulde definitionsmagt, har betydning for, hvorvidt familien oplever at være aktør i egen sag. Analysen af kommune B viser, at dét, at familien kontinuerligt oplyses og informeres om undersøgelsen, kan bidrage positivt til familiens oplevelse af undersøgelsen. På baggrund af afhandlingens analyser kan man derfor argumentere for en udvidet forståelse af inddragelse i den børnefaglige undersøgelse. Andre forhold end magtafgivelse, herunder afgivelse af definitionsretten, har betydning for, hvorvidt familien oplever at være aktør i egen sag. Dét, at familien bliver oplyst og informeret omkring undersøgelsen kontinuerligt, kan altså også bidrage til oplevelsen af at være aktør i egen sag.

Jeg mener derfor ikke, at det er tilstrækkeligt at reducere inddragelse til kun at omhandle magtafgivelse i forhold til definitionsret, som begrebet ideelt set skildres i denne kontekst. En sådan forståelse udspringer af en logik, hvor graden af inddragelse er nært forbundet med graden af magtafgivelse. Jeg mener, at der er behov for en udvidet inddragelsesforståelse, som indfanger det forhold at oplevelsen af inddragelse ikke nødvendigvis fordrer magtafgivelse, men samtidig er betinget af graden af informations- og oplysningsniveau. En sådan forståelse beror på en anden logik, som tillader eksempelvis socialrådgiveren at insistere på definitionsretten eller magten såfremt denne ledsages af et højt fagligt begrundet informations- og oplysningsniveau.

Når den ideelle inddragelse fremstilles som et udtryk for, at familien selv er med til at definere, formulere og initiere problemstillinger og mulige løsninger, er dette endvidere ikke uproblematisk; særligt ikke i forhold til myndighedspraksis i forbindelse med den børnefaglige undersøgelse, som netop fordrer en afgørelse. For når familien er blevet *ideelt* inddraget, det vil sige har været med til at definere, formulere og initiere mulige løsninger, vanskeliggøres muligheden for at være uenig i forløbet og eventuelt at klage herover. Familierne positioneres hermed som den handlende aktør og dermed til en vis grad som ansvarlig for handlingernes konsekvenser (Sandbæk, 2002:112). En sådan inddragelse vanskeliggøres ydermere af at familiernes muligheder for handling rammesættes af en række strukturelle præmisser, som muliggør nogle former for handling og udelukker andre. Der kan i forlængelse heraf stilles spørgsmålstegn ved, hvorvidt familiernes handlinger er frie af de institutionaliserede rammer til selv at problemfastsætte og initiere mulige løsninger i eget liv.

Det er derfor relevant at diskutere, hvorvidt arbejdet med inddragelse nødvendigvis fordrer magtafgivelse, eller hvorvidt der i inddragelsesprocessen er plads til et uligevægtigt magtforhold, hvis dette foranlediges af et højt fagligt begrundet informations- og oplysningsniveau. En sådan diskussion problematiserer dermed den ideelle inddragelse, som ellers efterstræbes i socialt arbejde herunder også myndighedspraksis. Diskussionen rører ved hierarkiseringen af inddragelsesformer, som Arnsteins (1969) deltagesstige kan ses som et udtryk for. Diskussionen om hvilke former for inddragelse, der er efterstræbelsesværdige for familien i den børnefaglige undersøgelse, vedrører dermed en problematisering af et (forsknings- og praksismæssigt) etableret ideal omkring hvad 'god inddragelse' er. Afhandlingens analyser giver anledning til mere nuanceret at betragte hvilke former for inddragelse, som kan bidrage positivt til familiens oplevelse af den børnefaglige undersøgelse. Konkret finder afhandlingen, at familiens aktive og kontinuerlige medvirken i undersøgelsen, uden at denne medvirken nødvendigvis rummer definitionsmagt, bidrager til at gøre undersøgelsen transparent, hvilket bidrager ganske positivt til familiens oplevelse af undersøgelsen.

11.3. Undersøgelsesindgange og transparens

Igenennem arbejdet med afhandlingens analyser har jeg haft en analytisk opmærksomhed mod familiens undersøgelsesindgang som et forhold af betydning for familiens oplevelse af undersøgelsen (Nordstoga, 2011; Juul, 2010). I to af de undersøgte myndighedsafdelinger, kommune A og C, finder jeg en sammenhæng mellem familiens indgang til undersøgelsen og deres oplevelser af undersøgelsen. Med baggrund i analyserne af disse to kommuner understøtter afhandlingens empiriske materiale de forskningsresultater præsenteret i kapitel 3, der omhandler betydningen af undersøgelsesindgange (Nordstoga, 2011; Juul, 2010; Midjo, 2010). Konkret peger analy-

serne på, at familier, der selv har henvendt sig til kommunen, og som ønsker hjælp, ikke oplever undersøgelsen som ligeså utryg, uigennemsigtig og uforudsigelig, som familier, hvis indgang til undersøgelsen er en eller flere underretninger.

Det empiriske materiale viser, at familier, der selv henvender sig til kommunen, har en allerede etableret forståelse og erkendelse af, at de selv, barnet eller begge parter har problemer, som man har brug for udefrakommende og professionel hjælp, for at komme ud af. Dermed har familien en accept af, eller ligefrem en forventning om, at 'blive undersøgt'. En accept som ikke findes i samme omfang hos familier, der ikke selv har kontaktet kommunen med ønsket om hjælp.

De familier i kommune A og C, hvor undersøgelsen iværksættes på baggrund af en underretning, oplever ikke underretningen eller underretningerne som en misforståelse, men som et bagholdangreb der sætter familien på gyngende grund og bidrager til usikkerhed og også følelsen af være forfulgt. Dette skildrer jeg gennem Pernilles og Sussis oplevelser af den børnefaglige undersøgelse, som jeg interviewede i henholdsvis kommune A og C. Samtidig oplever familier, der selv henvender sig til kommunen om hjælp, undersøgelsen som en proces, der sigter mod at bevillige dem hjælp. Denne proces kan opleves som mere eller mindre udfordrende, hvor der oftest er tale om sidstnævnte, men faktum er, at familier, der selv har initieret undersøgelsen, ikke oplever denne som utryghedsskabende, degraderende eller uigennemsigtig.

Sammenhængen mellem familiens indgang til undersøgelsen og deres oplevelse af undersøgelsen finder jeg som nævnt i kommune A og C, mens denne sammenhæng ikke træder frem i analyserne af kommune B. I analyserne i kapitel 8, 9, og 10 relaterer jeg disse sammenhænge til den professionelle praksis' udfoldelse. I kommune A og C udfoldes den børnefaglige undersøgelse henholdsvis som bred og eksplorerende, der ikke afgrænser undersøgelsens fokus for familien. Jeg skriver, at når den professionelle praksis udfoldes gennem brede og eksplorerende indsamlingspraksisser, bliver familier, hvis undersøgelsesindgang er underretning(er), særligt usikre og utrygge, når undersøgelsen ikke afgrænses. Manglende viden om undersøgelsens fokus, som for familierne bliver tydeligt gennem indsamlingspraksisser foretaget med vidvinkel, skaber uforudsigelighed og utryghed for familier, der ikke selv har initieret undersøgelsen.

I analysen af kommune B udfoldes den professionelle praksis ud fra et smalt fokus, som tydeliggør overfor familierne, hvilke forhold hos familien som undersøgelsen interesserer sig for og søger viden om. Denne afgrænsede undersøgelse rummer en iboende transparens, som for familier maner utrygheden i jorden upåagtet familiens indgang til undersøgelsen, idet afgrænsningen og fokuset gør det muligt for socialrådgiverne at informere familien, skabe tydelighed og gennemsigthed i undersø-

gelsen, som er afgørende for, at familierne kan opbygge tillid socialrådgiverne, undersøgelsesprocessen og dens mulige udfald.

Jeg kan dermed konkludere, at familiens indgang til den børnefaglige undersøgelse er af stor betydning for deres oplevelser af undersøgelsen, men dette hovedsageligt i tilfælde hvor den professionelle praksis udfoldes på baggrund af en bred og eksplorerende optik. Når professionel praksis udfoldes på baggrund af en smal og afgrænset optik, synes familiens indgang til undersøgelsen ikke at spille nogen betydelig rolle for familiens oplevelser af undersøgelsen.

Igennem konklusionerne om betydningen af familiens indgang til undersøgelsen fremkommer transparens (eller manglen herpå) i udfoldelsen af den professionelle praksis som et andet, men ganske væsentligt parameter for familiens oplevelser af den børnefaglige undersøgelse. Transparens, og forældres påskønnelse af transparens i den professionelle praksis, kan knyttes til den myndighedsdimension, som undersøgelsesarbejdet indeholder, og som familierne i denne afhandling helst ser ekspliciteret fremfor tilsløret.

I en engelsk kontekst betoner Turney, Platt, Selwyn, og Farmer (2012) også, at klarhed omkring undersøgelsens formål har betydning for familiers oplevelser af undersøgelser i myndighedsregi. Samsonsen og Willumsen (2015) undersøger i et komparativt studie forældres oplevelser af myndighedsundersøgelser i Norge og England; to lande som har væsentligt forskellige tilgange til undersøgelsesarbejdet. I England er professionel praksis i undersøgelsesarbejdet karakteriseret af procedurer og standardiserede tilgange (Samsonsen & Willumsen, 2015)⁴⁶. I undersøgelsen finder forfatterne, at forældre i England tillægger undersøgelsen en større transparens i forhold til forældre i Norge, og at denne transparens betragtes som et gode for undersøgelsen:

Assessments in England are clearer because the parents know what to expect and the questions are the same for everyone. The risk dimension in England is quite explicit, and this can be viewed as positive because the system power is more explicit (Samsonsen & Willumsen, 2015:21)

⁴⁶ I Norge er professionel praksis i undersøgelsesarbejdet karakteriseret af det professionelle skøn, og modsat England og for den sags skyld også Danmark, har Norges reaktion på kritik af sagsbehandling ikke været at implementere standardiserede tilgange og indføre øgede procedurer. Her har man derimod styrket socialarbejdernes betingelser for at udøve kvalificerede faglige skøn i undersøgelsesarbejdet (Samsonsen & Willumsen, 2015; Sørensen, 2016:24).

Transparens knyttes her til myndighedsdimensionen i undersøgelsen, som i England igennem den procedurerige og standardiserede undersøgelse ekspliciterer den myndighed, som ubetinget ligger i undersøgelsen. I undersøgelsen finder forfatterne, at norske forældre knytter negative undersøgelsesoplevelser sammen med netop oplevelsen af, at myndighedsdimensionen er uigennemsigtig og implicit i den professionelle praksis' udfoldelse. De skriver:

The parents with negative experiences in Norway connect professional judgement with power and tell stories about their own feeling of powerlessness, partly because of a lack of clarity in the assessment (Samsonsen & Willumsen, 2015:21)

I England, hvor myndighedsdimensionen er eksplicit, oplever forældre en større transparens omkring formålet med undersøgelser end i Norge, hvor myndighedsdimensionen fungerer mere implicit. Transparens i forhold til den myndighedsdimension som ubetinget findes i sådanne undersøgelser, skriver Samsonsen og Willumsen (2015) frem som et gode for familier, ganske ligesom det fremstår i denne afhandling. Dette fortæller noget om, at professionel praksis, hvori der er iblandet myndighed, må tilstræbe at italesætte og skabe transparens om undersøgelsens udgangspunkt, formål og potentielle udkom i stedet for at pakke disse ind relationsarbejde og smalltalk, uanset hvor gode intentioner herom måtte være.

11.4. Den socialfaglige ledelse

I analyserne af professionel praksis i de tre myndighedsafdelinger kommer jeg på forskellige måder ind på den socialfaglige ledelse og dennes rolle i den professionelle praksis, selv om jeg ikke i mine forskningsspørgsmål har haft fokus på den socialfaglige ledelse. I de tre myndighedsafdelinger optræder de socialfaglige ledere på forskellige måder, hvad angår ledelsen af arbejdet i den børnefaglige undersøgelse. For de faglige ledere på tværs af kommunerne gælder, at de alle skal varetage en række opgaver udover det daglige 'driftsarbejde' med børnefaglige undersøgelser. En af disse 'andre' opgaver er, at forskellige krav implementeres og overholdes i socialrådgivernes undersøgelser. Man taler i denne forbindelse om, at denne ledelsesposition agerer i et krydspres mellem potentielt modsatrettede perspektiver på arbejdsopgaverne; mellem et ledelsesperspektiv og et medarbejderperspektiv (Voxted, 2007 i Laursen, 2013). Denne mellemposition *'udgør således det ledelsesslag, der i mest udpræget grad registrerer – og arbejder med – denne modsætning, også fordi de selv i de fleste tilfælde har en baggrund som fagudøver'* (Laursen, 2013:145) hvilket illustrer den komplekse opgave, som ligger hos den socialfaglige leder.

Gennem de tre analysekapitler er det blevet klart, at socialfaglig ledelse (som også udtrykkes gennem titlerne faglige koordinatore) udfoldes forskelligt kommunerne imellem. Et konkret eksempel herpå ses gennem brugen af ICS som metode i arbejdet med den børnefaglige undersøgelse. Både kommune B og C anvender ICS i undersøgelsesarbejdet, men den konkrete anvendelse sker ganske forskelligt; som henholdsvis en fundamental metodisk ramme for undersøgelsen eller som et vilkårligt anvendt refleksionsredskab. I kommune B bidrager ICS-tilgangens anvendelse således til at opretholde den fokuserede undersøgelsespraksis, mens ICS-tilgangens benyttelse i kommune C understøtter den eksplorerende undersøgelsespraksis. Forskellene i anvendelsen af ICS tilskriver jeg den socialfaglige ledelses rolle og opga-vevaretagelse i den professionelle praksis.

Michelsen (2016) undersøger socialfaglig ledelse på myndighedsområdet og forstår socialfaglig ledelse som *'en medierende position mellem fag og ledelse'* (Michelsen 2016:118), hvor faglige og ledelsesmæssige opgaver er indvævede i hinanden. Michelsen opstiller en række modsatrettede forhold eller paradokser, som den socialfaglige leder skal handle indenfor. Det drejer sig blandt andet om modsætningsforholdene; *'Skabelse af højere kvalitet og overholdelse af en snæver økonomisk ramme; Stigende krav om højere kvalitet og højere effektivitet; Fokus på egen afdelings faglige mål og fokus på organisatoriske mål og indsatsområder'* (Michelsen 2016:125, oprindelig fremhævelse). Analyserne af den professionelle praksis i de tre kommuner giver netop et billede af socialrådgivernes oplevelse af den socialfaglige ledelses balancering mellem fag og ledelse, som i forlængelse af Michelsen henviser til forhold, der på den ene side vedrører socialfaglig kvalitet og på den anden side vedrører økonomiske og organisatoriske rammer⁴⁷. Denne 'balancemetafor' kan hjælpe med at tydeliggøre den socialfaglige ledelses rolle i udfoldelsen af den professionelle praksis og dermed socialrådgivernes fortællinger om den socialfaglige ledelse, og socialfaglig ledelse som garant for socialfaglig kvalitet eller det modsatte. Udover dette niveau som omhandler den socialfaglige ledelses balancering mellem fag og ledelse har der på baggrund af empirien vist sig et yderligere niveau, som omhandler ledelsens synlighed i sagsarbejdet; det der kan beskrives som sagsnær

⁴⁷ Fag og ledelse kan ikke ses som fastlåste i deres indhold i de tre myndighedsafdelinger. Empirien viser, at der er forskellige forståelser blandt kommunerne i forhold til hvad man betragter som en god og faglig kvalitativ undersøgelse, ligesom der er forskel på hvordan man betragter opgaven i den børnefaglige undersøgelse, og forskelle på hvordan man søger denne opgave løst. Et eksempel på dette ses i analyserne af kommune A og B, hvor forståelsen af den relationelle praksis betragtes ganske forskelligt i relation til det socialfaglige arbejde, og den socialfaglige opgave som den børnefaglige undersøgelse rummer.

ledelse. Sagsnær ledelse henviser til forhold, der vedrører ledelsens direkte involvering i selve undersøgelsesarbejdet såvel som ledelsen som retningsgivende for undersøgelsesernes tilrettelæggelse.

Der bliver heraf to niveauer som den socialfaglige ledelse bevæger sig på, og hvis udfoldelse må antages at være institutionelt betinget i hver enkelt kommune.

I kommune A er den socialfaglige ledelse i stort omfang fraværende, hvad angår den sagsnære ledelse. Dette fravær betyder, at den professionelle praksis har bredde rammer i forhold til metodisk og teoretisk fremgangsmåde og udfoldes på baggrund af en relationel og bred tilgang til viden samt ud fra en forståelse af, at den viden, der skabes, er af stor betydning; både i den børnefaglige undersøgelse såvel som i det videre samarbejde med familien gennem iværksættelsen af støtte. Socialrådgiverne oplever imidlertid mangel på faglig sparring fra den socialfaglige ledelse.

Hvad angår balanceringen mellem fag og ledelse skildrer jeg i analysen af den professionelle praksis i kommune A oplevelsen af tillid til at socialrådgiverne kan løse myndighedsarbejdet tilfredsstillende, så det både afspejler faglig kvalitet og samtidig er indenfor organisationens økonomiske prioriteringsmæssige rammer. Denne tillid illustrerer, at socialrådgiverne netop oplever en balance mellem fag og ledelse.

I kommune B fremstår den socialfaglige ledelse synlig og udtalt for socialrådgiverne både i forhold til den sagsnære ledelse samt i forhold til balanceringen mellem fag og ledelse. Socialrådgiverne oplever den socialfaglige leder og dennes tætte og sagsnære ledelse som en styrke i forhold til deres faglige præstation, deres faglige sikkerhed og i forhold til kvaliteten i deres socialfaglige arbejde (Sørensen, 2016). Det empiriske materiale giver endvidere det indtryk, at socialrådgiverne oplever en balance i mellem fag og ledelse. Man kan tale om, at socialrådgivernes professionsmæssige selvforståelse understøttes i den professionelle praksis, som de også forventes at udfolde i den børnefaglige undersøgelse.

I kommune C oplever socialrådgiverne generelt ikke, at den socialfaglige ledelse formår at balancere faglige og ledelsesmæssige krav på en tilfredsstillende måde. Analysen af kommune C afslører, at socialrådgivere og den socialfaglige ledelse ikke har samme forståelse for, hvordan undersøgelsen skal udfoldes, og socialrådgiverne oplever, at den socialfaglige ledelse har fokus på ledelsesmæssige aspekter, og at balanceringen mellem fag og ledelse deraf fremstår skæv og rettet mod økonomiske rammer, regulativer og dokumentation, modsat den faglige kvalitet. Socialrådgiverne giver endvidere udtryk for, at de savner sagsnær ledelse i arbejdet med de børnefaglige undersøgelser, som vel at mærke fokuserer på kvalitet og ikke på økonomiske eller retlige aspekter.

På baggrund af ovenstående kan det udledes, at niveauet for den sagsnære ledelse ikke entydigt er afgørende for socialrådgivernes oplevelse af at kunne udfolde den professionelle praksis tilfredsstillende. Dette afhænger netop af, hvilke forhold den socialfaglige ledelse fokuserer på i balancerende mellem faglige og ledelsesmæssige dimensioner. I kommune A er den sagsnære ledelse fraværende, men socialrådgiverne oplever alligevel, at de har mulighed for at fundere praksissen i faget og deres forståelse af en god undersøgelse. I kommune B er den sagsnære ledelse udpræget, men understøtter socialrådgivernes oplevelse af faglighed i praksissen. I kommune C angår den sagsnære ledelse udelukkende forhold, som knytter an til ledelsesmæssige dimensioner, hvilket bevirker, at socialrådgiverne udtrykker modstand herimod, idet socialrådgiverne opererer med et *'fag- og praksisbaseret kvalitetsbegreb'* (Laursen, 2013:145).

Analyserne af kommune A, B og C illustrerer tre former for socialfaglig ledelse, der opleves og italesættes ganske forskelligt af socialrådgiverne i afhandlingens fokusgruppeinterviews. Dette afhænger både af den socialfaglige ledelses forskellige udfoldelser og deraf forskellige holdninger hertil fra socialrådgiverne, men også af det faktum at de socialfaglige ledere har været en del af det forskningsprojekt, som afhandlingen udgør en del af (se 'Appendix A: Kvalitet i den børnefaglige undersøgelse'), og deraf har deltaget forskelligt i de omtalte fokusgruppeinterviews. De forskellige måder, hvorpå den socialfaglige ledelse udfoldes, giver ikke svar på, hvorfor den professionelle praksis udfoldes som skildret gennem afhandlingens analyser, men er i sig selv betinget af de forståelses- og vidensmæssige strukturer, som findes i organisationen, og den socialfaglige ledelses karakter er dermed grundlæggende institutionelt betinget.

Kapitel 12: Centrale empiriske fund og implikationer for praksis

I dette kapitel vil jeg konkludere på afhandlingens empiriske fund på baggrund af afhandlingens generelle forskningsinteresse omkring *udfoldelser og oplevelser af professionel praksis*. Igennem konklusionen vil jeg kort opridse, hvilke implikationer afhandlingens empiriske fund rummer for tilrettelæggelsen af professionel praksis i den børnefaglige undersøgelse, samt hvilke perspektiver afhandlingens empiriske fund åbner for.

I afhandlingen anskuer jeg forskellige udfoldelser af professionel praksis som betinget af de vane- og vidensmæssige strukturer, der gør sig gældende i hver myndighedsafdeling, og som på hver sin måde anlægger en særlig og grundlæggende forståelse af den børnefaglige undersøgelse som socialt fænomen.

Afhandlingen interesserer sig for udfoldelser og oplevelser af professionel praksis i den børnefaglige undersøgelse herunder særligt, hvordan praksissen udfoldes og opleves i relation til indsamlingen af og refleksionerne over viden. Afhandlingens analyser viser, at samme professionelle praksis ikke opleves på samme måde af familier. Afhandlingens hovedfund bidrager dermed ikke til et entydigt billede af, hvordan familier oplever den børnefaglige undersøgelse, men bidrager med et nuanceret billede af udfoldelser og oplevelser af professionel praksis og forskellige sammenhænge mellem disse.

Igennem afhandlingens analyser er det blevet klart, at myndighedsafdelingerne udfolder den professionelle praksis forskelligt, til trods for at undersøgelsen er stærkt reguleret. I afhandlingen betragter jeg disse forskellige udfoldelser på baggrund af grundlæggende vane- og vidensmæssige strukturer (Reckwitz, 2002; Berger & Luckmann, 2011). Jævnfør kapitel 11 fremanalyserer jeg praksissens videnssyn og videnskriterium som betingende for, hvordan praksissen udfoldes i den enkelte myndighedsafdeling. Flere forhold, end dem jeg skildrer i afhandlingen, vil utvivlsomt være centrale for, hvordan professionel praksis i den børnefaglige undersøgelse udfoldes. Denne afhandlings analytiske fokus på videnspraksisser har selvsagt rettet blikket mod aspekter knyttet til viden og afstedkommet disse fund omhandlende den professionelle praksis' videnssyn og videnskriterium.

Igennem afhandlingen har jeg undersøgt, hvordan forskellige forhold knyttet til både den professionelle praksis og til familien har betydning for familiers oplevelser af den børnefaglige undersøgelse. Af forhold knyttet til familien undersøger jeg særligt

familiens indgang som værende af betydning for deres oplevelse af undersøgelsen. Endvidere bliver jeg gennem afhandlingens analyser opmærksom på, at transparens, som et forhold knyttet til den professionelle praksis' udfoldelse, har stor betydning for, hvordan familien oplever den børnefaglige undersøgelse. Jeg beskriver, at transparens eller manglende transparens i udfoldelsen af den professionelle praksis kan udgøre en central dimension, når det handler om familiens oplevelse af den børnefaglige undersøgelse. Transparens bliver endvidere et centralt begreb i analyserne af familiernes inddragelse i den professionelle praksis i de tre kommuner, hvor jeg argumenterer for en mere nuanceret inddragelsesforståelse.

Igen gennem 'Kapitel 3: Familieperspektivet og praksisperspektivet' introducerede jeg forskning, der påpegede, at familien indgang til undersøgelsen kunne udgøre et sådant forhold. På baggrund af denne betragtning retter jeg opmærksomhed mod indgangen til den børnefaglige undersøgelse. Jeg konkluderer, at den børnefaglige undersøgelse, når den udfoldes på baggrund af en bred og eksplorerende optik, opleves forskelligt af familier afhængig af deres indgang til undersøgelsen, det vil sige, hvorvidt de selv henvender sig eller undersøgelsen iværksættes på baggrund en underretning. Denne sammenhæng finder jeg ikke i samme grad hos familier, der er undersøgt gennem en undersøgelse, der udfoldes ud fra en smal og afgrænset optik. På denne baggrund konkluderer jeg, at undersøgelsesindganges betydning for familiers oplevelser af undersøgelsen afhænger af, hvordan den enkelte professionelle praksis udfoldes.

Afhandlingens fund giver dermed anledning til at diskutere mulighederne for at udfolde undersøgelser, der er sensitive overfor praksisnære indsigter, eksempelvis familiens indgang til undersøgelsen, i den konkrete tilrettelæggelse af undersøgelsens udfoldelse. Hvor undersøgelsen ikke udfoldes som 'samme svar hver gang', men tager familiens kontekst i betragtning i udfoldelsen af den professionelle praksis (Gilbert, Parton & Skivenes, 2011; Brevig, 2002; Harris, 2012).

Jeg finder i afhandlingen, at en afgrænset undersøgelsespraksis, hvori der tilstræbes transparens, generelt er at foretrække, når der er tale om myndighedspraksis. Denne betragtning nuancerer et syn på socialt arbejde, hvori kvalitet forbindes med blandt andet socialrådgiverens evner til at indgå i et relationelt samarbejde med borgeren (Kokkinn, 2001), idet jeg i afhandlingen finder, at relationsarbejdet kan virke forstyrrende og tilslørende for familien i den børnefaglige undersøgelse.

Familiers oplevelser af den professionelle praksis, som de er en del af, udgør væsentlige forudsætninger for det efterfølgende sociale arbejde og dette arbejdes muligheder for at hjælpe barnet og familien. Undersøgelsesarbejde, og herunder professionel praksis i den børnefaglige undersøgelse, bør derfor betragtes *'as a corner-*

stone for effective work with children and families' (Kirton, 2009:21). Denne centrale placering understreger, at det ikke er ligegyldigt, hvordan professionel praksis i undersøgelser udfoldes, og at det bør efterstræbes at skabe undersøgelser, der af familierne opleves som transparente og deraf gennemskuelige.

Litteratur

- Abbott, A. (1988). *The system of professions: An essay on the division of expert labor*. University of Chicago Press.
- Alvesson, M. & Kärreman, D. (2011). *Qualitative research and theory development: Mystery as method*. London: Sage Publications.
- Alvesson, M. & Sköldbberg, K. (2000). *Reflexive Methodology – New vistas for qualitative research*. London: Sage Publications.
- Andersen, J. (2013). *Socialforvaltningsret*. København K: Nyt Juridisk Forlag.
- Andersen, M. L. (2015). Borgerperspektiver som drivkraft i sociale analyser. I: Harder & Nissen (Red.). *Socialt arbejde i en foranderlig verden*. København: Akademisk Forlag.
- Ankestyrelsen (2009). *Ankestyrelsens praksisundersøgelser. Anbringelser af børn og unge*. December 2009.
- Ankestyrelsen (2010). *Udfordringer i sagsbehandlingen på området for udsatte børn og unge*. Ankestyrelsens velfærdsundersøgelser.
- Ankestyrelsen (2011). *Ankestyrelsens praksisundersøgelser. Inddragelse af børn og forældre i sager om frivillige foranstaltninger*. April 2011.
- Ankestyrelsen (2015). *Ankestyrelsens statistikker. Underretningsstatistik. Årsstatistik 2014*.
- Antoft, R. & Salomonsen, H. H. (2007). Det kvalitative casestudium – introduktion til en forskningsstrategi. I: Antoft, Jacobsen, Jørgensen & Kristiansen (Red.). *Håndværk og Horisonter, Tradition og nytænkning i kvalitativ metode*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Arnstein, S. (1969). A ladder of citizen participation. I: *Journal of American Planning Association*. 35:4, 216-224.
- Bang, U. S. (2012): *Ekspløsiv stigning i antal underretninger*. Lokaliseret den 4. juli 2016: <http://www.dr.dk/nyheder/regionale/syd/eksplosiv-stigning-i-antal-underretninger>

- Berger, P. & Luckmann, T. (2011). *Den sociale konstruktion af virkeligheden - En videnssociologisk afhandling*. København: Akademisk Forlag.
- Bjarking, A. (2015). Implementeringen af ICS (Integrated Children's System) på børn og unge-området. I: Hougaard & Højbjerg (Red.). *Socialt arbejde med børn, unge og familier*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Bourdieu, P. (1990). *The Logic of Practice*. Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu, P. (1999). Understanding. I: *The Weight of the World – social suffering in contemporary society*. Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu, P. (2002). *Outline of a Theory of Practice*. Cambridge: University Press.
- Bourdieu, P. & Wacquant, L. (2009). *Refleksiv sociologi – mål og midler*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Braithwaite, J. (2009). *Defiance in Taxation and Governance: Resisting and Dismissing Authority in a Democracy*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Brevig, P. C. (2002). Sosialt arbeid og vitenskapeligheten. I: Lundstøl (Red.): *I dansens tegn – Profesjonell selvforståelse i arbeid med mennesker*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Brinkmann, S. (2014). Doing without data. I: *Qualitative Inquiry*. Vol. 20, Issue 6.
- Broadhurst, K., Wastell, D., White, S., Hall, C., Peckover, S., Thompson, K. ... Davey, D. (2010). Performing 'Initial Assessment': Identifying the Latent Conditions for Error at the Front-Door of Local Authority Children's Services. I: *British Journal of Social Work*. Vol. 40, Issue 2.
- Bryderup, I. M. (2005). *Børnelove og socialpædagogik gennem hundrede år*. Aarhus: Forlaget Klim.
- Bundesen, P. & Henriksen, L. S. (2016). Frivilligt socialt arbejde. I: Møller & Larsen (Red.). *Social Politik*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Bømler, T. (2012). Socialarbejdere i et spændingsfelt mellem politik og brugernes behov. I: *Tidsskrift for Forskning i Sygdom og Samfund*. Årgang 9, nr. 16.

- Børnerådet (2012). *De prøver at gøre det så normalt som muligt. Et indblik i 113 anbragte børn og unges liv.*
- Callewaert, S. (2005). Fag som levet liv og fag som akademisk konstruktion. I: *Gjallerhorn, Tidsskrift for professionsuddannelser. Nr. 2, 2005.*
- Caspersen, M. & Laustsen, C. (2009). *Systematisk sagsbehandling i børnesager – principper og arbejdsgange.* Esbjerg: UC Vest Press.
- Caswell, D. (2005). Handlemuligheder i socialt arbejde – et casestudie om kommunal frontlinjepraksis på beskæftigelsesområdet. Ph.d.-afhandling. Roskildeuniversitetscenter og AKF.
- Christensen, E. & Egelund, T. (2002). *Børnesager - Evaluering af den forebyggende indsats.* København: Socialforskningsinstituttet.
- Christensen, M. & Warming, H. (2012). Så ruller 'skandalen' igen: Mern-sagen, Esbjerg-sagen og andre bindestregs-sager: om tillidens betydning og (u)mulige betingelser i socialt arbejde med udsatte børn og unge. I: *Social kritik, tidsskrift for social analyse & debat.*
- Cleaver, H. & Fremann, P. (1995). Parental perspectives in cases of suspected child abuse. *BMJ Clinical Research* 311(7006):697-697.
- Collin, F. (1997). *Social reality.* London: Routledge.
- Collin, F. (2011). Introduktion. I: *Den sociale konstruktion af virkeligheden – En videnssociologisk afhandling.* København: Akademisk Forlag.
- Corby, B. (1987). *Working with child abuse.* Open University Press: Milton Keynes.
- Dale, P. (2004). "Like a Fish in a Bowl": Parents' Perceptions of Child Protection Services. *Child Abuse Review. Volume 13, Issue 2.*
- Dalgaard, N. (2014). Socialrådgiverprofessionen – den svære kamp for status. I: Harrits, Johansen, Kristensen, Larsen, Olesen (Red.). *Professioner under pres – Status, viden og styring.* VIA System.
- Dansk Socialrådgiverforening (2014). *Undersøgelse af økonomi og faglighed I børnesager 2014.*

- Dansk Socialrådgiverforening (2015a): *DS anbefaler vejledende sagstal*. Lokaliseret den 2. juli 2015: <http://www.socialraadgiverne.dk/Default.aspx?ID=8464>
- Dansk Socialrådgiverforening (2015b): *Det påvirker sagstal*. Lokaliseret den 2. juli 2015: <http://www.socialraadgiverne.dk/Default.aspx?ID=8465>
- Danmarks Statistik (2017): *STØTTE PR. 31. DECEMBER TIL UDSATTE BØRN OG UNGE*. Lokaliseret den 1. juni 2017: <http://www.dst.dk/da/Statistik/emner/levevilkkaar/sociale-forhold/udsatte-boern-og-unge>
- Darlington, Y. Healy, K. & Feeney J. A. (2010). Approaches to assesment and intervention across four types of child and family welfare services. I: *Children and Youth Services Review. Volume 32, Issue 3, Pages 356–364*.
- Dellgran, P. & Höjer, S. (2000). 'From 10/90 to 50/50: on the import and extension of theoretical knowledge in Swedish social work'. I: *Kunskapsbildning, akademisering och professionalisering I social arbete. Institutionen for social arbete*. Gøteborg Universitet.
- Deloitte (2014). *Evaluering af ICS – Integrated Children System*. Socialstyrelsen.
- Dumbrill, G. C. (2006). Parental experience of child protection intervention: A qualitative study. I: *Child Abuse & Neglect. 30, 27-37*.
- Ebsen, F. (2008). *Børn og unge med behov for særlig støtte? Fra 1990 – 2005*. Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag.
- Egelund, T. (1997). *Beskyttelse af barndommen. Socialforvaltningens risikovurdering og indgreb*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Egelund, T. (2003). Børns tarv og børns ret. Varetages de nødvendige hensyn til barnet i børneforsorgssager? I: *Dansk Sociologi. Vol. 14, Nr. 2*.
- Egelund, T. (2009). Hvad ved vi om de vigtigste faktorer i en god børnesag? Dansk socialrådgiverforenings høring i Folketinget. 30.01.2009.
- Egelund, T., Andersen, D., Hestbæk, A., Lausten, M., Knudsen, L., Olsen, R. F. & Gerstoft, F. (2008). *Anbragte børns udvikling og vilkår. Resultater fra SFI's forløbsundersøgelser af årgang 1995*. København: SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

- Egelund, T. & Hestbæk, A. (2003). *Anbringelse af børn og unge uden for hjemmet. En forskningsoversigt*. Socialforskningsinstituttet.
- Egelund, T. & Hillgaard, L. (1993). *Social rådgivning og social behandling*. Socialpædagogisk bibliotek.
- Egelund, T. & Sundell, K. (2001). *Til barnets bedste. Undersøgelser af børn og familier – en forskningsoversigt*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Ehrenreich, D. (2010): *Metaevaluering af ICS*. Lokaliseret den 18. oktober 2013: <http://vidensportal.servicestyrelsen.dk/temaer/Styring%20og%20sagsbehandling/forskning/metaevaluering-af-ics>
- Esping-Andersen, G. (1990). *The three world of welfare capitalism*. Princeton: Princeton University Press.
- Evans, T. & Harris, J. (2004). Street-Level Bureaucracy, Social Work and the (Exaggerated) Death of Discretion. I: *British Journal of Social Work*. 34 (6): 871-895.
- Evetts, J. (2009). New Professionalism and New Public Management: Changes, Continuities and Consequences. I: *Journal of Comparative Sociology*. 8 (2009) 247-266.
- Fernandez, E. (2007). Supporting children and responding to their families: Capturing the evidence on family support. I: *Children and Youth Services Review*. Vol. 29, Issue 10, Pages 1368-1394.
- Flyttov, M. (2017): *Børn mistrives ulovligt længe i Svendborg*. Lokaliseret den 3. juni 2017: <https://www.tv2fyn.dk/artikel/boern-mistrives-ulovligt-laenge-i-svendborg>
- Flyvbjerg, B. (2010). Fem misforståelser om casestudiet. I: Brinkmann & Tanggaard (Red.): *Kvalitative metoder - en grundbog*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Frederiksen, A. Larsen, M. & Klyvø, L. (2012). *Teenagere i familiepleje – Set fra anbragte unge og plejeforældres perspektiv*. København: Center for Familiepleje.

- Gilbert, Ni. Parton, N. & Skivenes, M. (2011). Changing patterns of response and emerging orientations. I: Gilbert, Parton & Skivenes (Red.): *Child Protection systems – international trends and orientations*. Oxford University Press.
- Gomard, T. & Bundesen, P. (2011). Socialt arbejde under nye vilkår. I: *Social Kritik – tidsskrift for socialpolitisk forening*. Nr. 6.
- Grimen, H. (2008). Profesjon og tillit. I: Molander & Terum (Red.). *Profesjonsstudier*. Oslo: Universitetsforlaget
- Grimen, H. (2010). Profesjon og Kunnskap. I: Molander & Terum (Red.). *Profesjonsstudier*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Guldager, J. (2013). Kundskaformsformer og metodeforståelse. I: Guldager & Skytte (Red.). *Socialt arbejde, teorier og perspektiver*. København: Akademisk Forlag.
- Halkier, B. (2010). Fokusgrupper. I: Brinkmann og Tanggaard (Red.). *Kvalitative metoder – en grundbog*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Halkier, B. & Jensen, I. (2008). Det sociale som performativitet – et praksisteoretisk perspektiv på analyse og metode. I: *Dansk Sociologi*. Nr. 3/19. Årgang.
- Hall, C. Parton, N., Peckover, S. & White, S. (2010). Child-Centric Information and Communication Technology (ICT) and the Fragmentation of Child Welfare Practice in England. I: *Journal of Social Policy*. Vol. 39, Issue 3, pp. 393-413.
- Hammersley, M. (1992). *What's wrong with ethnography?* London: Routledge.
- Harris, N. (2012). Assessment: when does it help and when does it hinder? Parents' experiences of the assessment process. I: *Child and Family Social Work*. 17, pp 180-191.
- Harrits, G. S. & Møller, M. Ø. (2016). *Forebyggelse og bekymring – i professionel praksis*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Healy, K. Darlington, Y. & Feeney, J. A. (2011). Parents' Participation in Child Protection Practice: Toward Respect and Inclusion. I: *Families in Society: The journal of contemporary social services*.

- Henriksen, K. (2012). *Kvalificering af socialrådgiveres socialfaglige vurderinger – om kunsten at vende en supertanker med brændstofrestriktioner og kurskonflikter*. Ph.d.-afhandling. Aalborg Universitet.
- Henriksen, L. S. & Prieur, A. (2004). Et nyt perspektiv på magt i det sociale arbejde. I: *Dansk Sociologi*. Nr. 3/15. årgang.
- Hillgaard, L. & Keiser, L. (1979). *Social (be)handling. Teori og metode i socialt arbejde*. Socialpædagogisk Bibliotek.
- Hitchings, R. (2012). People can talk about their practices. *AREA. Royal Geographical Society*. Vol. 44, Issue 1. Pages 61–67.
- Hjortbak, B. R. (2013). *Det professionelle faglige skøn - en undersøgelse af professionelles faglige skøn ved vurdering af behov for kommunalt forankret rehabilitering hos borgere med kræft*. Ph.d.-afhandling. Aalborg Universitet.
- Howe, D. (1992). Child abuse and the bureaucratisation of social work. I: *The Sociological Review*. Vol. 40, Issue 3, Pages 491–508.
- Hutchinson, G. S. & Oltedal, S. (2006). *Modeller i socialt arbejde*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Højlund, P. & Juul, S. (2005). *Anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Højbjerg, L. R. (2015). Sagsprocessen i en børnesag. I: Hougaard & Højbjerg (Red.): *Socialt arbejde med børn, unge og familier*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Høybye-Mortensen, M. (2011). *Velfærdsstatens dørvogtere. Procesregulering af visitationer på socialområdet*. Ph.d.-afhandling Københavns Universitet.
- Høybye-Mortensen, M. (2013). *I velfærdsstatens frontlinje. Administration, metoder og beslutningstagning*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Jacobsen, M. H. (2007). Adaptiv teori – den tredje vej til viden. I: Antoft, Jacobsen, Jørgensen & Kristiansen (Red.). *Håndværk og Horisonter – tradition og nytænkning i kvalitativ metode*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Jappe, E. (2004). *Indsigt: Tvangsfjernelser*. København: Frydenlund Grafisk.

- Jensen, B. S. (2014). *Inddragelse eller symbolsk retorik?* Ph.d.-afhandling. Aalborg Universitet.
- Johansen, K. S., Ludvigsen, K. L. B. & Nielsen, H. S. (2009). Praksisnære og konstruktive perspektiver på socialt arbejde. I: Johansen, Ludvigsen & Nielsen (Red.). *Hverdagspraksis i socialt arbejde*. København: Akademisk Forlag.
- Johnsen, G. (2013). De fornøyde brukere. I: Marthinsen & Lichtwarck (Red.). *Det Nye Barnevernet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Juul, R. (2010). *Barnevernets undersøkelser av bekymringsmeldinger. Diskursive praksisformer og barneperspektiver i den kommunale barneverntjeneste, og konsekvenser i forhold til barna*. Ph.d-afhandling. Norges Teknisk-Naturvidenskapelige universitet. Trondheim.
- Järvinen, M. Larsen, J. E. & Mortensen, N. (2002). *Det magtfulde møde mellem system og klient*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Järvinen, M. & Mik-Meyer, N. (2003). *At skabe en klient. Institutionelle identiteter i socialt arbejde*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Jørgensen, A. S. (2017): *Intern kommunal undersøgelse afslører fejl i samtlige anbringelsessager*. Lokaliseret den 3. juni 2017: <http://www.dr.dk/nyheder/indland/intern-kommunal-undersogelse-afsloerer-fejl-i-samtlig-anbringelsessager>
- Jørgensen, S. (2015). Foranstaltninger for børn og unge. I: Hougaard & Højbjerg (Red.). *Socialt arbejde med børn, unge og familier*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Jørgensen, S. (2015a). Forebyggelse og tidlig indsats. I: Hougaard & Højbjerg (Red.). *Socialt arbejde med børn, unge og familier*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Jørgensen, S. & Barkholt, N. C. (2007). *Undersøgelserprocesser i institution og interaktion – en undersøgelse af undersøgelsespraksis blandt sagsbehandlere og klienter i to kommunale familieafdelinger*. Kandidatspeciale. Aalborg Universitet.

- Kildedal, K. (2013). Socialfaglig praksis i Danmark – og hvordan denne bog kan anvendes. I: Kvello. *Børn I Risiko*. Frederiksberg: Forlaget Samfundslitteratur.
- Kildedal, K. & Michelsen, R. R. (2013). Aktuelle udfordringer for socialfaglige ledere i det kommunale myndighedsområde. I: Kildedal, Laursen & Michelsen (Red.). *Socialfaglig ledelse Børne- og ungeområdet*. Frederiksberg: Forlaget Samfundslitteratur.
- Kildedal, K. & Nordstoga, S. (2011). Rammer for § 50 undersøgelsen i Danmark og barnevernsundersøgelsen i Norge. I: *Å bli undersøkt – norske og danske foreldres erfaringer med barnevernsundersøgelsen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kildedal K., Uggerhøj, L., Nordstoga, S. & Sagatun, S. (2011). *Å bli undersøkt – norske og danske foreldres erfaringer med barnevernsundersøgelsen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kildedal, K. & Verwohlt, B. (2008). *Undersøgelse af den socialfaglige praksis: i anbringelsessager og sager med omfattende hjælpeforanstaltninger i Århus Kommune*.
- Kildedal, K. & Verwohlt, B. (2009). *Undersøgelse af den socialfaglige praksis i Århus Kommune (Del1)*. Aalborg Universitetsforlag.
- Kirton, D. (2009). *Child Social Work Policy & Practice*. London: Sage Publications.
- Kokkinn, J. (2001). *Profesjonelt sosialt arbeid*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kommunernes Landsforening (2011). *Fælleskommunal digitaliseringsstrategi. Prosjektbeskrivelse 3.6: DUBU – digitalisering på området for udsatte børn og unge*.
- Kristiansen, S. (2002). Det kvalitative kontinuum – om data og teoriudvikling i kvalitativ sociologi. I: Jacobsen, Kristiansen & Prieur (Red.): *Liv, fortælling, tekst - Strejftog i kvalitativ sociologi*. Aalborg Universitetsforlag.
- Kristiansen, S. & Krogstrup, H. K. (1999). *Deltagende Observation. Introduktion til en forskningsmetodik*. København: Hans Reitzels Forlag.

- Krogstrup, H. K. (2002). Når socialt arbejde bliver ”standardvare”. I: *Nordisk Socialt Arbeid. Nr. 3, 122-130.*
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Interview. Introduktion til et håndværk.* København: Hans Reitzels Forlag.
- Kvello, Ø. (2013). *Børn i Risiko.* Frederiksberg: Forlaget Samfundslitteratur.
- Langergaard, L. Rasmussen, S. & Sørensen, A. (2006). *Viden, videnskab og virkelighed.* Frederiksberg: Forlaget Samfundslitteratur.
- Laursen, E. (2012). Aktionsforskningens produktion af viden. I: Duus, Husted, Kildedal, Laursen & Tofteng (Red.). *Aktionsforskning en grundbog.* Frederiksberg: Forlaget Samfundslitteratur.
- Laursen, E. (2013). Mellem mesterlære og vidensledelse. I: Kildedal, Laursen & Michelsen (Red.). *Socialfaglig ledelse. Børne- og ungeområdet.* Frederiksberg: Forlaget Samfundslitteratur.
- Layder, D. (1998). *Sociological practice. Linking theory and social research.* London: Sage Publications.
- Liljegren, A. (2012). Pragmatic professionalism: micro-level discourse in social work. I: *European Journal of Social Work. Vol. 15, Issue 3.*
- Liljegren, A. & Parding, K. (2010). Ändrad styrning av välfärdsprofessioner – exemplet evidensbaserad i socialt arbete. I: *Socialvetenskaplig tidskrift. Nr 3-4.*
- Lippke, L. & Tanggaard, L. (2014). Mudrede interviews. I: Tanggaard, Thuesen & Vitus (Red.). *Konflikt i kvalitative studier.* København: Hans Reitzels Forlag.
- Løkke, A. (1990). *Vildfarende børn – om forsømte og kriminelle børn mellem filantropi og stat 1880 – 1920.* Forlaget SocPol.
- Magnussen, J. (2013). Socialrådgiveruddannelsen – en profession mellem stat og profession. I: Hansen (Red.). *Sociologi i socialrådgivning og socialt arbejde.* København: Hans Reitzels Forlag.
- Martinsen, B. (2014). Socialrådgiver faglighed og socialt arbejde set fra en praktikers stol. I: *Uden For Nummer. Nr. 28, 15. Årgang.*

- Mason, J. (1996). *Qualitative Researching*. London: Sage Publications.
- Mason, J. (2002). Qualitative interviewing: Asking, listening and interpreting. I: May (Red.). *Qualitative research in action*. London: Sage Publications.
- Messel, J. & Terum, L. I. (2014). Socialpedagogikk og sosialt arbeid i Danmark og Norge. *Gjallerhorn, Tidsskrift for professionsuddannelserne*. Nr. 19.
- Michelsen, L. P. (2014). *Viden og evidens. I sagsbehandling og sosialt arbejde*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Michelsen, R. R. (2013). Faglig ledelse i sosialt arbeid – et praksisperspektiv. I: Kildedal, Laursen & Michelsen (Red.). *Socialfaglig ledelse. Børne- og ungdområdet*. Frederiksberg: Forlaget Samfundslitteratur.
- Michelsen, R. R. (2016). *Socialfaglig ledelse som begreb og praksis*. Ph.d.-afhandling. Aalborg Universitetsforlag.
- Midjo, T. (2010). *Et studie av samhandlingen mellom foreldre og barnevernarbeidere i barnevernets undersøkelse*. Ph.d.-afhandling. Norges Teknisk-Naturvitenskapelige Universitet. Trondheim.
- Mik-Meyer, N. (2004). *Dømt til personlig utvikling*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Mik-Meyer, N. & Villadsen, K. (2007). *Magtens former. Sociologiske perspektiver på statens møte med borgeren*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Ministeriet for Forskning, Innovation & Videregående Uddannelser & Social- og Integrationsministeriet (2012). *Kortlægning af dansk social- og velfærdsforskning*.
- Molander, A. & Terum, L. I. (2010). *Profesjonsstudier – en introduksjon*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Moses, J. W. & Knutsen, T. L. (2012). *Ways of knowing – competing methodologies in social and political research*. London: Palgrave Macmillan.
- Møller, I. H. (2016). De fire socialreformer i moderne tid. I: Møller & Larsen (Red.): *Social Politik*. København: Hans Reitzels Forlag.

- Møller, M. Ø. (2012). Socialrådgiverrollen under aktiveringspolitikken. I: Järvinen & Mik-Meyer (Red.): *At skabe en professionel – ansvar og autonomi i velfærdsstaten*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Nicolini, D. (2012). *Practice Theory, Work, & Organization. An Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Nielsen, B. (2006a). Inddragelse fra forældres perspektiv. I: Jørgensen, FBU & Socialinform (Red.). *Forældreinddragelse – til barnets bedste. Rør ikke ved min datters hestehale uden at spørge mig først*. Børnesagens Fællesråd.
- Nielsen, B. (2006b). Inddragelse fra barnets og den unges perspektiv. I: Jørgensen, FBU & Socialinform (Red.). *Forældreinddragelse – til barnets bedste. Rør ikke ved min datters hestehale uden at spørge mig først*. Børnesagens Fællesråd.
- Nielsen, H. E. et al. (2005). *Tabuka. Tidligere anbragtes bud på kvalitet i anbringelsen af børn og unge*. København K: Forlaget Børn og Unge.
- Nielsen, H. S. (2017). Skolesocialrådgiverordningen. Tidlig indsats i forhold til børn, der vækker bekymring. I: Moesby-Jensen (Red.): *Når professioner samarbejder – praksis med udsatte børn og unge*. Frederiksberg: Forlaget Samfundslitteratur.
- Nielsen, V. L., Hestbæk, A-D., Christoffersen, M., & Lindemann, A. (2006). *Nye regler - ny praksis. Ændringer i servicelovens børneregler 2001*. København: Socialforskningsinstituttet.
- Nissen, M. A. (2015). Viden om viden og kvalitet. I: Harder & Nissen (Red.). *Socialt arbejde i en foranderlig verden*. København: Akademisk Forlag.
- Nissen, M. A. & Harder, M. (2008). Forandringer i det sociale velfærdsarbejde – om oplevelsen af styring og socialrådgiveres strategier. I: *Nordisk Socialt Arbeid. Nr. 3-4, vol. 28. Side 233-246*.
- Nissen, M. A. & Harder, M. (2011a). Forord. I: Nissen & Harder (Red.). *Helhedssyn i socialt arbejde*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Nissen, M. A. & Harder, M. (2011b). Efterord: En model for helhedssynet - og for praksis? I: Nissen & Harder (Red.): *Helhedssyn i socialt arbejde*. København: Hans Reitzels Forlag.

- Nissen, M. A. Pringle, K. & Uggerhøj, L. (2007). Produktiv magt. I: Nissen, Pringle & Uggerhøj (Red.): *Magt og forandring i socialt arbejde*. København: Akademisk Forlag.
- Noordegraaf, M. (2007). From “Pure” to “Hybrid” Professionalism. Present-Day Professionalism in Ambiguous Public Domains. I: *Administration and Society*. Vol 39, Issue 6, 2007.
- Nordstoga, S. (2011). Å definere problemet sammen? I: *Å bli undersøkt – norske og danske foreldres erfaringer med barnevernsundersøkelsen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Omre, C. & Schjelderup, L. (2009). *Barn i barnevernet. Et studie om barns deltakelse og styrkeprosesser i familieråd*. Stavanger: Tapir Akademisk Forlag.
- Oppedal, M. (2007). Barns og Foreldres brukermedvirkning i et juridisk perspektiv. I: Seim & Slettebø (Red.): *Brukermedvirkning i barnevernet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Parton, N. (2008). ‘Changes in the form of knowledge in social work: From the “social” to the “informational”?’ I: *British Journal of Social Work*. 38, pp 253-269.
- Parton, N. (2009). Challenges to practice and knowledge in child welfare social work: From the ‘social’ to the ‘informational’? I: *Children and Youth Services Review*. 31, pp 715-721.
- Parton, N. (2011). Child Protection and safeguarding in England: Changing and competing Conceptions of Risk and their Implications for Social Work. I: *British Journal of Social Work*. 41 (5): 854-875.
- Payne, M. (2005). *Teorier i Socialt arbejde*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Pedersen, H. S. & Kloppenborg, H. S. (2015). *Midtvejsevaluering af Sverigesprogrammet*. KORA.
- Pedersen, H. S. & Kloppenborg, H. S. (2017). *Slutevaluering af Herning Kommunes Sverigesprogram*. KORA.

- Pithouse, A., Broadhurst, K. & Hall, C. (2011). Trust, risk and the (mis)management of contingency and discretion through new technologies in children's services. I: *Journal of Social Work*. Vol. 12, Issue 2.
- Ramian, K. (2012). *Casestudiet i praksis*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Reckwitz, A. (2002). Toward a Theory of Social Practices – A Development in Culturalist Theorizing. I: *European Journal of Social Theory*. 5: 243.
- Reintoft, H. (1976). *Om forsorg – En bog for begyndere*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Reintoft, H. (1985). *Det kan kolde hjerner ej forstå – Et opgør med dansk socialpolitik*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Rasborg, K. (2004). Socialkonstruktivismen i klassisk og moderne sociologi. I: Fuglsang & Olsen (Red.). *Videnskabsteori på tværs af fagkulturer og paradigmer i samfundsvidenskaberne*. Roskilde Universitetsforlag.
- Rask, L. (2013). Socialt arbejde på børn -, unge- og familieområdet I: Guldager & Skytte (Red.): *Socialt arbejde – teorier og perspektiver*. København: Akademisk Forlag.
- Rask, L. & Jakobsen, I. S. (2012). *Teoretiske perspektiver på arbejdet med ICS*. Socialstyrelsen.
- Røhl, J. (2015). De lovgivningsmæssige rammer på børn og unge-området. I: Houggaard & Højbjerg (Red.). *Socialt arbejde med børn, unge og familier*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Sagatun, S. (2011). Betydning av kjønn i undersøkelsesprosessen. I: *Å bli undersøkt – norske og danske foreldres erfaringer med barnevernsundersøkelsen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Samsonsen, V. & Willumsen, E. (2015). Narratives from parents in England and Norway: Power and emotions in child protection assessments. I: *Journal of Comparative Social Work*. 2015/1.
- Sandbæk, M. (2002). *Barn og foreldre som sociale aktører I møte med hjelpetjenester*. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og akdring. Nova rapport 14/02.

- Schatzki, T. (2001). Introduction: Practice theory. I: Schatzki, Knorr Cetina & Savigny (Red.). *The Practice Turn in Contemporary Theory*. London: Routledge.
- Schrøder, I. M. (2014). *Budgetblikket i socialt arbejde med udsatte børn og unge*. Professionshøjskolen Metropol. Frederiksberg.
- Seemann, J. Antoft, R. & Christensen, J. K. B. (2013). Socialrådgiverprofessionen og dens tværgående samarbejdsrelationer. I: Hansen (Red.). *Sociologi og socialrådgivning i socialt arbejde*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Servicestyrelsen (2011). *Håndbog om Barnets Reform*.
- Servicestyrelsen (2012). *Håndbog om forældresamarbejde*.
- Shove, E. Pantzar, M. & Watson, M. (2012). *The dynamics of social practice. Everyday life and how it changes*. London: Sage Publications.
- Silverman, D. (1993). *Interpreting Qualitative Data: Methods for Analyzing Talk, Text and Interaction*. London: Sage Publications.
- Silverman, D. (2010). *Doing Qualitative Research*. London: Sage Publications.
- Skytte, M. (2013). Socialt arbejde. I: Guldager & Skytte (Red.). *Socialt Arbejde – Teorier og perspektiver*. København: Akademisk Forlag.
- Socialministeriet, Servicestyrelsen & KL (2010). *Barnets Reform. Spørgsmål og svar*.
- Socialstyrelsen (2013a): *Barnets Reform*. Lokaliseret den 18. december 2013: <http://www.socialstyrelsen.dk/born-og-unge/barnets-reform>
- Socialstyrelsen (2013b): *Lovændringer*. Lokaliseret den 18. december 2013: <http://www.socialstyrelsen.dk/born-og-unge/barnets-reform/lovaendringer>
- Socialstyrelsen (2013c): *ICS SPØRGSMÅL OG SVAR*. Lokaliseret den 23. oktober 2013: www.socialstyrelsen.dk/ics/implementering/ICSsporgsmal-og-svar
- Socialstyrelsen (2014a): *Om os*. Lokaliseret den 15. juli 2014: <http://www.socialstyrelsen.dk/om-os>

- Socialstyrelsen (2014b): *Vidensportalens målgruppe*. Lokaliseret den 15. juli 2014: <http://vidensportal.socialstyrelsen.dk/vidensportalens-malgruppe>
- Socialstyrelsen (2015a): *Kommuner tilsluttet ICS*. Lokaliseret den 8. juli 2016: <http://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/sagsbehandling-born-og-unge/ics/om-ics/kommuner-tilsluttet-ics>
- Socialstyrelsen (2015b): *Baggrund for ICS*. Lokaliseret 8. juli 2016: <http://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/sagsbehandling-born-og-unge/ics/om-ics/baggrund-for-ics>
- Steenstrup, J. (2002). *Familie-erfaringer. 3. delrapport i evaluering af den forebyggende indsats over for børn og unge*. Forskningsgruppen om børn, unge og familier. Arbejdspapir 6.
- Strandbu, A. (2011). *Barnets deltagelse. Hverdagslige og vanskelige beslutninger*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Studsrød, I. Willumsen, E. & Ellingsen, T. (2014). Parents' perception of contact with the Norwegian Child Welfare Services. I: *Child and Family Social Work. Vol. 19, Issue 3, pp 312–320*.
- Svensson, K. Johnsson, E. & Laanemets, L. (2009). *Handlingsmæssigt råderum i socialt arbejde*. Professionsserien. København: Akademisk Forlag.
- Sørensen, K. M. (2016). Vidensdeling med henblik på faglig udvikling. I: *Uden for nummer. 33*.
- Tanggaard, L. & Brinkmann, S. (2010). Interviewet. Samtalen som forskningsmetode. I: Brinkmann & Tanggaard (Red.). *Kvalitative metoder - en grundbog*. København: Hans Reitzels.
- Thomsen, S. A. & Egelund, T. (2002). *Tærskler for anbringelse. En vignetundersøgelse om socialforvaltningernes vurderinger i børnesager*. Socialforskningsinstituttet.
- Turney, D., Platt, D., Selwyn, J. & Farmer, E. (2012). *Improving child and family assessment: turning research into practice*. London: Jessica Kingsley Publishers.

- Uggerhøj, L. (2001). Identitet I mangfoldighed – om at sidde mellem to stole. I: *Uden for Nummer. 3*.
- Uggerhøj, L. (2011a). Familiens erfaringer med undersøgelsens start og fremgangsmåde. I: *Å bli undersøkt – norske og danske foreldres erfaringer med barnevernsundersøkelsen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Uggerhøj, L. (2011b). Familiens involvering og deltagelse i undersøgelsesprocessen. I: *Å bli undersøkt – norske og danske foreldres erfaringer med barnevernsundersøkelsen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Voxted, S. (2007). *Den nye mellemleder*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Wenneberg, S. B. (2002). *Socialkonstruktivisme – positioner, problemer og perspektiver*. Frederiksberg: Forlaget Samfundslitteratur.
- Wiberg, M. & Etemadi, M. (2009). Erkendelsesbegrebets tyngde og læringsbegrebets lethed. I: Etemadi et al. (Red.). *Læring og Erkendelse*. Aalborg Universitetsforlag.
- Willumsen, S. (2015): *Voldsom stigning af underretninger i Aarhus*. Lokaliseret 4. juli 2016: <http://stiften.dk/aarhus/voldsom-stigning-af-underretninger-i-aarhus>
- Wächter, R. (1998): Undersøgelse. I: Denvall & Jacobson (Red.): *Hverdagsbegreber i socialt arbejde*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Yin, R. (1994): *Case study research: design and methods*. London: Sage Publications.
- Yin, R. (2014): *Case study research: design and methods*. London: Sage Publications.
- Øgendahl, C. (2000): *Socialpædagogernes historie*. Socialpædagogernes Landsforbund og Claus Øgendahl.
- Økonomi og Indenrigsministeriet (2015): *Økonomi og Indenrigsministeriets kommunale nøgletal*.

Love, bekendtgørelser, vejledninger, cirkulærer

Betænkning 1212 (1990). *Betænkning om de retlige rammer for indsatsen over for børn og unge*. Afgivet af udvalget om de retlige rammer for indsatsen over for børn og unge.

LOV nr. 501 af 24/06/1992. *Lov om ændring af lov om social bistand og lov om styrelse af sociale og visse sundhedsmæssige anliggender*. Social – og Integrationsministeriet

VEJ nr. 218 af 15/12/1992. *Vejledning om bistanstlovens bestemmelser om særlig støtte til børn og unge*. Social – og Integrationsministeriet.

VEJ nr. 57 af 05/03/1998. *Vejledning om Servicelovens regler om særlig støtte til børn og unge*. Social – og Integrationsministeriet.

LBK nr. 581 af 06/08/1998. *Bekendtgørelse af lov om social service*. Social – og Integrationsministeriet.

LBK nr. 944 af 16/10/2000. *Bekendtgørelse af lov om social service*. Social – og Integrationsministeriet.

VEJ nr. 4 af 16/01/2002. *Vejledning om særlig støtte til børn og unge*. Social – og Integrationsministeriet.

LOV nr. 1442 af 22/12/2004. *Lov om ændring af lov om social service og lov om retssikkerhed og administration på det sociale område*. Social – og Integrationsministeriet.

VEJ nr. 10 af 03/02/2006. *Vejledning om særlig støtte til børn og unge*. Social – og Integrationsministeriet.

LOV nr. 628 af 11/06/2010. *Lov om ændring af lov om social service, lov om retssikkerhed og administration på det sociale område og forældreansvarsloven*. Social – og Integrationsministeriet.

VEJ nr. 13 af 15/02/2011. *Vejledning om hjælp og støtte efter serviceloven*. Social- og Integrationsministeriet.

LBK nr. 1093 af 05/09/2013. *Lov om social service*. Social- Børne- og Integrationsministeriet.

VEJ nr. 9007 af 7/1 2014. *Lov om Social Service*. Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale forhold.

LBK nr. 1023 af 23/09/2014. *Lov om Social Service*. Ministeriet for børn, ligestilling, integration og sociale forhold.

LBK nr. 1284 af 17/11/2015. *Lov om Social Service*. Social- og integrationsministeriet.

LBK nr. 369 af 18/04/2017. *Lov om Social Service*. Børne- og Socialministeriet.

Appendix

Appendix A. Kvalitet i den børnefaglige undersøgelse

Appendix B. Interviewguide kommuner

Appendix C. Interviewguide familier

APPENDIX A: KVALITET I DEN BØRNFAGLIGE UNDERSØGELSE

AALBORG UNIVERSITET

Det Obelske Familiefond

Kastetvej 2

9000 Aalborg

Institut for Sociologi og Socialt Arbejde søger hermed om støtte til:

Et forskningsprojekt om kvaliteten i § 50-undersøgelser med Karin Kildedal som projektleder

Kort beskrivelse af projektet og formålet

Dette projekt har, som overskriften indikerer, fokus på § 50-undersøgelser. En § 50-undersøgelse er en børnefaglig undersøgelse, som kommunerne i Danmark har pligt til at gennemføre: *"Hvis det må antages, at et barn eller en ung trænger til særlig støtte, herunder på grund af nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne (...). Undersøgelsen (...) gennemføres så vidt som muligt i samarbejde med forældremyndighedsindehaveren og den unge, der er fyldt 15 år. Undersøgelsen skal gennemføres så skånsomt, som forholdene tillader, og må ikke være mere omfattende end formålet tilsiger."* En § 50-undersøgelse skal eksempelvis gennemføres før en anbringelse (eller anden hjælpeforanstaltning) kan komme på tale. Hvorledes en sådan undersøgelse gribes an i den kommunale praksis er helt afgørende for "den gode anbringelse" - eller modsat et ikke hensigtsmæssigt forløb, som kan have omfattende og langvarige omkostninger til følge både for det enkelte barn, dennes familie, kommunen og samfundet.

Et af de grundlæggende krav i Barnets Reform og lovgivningen på området er, at det sociale arbejde skal udføres, så der skabes kontinuitet i udsatte børns liv herunder ikke mindst kontinuitet i et anbringelsesforløb. Meget tyder på, at hvis dette skal lykkes, så starter ”den gode anbringelse” med undersøgelsesarbejdet i den kommunale praksis. Det er netop det forudgående arbejde i den enkelte kommune, før selve anbringelsen, der er helt afgørende for det videre forløb. Det er gennem dette forløb, at fundamentet for et sammenhængende børneliv kreeres. Det er her beslutningerne træffes og her anbringelsesstedet til det enkelte barn vælges. Der er her handleplanen udarbejdes, og det er herfra forløbet følges og kontinuiteten understøttes gennem tilsyn, opbakning og koordinering omkring barnet (oversigt over processen i et anbringelsesforløb vedlægges som bilag 1).

Formålet med nærværende projekt er at udvikle nye modeller til den kommunale praksis, der indeholder nye måder at gennemføre undersøgelser på. Der er tale om at udvikle modeller der i højere grad har fokus på at hjælpe familierne til at forstå og samtidig arbejde med egne problemer, sådan som det er krævet i vejledningerne til loven.

Hvad ved vi om kvaliteten af de børnefaglige undersøgelser?

I den såkaldte overgrebspakke, som Socialministeren har lanceret i 2012, står der, at: *”Mistrivsel og overgreb skal opdages og håndteres tidligt”*. En af de helt afgørende forudsætninger for at kunne ”håndtere” en sag om et barns mistrivsel korrekt er, at kommunen gennemfører en kvalificeret § 50-undersøgelse. På trods af vigtigheden af en sådan undersøgelse (et lovkrav, se bilag 2), så viser flere undersøgelser desværre, at der er mange problemer i kommunernes praksis. F.eks. viser Ankestyrelsens praksisundersøgelse fra 2011, at kun 38 % af de undersøgte sager var i overensstemmelse med gældende regler. En stor del af sagerne var ikke i overensstemmelse med lovgivningen, og den hyppigste årsag til dette var en manglende § 50-undersøgelse eller handleplan. En ting er, at der gennemføres en § 50-undersøgelse. En anden er, om de undersøgelser der laves er kvalificerede ud fra lovens krav og intentioner? I Håndbog om Barnets Reform (Socialministeriet 2011) står der, at når der gennemføres en undersøgelse, så skal der tænkes i lære- og erkendelsesprocesser, hvor forældre og børn ses som ”aktører i eget liv”. Det er min erfaring fra mit samarbejde med adskillige kommuner og fra dialog med faglige ledere på Masteruddannelsen i udsatte børn og unge, at det sjældent foregår på denne måde i praksis. De fleste undersøgelser udarbejdes på baggrund af få samtaler (ofte kun en enkelt) med barn og forældre og derefter fortrinsvis på baggrund af indhentning af skriftlige udtalelser fra barnets skole, børnehave, vuggestue mv.

Der kan i forlængelse af ovenstående ligeledes refereres til en norsk/dansk kvalitativ undersøgelse (Kildedal et.al. 2011), hvor vi interviewede 18 familier (både norske og danske) om deres oplevelse i forbindelse med, at have været igennem en børne-faglig undersøgelse. Her viste der sig flere tankevækkende fund. Mange familier havde ikke været klar over, hvad undersøgelsen gik ud på, og hvad de skulle igennem. Det viste sig også, at familierne ikke altid hjælpes frem til selv at definere problemet, men at det i stedet ofte er socialrådgiveren, der kommer til at være udslagsgivende for, hvordan problemet defineres. Det viste sig også, at tilgangen til undersøgelsen ofte blev udført ud fra en traditionel tilgang, hvor opmærksomheden rettes mod samspil mellem mor og barn samt det, der foregår i hjemmet, i stedet for mod hele barnets liv, såsom skole, fritid osv. og de samspil med andre voksne, som barnet befinder sig i der, sådan som loven kræver. Det skal nævnes, at det kunne spores, at nogle familier havde oplevet elementer af støtte til erkendelsesprocesser i, men det var langt fra i alle undersøgelser - og ingen af undersøgelserne kunne siges at være gennemført som en støtte til familiens erkendelsesproces. Hvad angår det skriftlige arbejde i forbindelse med undersøgelsen, viser det sig, at der ikke i særlig høj grad lægges vægt på familiens medvirken, hvorfor det ikke bidrager til familiens erkendelse eller forståelse af egen situation.

Kort redegørelse for projektets formål i forhold til andre projekter/forskning på området

Hvis vi skal se på hvilke forskningsmæssige tiltag, der er i gang på nuværende tidspunkt, og som grænser op til nærværende forskning, vil jeg her fremhæve, at der i 2012 hos Social- og Integrationsministeriet (via opslag) har været udbudt 17 mio. kr. til forskning inden for anbringelser af børn og unge i regi af forskningsprogrammet i Barnets Reform. Fokus i dette opslag er på kvaliteten i forskellige typer af anbringelser, og således ikke på de § 50-undersøgelser, der skal udføres før en anbringelse. Dette forskningsprojekt bidrager og supplerer til indsatsen fra ministeriets side. Af andre tiltag kan det her nævnes, at det i 2011 under Socialministeriet og i forbindelse med det Strategiske Forskningsprogram for Barnets Reform blev udbudt 2 mio. kr., som skulle anvendes til at undersøge effekten af anvendelsen af ICS (Integrated children system). ICS er en teoretisk tilgang importeret fra England. Denne tilgang skulle angiveligt give mere kvalificerede undersøgelser. Fokus i dette projekt er primært på effekter knyttet til anvendelse af ICS-perspektivet. Dette forskningsprojekt vil ligeledes været et supplement til det nævnte ICS – forskningsprojekt, Endelig kan også nævnes, at der aktuelt i forbindelse med overgrebspakken og satspuljen er afsat 315 mio. kr. Disse midler anvendes af de involverede ministerier til at igangsætte initiativer, der kan få overgrebspakkens indhold udmøntet i ny lovgivning og praksis. Der er imidlertid, ifølge Socialstyrelsen, ingen initiativer, der her handler om forskning i § 50-undersøgelser. Ingen af de nævnte tiltag har således

fokus på at fremforske mulighederne for at forandre undersøgelsesarbejdet, så det i højere grad lever op til kravene om at arbejde med familiens lære- og erkendelsesprocesser i § 50-undersøgelsen. Ud fra både min forskningsmæssige erfaring, min erfaring med praksis, og som leder af Masteruddannelsen i udsatte børn og unge, hvor jeg dagligt møder kommunale ledere og sagsbehandlere, kan jeg konstatere, at vi har en stor udfordring i at få omlagt gældende praksis, så den i højere grad lever op til de intentioner, der kom i forbindelse med vedtagelsen af Barnets reform.

Beskrivelse af projektets strategi/arbejdsmetode og evt. samarbejdspartnere

Der er tale om et aktionsforskningsprojekt, som bliver gennemført i samarbejde med udvalgte kommuner; pt. forhandles der med: Morsø, Varde og Bornholms Regions kommune. Forskningsprojektet har følgende fokusområder:

- Undersøgelse af nuværende praksis i de deltagende kommuner, herunder den faglige ledelse og medarbejdernes opfattelse af, hvad det vil sige at gennemføre undersøgelse på en sådan måde, at det ”danner rammer for familiens erkendelsesprocesser”.
- Undersøgelse af hvilken måde den enkelte kommune ønsker at kvalificere undersøgelsesarbejdet, så det i højere grad lever op til kravet om at skabe rammer for familiens erkendelsesprocesser.
- Udvikling og afprøvning af ny(e) model(ler) for ny praksis i samarbejde med enkelte kommuner.
- Implementering af ny(e) model(ler) i de børnefaglige undersøgelser i hver kommune, hvor forløbet og resultaterne følges undervejs og udforskes ud fra såvel kommunens som familiernes perspektiv.

Selve udviklingsarbejdet vil foregå i samarbejde med kommunerne, men samtidig vil der blive forsket i socialrådgivernes erfaringer med at afprøve modellerne og familiernes oplevelse af disse med det formål at anvende familiernes oplevelser og vurderinger til udvikling af de endelige modeller. Forskningsprojektet vil munde ud i en ph.d.-afhandling og endvidere en forskningspublikation, der fremadrettet kan anvendes i praksis i det kommunale arbejde samt i undervisningsøjemed i forbindelse med eksempelvis AAU's Masteruddannelse i udsatte børn og unge og Socialråd-

giveruddannelsens undervisning i undersøgelsesarbejdet. Med dette forskningstiltag er meningen at bidrage til at få ændret nuværende praksis i forbindelse med § 50-undersøgelserne. Herunder at inspirere kommunerne rundt om i landet til at omlægge praksis, så den er mere i overensstemmelse med intentionerne i lovgivningen. Igen må det nævnes, at kvaliteten i de børnefaglige undersøgelser, og måden hvorpå disse håndteres er helt afgørende for det videre forløb i en børnesag. Derfor mener jeg, at det er en særdeles god investering for alle parter at sætte ind netop her.

Finansiering og budget

Der søges om I alt 700.000 kr. hos Det Obelske Familiefond til at gennemføre forskningsprojektet. Det samlede budget er på 2.906.998 kr., hvor Aalborg Universitet og de involverede kommuner står for den resterende finansiering. Der vedlægges et detaljeret budget som bilag 3.

Angivelse af tidspunkt eller periode for projektets gennemførelse

Projektet er berammet til tre år og gennemføres i perioden 1.9.2013-30.8.2016.

Med Venlig Hilsen

Rasmus Antoft, institutleder

Karin Kildedal, lektor

APPENDIX B: INTERVIEWGUIDE KOMMUNER

Forskningsspørgsmål	Interviewspørgsmål
	<ul style="list-style-type: none"> • Præsentation af os: Hvem vi er og hvorfor vi er her: vil gerne undersøge kulturen på stedet samt arbejdet med § 50 undersøgelserne. • Præsentation af sagsbehandlerne
<p>Analyseniveau 1: Hvordan er sagsbehandlerne fagligt klædt på + 2: Vurdering af, om det er nok</p> <p>Analyseniveau 1: Den generelle arbejdsgang + analyseniveau 2: Vurdering heraf</p> <p>Analyseniveau 1: Hvordan laves § 50 undersøgelser</p> <p>Monokulturer vs. multikulturer?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hvilken efteruddannelse/videreuddannelse har I taget for at opdatere jeres viden? • Føler I jer tilstrækkeligt fagligt klædt på til de udfordringer, I møder i jeres arbejde? • Hvordan er arbejdsgangen, når der kommer en henvendelse/underretning ind? Hvor havner den? <ul style="list-style-type: none"> ○ Hvem sikrer, at den havner det rigtige sted? ○ Hvordan vurderer I denne arbejdsgang? Er den god nok/kunne noget være bedre? • Igangsætter I altid en § 50 undersøgelse ved underretninger? <ul style="list-style-type: none"> ○ Hvis ikke; hvad kan det skyldes? • Udarbejder I altid handleplaner i de situationer, hvor der skal iværksættes støtte? <ul style="list-style-type: none"> ○ Hvis ikke; hvad kan det skyldes? ○ Hvad karakteriserer en god undersøgelse og en dårlig undersøgelse? ○ Hvordan forstår I jeres rolle i undersøgelsen? ○ Hvilken betydning har jeres relation med familien for undersøgelsens gennemførelse og udfald? • Hvad er proceduren, når I starter en § 50 undersøgelse?

<p>Analyseniveau 1: Hvordan sikres familiernes erkendelsesprocesser?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Hvem henvender sig med underretninger/henvendelser? ○ Hvem modtager underretningen? ○ Udarbejder I § 50 undersøgelser og handleplaner på samme måde eller er der forskelle i arbejdsplanene? <ul style="list-style-type: none"> - Hvis forskelle, hvordan kan det være? - Hvad gør I, hvis I ikke er enige om udarbejdelsen? ○ Har I en fast, nedskreven rutine omkring hvordan undersøgelser og handleplaner skal udarbejdes? <ul style="list-style-type: none"> • Hvordan sikrer I jer, at I altid vælger den rigtige indsats men også, at indsatsen ikke er mere omfattende, end formålet tilsiger? <p>I Håndbog om barnets reform står: <i>"Den børnefaglige undersøgelse er således et redskab, der skal have fokus på at danne rammer for familiens egen erkendelsesproces. Samtidig skal resultatet sikre, at den rigtige indsats for barnet og familien kan iværksættes."</i></p>
<p>Analyseniveau 2: Hvor sættes barren for det socialfaglige arbejde? Monokultur vs. multikulturer?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hvad forstår de i det hele taget ved erkendelsesproces? • Hvad gør I for at fremme familiens erkendelsesprocesser undervejs? <ul style="list-style-type: none"> ○ Hvad lægger I i det, at familiens erkendelsesprocesser skal fremmes/hvordan definerer I det? <ul style="list-style-type: none"> - Har I arbejdet hen mod fælles definition heraf? - Hvis ja, har I opnået en fælles definition heraf? ○ Har I en fast definition af, hvem 'familien' udgøres af? Fokus på barn, mor og far eller bredere fokus? <ul style="list-style-type: none"> - Er alle enige heri? ○ Hvad gør I helt konkret for at hjælpe familierne til at forstå problemerne/udfordringerne? <ul style="list-style-type: none"> - Eksempler herpå? ○ Definerer I sammen med familierne problemerne? <ul style="list-style-type: none"> - Eksempler herpå? ○ Hvornår vurderer I, at familiens erkendelsespro-

<p>Hvordan fungerer organisationen socialt?</p>	<p>cesser fremmes tilstrækkeligt? Hvad skal der til?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Eksempler? - Er I enige i, hvad der skal til for, at familiernes erkendelse er fremmet tilstrækkeligt? <ul style="list-style-type: none"> ○ Hvornår vurderer I, at familiens erkendelsesprocesser ikke fremmes tilstrækkeligt? - Eksempler? - Hvad gør I så? ○ Hvor ofte mødes I typisk med forældre og barn i løbet af det udredende arbejde?
<p>Niveau 2: Retningslinjer for den sociale organisering?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Har I idéer til, hvad man kunne gøre for i højere grad at sikre familiens erkendelsesprocesser undervejs? • Hvor tit følger I op på de tiltag og handleplaner som iværksættes med § 50 undersøgelsen? <ul style="list-style-type: none"> ○ Er der fælles retningslinjer herfor? • Sparrer I med hinanden om § 50 undersøgelserne? <ul style="list-style-type: none"> ○ Hvordan? • Hvilke faggrupper inddrager I oftest, når I indhenter informationer om barnet og familien? • Hvordan sikrer I jer, at den socialfaglige undersøgelse i sig selv bliver et stykke socialfagligt arbejde (og ikke blot bliver indledningen til arbejdet)? • Hvordan vurderer I, at jeres samarbejdsrelationer generelt er med hinanden? <ul style="list-style-type: none"> ○ Er det svært eller let at gå til en kollega med spørgsmål? ○ Hvor ofte spørger I hinanden til råds?
<p>Analyseniveau 2: Fælles standarder og fælles værdier?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Har I lavet retningslinjer for, hvordan i bedst muligt bruger hinandens viden? • Hvis udfordringer i samarbejdet; Hvilken betydning har det for jeres faglige arbejde? • Hvordan vurderer I, at jeres samarbejdsrelationer gene-

Monokultur vs. multikultur?	<p>relt er med:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Forældrene? ○ Skoler/børnehaver/daginstitutioner? ○ Almen praktiserende læger/sundhedsvæsenet? ○ Psykiatrien? ○ Politiet? ○ Øvrige instanser?
Organiseringen af arbejdet?	<ul style="list-style-type: none"> • Hvordan etablerer I samarbejdet med disse faggrupper? • Hvis udfordringer i samarbejdet; Hvilken betydning har det for jeres faglige arbejde? • Hvis I skal træde et par skridt tilbage og vurdere jeres eget arbejde med § 50 undersøgelserne og handleplanerne, hvordan vil I så vurdere kvaliteten? <ul style="list-style-type: none"> ○ Hvad gør I godt i forhold til undersøgelserne? ○ Hvad kunne I gøre bedre? ○ Hvad ville det kræve? • Har I et nedskrevet fælles fagligt grundlag/fælles værdisæt for arbejdet? <ul style="list-style-type: none"> ○ Hvis ja; anvender I det i praksis? ○ Hvis ja; virker det for alle? ○ Hvis nej, kunne I ønske jer det? ○ Hvis nej, har I en fornemmelse af, om I generelt arbejder ud fra samme værdier? • Har I arbejdet med Karins model? <ul style="list-style-type: none"> ○ Har den virket? ○ Uddybende spørgsmål her? • Hvordan er samarbejdet mellem ledelsen og rådgiverne organiseret? <ul style="list-style-type: none"> ○ Hvordan videndeles fra ledelsen ned gennem organisationen? (holder I eksempelvis seminarer eller lignende?) ○ Hvordan sparrer I med ledelsen? ○ Hvordan vurderer I denne organisering? Hvad er godt?/Hvad er mindre godt?

APPENDIX C: INTERVIEWGUIDE FAMILIER

Præsentation af mig

Præsentation af aktionsforskningsprojektet

Information om informanternes anonymitet

Kontakt med kommunen:

Hvornår og hvordan kommer I i kontakt med kommunen?

Var det Jer selv eller kommunen der tog kontakt? - Hvorfor tog I kontakt? - Hvorfor tror I kommunen tog kontakt?

Hvad gjorde kommunen?

Hvordan synes I denne første kontakt var? – Hvad tror I den drejede sig om? – Og hvordan havde I det med at skulle snakke med kommunen?

Hvad fortalte kommune Jer om den børnefaglige undersøgelse? – Hvad tænkte du om det? – er du enig?

Kontakt mellem familie og kommune, rådgiver:

På hvilken måde foregik/foregår Jeres kontakt med kommunen? - Og hvordan oplevede I denne kontakt?

Hvordan oplevede I kommunen i forhold til Jeres sag?

Hvad var af betydning for Jer i kontakten med kommunen?

Hvad gjorde kommunen som var godt/skidt, i relation til samarbejdet, efter Jeres mening?

Hvad tænker I en rådgiver er?

Hvordan har I oplevet Jeres rådgiver I Jeres forløb? Hvad har rådgiveren betydet for Jer?

Hvad har Jeres kontakt med kommunen og rådgiveren gjort for Jer som familie?

Familie, netværk og andre instanser:

Er der andre der har været indblandet i jeres kontakt med kommunen? Her tænker jeg på øvrig familie, institutioner børnene kommer i osv.? – På hvilke måder har disse i så fald været indblandet?

Har Jeres familie eller venner vidst noget om Jeres samarbejde med kommunen? - Hvis ja, hvad har de sagt herom?

Har barnets/børnenes skole/daginstitution været en del af Jeres kontakt med kommunen?

Hvordan har I oplevet at skolen/daginstitutionen har medvirket?

Undersøgelsen:

Oplevede I at kommunen udførte en undersøgelse? – Hvordan oplevede I det?

Blev I informeret omkring at kommunen gennemførte en undersøgelse? - Hvis ja, blev I informeret om hvad en undersøgelse er og går ud på?

Hvordan oplevede I at I blev inddraget i undersøgelsen? – Og hvad blev I fortalt omkring undersøgelsen?

Hvad var af betydning for jer i undersøgelsen? Hvad oplevede I var godt for Jer som familie, og hvad oplevede I som skidt?

Hvordan blev I præsenteret for det skriftlige i undersøgelsen? – Og hvad står der i undersøgelsen?

Er I enige i det der står deri? Har I haft ændringer dertil? – Tilladelse til at se undersøgelsen?

Efter undersøgelsen:

Hvordan afsluttedes undersøgelsen? – hvad skete, hvad hørte I, hvad gjorde I?

Hvad skete efter kommunen havde afsluttet undersøgelsen?

Hvad synes I der er kommet ud af undersøgelsen?

Oplever I jer som en anden familie efter undersøgelsen er afsluttet?

Har undersøgelsen betydet noget for jer som familie? Eller som mor, far, barn?

Hvordan har kommunen eller rådgiveren fulgt op på jer efter undersøgelsen er afsluttet?

Hvad er jeres overordnede indtryk af den måde kommunen har gennemført undersøgelsen på?

Føler I, at I har fået tilbudt den hjælp, som I har ønsket? – Hvilke forventninger havde I?

Opsamlende spørgsmål:

Hvis I skulle give råd til andre familier der skal til at samarbejde med kommunen, hvilke råd ville I så give dem?

Hvad ville I mene de skulle være særlige opmærksomme på?

Indhentning af undersøgelsen hos kommunen?

Afslutning og tak. Evt. kontakt igen?

ISSN (online): 2246-1256
ISBN (online): 978-87-7112-994-6

AALBORG UNIVERSITETSFORLAG